

د.مصطفی محمود

گفتوگوئیہک لہ گہن هاوری بی باوہرہکھم

وہرگیرائی :
د. فتحی جوہر مزوری

بۆدابهزاندنى چۆرهما كتيب: سردانى: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ النَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ النَّقَافِي)

پدراي دانلود كتايهاي مختلف مراجعه: (منتدى اقرا النقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى ، عربى ، فارسى)

د.مصطفی محمود

گفتوگوگۆیهك

له گهل

هاورئ بئ باوهره كه م

وه رگيراني :

د.فتحي جوهر مزوري

پيداچوونه وهی زمانه وانی :

م. محه مه دسالج پيندرؤی و هونه ر مه ولود حه سه ن

- ناوی پەرتووک : گفتوگوگۆیهك له گەل ھاوړی بی باوهره کهم
- نووسینی : د. مصطفی محمود
- تایپ : رهشید کهریم
- وەرگیڕانی : د. فتحی جوهر مزوری
- پیداجوونه وه: محەمەدسالج پیندرۆیی و هونەر مه ولود حسین
- چاپخانه: روژه لالت
- چاپی : یه کهم ۲۰۱۳
- تیراژ: (۱۰۰۰) دانه
- نرخ : (۳۰۰۰) دینار
- نه خشه سازی ناوهرۆك و بهرگ : ئایوار عبدالله تمرخان

له بهر یوه بهرایهتی گشتی کتیبخانه گشتیهکان ژماره ی سپاردنی
(۶۷۲) ی سالی (۲۰۱۳) ی پیدراوه .

" مافس له چاپدانه وهس پارێزراوه بۆ وهرگیڕ "

گفتوگوئیہک

لہگہن

هاورپئ بی باوہرہکم

ناوہ روک

- ۱- خودا له كهس نه بووه وه كه سيش له نهو نابيت ۷
- ۲- نه گهر خودا دروستكهرى كرده وه كانمان بيت بوچى سزامان دهدات؟ ۱۵
- ۳- بوچى خودا ناده ميزادى دروست كرده وه؟ ۲۹
- ۴- نايا تاوانى نهو كهسه چييه كه قورئانى پينه گه يشت بيت؟ ۲۵
- ۵- بهه شت و دوزه خ ۴۴
- ۶- باسى ئيسلام دهر باره ي نافرمت ۵۳
- ۷- نايا نايين بيهوشكهر (ئه فيون)، به، بو مروق ؟ ۶۴
- ۸- گيان (روح) ۸۴
- ۹- ويژدان (الضمير) ۹۷
- ۱۰- نايا نه ركه كانى چه ج بت بهرستيه؟ ۱۰۲
- ۱۱- بوچى قورئان له نووسينى (محمد) نه بيت؟ ۱۰۷
- ۱۲- به هيچ شيه ويه كه ناكريت قورئان دروستكراو بيت ۱۲۸
- ۱۳- گومانه كان ۱۴۴
- ۱۴- هه لويسى نايين له باره ي بهر سه نندن (التطور) ۱۵۶
- ۱۵- وشه ي (هيچ خودايه كه نييه ته نها الله نه بيت) ۱۷۰
- ۱۶- پيته كانى : كه يعص ۱۷۱
- ۱۷- موعجزه ۱۸۴
- ۱۸- ماناى نايين ۱۹۰
- ۱۹- نيمه ناسووده يى دونيامان برده وه، ئيوهش خه يان پلا ويه كان ۱۹۷

پيشىكى وەزىكى

پاش سوپاس و ستايشى خوداى گەورە ...

پاستىيەك ھەيە كە ئە ھىچ كەسىك شاراۋە نىيە، بەلكو ئە سەرەۋەى پاستىيەكانە. ئەۋىش ئەۋەيە كە مرۇق بوونەۋەرىكى لاۋازە. دياردەيەكە ھەقىقەتى مرۇق ۋەكو خۇى دەردەخات. ئەم لاۋازيەش لە دونىاي بىرو باۋەر زياتر بەدى دەكرىت، چونكە بە ھۇى سروشتى مرۇق و بىروباۋەرەكەيەۋە كە ھەموو كاتىك نامادەن بۇ تىكچوون و لاسارى و گومان تىكەۋتن. ھەرۋەھا لە بەر كارىگەرى و گرنكى بىرو باۋەر لە سەر ژيانى مرۇق؛ ھەردەم دەكەۋىتە ژىر ھەرەشەى لاۋازبوون و لە ناۋچوون، بە ھۇى چەند ھۇكارىكى ديارو ناديارى جياچياۋە.

مرۇق ھەر چەند خاۋەنى بىرو باۋەرپىكى پتەو و تەۋاۋ بىت؛ لە قۇناغەكانى ژياندا كۆمەلىك پىرسىارى بۇ دروست دەبىت. بەتايبەت پىرسىارگەلىك كە

چارەنوووسی بېرو باوهرهكەى و جىگىر بوون و رەتكردنه وەى پەيوەستە پييه وە .
جوړه پرسيارىكن به خه يالى هه مووماندا دىن و له هه موو كات و سه رده ميگ
دوو ياره ده بنه وە مرؤقىش به حوكمى پيويستى، به دواى وه لآمى
راسته قينه و دلنياكه ره وە دا ده گه پيټ .

ئەم ناميلكه يه ي كه له به رده ستى ئيوه ي خو شه ويستدايه ، له نووسيني
كه سيكى بير مەند و دياره ، له دونياى ئە دەب و نووسيندا ده ستىكى بالآى
هه بووه . ئه و يش (د. مصطفى محمود) ه . ئه و جوړه پرسيارانه ي ده وروژنيټ
كه باسما ن كړد و ، هه ول دەدات به شيويه كى ژيرانه و زانستيانه و
سه رده ميانه وه لآميان بډا ته وە .

له سؤنگه ي خستنه پرووى پرسياره كان و وه لآمدا نه و ميان به شيوازيكى تيرو
ته سه ل و جوان و لوژيكانه له لايه ن(د. مصطفى محمود) ه ، هه روه ا گرنگى
ئەم بابە ته بو ئەم پوژگارە و داواكارى چەند هاوړپييه كى خو شه ويست ؛ به
پيويستمان زانى ئەم ناميلكه يه وه رگيپينه سه ر زمانى شيرنى كوردى به
هيو اى پاداشت و سوود وه رگرتن بو خو م و ئيوه ي خو شه ويست خوداى
كه و ره پشت و په نامان بيټ

د. فتحى جوهر مزورى

هه ولير ۲۰۱۳ / ۲ / ۱

پيششكى نووسار

چونكه خودا نابىنرئىت ... دوارؤزئىش نادىيار و نههاتووہ ... رؤزى كؤتائىش نههاتووہ و ئەوہى بؤ گؤزئىش دەرپوات ناگەرئىتەوہ بازارى بئى باوهرەكان گەشەى سەندو بىرو باوهرى ماددى بالادەست بوو. خەلكىش كەوتنە ژئىر كارىگەرى هەوا و ئارەزووكانىيان و گرنگىدان بە دونىا لە پئناو بەدەست هئىنانى سوود و ئامانجەكانى دونىا خۆيان بە كوشتندا... تا گەيشتە ئەو رادەيە كە زۆرئىك ئە كەسەكان بؤچوونىيان وابوو كە هئىچ زيانئىكى تر لە پاش ژيانى دونىا بوونى نىيە. هەر وەها دەولەتە زەهيزەكان كەوتنە شەرپ و پيشپرئىكى لە سەر سامانى دونىا بئى باوهرانىش بوونە خاوەن جەماوەر و بىردۆز و فەلسەفە و رەتكردنەوہى هەموو جۆرە بؤچوونئىكى ئايىنى.

ههوادارانى ئەم پۈرپەوۋە بوون بە پارىزگار و خزمەتكارى دروشم و گران بەھايەكى تر كە ئەوئيش زانستە.

بەلام كاتىك زانكان شەرىتى بۆماوھىي، يان (DNA) يان دۇزىيەوۋە كە خاومن (5) مليون لاپەرپەيە لەناو خانەيەكى ميكروسكوبى پىكھاتوۋە لە (۳) مليار پىتى كىمىيىي، كە ھەموو سىفەتەكانى مرۇف لە خۇي دەگرىت، لەو كاتە جىهان بە ناگا ھات و تووشى شلەقان بوو. چۆن ؟ وە كەي؟ ھەروھە بە چ پىنوسىيىكى نەبىنراو ئەم كتىبەيان نووسىوۋە و، ھەموو شتىكى لەبارەي ئايىندە تىدايە كە ھىشتا نەھاتوۋە؟ كى ئەم ھەموو زانىارىانەي تۆماركردوۋە ؟ وە بە چ نامىرىك ؟ و كى ئەو توانايەي ھەيە ؟

بىنيمان چۆن كلىنتۆن سەرۇكى گەورەترىن ولات لە تەلەفزيۇندا راگەياند و گوتى: لە كۆتايىدا توانيمان زانىارى تەواو لەبارەي شەرىتى بۆماوھىي مرۇف بەدەست بەيىنن؟ زانايان خەرىكبوو بتوانن كۆدى قەدەر و شاراوھەكانى مرۇف بخويىننەوۋە، كە (الله) نووسىوۋەتى.

بەم شىوۋەيە ناوى (الله)ى ھىنا لە وتارەكەيدا.

بەئى ئەمە ھۆشيارىيەكى كاتى بوو. لە دوايدا گىفتوگۆيەكى زۆر، ھەروھە خەلك زۆر قسەيان بەناوى ئايىن و زانست كرد ناكۆكىيان لە نىواندا پەيداىبوو، بەم شىوۋەيە پىرسىارە كۆنەكە گەرانەوۋە لەبارەي سەربەستى مرۇفەوۋە ئايا مرۇف سەربەستە يان ھەوۋەس كار ؟ ئەگەر خودا ھەموو كىردەوۋەكانمانى . پىشتر نووسىيىت بۆچى سزلمان دەدات ؟ بەلكو بۆچى مرۇف دروست كراوۋە ؟

...

ئايا تاوانى ئەو كەسە چىيە كە بانگەوازى قورئانى پېنەگەشتووہ؟ ئايا راي
ئايىن چىيە لەبارەى پەرسەندىن ؟ بۇچى ناكىرىت قورئان نووسراو بىت ؟
ھەر ھەمان گەفتوگۆيە كۆنەكە گەرايەوہ نىوان من و ھاوپرى بى باوہرەكەم و
ھەمان بابەت لەبارەى سەربەست و بەربەست ، زىندوو بوونەوہ ، چارەنووس و
ھتە. ھەموويان بۇنەتە بابەتى ھەنووكەيى.
بۇ ئەوہى بەشدار بين بۇ شىكردەنەوہى ئەم جۇرە پرسىارانە لە ژىر پۇشنايى
قورئان و دونىاي باوہرەبوون، ئەم پەرتوو كەمان خستە بەردەستى ئىوہى
خۆشەويست.....

مصطفى محمود

بىسەشى يەكەم

- خودا لى كەس نەبوۋە دە كەسپىش لى نەو نابىت .

ھاۋرپىيەكەم ھەلگىرى پرونامەى دكتورايە لى ولاتى فەرەنسا ، لى جىھانى ئەندىشە و خۇشىدا ژياۋە تا گەيشتە ئەو رادەيەى كە ھەموو شتىك رەت بىكاتەۋە. ھاۋرپىيەكەم ھەزى لى گەتوگۇ و قەسەردىنى زۆرە ، ھەروھە بىرواشى وايە ئىمەى بىروادار مەروقى زۆر سادەين و باۋەپ بە شتى بى بنەما دەكەين و خۇمان بە ھەبوۋنى بەھەشت و حورى ھەلئەخەلەتەينىن. بە گائەۋە بە منى گوت : ئىۋە دەلەين خودا ھەيە و تەنھا بەلگەشتان ياساى ھۇكارىيە. ئەو ياسايەى كە دەلەيت بۇ ھەموو دروستكراۋىك دروستكەرىكى ھەيە.... ھەموو خولقەنراۋىك خولقەنەرىكى ھەيە ھەموو ھەبوۋنىك ھۇكارىكى ھەيە چىن بەلگەيە لى سەر ھەبوۋنى چەنر.... وئە بەلگەيە لى سەر ھەبوۋنى وئەكەيش.. نەخشە بەلگەيە بۇ ھەبوۋنى نەخشەكەيش.....گەردوۋنىش بە

ھەمان پىسا و بىچىنەۋە گەۋرەتتىن بەلگەيە بۇ ھەبوۋنى خودايەكى گەۋرە و خولقپنەر.

ئىمەش ۋەلامى دەدەين و دەلئىن :

پىرسىارەكەت بۇگەنە و پىۋىست و دلخوشكەر نىيە . تۇ دەلئى خودا ھەيە و پاشان دەلئى كى خوداى دروست كىرۋە ؟ واتە لە يەك كاتدا خودا دەكەيتە دروستكەر و دروستكراۋ . كە ئەمەش دوو شتى دىزى يەكترن .

لايەنى دوۋەمى پىرسىارە بۇگەنەكەت ئەۋەيە كە خودا ملكەچ دەكەى بۇ ياساكانى دروستكراۋى ئەۋ چۈنكە ياساى ھۆكارى تەنھا ياسايە بۇ ئىمەى دروستكراۋى ئەۋ، كە لە كات و شوپنى دىيارىكراۋ دروستكراۋىن . چۈنكە ئەۋ خودايەى كات و شوپنى ۋەك پىۋىست دروستكردوۋە ، خۇى لە سەزەۋەى كات و شوپنە . ھەروھە بە ھىچ شىۋەيەك ناكىرئت بە كات و شوپن يان ياساكانى كات و شوپن بىبەستىنەۋە . ھەروھە خودا دروستكەرى ياساى ھۆكارە ، لەبەر ئەۋە ناكىرئت ملكەچ بىت بۇ ياساى ھۆكارەكەى، كە خۇى دروستى كىرۋەۋە .

تۇ بەم فەلسەفە سادەيە ۋەكو ئەۋ بوۋكە شوشەيەى كە لەناۋ لانەكەى دەجوئىت و ۋاى بۇى دەچىت كە ئەۋ مرۇققەى دروستى كىرۋەۋە لەگەلئى دەجوئىت . ۋە ئەگەر گوتمان بەلگو ئەۋ بوۋكە ھەر . لە خۇيەۋە دەجوئىت تۇ دەلئىت ئەستەمە شتىك لە خۇيەۋە بىجوئىت، بەھەمان شىۋە تۇ بىروات نىيە بەۋ راستىيەى كە دەلئىت خودا بە خۇى ھەيە بەيى ئەۋەى ھۆكار و دروستكەرى ھەبىت چۈنكە تۇ دەبىنى ھەموو شتىك لە دەۋرۋبەرت پىۋىستى بە ھۆكار و دروستكەرىكە .

له دواى ئەوان (ئىبين عەرەبى) گە زانايەكى موسلمانە و كەوتوووتە ژيىر
 كاريگەرى فەلسەفە و سوفیگەرى و بیروباوهرى (الحول والاتحاد و وحدة
 الوجود) وهلامى پرسىارى: كى خودای دروست کردوو؟. دمداتەوه و دەئیت: "
 ئەمە پرسىارىگە تەنها بە عەقلىگى نەخۆشدا دیت، چونكە خودا خۆى ئەم
 هەبوون و بوونەوهەرانە دەسەلینى. نەوهك ئەم بوون و بوونەوهەرانە بکرىنە
 بەلگە لەسەر خودا، هەرودكو چۆن دەئین هەبوونی رووناكى بەلگەیه لەسەر
 رۆژ، بەلام ئەگەر قسەكە سەرا و ژيىر بکەین و بلین: رۆژ بەلگەیه لەسەر
 هەبوونی رووناكى !!

هەر وهكو گوتراوه و قسەیهكى دياره لای فەیلەسوفەكان كە گوايه خواى گەوره
 دەفەرموویت: ((انا نستدل بي انا لا نستدل علي)) واتە : (من دەكریم بە
 بەلگە ، بەلام من ناکریم بەلگە لە سەر هەبوونم) . چونكە خودا بەلگەیهكە
 كە پێوستى بە بەلگە نییه . هەر خۆى راست و روون و ئاشکرایه هەر
 ئەویش بەلگەیه لە سەر هەموو شتێك . خودا دياره لە هەموو سیفات و
 رهوشته جوانهكانى ئەم گەردوونه، لە یاساکان ... وردەکارییهكان ... جوانى...
 رێکوییكى ... لە گەلای درەخت ... لە پێشهكانى تاووس ... لە پەرەكانى
 پەپووله ... لە بوونی گول ... لە دەنگى بولبول ... لە جوانى و رێكى
 ئەستێرهكان ... لەو پارچه شیعەر و سەمفونیاپیهى كە پێى دەئین گەردوون

ئەگەر ئیمە بلین ئەمە هەموو هەر لە خۆیهوه پەیدا بووه بەبى هۆكار، وهكو
 ئەوه دەبیت كە پیتەكانى چاپ لە هەوادا بلاوبکەینهوه و لە دوايدا هەر بە

خۇپايى بېتەكان بگەنە يەكتەر و پارچە شيعىرىكى شكسپىر بېك بەيىتتە بەبى
شاعىر !!

قورئانى پىرۆز زۆر بە جوانى و هېمنى وەلامى ئەم ھەموو پىرسىارانە
دەداتەو، بە چەند وشەيەكى كورت و دەلەيت: " قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ
الضَّمَدُ لَمْ يَكُنْ لَكَ يَوْلَدٌ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿الإخلاص﴾
(۴ - ۱). ھاوړپيەكەم بە گالتەو پىرسىار دەكات و دەلەيت: " بۇچى ئىوۋە دەلەين
خودا يەكە، بۇچى خوداكان زۆر نابىن؟. لە نىوان خۇياندا كارەكان دابەش
بكەن!"

ئىمە بە ھەمان پىرەوى ئەو كە بىرواى پى ھەيە وەلامى دەدەينەو ھە ... بە
زانست نەك بە قورئان پىي دەلەين: خوداى خولقتىنەر يەكە، چونكە ئەم
گەردوونە بە يەك خامە و يەك پلان دانراو. لە ھايدىرۇجىن و (۹۲) توخمى
تر بېك ھاتوو، ھەر وەك چۆن لە خشتەى (مەندىلىف) دا ھاتوو بە
ھەمان رېگا بە بەيەگگەيشتن و دەرکردنى وزەى ناوھكى كە ھەموو
ئەستىرەكانى ئاسمان دەدرەوشىتەو، رۆژەكانى گەردوون ھەلدەگىرسىن.....
ھەروھە ژيانىش بنىات نىراو لە چەند ئاويتەيەكى كاربۇن ، ھەموو
جۆرەكانى ژيان بەھوى سووتانەو دەگورپىن بۇ خەلووز ، بە يەك شىكرەنەو
(توپكار)، شىكرەنەوى (توپكارى) بۇق ، كەرويشك ، كۆتر ، تىمساح ،
زەرافە ، نەھەنگ ھەموويان يەك پلانى شىكرەنەويان ھەيە ، ھەمان
خوينبەر و خوينهينەر ، ژوورەكانى دل ، ھەمان ئىسك ، ھەر ئىسكىك
ئىسكىكى تىرى وەكو خۇى ھەيە بالەكانى كۆتر وەكو دەستەكانى بۇقە....
ھەمان ئىسك لەگەل ھەندىك گۆرانكارى كەم. مىلى زەرافە سەرەراى

درېزېبهكەى ھەمان شېۋەى ھەر ھەوت فەقەرەتى ملى ژووژىيە. كۆنەندامى دەمار، ھەمان كۆنەندامە لە ھەموويان ... پىك دىت لە ئىسك و دەمار و گرى و دەمارى ھەست كردن و دەمارى جولاندن. لە ھەموويان ھەمان كۆنەندامى ھەرسكردن ھەيە. پىك دىت لە گەدە و دوانزە گرى و ھى تر ... كۆنەندامى مېزكردن پىك دىت لە گورچيلە و حالب و مېزلدان و مېزەرپۆ . كۆنەندامى زاوژىش بە ھەمان شېۋە ... ھەموويان يەك پىكھاتەيان ھەيە لە گزوكيا و گيانلەبەر و مەرۆق ، ھەمان سىفاتيان ھەيە ، زۆردەبن و لە داىك دەبن و دەمرن بە ھەمان رىگا..... باشە ھىچ شتىكى نامۆ بە دى دەكرىت ئەگەر بلىين خودا يەكە؟ ، ئايا ئەمانە بەلگە نين بۆ يەك شىۋاز ؟!

بۆچى بلىين زۆر خودا ھەن ؟! ئايا ھىچ كەم و كورتىيەك ھەيە بۆ ئەۋەى ئەۋى تر ئەم كەم و كورتىيە پىر بىكاتەۋە ؟ ئايا ئەمە دژايەتى نىيە؟

ئەگەر زۆر خودا ھەبن. ناكۆكى لە نىوانياندا دروست دەبىت، ھەرۋەكو قورئان بۆمان ديار دەكات. ھەريەك شانازى و بەرگرى لە كارەكانى دەكات، بەم شېۋەيە زەۋى و ناسمان لەناو دەچن. خوداى گەورەش لە سىفەتەكانى ئەۋ، گەورەيى و بە توانايىيە، كە ئەمەش دوو سىفەتن ناكرىت ھەندىكى تر تىدا بەشدار بن..... ھاورپىيەكەم گالته بە ماناى (ربوبية) يش دەكات و دەلىت:" ئايا جىگاي سەرسورمان نىيە خودا (رب) دەست بختە ناو ھەموو كارىكى بچووك و گەورەى ژيان. ھەر ئەۋ رىنیشاندىرى گيانەۋەرە ، سروش بۆ ھەنگ دەنرىت و پىي دەلىت، لە شاخەكان مالى خۆت دابىنى، ۋە ھىچ گەلاى دارىك ناكەۋىتە خوارى بەبى زانين و رىپىدانى ئەۋ ، ۋە ھىچ بەروبوومىك پىناگات و دەرناكەۋىت بەبى ھىزى ئەۋ. ۋە ھىچ گياندارىك ناتوانىت بەر بگرىت و

بەرەكەتى دابىئەت بەبى زانىنى ئەو ئەگەر كەسك بىكەوئەت ، ھەر ئەو وا دەكات كە ئەو بىكەوئەت. ۋە ھىچ زىندەۋەرىك ناكەۋئەتە ناۋ خوار دەمەننىك تا ئەو نەكەۋئەت، گەرمى ھىلى تەلەفونىك لە كار ناكەۋئەت تا ئەو ھەزى ئى نەبىت ، كاتىك بازان نابارىت ھەر ئەو رىگرە، ۋە ئەگەر بارىش ھەر ئەو دەبارىئەت. ئايا ئىۋە بەم بۆچۈنە خوداى خۇتان بە ئەرك و ئىشى زۆرەۋە ماندوو ناكەن ؟!

لە ۋەلامەكەيدا دەئىم: ” من تىناگەم ئايا خودا بەبۆچۈنى پىرسىاركەر باشتر وايە خۇى لەم ھەموو ئەركانە لابىدات و مۇئەتىك ۋەربىگىت و پىشى لە گەردوون بىكات و بۆ ئەۋەى ھەموۋى لەناۋ بىچىت و يان شتىك ئەۋى تر پىخوات ؟! ئايا بە بۆچۈنى ئەو خودا لە كار كەۋتوو، ئاگای لە ھىچ شتىك نەبىت نەبىئەت و گىرنگى بە دروستكراۋى خۇى نەدات ؟! لەلايەكى ترەۋ، چ ھۆكارىك ھەيە ۋاى لە پىرسىاركەر دەكات كە بلىت ئەم كارە كارىكى بىچووك و بى سوۋە ناكىت خودا خۇى پىۋە خەرىك بىكات. ھەرۋەھا ئەم كارە كارىكى گەرەپە پىۋىستە خۇى بۆ تەرخان بىكات ؟!

لە دىدى پىرسىاركەر مېشۋولەيەكى بىچووك و بى نىخ گىرنگ نىيە بىكەۋئەتە ناۋ خوار دىنىك يان نەكەۋئەت ، كە ئەۋىش بە كەۋتەنە ناۋى دەتوانىت رىپرەۋى مېژوو بىگۆرپىت بەم كەۋتەنە بى نىخە چۈنكە ئەو دەتوانىت نەخۇشپىيەكى كوشندە ، ۋەكو كولىرا بگەيەنئەتە ھەزارەھا كەس و ھاۋسەنگى مېژوو بىگۆرپىت ؟! ئايا تۆ نەترانىۋە پىشكە تۋانى ئەسكەندەرى گەرە لە ناۋ بىبات ؟! شتىكى زۆر بىچووك دەتوانىت دەرنەنجامىكى زۆر ترسناك بەدۋاى خۇيدا بېئىت، شتگەلىكى زۆر بىچووك دەتوانىت كارىكى زۆر ترسناك بەدۋاى

خۆيدا بهيئيت. هەروەها لەوانەشە هېچ زەرەر نەگەيەنيئت ! تەنها جيهانى
غەيبە نرخى ھەموو شتتەك دەزانئيت ؟ . ياخود ھاوړپكەمان دەيهوئيت خۆى
بكاتە رښيشاندر و كارەگانی خودا ديارى بكات ؟ . بەلام خودامان زۆر پاك و
دووره لەم بۆچوونه سادەيه.
خودامان خودايەكە شايەن و شايستەى خودايەتییە ، ھەموو شتتەك دەزانئيت،
ھېچ شتتەكى ئى شاراوە نيیە، نە لە ئاسمان نە لە زەوى، ئاگای لە ھەموو شتتەكە
و بەھانايان دئيت و چاودئيرى دروستكراوەگانی خۆى دەكات.

بىسەشى دوۋەم

— نەكەر ھەممۇ كىردەۋەكانمان لە سەرمان نووسرا بن ، بۇچى
خودا سزامان دەدات؟!

ھاۋرپىيەكەم ئەم جارە پىيى وابوو دەتوانىت بەم پرسىيارە پىگەم لىنگرىت و
نەتوانم لە دەستى رزگارم بىيى و گوتى: " ئىۋە دەلىن ھەموو شتىك بە قەزاو
قەدەرى خودايە و كىردەۋەكانمان ديسان بە قەزا و قەدەر لە سەرمان
نووسراۋە، باشە ئەگەر حالىم ئاۋايىت و كىردەۋەكانم ھەموۋى بەم شىۋەيە بىت
بۇچى خودا سزامان دەدات؟!

پىم مەلى ۋەكو چاران من سەرىستەم، چونكە ھىچ دروۋىەك لەم دروۋىە
گەۋرەتر نىيە، پىم پىبىدە پرسىيارت لىبكەم: ئايا رۆزى لە دايكبوونت و شىۋە
و درىزى و پانى و رەنگى لاشەت و نىشتمانن بە دەست خۇت بوۋە؟! ئايا بە
ۋىستى تۇ خۇر ھەلدىت و مانگ ئاۋا دەبىت؟!

ئايا بە ويستی من قەزا بەسەرمدى دىت و مردن لەناكاو بەسەرمدى دىت و دەكەومە ناو ناخۇشئىيەك و هيچ رىنگايەك نىيە رىزگارم بىكات تەنھا ئەنجامدانى تاوان نەبىت؟! بۇجى خودا بە ناچارى ھەندىك كارم پىدەكات و لە دوايدا لىپىچىنەوئەشم لەگەندا دەكات!؟

ئەگەر تۆ بلىنى من سەربەستىم و بە ويستى خۆم كار دەكەم. ئايا بەم دەرئەنجامە دوو ھەز و ويست لە يەك كاتدا پەيدا نابىن؟ ھەز و ويستى خۆت لەگەن ھەز و ويستى خودا، ئايا لەم كاتدا تۆ ھاوئل بۆ خودا دروست ناكەى؟! بە دروستكردىنى دوو ھەز و ويست؟ پاشان وەلامت چىيە بۆ كارىگەرى دەوربەر و جىاوازى كاتەكان و ئەو زۆرەملىيەى كە زانا ماددىيەكان و مېژوو نووسان بىروايان بى ھەيە؟

ھاورىيەكەم بەم چەند پىرسىارە زۆر دلخۇش بوو، واى دەزانى من ھىچ وەلامىكم نىيە، بەلكو من لە رىزى مردووەكانم تەنھا پىويستە بۆ كفن كردن ئامادەبكرىم!؟

پاشان من زۆر بە ھىمنى وەلامم داوہ و گوتىم: "تۆ چەند ھەلەيەكت كردووہ يەكەم جار كىردەوہكانت لاي خودا زانراون، بەلام لەسەرت بە زۆرى نەنووسراون..... بەلكو خودا دەزانىت، ھەرۋەكو چۆن بە بۇچوونى خۆت بە كورپەكەت دەئىتى تۆ زىنا دەكەى، پاشان وا روويدا و كورپەكەت زىناى كرد، ئايا تۆ كورپەكەت وا لىكرد كە ئەو كارە بىكات؟ يانىش ئەوہ تۆ دەتزانى و ھەرۋەكو چۆن لە قەدەردا نووسراوہ؟

قەسەكانت دەربارەى سەربەستى، دروويەكى ترە، كاتىك بەلگە دەھىنىت و دەئىتى من سەربەست نىم لە دىاركردىنى رۆزى لە داىك بوونىم، لە چۆنئەتى

که وهکو ئەرکێک بە تۆی سپاردوون، بەلام ئەنجامت نەداون، تۆ لەم یوارە سەر بەست بووی لە کردن و نەکردنی. لە تواناتدا هەبوو زالبی بەسەر ئارمژوووەکاندا، توورەبوونەکەت کێکەیهووە پێگری لە کارە خراپەکانت بکە و هەوڵبەیت بۆ ئەنجامدانی کاری چاکە.....

تۆ دەتوانیت خۆت و مالت لە پێناو خودا دا ببەخشی.... تۆ دەتوانیت درۆ بکە یان راست بڵێیت..

تۆ دەتوانیت خۆت لە مالتی حەرام بپاریزی ، تۆ دەتوانیت چاوەکانت داپۆشی لە سەیرکردنی نامووسی خەلکی.....

تۆ دەتوانیت زمانت بپاریزی لە قسەى خراپ و ناشیرین..... لەم بارەیهووە خودا ئیپێچینەووەت لەگەڵدا دەکات و سزات دەدات.....

ئەو سەر بەستییهى کە مەبەستمانە و ئیستا باسی لێو دەکەین. تەنها سەر بەستییهى سنووردەرە، نەک سەر بەستییهى پەها، سەر بەستی مرۆف لە پووئەو داواکاریانەى کە لە مرۆفەکان کراون. ئەمە سەر بەستی راستەقینەیه، بەلگەش لەسەر راستەقینەبوونی ئەم سەر بەستییه، هەستکردنمانە لە ناخەو بە بەرپرسیاریتی، پەشیمانبوونەووەمانە لە ئەنجامدانی کاری نابەجێ، ئارامگرتن لەسەر ئەنجامدانی کاری چاکە. ئێمە لە هەموو کاتەکانی ژيانماندا شت هەڵدەبژێرین، بەراورد لە نیوان گریمانەکان دەکەین. بەلکو ئەرکی هەرە بنەرەتی عەقل ئەوێه شتەکان لیکجیا بکاتەو، یەگێک لە نیوانیان هەڵبژێریت هەر وها ئێمە زۆر بە ئاسانی جیاوازی دەکەین لە نیوان لەرزینی لاشەمان بەهۆی گرانەتاو، هەر وها هەژانی دەروونمان لە کاتی نووسینی شتێک. لەرزینی یەگەم لەرزینیکە بە دەست خۆمان نییه،

هاورپیکم بهم شیوهیه لهم سهریهستییه تیگهیشتوووه. لهسهر ئهم بنچینهیه برپوای وایه دوو ههز و ئارهزوو دروست دهبن، بهلام ئهمه تیگهیشتیکی راست نییه، چونکه سهریهستی مرۆقهکان زال نابیت بهسهر بریار و ههزی خودای گهرهدا.....

مرۆقهکان دمتوانن به هوی سهریهستی خویانهوه شتیک ئهجامبدهن پێچهوانه‌ی رازیوونی خودا بیت، بهلام ناتوانن شتیک ئهجامبدهن پێچهوانه‌ی ویست و ههز و ئارهزووی (إرادة و مشیئة) خودا بیت.....

کهواته خودا سهریهستی به ئیمه داوه، که بهپیی ئهم سهریهستییه تاوان بکهین و بهیی ئهوهی پیی خۆش بیت. بهلام ناتوانن بهپێچهوانه‌ی ههزی ئه و بچوئینهوه. که ئهمهش جوړیکه یان بهشیکه لهو سهریهستییه سنورداری که باسمان کرد. بۆیه ههرشتیک ئیمه ئهجامی بدهین له چوارچۆیهی ههز و ئارهزووی ئه و دهرناچیت، ههرچهنده دهگریت رهمهندی خودای لهگه‌ندا نه‌بیت و پێچهوانه‌ی شه‌ریعه‌تیش بیت. سهریهستی مرۆقهکان بهخششیکی خودایه به ئیمه‌ی مرۆف به‌خشیوه، نه‌وه‌ک ئیمه ئهم سهریهستییه‌مان به زۆر به‌دهست هینابیت.

سهریهستی‌مان به‌شیکه له ههز و ئارهزووی خودا، چونکه خودا ده‌فرموویت:

﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ (الإنسان (۳۰)).

واته: (دنیاش بن: ئیوه هیچتان پیناکریت و هیج کاریکتان پی ئه‌نجام نادریت مه‌گهر خوا ویستی لهسهر بیت، بیگومان ئه و خواجه زانا و دانایه ده‌زانیت کی شایسته‌ی هیدایه‌ته، داناشه له هیدایه‌تدانی به‌نده چاکه‌کاندا)، چونکه ههزی مرۆقهکان به‌شیکه له ههزی خودا، به‌خشین و چاکه و فره‌مانی ئه‌وه. کهواته

حه زمان به ویستی ئهوه، هیچ دزایه تییهك له نیوان ئهم دوو چه زهدا نییه، مروّقه به چهزی خووی پېشبرگی له گهه چهزی خودا ناکات..... سه ربهستی بهم مانایه پېچه وانهی په کتایه رستی نییه. ناچیته چوارچهووی هاوهل دروستکردن بۆ خودا و وهگو ئه و بریار بدهن. کهواته سه ربهستی مان هه مان بریار و چهز و ویستی خودایه.

رووی سییه می ئهم تیکه ئییه ئه وهیه که هه ندیك خهك پینان وایه هه بوونی قهزا و قهدهر و سه ربهستی و به ربهستی مروّقه کان، جوړیکه له زوره ملی، وا دهکات مروّقه کان به پېچه وانهی سروشت و ویستی خویمان بچوئینه وه، که ئهمهش پر وایه کی چهوته، هاوړیکه شم تیی کهوتوه. چونکه خودا له زور ئایهتی پیرۆزدا زورکردن له مروّقه کان پهت دهکاته وه. بۆ نمونه له ئایه تیکدا

دفعه رمووئیت: ﴿إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ آيَةٌ فَظَلَّ أَعْتَقَهُمْ لَمَّا خَصَّيْنَا﴾ الشعراء (٤)، واته: (خو ئه گهر بمانه وئیت موعجزیه په کیان له ئاسمانه وه بۆ داده به زینین ئه وسا بهردهوام گهر دنیان بۆی ملکه ج و زهلیل ده بیئت)، ههروهها

دفعه رمووئیت: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَد تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ ...﴾ البقره (٢٥٦)، واته: (به هیچ جوړیک زور کردن نیه له وهرگرتنی بیروباوهری ئاینی ئیسلامیدا، چونکه به راستی پښازی چاک و دروست؛ پروون و ئاشکرا بووه و جیابووته وه له گوهرپایی و سه رکه شی...). ههروهها له سوهرتی یونسدا

دفعه رمووئیت: ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مِنَ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾ یونس (٩٩)، واته: (خو ئه گهر پهروهردگارت بیویستایه (دهیتوانی به زور و به ناچار) هه هه موو دانیشتوانی سه ر

زەوى باوەر بەيئەن (بەلام پەرورەدگارى مەزن ريزى بۆ ئادەمیزاد داناو و سەرپشكى كردوو)، جا ئايا تۆ (ئەى پيغەمبەر (صلى الله عليه و سلم)، ئەى ئيماندا) ئەتەوى زۆر لە خەلكى بكەى بۆ ئەوئى برواداربن؟!).

كەواتە قەزا و قەدەر ناكړيت ئەوها تيكەلن، وەكو جۆرە زۆرەملپيەك و دژى ويست و سروشتى مرۆفەكان، بەلكو بە پيچەوانەو.....

خوداى گەورە بەگوێرەى نيازى مرۆفەكان كارەكان ئەنجامدەدات. ئەو شتەى بۆ پيخۆشە كە لە پەگەزى حەزەكەيەتى، ئەو شتەى بۆ دەويت كە لە پەگەزى ويستىەتى، هيج دزايەتپيەك لە نيوان حەزى خودا و سەربەستى و حەزى مرۆفەكاندا نيە.....

ويستى خودا بۆ مرۆفەكان هەمان سەربەستى مرۆفەكانە، چونكە خودا هەموو شتەك بەرپدەكات و بەرپووەدەبات بەپيى حەزى دل و نيازەكانى مرۆفە.

خودا دەفەر موويت: ﴿مَنْ كَانَتْ تُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَتْ تُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ﴾ الشورى (٢٠).

واتە: (جا ئەوئى كە بەرھەمى قيامەتى دەويت و لە دنياى كار و كردەوئى چاك دەچينيت، ئيمە پاداشتى هەول و كوششەكەى بە زيادەو پيەبەخشين، ئەوئى كە بەرھەمى دنياى دەويت؛ هەندىك لە دنياى پي دەبەخشين،) بەلام لە قيامەتدا هيج جۆرە بەشكى نيە).

هەر وھا دەفەر موويت: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ البقره (١٠). واتە: (ئەوانە لە دل و دەروونياندا نەخۆشى

بى باوەرى و حەسوودى و كينە هەيە، خوايش (بەسەرخستنى حەق و

نیمانداران) نهوهندی تر دهردیان گران و کاریگر دهکات و سزایهکی سهختیش (له دنیا و قیامهتدا) چاوه‌رپیانه به هوئی دروکردن). وه له سورتهی (محمد)دا دهفهرموویت: ﴿وَالَّذِينَ أَهْدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ﴾ محمد(۱۷). واته: (نهوانهش ریبازی هیدایهت و نیماندارییان گرتوته بهر به گوفتاری پیغهمبهر (صلی الله علیه وسلم) هیدایهت و دیندارییان گهشه دهکات و پهره دهسینیت، خوایش شارهزایی و پاریزکاری و دلنیایی زیاتری پیده‌به‌خشین).

خودای گه‌وره له سورتهی (الأنفال) باسی دیله‌کانی شه‌ری به‌در دهکات و ده‌لایت: ﴿يَأْتِيهَا النَّبِيُّ قُلُوبًا لَمَّا فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَىٰ إِنَّ يَعْلَمُ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرَ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (الأنفال(۷۰). واته: (نهی پیغهمبهر (صلی الله علیه وسلم): بهو دیلانه بلئی که له‌بهر دهستاندان، نه‌گر خوا خیر له دله‌کانتاندا به‌دی بکات، نه‌وه زور له‌وه باشرتان پی دهبه‌خشیت که لی‌تان وهرگیراوه، (نه‌گر باوهر بهینن) لی‌تان خوش ده‌بیت، خوایش لی‌خوشبوو میهره‌بانه).

هه‌موو شتیک به قه‌زا و قه‌دوره، قه‌زا و قه‌دوره‌که به‌گویره‌ی نیاز و جه‌زی دلتانه نه‌گر خرابه، نه‌وا خرابه ده‌بیت ... نه‌گر چاکه، نه‌وا چاکه ده‌بیت..... واته هیچ دزایه‌تی و دووانیه‌ک لی‌ره نییه و هه‌موو ویستیک له‌لایه‌ن خودا هه‌مان سه‌ریه‌ستی مروقه‌کانه

خودای گه‌وره به‌رپوه‌مان ده‌بات به‌پی هه‌لی‌زاردنی دل و نیازمان، به‌بی هیچ زولم و زوره‌ملیه‌ک، که پی‌چه‌وانه‌ی سروشتمان بیت، خودای گه‌وره له

سورەتى اللیل دەفەرمویت: ﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ فَسَنِيَرُهُ لَيْسَرَىٰ ۝۷﴾
اللیل (۷-۵).

واتە: (جا ئەوەی (مال و سامان و زانستی و... هتد) دەبەخشییت و پاریزکار و
لە خواترسە؛ بپروای پتەوی بە پاداشتی چاک و بە نرخى خواىی هەیه، ئەوه
رێگەى چاکە و چاکەکاری بۆ ئاسان دەکەین و سەر ئەنجام دەبخەینە خێر و
خۆشیەوه).

هەروەها لە سورەتى (الانفال) لەبارەى شەرى بەدرەوه دەفەرمویت: ﴿ فَلَمْ

تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتُمْ إِذْ رَمَيْتُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ ﴾

الانفال (۱۷). واتە: (کەوابوو ئەى ئیمانداران: وەنەبیّت ئیوه کافرانان
کوشتیبت، بەلکو خوا کوشتی و لەناوی بردوون، تۆش ئەى محەمەد (صلی
الله علیه و سلم) کاتیک مشتیک خۆلت ڕوو بە کافران فریدا ئەو کارە تەنها تۆ
نەکرد، بەلکو خوا فرییدا). کەواتە هاویشتی بەندە و هاویشتی خودا یەك
هاویشتنە، ئەمە باشترین بەلگەیه لە سەر قەدەرى خودا، بەندە نییەت دەکات،
خوداش بە یارمەتیدانى جیبەجی دەکات.....

هەر لەسەر ئەم بنەمایە، بۆمان دەرەکەویت کە سەربەستی مەرۆف ڕێزەیهکی
جیگى نییە، بەلکو سنوردارە و دەرفەتى زیادبوونی هەیه..

مەرۆفەکان دەتوانن ڕێزەى سەربەستی خۆیان زیاد بکەن بە زانست وەرگرتن،
بە داھێنانى ئامراز و ئامپى نوئى، مەرۆف توانیویەتى دووریەکانى گوئى زەوى
لیکنزیک بکاتەوه و بەسەر کات و شویندا زال بیّت. هەروەها مەرۆف بە زانینى
یاساکانى دەوروبەرى خۆى توانیویەتى زیندەوهرەکان بۆ بەرژەوهەندى خۆى

به‌کاربهنیت هه‌روهه‌ها مرۆف توانیویه‌تی به‌سه‌ر گه‌رما و سه‌رما و تاریکی‌دا زال
بییت.... به‌م شیویه‌ مه‌ودای سه‌ربه‌ستی مرۆف زیادی کردووه... که‌واته
زانست ئامرازیک بووه بۆ ئه‌وه‌ی مرۆف له‌ به‌ربه‌سته‌گان پزگار بکات و
سه‌ربه‌ستی زیاتر به‌ده‌ست به‌ینیت .

ئامرازی دووم ئاینه، به‌هۆی برۆابوون به‌خودا و زیاتر لێی نزیکبوونه‌وه و
زانیا‌ری وه‌رگرتن له‌ سه‌روش و پشتگیری کردنی، که‌ ئه‌مه‌ش ریگای
په‌غه‌مبه‌ران و ئه‌وانه‌ی له‌سه‌ر ریگای ئه‌وانن.....

سلیمان په‌غه‌مبه‌ر به‌ پشتیوانی و پشتگیری خودا توانی له‌گه‌ل جنۆکه‌ قسه
بکات و هه‌روه‌ها بالنده و می‌رووله، ته‌نانه‌ت خودا هه‌وای بۆ ملکه‌ج
کردبوو.... موسا په‌غه‌مبه‌ر ده‌ریای کرد به‌ دوو له‌ت.... عیسا توانی
مردوو‌ه‌کان زیندوو بکاته‌وه و له‌ سه‌ر ئاو بروات و نابینا و که‌ر و لال
چاکبکاته‌وه.....

هه‌روه‌ها پیاوچاکان و خواناسان زۆر شت له‌سه‌ر ده‌ستیان پروداوه.... که
ئه‌مه‌ش چه‌ند په‌له و پایه‌یه‌گن به‌ پارانه‌وه و خوداپه‌رستی به‌ده‌ستیان هیناوه
و توانییان مه‌ودای سه‌ربه‌ستی خۆیان به‌ نزیکبوونه‌وه له‌ خودای گه‌وره‌ زیاد
بکه‌ن، له‌ به‌رامبه‌ردا خودای گه‌وره‌ زۆر شتی نه‌ینیی و شاراوهمیان پی
نیشانداون.

دیسان هه‌ر زانسته مه‌وداکان زیاد ده‌کات، به‌لام ئه‌م جاره زانستی خوداوهندی
(ل‌دنی)یه ، ئه‌بو حامدی غه‌زالی باسی ئاریشه‌ی سه‌ربه‌ست (هه‌وه‌سکار) و
به‌ربه‌ست (به‌ریوه‌براو) ده‌کات و ده‌ئیت: مرۆفه‌گان سه‌ربه‌ستن له‌و شتانه‌ی
ده‌یزانن، به‌لام به‌ربه‌ستن له‌و شتانه‌ی نایزانن. مه‌به‌ستی ئه‌ویش له‌و قسانه

ئەۋەيە كە دەيەۋىت بىلەت ھەرچەند زانستى مرۇق زىاد بىكات ئەۋەندە مەۋداى سەربەستىيەگەى زىاد دەبىت، ئەۋجا ئەۋ زانستە زانستىكى بابەتياىنە بىت يان زانستىكى خوداۋەندى (لدى).

زانا ماددىيەكان زۇر بە ھەلەدا دەچن، كاتىك دەلەن مرۇق بە دىلگىراۋى رووداۋە ھەبوۋەكانى مېزۋو و سىستەمى جىنايەتتە. مرۇق دەكەنە بازنەيەك لە زنجىرەكانى ژيان كە كۆتايى بى نايەت و ھەردەبىت ملكەچ بىت بۇ ياساكانى ئابوۋرى و گۇرانكارىيەكانى كۆمەلگا. بەم شىۋەيە مرۇق ۋەكو پارچە دارىكە بەسەر تەۋزى ئاۋدا ھىچ ھانا و ھەز و ۋىستى بە دەستەۋە نىيە.

قەسەيەك ھەر دووبارە دەكەنەۋە و لەگەلىش ماندوۋ نابن، ۋەكو ياسايەك تەماشاشا دەكەن، كە ئەۋىش گوتتى: ھەبوۋنى(الوجود) ناكۆكى جىنايەتتە، كە ئەمەش ۋەشەيەكى نادروستە لە روۋى زانستىيەۋە، چونكە ھىچ ۋەشەيەك نىيە بەناۋى ھەردەبوۋن لە روۋى مرۇقاىەتتەۋە بەلكو كۆمەلەك گرىمان و پىشخەرىيەكن..... ھەر ئەمەش بوۋتە ھۇ جىاۋازى لە نىۋان مرۇقەكان و نامزەكان و تەنە ماددىيەكان، مرۇق دەتوانىت گرىمانى گىرانى خۇر بىكات بە خولەك و چىركە، ھەروەھا چۇنىيەتى خولانەۋەى خۇر بەدرىزى رۇز و سالەكان..... بەلام لەبارەى خودى مرۇقەۋە ئىمە ناتوانىن بزانىن جى لەناۋ دلىدا ھەيە و بەنيازى چىيە، يان سەبەينى چ كارىك دەكات. تەنە دەتوانىن گرىمانى بۇ دابنىين و ۋا گومان بىيەن، ئەگەر ھەندىك زانىارى پىشۋەختە دەستمان بىكەۋىت.

لەبەرئەۋە ھەموو گرىمانەكانى (كارل ماركس) بە ناراست دەرچوۋن، كە دەيگوت: شىۋەيەت لە ۋلاتىكى پىشكەۋتوو جىبەجى دەكرىت، بەلكو لە چەند

ولاتىكى دواكەوتوو پەيرەوكرائو بۇ ماوئەيەكى كەم لەناوچوو. ھەرورھا گوتى:
ناكۆكى و پىشپركى لە نيوان شوغىيەت و سەرمايەدارى پەردەسىنىت،
ئەمەش رووى نەدا، بەلكو بە درىزايى سالەكان ئەم دوو ئايدىايە زياتر لە
يەكتر نزيك بوون، دەولەتە شىوعىيەكان دەرگايان بۇ سەرمايەدارى ئەمريكى
والا كرد، ھەرورھا دەيگوت: لە كۆمەلگا سەرمايەدارەكان دزايەتتەكان زور
دەبن و لە كۆتاييدا بەرەو نەدارى و مايەپووچبوون دەچن. ئەمەش رووى
نەدا، بەلكو بە پىچەوانەو، ئابوووريان گەشەى سەند و ناكۆكى كەوتە نيوان
ئەو ولاتانە كە خاوەن ئايدىاي شىوعىيەت بوون.

ھەموو ئامار و بۇچوونەكانى ماركس بەراست دەرئەچوون. چونكە شىواز و
پىرەوئەكەى راست نەبوو، كە ئەوئش ھەبوونە. بىنيمان ناكۆكى و پىشپركى
تەنھا لەو ولاتانەيە كە پەيرەوئى ناچىنايەتى دەكەن، ومكو چىن و روسيا، نەك
ناكۆكى و پىشپركى چىنايەتى ھەرورەكو ماركس بۇى دەچوو..... ئەوانە
ھەموويان بەلگە و نموونەن لەسەر سەرنەكەوتنى ھزر و بىرى ماددى لە دىدى
تىگەيشتى مرؤفەوہ بۇ رووداوەكانى مئزوو، سەرنەكەوتنى و سەرلئىشتوانى
لەبارەى بۇچوونەكانى دوارؤز..... ئەم جەوتيانە دەرەنجامى راستەقىنەن،
لەسەر سەرنەكەوتنى ھزر و بىرى ماددى بەسەر مرؤفدا. ئەو ھزرەى كە مرؤف
دەكاتە پىشكەيەك لەسەر تۇرى ھەبووەكان(الموجودات)، ملكەچى چەند
ياسايەكە، كە لە سەر مرؤف دانراوہ..... بە تەواوى لە بىرى كرد كە مرؤف
سەربەستە و سەربەستىكەيشى شتىكى راستەقىنەيە.

بۇ ئەوانەش كە دەلئىن مرؤف ناچارە ملكەچ بىت بۇ ياساكانى زىنگە و كۆمەلگا
و بارودۇخەكان، مرؤف ناتوانىت بە تەنيا بژىت، سەربەستىكەيشى لە بۇشايدا

ئىيە. دەئىين: ھەبوونى كارىگەرى ژىنگە و كۆمەلگا و بارودۇخەكان لەسەر سەربەستى مرۇقۇ راستكردنەوہ و دۇنيابوونە لەسەر سەربەستى تاكەكەسى، چونكە ئەم سەربەستىيە ئەگەر بەرمنگارىبوونەوہى نەبىت و بىجولئىنئىت تەواو نابىت. كەواتە ئەگەر مرۇقۇ لە بۇشايبىكدا بسوورپتەوہ بەبى بەربەست و بەرمنگارىبوونەوہ، لەوكاتەدا ھىچ تەنگانەيەك نابىت مرۇقۇ ھەولبىدات بەسەرىدا زال بىت، بۇ ئەوہى چەمكى سەربەستى واتايەكى تەواو بەرجەستە بىكات.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

– بۇچى خۇداى ئەۋرە شەرىي دروستکرد ؟

ھاۋرىيەكەم بە گائتەۋە گوتى:

ئىۋە چۇن دەئىن خۇدامان خۇدايەكى تەۋاۋە و، مېھرەبان و بە بەزمىيە،
ھەرۋەھا بەخشنە و لىبوردەمىە. لە ھەمان كاتدا ھەرچى تاوان و كارى خراپە
ھەيە لەو جىھانە ئەو دروستى كردوۋە..... نەخۇشى، پىرىۋون، مردن، زەۋى
لەرزىن، گرگانەكان، مىكروپى كوشنە، ژەھر، گەرما، سەرما، ئازار ،
شېرپەنجە..... كە ھىچ كەسىك تىپەر ناكات نە مندال نە پىاۋى بە
سالاجوو.....

ئەگەر جوانى و خۇشەۋىستى و چاكى، لە سىفەتەكانى خۇداى ئىۋە بن، بۇچى
توندوتىزى و تۆرەيى و ناشىرىنى و كارە خراپەكان دروست دەكات؟.

ئەو ئارىشەيەى ھاوپىيەكەم دەوروزىنى، لە ئارىشە بنەرەتەيەكانى فەلسەفەيە، زۆر قوتابخانەى فەلسەفى لەسەرى ناكۆك بوون، بىروبوهرى جۆراوجۆر لە مەر ئەم بابەتە سەريان هەند، بەلام ئيمە دەلتين خوداى گەوره هەمووى بەزەييە و هەمووى چاكەيە، هيچ كاتيك داوا لە بەندەكان ناكات كارى خراب ئەنجامبەن، بەلكو رىي پيئەدات بۆ مەبەستىك كە ئيمە نانزانين. خوداى گەوره لە سورەتى الاعراف دەفەر موويت: ﴿... قُلْ إِنْ أَلَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ

أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ

كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿۲۸-۲۹﴾ الاعراف: (۲۸-۲۹).

واتە: (ئەى محەمەد (صلى الله عليه و سلم) پييان بلى: (نەخىر وانبيە) چونكە بە راستى خوا فەرمان بە گوناھ و تاوان و كارى نابەجى نادات، چۆن (جەسارەت دەكەن) و شتىك هەندەبەستەن بۆ خوا كە نازانن وتويەتى يان نا؛ هەر وەها بلى: پەرورەدگارم فەرمانى بە دادپەرورەى داو، لە كاتى هەر پەرستەن و نوێژنىكدا، لە هەموو مەزگەوتىكدا، رووى دل و روخسارتان بە راستى لە پەرورەدگارتان بكەن و بيبەرستەن و لىي بپارێنەو، لە كاتىكدا دیندارى بىگەرد و دىسۆزانە هەر بۆ ئەو زاتەيە، چونكە هەر چۆن دروستى كردوون لە سەرەتاو، لە ئايندەشدا هەر بۆ لای ئەو دەگەرینەو).

كەواتە خودا تەنھا داواى دادوهرى و خۆشەويستى و چاكە و لىبورەن دەكات، هەر وەها تەنھا بە كردهوى چاك پازى دەبیت.

باشە ئەگەر وایە بۆجى خودا رىي بە ستەمكار داوە ستەم بكات و بكوژ كوشتەن بكات و دزىكەر دزى بكات !؟

لە وەلامدا دەلەیین: چونکە خودا دەیەوێت ئێمە سەربەست بێین....
سەربەستیش هەڵەى تێدايە، چونکە سەربەستى هیچ مانایەکی نییە ئەگەر
ئێمە کارى چاک و خراب ئەنجام نەدەین.... هەبزاردن بە دەستى خۆمان
نەبێت لە نیوان تاوان و پەرسشدا.

لە توانای خودا دایە هەموومان سەربەست بێن، ئەویش بەوێى کە
بەردەوامان بکات لەسەر گوێپرايەتى و عیبادەت، بەلام ئەمەش دەبوو هۆى لە
دەستدانى مافى هەبزاردن، لە دەستوور و سوننەتى خودا دا ، ئاوا دانراوە کە
مرۆفەکان سەربەست بن و ئازار بچێژن بەپێزتر و پایەدارترە بۆیان لەوێ
کە هەردەم خەریکی عیبادەت بن و لە ئاسودەیی و خۆشیدا بژین. هەر لە بەر
ئەمەش، زیمان پێدراوە هەلە بکەین و، تاوان ئەنجامدەین و ئازار بچێژین و
فێربین، ئەمەیه مەبەست لە رێپێدان بۆ کارى خراب.

لە ژێر رۆشنايى ئەم راستیانە بۆمان دەردەگەوێت کە کارى چاک بنبەرمەتى و
هەمیشەیی یە، هەروەها کارى خراب کاتى و نا هەمیشەییە....

کەواتە تەندروستى بنچینەیه و نەخۆشى کاتییه. ئێمە زۆربەى رۆژەکانى
ژیانمان بە تەندروستى دەبەینە سەر. بەلام نەخۆشى چەند رۆژێک
دەخایەنى، هەروەها زەوى لەرزین و گڕکان و روودانى شەر چەند کاتیکی کەم
روودەدەن و دووبارە ژيان دەگەرێتەووە بارى ئاسایى خۆی، کە ئەویش خۆشى و
ئارامییە، بەدرێژایى تەمەنى زەوى.

لەگەڵ ئەمەشدا، دەبیتن ئەم رووداو و نەخۆشیانە لایەنیکی چاکەیان هەیه،
بۆ تەمۆنە، نەخۆشى بەرگری لە پاش خۆى بەجى دایلیت بۆ لاشە،
ئازارچەشتن مرۆفە فێرى خۆپراگری و ئارامگرتن دەکات، زەمینەلەرزەکان پوو

بەلگەيە لەسەر تەواوی (کمال)ی ئەم گەردوونە. وەکو خواری و لاری کەوانی تیرھاویژ، ھەمان نیشانی تەواوەتی ئەم کەوانەییە، ئەگەر راست بوایە نەیدەتوانی تیر بەھاویژت.

ئەركيكي تری چەشتنی ئیش و ئازار ئەوویە کە خەلکی باش و ئارامگر بە دیار دەخات و فییری خۆراگرییان دەکات. ئەگەر بارگرانی نەبوایە ھەموو خەلک لە خۆشیدا دەژیان..... مەردایەتی و زۆربەخشین نەداری و ھەژاری پەیدا دەکات.....بەرەو شەرحوون تاقیکردنەوویە خۆمان پێ دەناسرین، تاقیکردنەوویە کە پلە و پایەمان پێ دیار دەبێت لە لای خودای گەرە..... کەواتە دونیا تەنھا بەشیکە لە پۆمانیکی پیکھاتوو لە چەند بەش. مردنیش کۆتایی ئەم پۆمانە نییە، بەلکو سەرەتاکەییەتی.....

ناکریت ئیمە بریار لەسەر شانۆگەرییک بدەین کە لە یەك بەش پیک ھاتبێت، ھەر وھا نابیت ئیمە کتیبیک رەت بکەینەووە چونکە لاپەرە یەکەمی بە دڵمان نەبوو..... ئەمە بریاریکی تەواو نییە، پەند و مەبەست تەنھا لە کۆتایی شتەکان بە تەواوی دیاردەکەوویت.....

کەواتە ئەووی گالتەمان پێدەکات بۆ ھەبوونی ئەم واقعە، ئایا جیگرەووی ھەیە، ئایا شتیکی باشتری پێیە ؟. ئایا دەیەوویت ژیانیکی ھەبیت بەبێ مردن، بەبێ نەخۆشی، بەبێ پیربوون و ئاستەنگ و ئیش و ئازار ؟!

ئایا داوا دەکات مرۆفیکی تەواو بیت لە ھەموو رووتکەووە ؟! بەلام تەواویەتی تەنھا بۆ خودایە، تاکێ و تەواوی تەنھا یەگە نابیت بە زۆر ئایا دەیەوویت ناتەواوی خۆی تەواو بکات بە تاکیکی تەواو ؟!

گهواته هاوريكهمان دهيهويت ببیت به خودا، که نهمهش دستدریژییه بۆ
سهر زاتی خودا..... راوهسته با ئیمهش ههندیک گالته بهم جوره کهسانه
بکهین ، ئەوانه‌ی که هیچیان نهکردوو و دهیانه‌ویت ژانیان ههمووی
بهههشت بیت، باشه ئەمانه چیان کردوو بۆ ئەوه‌ی شایه‌نی ئەوه بن ژانیان
بهههشت بیت؟!

هاوريكهمان چی پیشکەش به مرۆفایه‌تی کردوو بۆ ئەوه‌ی خۆی بکات به
خودای گهوره. که به شتهگان ده‌لێت بین، یه‌کسهر ده‌بن؟! داپیره‌که‌م زۆر
زیره‌کتره له‌و پزیشکه‌ی که له‌ فهرنسا دهر‌چوو..... چونکه داپیره‌که‌م ههرده‌م
ده‌لێت: (چاکه له‌ لای خوداوه‌یه، خراپه‌کاری له‌ لای ئیمه‌وه‌یه)، چه‌ند
وشه‌یه‌کی کورتن، به‌لام پرمانان و ئاریشه‌که‌مان زۆر به‌ ئاسانی بۆمان
چاره‌سهر ده‌کات.

خودای گهوره هه‌وای ناردوو و جوئه‌ی به‌ ئاوی رووباریش به‌خشیوه، به‌لام
که‌شتیوانی که‌شتیه‌ک ئەومنده‌ چاوچنۆکه، که‌شتیه‌که‌ پر ده‌کات له‌ خه‌لک و
که‌لو به‌ل، که‌ بازی که‌شتیه‌که‌ زیاد ده‌بیت و له‌ناو ده‌چیت به‌ قه‌ده‌ری
خودا..... ئایا لێره خودای گهوره تاوانی چیه‌ کاتی‌ک هه‌وا ده‌نیریت و
ئاویش ده‌جوئینیت.....!؟

به‌ئکو ته‌نها چاوچنۆکی مرۆقه‌گانه که‌ ئەم چاکه ده‌گۆریت بۆ خراپه‌.....
خودایه‌ وشه‌گانی داپیره‌م چه‌ند جوانن: (چاکه له‌لای خوداوه‌یه، به‌دیش له‌
لای مرۆقه‌گانه‌وه‌یه).

بەشى چوارەم

- ئايا تاوانى نەو كەسە چيە كە قورئانى پىنەنىشتووۋ ؟!

دكتورى ھاوپىم سەرى ھەزاند، دياربوو لەناو نامەى دكتورا كەى دەگەرا بۇ ئەوەى كەلئىنىك يان درزىك بدۆزىتەوۋە و يەخەم پىيگىرىت، پاش ماوۋىيەكى زۇر بە ھىواشى گوتى: باشە رات چوونە لەبارەى ئەو كەسەى كە قورئانى پىنەنگەشتووۋە و ھىچ پەرتوووكىك يان پىنغەمبەرىكى بۇ نەھاتووۋە، ئەو كەسە تاوانى چيە.....؟ لە پۇزى دوايى چارەنووسى چۆن دەبىت.....؟ وەكو ئەو خەلگانەى لە ھەردوو جەمسەرى زەوى دەژىن، يان ئەو رەشپىستانەى كە لەناو دارستان دەژىن.....؟ ئەم جۆرە كەسانە چ جۆرە چارەنووسىك چاۋەرپىيان دەكات.....؟

من پىم گوت: لىم گەپى تا زانىارىيەكانت راستىكەمەوۋە، قەسەكانت بە پىشەگىيەكى نادروست دەستپىكرد... چونكە خوداى گەورە پىمان دەئىت ھىچ كەسىك بىبەش نەكراۋە لە بەزەيى و سروس و وشە و بەلگەكانى خۆى، لە

سورتهی فاطر دمه رموویت: ﴿ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِن مِّن أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴾ فاطر (۲۴). واته: (بیگومان ئیمه تو مان رهوانکردوو به حهق و راستیهکی تهواووه، تو مژدهدیری (ئیماندارانیت)، ترسیتهری (بی پرواکانیت) هیچ گهل و نهتهوهیهگیش نهبووه که فرستاده و بیدارکه رهوهیهکی بو راوانه نهکرایت) ههروهها له سورتهی النحل دمه رموویت: ﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ﴾ النحل (۳۶). واته: (بیگومان ئیمه بو هه گهل و نهتهوهیهکدا پیغه مبه ریکمان رهوانه کردوو و پیمان راگه یاندوو که بیان بلت: تهنها خوا بپه رستن، خو تان دووره په ریز بگرن له هه موو په رستراویکی تر).

پیغه مبه ریکانیش تهنها نه وهنده نین که ئیمه ده زانین و ناویان له قورئان هاتوو، به لکو به هه زارها پیغه مبه ری تر هه ن ئیمه شتیک له بارمیانوه نازانین، هه ر وهکو له سورتهی غافر هاتوو و دمه رموویت: ﴿ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَن قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ ... ﴾ غافر: (۷۸). واته: (به راستی ئیمه پئیش تو پیغه مبه رانی تریشمان رهوانه کردوو، هه یانه سه رگوزه شته و به سه رهاتیمان بو گپراویته وه، هه شیانه که سه رگوزه شته و به سه رهاتیمان بو نه گپراویته وه).

خودای گه وره بو هه موو شتیک سرش دهنیرت، بو نمونوه: له سورتهی النحل باسی هه نگ دهکات و دمه رموویت: ﴿ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ اللَّيَالِ يَوْمًا وَمِنَ النَّجْرِ وَمَا يُعْرِشُونَ ﴾ النحل (۶۸). واته: (په روه ردگاری تو) نهی

ئىنسان) نىڭا و ئىلھامى كىردووھ بۇ ھەنگ كە جىڭە بۇ خۇي ساز بىكات لە كون و كەلىنى جىياكاندا، ھەر وھەھا لە كەلەبەرى درەختەگان و لەو شوپانەھى كە ئادەمىزاد بۇي ئامادە دەكات).

سروشىش جۇراوجۇرە، لەوانەھىە ناردنى كىتىب بىت بەھۇي جىرپلەوھ ، لەوانەشە پەند و رووناكىيەك بىت بختە سەر دلى بەندەگانى، بەلكو لەوانەھىە ترسان و تىڭەشىتنىك بىت، ھەرىەك لە ئىمە ئەگەر دل و ئەندامەگانى ھەستىكردن بىخەينە بارىكى سىروشتىيەوھ و بىر لە خوداى گەورە بىكەينەوھ، ھەندىك نەپنى راستەقىنە بۇمان دەردەكەون. لەگەل ئەمەش ئەوانەھى گوى و دلىان دەگىرن و بىرناكەنەوھ، ھىچ كىتىب و پىڭەمبەرىك سوودىان پى ناگەھەنىت.

خوداى گەورەش ھەندىك كەس ھەلدەبىزىرىت بۇ ئەوھى بىن بە پىڭەمبەر و ھەلگىرى بەرنامەھى ئەو كەسىش ناتوانىت بىرسىت بۇجى خودا ئەوھى ھەلېزارد، ئەوھى تىرى ھەلئەبىزارد، يان لىپىچىنەوھى لەگەلدا بىكات.

كى دەزانىت لەوانەھىە ئاوەردانەوھ و روو لە ئاسمان كىردنى كەسىكى پىستەشى دواكەوتوو لە بىروباوهر، كاتىك بە ترسەوھ روو لە ئاسمان دەكات؛ لای خودا زۇر باستر بىت لە نوپۇزەگانى ئىمە. چونكە كاتىك بە وردى لىكۆلئىنەوھ دەكەين لەسەر بىروباوهرى ھەندىك گەلانى كۆن و زۇر دواكەوتوو لە پىستەشەگان دەبىننن ئەوانە پرواىان بە پىڭەمبەران و خوداى ئاسمان ھەبووھ. بۇ ئىمۇنە قەبىلەھى (مادىماد) باوهرىان بە خوداىەك ھەھە بەناوى (موجابى)، بە راي ئەوان خوداىەكە لە كەس نەبووھ و كەسىش لە ئەو نابىت، پاك و تەنبايە و وەكو مرۇفەگان نىيە، كەس ناپىبىنىت و ھەست پى ناكات،

تەنھا بە شوپنەوار و كردهوھكانى ئەو نەبىت..... دروستكەر و بەخپوگەر و بەبەزمىيىيە. نەخۆشى چارەسەر دەكات و مرۇقى گرفتار و ئاريشەدار رزگار دەكات، باران دەبارىنىت و نزاكان قەبوول دەكات..... ھتد.

باشە ئەم (موجايى) يە ھەمان خوداى خۇمان نىيە..... ئەم بىروباوۋرە لە كۆنەوھە بۇيان ھاتوۋە..... ئەگەر پىغھەمبەريان بۇ نەھاتىت و بەدرىزايى رۇزگار گۇرانكارى بەسەردا نەھاتىت؟ گومانى تىدا نىيە بىروباوۋرى راستەقىنەيان ھەندىك بت پەرسىتى و شتى ئەفسانەيى لەگەل تىكەل بوۋە. وھ قەبىلەيەكى تر بەناۋى (نىام نىام) باوۋەريان بە خودايەك ھەيە بەناۋى (مىولى) و، دەئىن ھەموو شتىك لە دارستانەكان بە ويستى ئەو دەجوئىت..... مرۇقە خراپەكان بە بروسكە لەناو دەبات و مرۇقە چاكەكان پاداھتى چاكيان دەداتەوھ.....

ھەروھما قەبىلەى (شيلوك) باوۋەريان بە خودايەك ھەيە بەناۋى (جوك)، وھ دەئىن (جوك) خودايەكى بەرز و ديارە ئەو لە ئاسمانە و، لە ھەموو شوپنىكە و دروستكەرى ھەموو شتىكە.....

ھەروھما قەبىلەى (دنكا) باوۋەريان بە خودايەك ھەيە بەناۋى (نىالاك)، وھرگىپرانى تەواۋى ئەم وشەيە ماناى (خوداى ئاسمان) يان (خوداى گەورە) دەگەيەنىت..... ئەوانە ھەموويان بەلگەن كە ئايىنى مرۇقەكان ھەريەك بوۋە كە ئەويش ئىسلامە..... ئەمانە ھەموويان گەلانىكىن خاۋەن پىغھەمبەر و بەرنامەى خودا بوۋىنە، بەلام گۇرانكارىيان بەسەردا ھاتوۋە.....

خوداى گەورە لە سورەتى البقرة دەفەر موۋىت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ

هَادُوا وَالنَّصْرَى وَالصَّبْرَى مَنَ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ

أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿البقره(۶۲)﴾. واتسه: (بیگومان ئەوانەى باوەرپان هیناوه (له ئوممەتى محەمەد (صلى الله عليه و سلم)، ئەوانەش بوونەتە جوولەكە، گاور و صائبه ئەوانە ھەر دەستەپەکیان باوەرپى دامەزراوى هینا بیت بە خوا و پۆزى دواى و کار و کردەوى چاکەى ئەنجام دابیت، جا ئەوانە پاداشتیان لای پەروردگارینە، نە ترس و بیمیان دەبیت، نە غەم و پەژارەش روویان تیدەکات).

کەواتە ھەتا ئەوانەى سابینەن و خۆر دەپەرستن وەکو بەلگەپەك لە بەلگەکانى ھەبوونى خودا، باوەرپان بە دوارۆژ و زیندوو بوونەو ھەبە پاداشتی خۆیان ھەبە لە لای خودا.

ھەندیک کەس لە دایک دەبن و نابینا(کوین)، ھەندیکیان دنیا دەبینن. ھەندیک لە سەردەمى موسا ژیاون و بە چاوى خۆیان بینیان چۆن موسا دەریای کرد بە دوو پارچەو، ھەندیکیان لە سەردەمى عیسا ژیاون و بە چاوى خۆیان بینیان چۆن مردووی زیندوو کردەو..... بەلام ئیمە ھیچ شتیکمان نەدیو تەنھا گویمان لیبوو، کەواتە ئەو ھەبى دەبینى وەکو ئەو کەسە نیبە کە دەبىستى، بەلام لەگەڵ ئەو ھەش باوەرپانان بەند نیبە لەسەر دیتنى موعجیزەکان، زۆر کەسیش ھەبوو خۆى بە گەورە زانیو، باوەرپى بە پێغەمبەزى سەردەمى خۆى نەھیناوه، بەلکو دەیکوت ئەمە ھەموو جادوو و دروویە. گومانى تیدا نیبە دکتۆرى ھاوڕیم کە لە فەرەنسا ھاتوو، زانیارى لەبارەى ھەرسى کتیب (تەورات، ئینجیل و قورئان) ھەبە، بەلام لەگەڵ ئەو ھەش زیاتر گومانای بوو..... بۆ ئەو ھەبى خۆیشى لەم راستیبە پرزگار بکات. پرسیارمان لى دەکات و خۆى لە بىر دەکات. لەبارەى مرفئیکى نادیار

که له دارستان ددژی که پیغهمبهری بۆ نه هاتوو، ئایا ئەم جوړه مرۆفانه تاوانیان چییە که قورئانیان پینه گەشتوو، مەبەستیش هەر ئەو مەبەستە که بیسەلینى ئەو هەمووی راست نییە، هەر وەها خودا دادپەر وەر نییە؟! هەر وەها پرسیارمان لێ دەکات و دەئیت: بۆچی میهره بانى خودا بۆ هەموو کەس وەکو یەك نییە؟! بۆچی بۆ یەكێکیان بەلگە و موعجیزە دینیت و هەندیکیان تەنھا گوێیان لێ دەبیت؟!

نیمەش وەلامی دەدەینەو و دەئین: ئەمە لەوانە یە میهره بانى نەبیت، بەلکو ئیش و ئازار بێت؟ باشە خودای گەورە بە هاورپێانی عیساى پانه گەیانە ئەوانەى که داوايان کرد خودای گەورە خوار دنیان لە ئاسمانەو بۆ بەهینیتە خوارەو. ئاگاداریان دەکات و دەفرموویت: ﴿ قَالَ اللَّهُ إِنِّي مَرْزُقُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ مَنكُم فَأَنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِّنَ الْعَالَمِينَ ﴾ المائدە (۱۱۵).

واتە: (خوای گەورە فرمووی: بە راستی من ئەو سفرە و خوانەتان بۆ دادەبەزێنم، جا ئەو هەتان (دوای دا بەزاندنی سفرە و خوانەکە) بى بر واییت و سوپاس ناپەزێر بیت، بە بە راستی من سزایەکی دەدم که سزای هیچ کەسێکم لە جیهاندا ناوا نەدا بیت)..... چونکە هەردەم لە گەل هاتنی موعجیزەکان توندی و ئاگادار کردنەو هەبوو بۆ ئەو کەسەى که بر و نەهینیت..... کەواتە مرگینی بۆ ئەو کەسە که تەنھا گوێی لیبوو بە بى ئەو موعجیزەى بۆ هات بیت. ئازار و ناخۆشیش بۆ ئەو کەسانە بیت که موعجیزەیان دیو و باوهریان نەهیناوە. کەواتە هاورپێە کەم ئەو قورئانەى لە دەستی خۆتە بەلگە یە لە سەرت و ئاگادار کەرەو مە، رۆژی دوايش دەبیتە ئیش و ئازار نەك میهره بانى.....

نەگەياندىنى ئەم بەلگەيە (قورئان) بۇ ئەوانەى لە ھەردوو جەمسەرى زەوى دەژين لەوانەيە لىخوشبوونىك و لىبوردنىك بىت بۇ ئەوان، ھەرودھا لەوانەشە ئاومردانەوھەيەكى ئەم گەسانە بۇ ئاسمان، گەوا زۇر نەزانن، بىبىتە مايەى عىبادەتى خودا بەدرىژايى تەمەنيان و خودا لىيان قەبوول بىكاتا.

لەبارەى پرسىيارەگەت ئايا بۇچى بەزەيى و مېھرەبانى خۇى زياتر بەھندى گەس دەبەخشىت لە ھەندىكى تر؟، دەلىين: ئەمە شتىكە پەيوەستە بە زانستى خوداوه بۇ دلى مرۇقەكان.

ھەرودھا زانستى خودا لەبارەى ئىمە و دل و دەروونمان دەگەرپتەوھە بۇ پىش دوستبوونمان لەناو سىكى داىك، كاتىك كە ئىمە رۇح بووين لە قۇناغى گەردىلەيى..... ھەر سۇفەيەكان دەلىين: لەو كاتەوھ ئەو رۇحانەى نرىك بوونەوھ لە نور و رووناكى خودا، ئىستا لە خۇشى و ئارامىدا دەژين، بەلام ئەوانەى لە نور و رووناكى خودا دوورگەوتنەوھ ئىستا توشى ئازار و ناخۇشى دەبن.....

ئەمەى كە ئىستا لە مېژووى مرۇقاىەتى زانىومانە ھەموو شتىك نىيە، كەواتە دوورگەوتنەوھ و نرىكبوونەوھى مرۇقەكان لە مېھرەبانى خودا شتىكە ئىمە زۇر شت لەبارەيەوھ نازانين، بەلكو پەيوەندى بە زانستى خوداوه ھەيە.

ئەوھى كە پرسىيارم لىدەكات و دەلىت بۇچى خودا بەرازى بە بەراز دوست كرووھ؟ ھىچ وەلامم پى نىيە تەنھا دەلىم بەراز بە بەراز دوستكراوھ، چونكە رۇح و ناخى بەرازە. ھەرودھا دوستكردىنى بەراز بەم شىوھە پاستى و دادپەرورەيە.

هه موو شتیکی دهوور به ریشمان بهم شیوازهی داناوه دیسان داد به رومر ییه، زانیی پهنه و مه به ستیش له باره ی ئه و شتانه وه کاریکه له توانای ئیمه دا نییه..... له وانیه به یومندی به مووه هه بیته که پوژی دوایی هه یه، ئه و پوژهی که خودای گه وره پیمان راده گه یه نیت هۆکاری ناکۆکیمان له سه ر راستیه کان. له گه ل ئه وه شدا پیت راده گه یه نهم وشه ی کۆتایی و حیا که ره وه که ئه ویش خودا ده فر موو نیت هیچ که سیک ئازار ناده م به بی ناردنی پیغه مبه ر، هه روه کو له سورتهی الأسراء دا هاتوو: ﴿مَنْ أَهْتَدَىٰ فَأِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۗ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهِ ۗ وَلَا نُزِرُ وَأَنْزِرُ ۗ وَزُرْ أَخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا﴾ الإسراء (۱۵). واته: (ئه وهی هه وئی دابیت ریبازی راست و دروست بگریته، ئه وه به راستی به قازانجی خۆی ته واه دهبیت و هه ر خۆی به هره له هیدایه ته که ی وهرده گریته، ئه وهش گومرا بووه و ریبازی سه ر لیشی وای گرتۆته به ر، ئه وه بیگومان هه ر خۆی زهره ر ده کات و گومرا ییه که ی له سه ری ده که ویت، که س گوناھی که س هه ئناگریته، که س به ر پر سیار نییه له هه ئه ی که سانی تر، ئیمه ش سزای که سمان نه داوه تا پیغه مبه ریکی بو دنیرین).

ئایا بهم قسانه حالی و نارام بووی ؟!

کاتم بده ری با ئه وه شت پی بلیم..... سه یرترین شت له پر سیاره که ت ئه وه یه، که په روشت بو ئه و که سه ره شیپسته ده جیت که به روای نه هیناوه. چونکه قورئانی پینه گه یشتوو. به لام خۆت به روات به قورئان و میهره بانای و رووناکای نییه، ئایا پر سیاره که ت فیلبازی و تۆمهت و لادان نییه..... فیل له خۆت ده که ی و ده ته ویت به لگه یه که مان له سه ر دروست بکه ی که له راستیدا به لگه یه

لەسەر تۆ دەیکەى بە بەلگە و لای خوشت بەلگە نییه؟! کەواتە ئامیر و
دەزگای بیرکردنەوه لای ھاوڕێیەکم پێویستی بە چاککردنەوه ھەیە!.

بەشەشى پىنجەم

- بەھەشت و دۈزەخ

ئەم جارى ھاورپىيەكەم زۆر لە خۇي پىشتراست بوو كە دەتوانىت بەسەرم دا زالبىت و بە ھىۋاشى گوتى: چۆن خوداي گەورە، مېھرىبان و بە بەزەبىيە لەگەل ئەومشدا لەسەر تاوانىكى بچووك نازارمان دەدات، لەكاتىكى دىارى كراودا بە ئاگرىكى ھەتا ھەتايى؟! ئىمە جىن بەرامبەر بە گەورەيى خودا تا تۆلەمان لى بسىنىتەوہ؟! مروفىش تەنھا گەردىلەيەكى زۆر بچووكە لەم گەردوونە بەرامبەر گەورەيى خودا، ئىمە زۆر لە ئەو كەمترىن، بەئكو ھىچ نىن.....

منىش يەكەم جار ھەولەدەم زانىارىيەكانى دكتور راستىكەمەوہ:
ئىمە گەردىلەيەكى بچووك نىن لەم گەردوونە، بەئكو ئىمە پلە و پاىيەكى زۆر گەورەمان ھەيە لە لاي خوداي گەورە..... ئايا خوداي گەورە لە رۇحى خۇي فوى لە ئىمە نەكرد؟! ئايا فرىشتەگان كرنۆشيان بۆ ئىمە نەبرد؟! ئايا پاشماوہى زەوى و ئاسمانى بۆ ئىمە بەجىنەھىشتووہ؟! ئايا

خودای گهوره نافه رموویت: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْوَجْرِ وَالْبَحْرِ
 وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ ﴿الإسراء
 (۷۰). واته: (ئیمه ریزمان له نهوهی ئادهم گرتووه و بهسه و شکانی و دهریادا
) به جوړهها هوکاري گواستهوه) هه ئمان گرتوون و له رزق و رۆزی پوخت و
 پاکي و جوړاو جوړ به هره وهرمان کردوون، به راستی ئیمه ریزی زیادهی
 نه وانمان داوه بهسه زوری به دی هینراوانه دا که دروستمان کردوون).....
 که واته له ئیمه ی مروؤفا رۆحی خودا هیه..... ئیمه بهرامیهر به گهر دوون
 گهر دیله و شتیك و ماددهیهك نین..... ئیمه به جهستهی خویمان بهرامیهر به
 گهر دوون گهر دیله یان ته نیکی..... به لام نایا ئهم جهستهیه شتیکی له ناو
 نییه به ناوی عهقل که هه موو شت و یاساکانی ئهم گهر دوونه پی دنهاسین ؟
 نایا زوری ئه و بوچوونانی که هه مان بوون و به عهقلمان زانیوون زانستی
 ئهم سهرده مهی نه سه لاندووه ؟..... نایا ئهمه به لگه نییه که ئیمه به رۆحی
 خویمان لهم گهر دوونه گهرهترین؟ نایا شاعیر راستی نه گوتووه کاتیك به
 مروؤف ده لیت: تو وا ههست ده که ی ته نها ته نیکی بوچوکی ، به لام له راستیدا
 ئهم جیهانه گهره یه له تو دا کو بوو ته وه!!

ههروه کو سو فیه کان ده لیت: مروؤف وه کو کتیبیکه که هه موو زانیاریه کان له خو
 گرتیبیت و گهر دوونیش په رهکانی ئهم کتیبه ن.....

ئه گهر مروؤف به حالی خو ی گهره بیت و ترسناکیش بیت، وه له رۆحی خودا
 بیت و، سزا و پاداشت په یوه ست بیت به کرده وه گانیه وه..... که واته دکتوری
 هاوړیم نه وه ی زور بر وای به خو ی هیه، کاتیك که ده لیت بوچی لهسه ر
 تاوانیک خودای گهره به ئازاریکی هه تا هه تایی سرمان ددات

هه ئه خه له تانیکه تهره. خودای گهوره له باره ی ئه وانه ی تاوان ئه نجام دمه دن و سزای هه تا هه تایی وهرده گرن و داوای گه پانه وه ده که ن بو دونه ا بو ئه نجامدانی کاری چاکه ده فهرمووئیت: ﴿... وَلَوْ رُدُّوا لِعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ الانعام (۲۸). واته: (... خو ئه گهر بگه پهرینه وه بو دنیا) ئه وه ههر ده ست ده که نه وه به و کار و کرده وانه ی که چاران ده یانکرد، به راستی ئه وانه ههر درو ده که ن و دروژن).

که واته تاوانیان تاوانیکه بچووک و له کاتیکه دیاریکراو نییه، به لکو سیفه ت و کاریکه له هه موو کاته کان دووباره ده بیته وه، وده کو لاپه ره یه کی هه ره زیندوو ه له ناو ناخیان، نه که هه ئه یه که له کاتیکه دیاری کراو له دنیا.....

له شوئینیکه تر خودای گهوره باسیان ده کات و ده فهرمووئیت: ﴿يَوْمَ يَبْعَثُ اللَّهُ

جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ: كَمَا يَحْلِفُونَ لَكَ وَالْحَسْبُ مِنْهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ إِلَّا إِيَّاهُمْ هُمْ الْكَاذِبُونَ﴾

المجادله (۱۸). واته: (له و روژدها که خوا هه موویان زیندوو ده کاته وه، ده ست ده که نه وه به سویند خواردن ههروه که بو ئیوه سویندیان ده خوارد، له کاتیکه وا ده زانن که پرگاریان ده بیته و شتیکیان ده ست ده که وئیت!! (خوای گهوره له ناو خه لکدا په سوویان ده کات و ده فهرموئیت): ناگادار بن که به راستی ههر ئه وان دروژن).

ئه مه ره نگیکی تهره له سه ره سووریوون له سه ره شتی نارپه وا، به ره نگیاری خودا ده به نه وه له روژیکه که هه موو شته شاراوکهان ئاشکرا ده کرین. درو ده که ن و سویند به درو ده خوون، که ئه مه ش کو تایی نارپه وایی و به درپه وشتییه، که واته تاوانیان بچووک نییه، که له کاتیکه دیاریکراودا ده کرین، به لکو تاوانیکه

بەردەوامە بە درێژایى رۆژگار لەدوای تەواوبوونی رۆژگاریش..... ناخیکە تاوانیکی ھەتا ھەتایی لە خۆ دەگریت..... ھەر ئەمەش باشترین بەلگەییە کەوا ئازاردانی ئەم جەستە و ناخە دادپەوەرییە..... ھەر لەبەر ئەمەش نایەتە کە دەریارەیان دەئیت: ﴿..... وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ﴾ البقرە (۱۶۷).
واتە: (...بە راستی ئەوانە ھەرگیز لە دۆزەخ دەرچوونیان نییە).

بەزەھیش بۆ ئەمانە لەسەر ژبانی ناو دۆزەخ رادین.... گونجانیک لە نیوان ئەوان و ئاگر پەیدا دەبیت، بەلکو ئەم ناخانە لە راستیدا ئاگریکن لە توندی و کینە و تورپیی و نابەزەیی و ستەمکاری و ھەستی دوژمنکاری، کە دەئیتی ھەر لە خودی خۆیدا ئاگرە.

ئەم جوۆرە ناخانە ناتوانن لە ئاشتیدا بژین.... ناتوانن ساتیکی کەم لە نارامیدا بژین، بەلکو بەردەوام شەڕ و ئاژاوە و ئاگر پەیدا دەکەن. چونکە دۆزەخ شوێن و سروشتی خۆیانە..... ئەم ناخانە جیگایان لە ئاگردا بە و بریاریکی دادپەروەرانییە، ھەروەکو چۆن شتیک لە شوێنی راستەقینەى خۆی دا بنی حالیان وایە، ئەگەر ئەمانە ببەن بۆ بەھەشت چیژی لیوەرناگرن، نایا ئەمانە لە دنیا ئاشتیان پەت نەدەکردمەو ؟ کەواتە دەبیت ئیمە تیگەیشتنیکی بەرفراوانمان ھەبیت بۆ بەھەشت و ئاگر لە رۆژی دوایی..... ناوا تیبگەین کە ئاگر تەنھا سووتان و سووربوونەو نییە بە مانای دونیایی، بەلکو خودای گەورە دەفەر موویت: ئەوانەى تاوانبارن قسە دەکەن و دژی یەکتەر رادەووستن و، دارێک ھەیە لە ناو ئاگر بەناوی داری (زەمقوم) لە ئاگردا شینبوو، ھەروەھا ئاویکی تیدا ھەیە نازار چەستووھکان لئی دمحۆنەو..... کەواتە ئەگەر لەناو دۆزەخ ئاوا ھەبیت و دار ھەبیت و خەلک قسە بکەن،

دهبیت وەکو ئاگری دنیا نه بیت !! خودا دهفه رموویت: ﴿...كَلَّمَا دَخَلْتَ أُمَّةً
لَعَنَتْ أَخِيهَا حَتَّىٰ إِذَا آدَارُكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أَخْرَبْنَاهُمْ لَأُوْلَئِكَ لَعْنَةُ رَبِّنَا هُنَّ أُولَٰئِ
فَقَاتِمَهُنَّ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٍ وَلَكِنَّ لَا نَعْلَمُونَ﴾ الاعراف (۳۸). واته:
(هەر کاتیگ هەر کۆمهڵ و دهستهیهک دهچنه ناوی نهفرین دهکهن له هاو
ئاین و هاو بیرانیان، ههتا ئه و کاتهی هه موویان کۆ دهکهینهوه و بهسه ریه کدا
دهدرین له ناویدا، شوینکه وتوووه کان پروو به گه وره کانیان دهئین: پهروه دگارا نا
ئهوانه ئیمه یان گو مپرا کرد، ده تۆش له ناو دۆزه خدا سزای دوو بهرامبهریان
بده!! (خوای گه ورهش فه رمووی): بو هه موو لایهک (سزا و تۆله) دوو
بهرامبهره به لام ئیوه پپی نازان).

ئهوانه له ناو ئاگر به خه بهر دین، ئاگریکه به مروؤف و بهردهکان گر دهگریت،
ئهم ئاگره نه بینهراوه، به لگو هه ندیگ له سیفه تهکانی باسکراوه.
ئهم قسه به مان دهبیت ناوا تینه گهن که من نازاری جهسته رت دهکه مه وه
تهنها بروام به نازاری مانه وی (معنوی) ههیه. چونکه نازاری جهسته یی نابیت
گومانمان له بارهیه وه هه بیت، چونکه به لگه ی روون و ئاشکرمان ههیه
له سه ری. به لام مه به ستمان ئه وهیه که وردمکاری و چۆنیه تی جه شتی ئهم
نازاره، هه روه ها وردمکاری ده رباره ی ئهم ئاگره و سیفه تهکانی هه موویان شتی
به زر و نادیارن. ئاگریکه به پپی ئاماژهکانی فورشان، وەکو ئاگری ئیستامان
نییه. به هه مان شیوه ئه و جهسته ی بهرامبهر به و ئاگره خۆپراگره هه مان
جهسته ی خۆلای ئیستامان نییه..... به هه شتیش به هه مان رپره و ئیمه
ناتوانین وەکو بازارێک تیبگهین که سهوزه و میوه و هه نار و ترپی لئییه.....

به لکو نه مانه هه موویان چهند سیفه تیکی قورنانین، نموونه و نامازن بو
 نه وهی به ههشت له میشکمان نزیك بکریته وه..... چهند نایه تیک دینین که
 نامازن بو نه م راستیه، خودای گه وه دهفه رموویت: ﴿مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعِدَ
 الْمُنْفُونَ فِيهَا أَنْهَرٌ مِنْ مَاءٍ عَذْبٍ آسِنٍ وَأَنْهَرٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرَ طَعْمُهُ، وَأَنْهَرٌ مِنْ حَمْرٍ لَذٍّ
 لِّلشَّرِبِينَ وَأَنْهَرٌ مِنْ عَسَلٍ مُّصْفًّى وَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ
 فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ﴾ محمد (۱۵). (مثل الجنة) واته: نیمه
 نموونه و به لکه دههینین بو نه وهی تیگه یشتن له باره ی به هه شته وه بو تان
 نزیك بکه ینه وه. نه ک راستیه که ی، چونکه راستیه که شاراوویه.

﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ السجده (۱۷).
 واته: (جا هیج کهس لهو به خته و مرانه نازانیت چی بو هه لگیراوه و
 شاراوته وه له ناز و نیعمه تی جوړاوجوړ لای په رومردگاری، که چاوان پیی
 گهش دهنه وه و به دیتنی شاد دهن، له پاداشتی کار و کرده وه چاک و
 پاکیاندا که نه جامیان ددها). هه روهها له قورنان هاتووه:

﴿وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ
 لِلْمُتَّقِينَ﴾ آل عمران (۱۳۲). واته: (به په له بن و پیشپرکی بکهن تا دهگه نه
 لیخوشبوونی په رومردگارتان و به هه شتیک که پاناییه که ی ناسمانه کان و زهوی
 گرتوته وه و ناماده کراوه بو پاریزگارن). که واته ناکریت نه م به هه شته و مکو
 سه و زایه کی سنووردار بیت. هه روهها دهفه رموویت: ﴿وَفَكَهَهَا كَثِيرَةً لَّا مَقْطَرَعُوهُ
 وَلَا مَمْنُوعُوهُ﴾ الواقعة (۲۲-۲۳). واته: (میوه هاتی زورو هه مه چه شن،

نەبەرۈبۈمى تەۋاۋدەبىت، نە قەدەغە كراۋىشە). ديارە ميوەى دونيا تەۋاۋ دەبىت و لە خواردنى ھەندىكىش رىگىرى دەكرىت.

ۋە: ﴿لَا يَصْدَعُونَ عَنْهَا وَلَا يُزْفُونَ﴾ الواقعة (۱۹). واتە: (ئەو شەرابانە نە سەريان پىي دىتە ئىش و نە سەرخۇش دەبن). نەۋەك مەى ئەم دونيايە كە مرۇف لە ھۇش دەبات.

ۋە: ﴿وَزَعَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِّنْ غَلٍ ...﴾ الاعراف (۴۳). واتە: (ھەرچى بوغزو كىنەيەك لە دل و دەروون و سىنەياندا بوو ئىمە دامان پنى)، بە رىگايەك خاۋىن دەكرىن كە ئىمە نازانين چۆنە. كەۋاتە بەھەشت شاراۋمىيە، ئەم قسەمان ھىچ خۇشىيەكى بەرجەستەكراۋى بەھەشت رەت ناكاتەۋە، چونكە ئىمە بىروامان بە ھەبوونى خۇشىيەگانى بەھەشت ھەيە بە ھەردوۋ جۆريەۋە، جەستەيى و مەعنەۋى. ھەرۋەھا ئازارەگانى دۆزەخىش بە ھەمان شىۋە. بەلام دەمانەۋىت دىنياتان بىكەينەۋە كە خۇشى و ناخۇشىيەگانى دوارۋژ چۆنيەتبيان شاراۋمىيە و نەزانراۋە. تەنھا بىروامان پى ھەيە و راستىكەشى شاراۋمىيە.

ئازاردانى بەندەكان لە رۆزى دوايى زۆرى و ستەمكارى نىيە لەلايەن پەرۋەردگارەۋە. بەئكو پاككردەنەۋە و ناساندن و راستكردەنەۋە و بەزەيىيە. خودا دەف—رەموۋىت: ﴿مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِغَدَائِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَعَآمَنْتُمْ﴾ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿النساء-۱۴۷﴾. واتە: (خوۋا ج پىۋىستىيەكى بە سزادانى ئىۋە نىيە؟ ئەگەر شوكرانە بىزىر و سوپاسگوزاربن و ئىمان و باۋەرى دامەزراۋتان ھەبىت، خوايش ھەمىشە و بەردەۋام سوپاسگوزارى بەندە چاكەكانىەتى و زانا و ئاگايە پىيان)، چونكە لە بنەرەتدا ئازار نىيە، بەئكو دادپەرۋەرىيە.

خودای گهوره بهندهی زانا و برودار سزا نادات، به لکو سزا و نازاردان تهنها بؤ
 ئهو که سانیه که راستی رهنده که نه وه و هموو هه و ئیکی چاکبوونیان
 سه رنه گریت، خودا دهفه رموویت: ﴿وَلَنذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَلَدِّ دُونَ
 الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ السجده (۲۱). واته: (سویند به خوا ئیمه
 تالو له دنیا دا ده کهین به گه رویاندا، بیجگه له سزای ریشه که نکر دنیان، بؤ
 ئه وهی هؤش و بیر بکه نه وه و بیریک بکه نه وه و بگه رینه وه بؤ لای ئیمان).

به لام کاتیک هه موو ریگاگان بؤ چاره سه ریان سه رنه که وتن، هه ر به رده وام
 بوون له سه ر رهنده نه وه. لهو کاته ده بیئت تووشی نازاری راسته قینه ببن،
 بؤ نه وهی له راستی تی بگه ن، له راستی تی گه یشتنیش خودی خوئی به زه ییه،
 به لام ئه گه ر ئه مانه پشتگوئی بخرین و به رده وام بن له سه ر کاره خرایه کان،
 له و کاته سته میان لیده کهین..... ناکریت خودای پاک و ته نیا سته م بکات.....
 که واته نازار چه شتنی ئه م جوژه که سه نه فامانه پاریزگارییه..... چونکه
 هه موو کارمکانی خودا به زه ییه، مرؤفی نه زان و نه فام به زه یی پی ده بات به
 ئاگر وهک ناموزگاری و فیرکردن، مرؤفی زاناش پاداشتی دده اته وه به
 به هه شت وهک زیاده چاکه یهک و ریزلینانیک، خودای گهوره دهفه رموویت:

﴿..... عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا

لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ﴾ الاعراف (۱۵۶).
 واته: (سزا و تۆله م تووشی که سیک ده که م که به وهی و (شایسته بیئت)،
 ره حمهت و میهره بانیم هه موو شتیکی گرتۆته وه، جا له مه ودا ئه و ره حمهت و
 میهره بانیم تۆم ارده که م و بریار دده م بؤ ئه و که سانیه که ته قوا و پاریزکاری

دەمكەن و زەمكەت دەدەن و ئەوانەش كە باوەرپى تەواو بە نايەت و فەرمانەكانى ئىمە دەهينن)، كەواتە بەزەمى ئەو هيندە زۆرە، ئازار و سزاكانى خوداش دەگریتەو.

با پرسىارىك لە كاكى دكتور بكەم، ئايا بە راي ئيوە خوداي گەورە زياتر دادوەر دەبوو ئەگەر تاكىكى ستمكار لەگەڵ يەككى تری ناستەمكار يەكسان كردبايە؟! يان بكوژ و كوژراو وەك يەك لە رۆژى دوایى پاداشتیان بداتەو؟. يان بە راي دكتور ئايا خوداي گەورە دادپەرورەر دەبوو كاتيك رەش و سىي وەكو يەك ليكرابان؟

بۆ ئەو كەسانەى دەلێن خودا بەندەگان سزا و ئازار نادات دەلێم: ئايا خوداي گەورە لەم ژيانى دونيايە بە راستى ئازاريان نادات؟! باشە ئيوە چى دەلێن بۆ پىربوون، نەخۆش كەوتن، شىرپەنچە، ئايا ئەمە ئازاردان نيبە؟ يان ئەو ميكروبيەى دەبیتە مايبە نەخۆشيبەگان خودا دروستى نەگردوو؟ ئايا ئەمانە هەموويان ئاگاداركردەو نين بۆ ئەوئەى بزانین كە ئىمە لە ژىر دەستى خودايەكین دەكریت سزا و ئازارمان بدات؟

بىكەشى شەشەم

بۇچوونى ئىسلام بەرامبەر ئافرىت يان چىرۇكى ئىسلام لەئەل ئافرىت

دكتورى ھاوپىم گوتى: ئايا تۆ لەگەلم ھاوپى لەسەر ئەو بۇچوونەى كە دەئىت
هەئسەنگاندن و بۇچوونى ئىسلام لەبارەى ئافرىتەو كۆنەپەرسىتىيە؟! پاشان
بەھۇى پەنجهكانىيەو دەستى بە ژماردن كرد و گوتى: چىرۇكى فرەژنى و،
مانەوەى ئافرىت لە مائەوە و بالاپۆشى، ھەروەھا دەست ھەلگرتن (طلاق)
بەدەستى بىاوە. ھەروەھا ئىدانى ئافرىت و لىدووركەوتنەو لە كاتى خەوتن،
رئىپىدان بۇ ھەبوونى ژمارەيك ئافرىتى خزمەتكار، ھەروەھا چىرۇكى
بىاوەكان زائن بەسەر ئافرىتەكاندا و، بەشى دوو ئەوئەندەى بەشى ئافرىتە لە
مىراتىردنى سامان؟!؟

مەنەش دەلامە داۋە و گوتەم: ئەم جاره تۆمەتەكان زۆرن و گەورەن، قەسەكرەن
 لەسەر زۆر درىژ دەبىتەو، بەلام با لە پىش ئىسلامەو دەست پى بگەين،
 كاتىك كە ئىسلام ھات نەزانين بەسەر خەلكدا زال بوو، خۆشت ئەم راستىيە
 دەزانى، لەو كاتە كچ كاتىك لە داىك دەبوو دەيان كوشت يان زىندەبەچال
 دەكرا. پياو (دە) ژن يان (بىست) يان زىاترى دەھىنا، خزمەتكارى ئافرەتىش
 زۆرى لىدەكرا بۆ ئەوۋى كارى سىكىسى ئەنجامبەدات و لە بەرامبەردا، خاومەنيان
 پارەيان وەردەگرت..... بەلام كاتىك كە ئىسلام ھات فرەژنى سنوردار كەرد بۆ
 چوار ژن، ئەمەش رزگار كەردنى ژن بوو لە شەرمەزارى و كوشتن و كوئىلايەتى
 و بى بەھايى..... ئەوۋى ئىستا لە ئەوروپا ھەيە دەبىنين كاتىك پياويك
 سەرپراى ژنى خۆى چەند خۆشەويستى تىرى ھەيە، بە نەينى پەيوەندى لە
 نىوانياندا دروست دەبىت و بەدەرەوشتى پەيدا دەبىت، ناي ئەمە باشتر و
 خۆشترە بۆ ئافرەت، يان بىتە ژنى دووھ يان سىيەم بە ويستى خۆى و
 ھەموو مافىكى ژنايەتى بە دەست بەينىت و رىزى لى بگىرىت؟!... يان بىتە
 خۆشەويستى نەينى لە پەناكان پەيوەندى دروست بكات و سۆراغى تىرىوونى
 ئارەزوۋەكانى بكات؟!

لەگەل ئەو ھەشدا ئىسلام كاتىك فرەژنى فەراھەم دەكات و رى پىدەدات.
 بەشيوەيەكە دەتوانين بلىين مەھال و ئەستەمە، چونكە بۆ ئەم فرەژنىيە
 مەرچىكى دانائە، كە ھەموو كەس ناتوانىت چىبەجى بكات، كە ئەو ىش
 دادپەرۋەرىيە لە نىوان ژنەكاندا، خوداى گەورە دەفەر موويت: ﴿... فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا
 تَمْلُؤُوا فَوَجَدَةً ...﴾ النساء (۳). واتە: (...خۇ ئەگەر ترسان لەوۋى كە نەتوان

تەماشای میژووی ئىسلام بکەين دەبىنين زۆر ئافەرت ھەبوون بەشداريان لە جەنگدا کردوو، شاعیر و زانا و زانستخواز بووینە، لە پیناوی فیربوون گەشتیان ئەنجامداو... .. کەواتە ئایەتەگە بانگەواز بوو بۆ خیزانەکانی پیغەمبەر (دروودی خواى لە سەر بیئت)، وەك نموونەیی و پایه بەرزى، لەگەڵ ئەوھشدا خیزانەکانی پیغەمبەر لەگەڵیدا دەردەچوون بۆ غەزا و شەپ. کەواتە دەتوانین بلین دەرچوونی ئافەرت بۆ یارمەتیدانی پیاوھکەى، یان ئەنجامدانى کارىكى چاك ھىچ گومانى تیدا نییە کەوا رینگە پیدراوھ لە ئىسلامدا.

لەبارەى سەرپۆشى یان بالاپۆشى ئافەرت، دەتوانین بلین ئەمە لە بەرزەوھەندى ئافەرتدا، ئىسلام رینگەى بە ئافەرت داوھ دەم و چاو و دەستی بەدیار بخت، بىجگە لەمانە رینگە پینەدراوھ. ھەر وھا ئاشکرایە ھەموو شتىكى رینگە پینەدراو ھەز لیکراوھ، داپۆشىنى شوینە سەرنجراکیشەکان زیاتر سەرنجى مرۆف رادەکیشیت.

ھەر وھکو ئاشکرایە لە نیوان ھەندىك ھۆزى دواگەوتوو گە ژن و پیاویان بەتەواوى ڤووتن، ھەز و ئارەزووى لیک نزیك بوونەوھیان زۆر لاوازە، تەننەت لە مانگى جارێك کارى لیک نزیك بوونەوھ ئەنجام نادەن. ئەگەر ئافەرتیش بوو بە دووگیان لەوانەى بە دوو سال زیاتریش لیک نزیك نەبنەوھ. ھەر وھا لە کەنار دەریاکان کاتیک ڤووتى دەبیتە شتىكى بىنراو، لەو کاتە لاشەى ڤووتى ئافەرت سەرنجراکیشى و جوانى و شاراوھکانى لە دەستدەدات و دەبیتە کارىكى سروشتى توانای بەرزکردنەوھى ھەست و وورەى مرۆفەکانى نامینیت.

ئەمەش گومانى تیدا نییە کاتیک رینگى دەگریت ئافەرت ببیتە لاشەىەكى مردوو ھىچ تام و چىزى نەمىنى لە بەرزەوھەندى ئافەرتدا... ..

سهبارت به دست لهسەر ههنگرتن یان بهردانی ئافرت، راسته به دست پیاوه، بهلام لهگهڵ ئهوهشدا ماف به ئافرت دراوه له دادگا داواى تهلاق یان بهردان بکەت و دهتوانیت بهدهست بهینیت ئهگەر بهلگهى تهواوی بهدهستهوه بوو..... ههروهها بۆ ئافرت ههیه لهکاتی مارهپیندا بۆ پاراستنی مافهکانی خۆی ههندیك مهرج دابنیت، کهواته وهکو پیاو مافی ههیه له کاتی تهلاقداندا.

ئیسلام ههندیك مافی به ئافرت داوه که له ئهوروپا ئافرت ناتوانیت ئهم مافانه بهدهست بهینیت..... له ئیسلامدا ئافرت مافی مارهیی وهگرتنی ههیه، له ئهوروپا ئافرت پاره (دوطة) دهوات..... ئافرت له ئیسلام مافی ئهوهی ههیه پاره و سامانی تایبەت به خۆی ههبیّت و سهربهست بیّت له بهکارهینانی ئهم پاره و سامانه. بهلام له ئهوروپا ئهم مافهى نییه کاتیک که مێرد دهکات.

لهبارهی ئیدان و دوورکهوتنهوه له ئافرت، ئهمه ههئسوکهوتیکه تهنها لهگهڵ ئهو ئافرته بهکاردیت که ههردهم توورپهیه و راناوهستیت و مافهکانی پیاو به دروستی نادات. بهلام ئافرتی به رهوشت و ریکوپیک مافی بهسەر پیاوهوه ههیه که لێی نهوات، بهئکو دهبیّت پێزی لیبگریت و به دادپهروهراوه ههئسوکهوتی لهگهڵدا بکات.

بهکارهینانی ئیدان و دوورکهوتنهوه لهگهڵ ئافرتی توورپهوو له مێردهکهی، دهتوانین بڵین موعجیزهیهکی قورئانی پیرۆزه لهبارهی توورپهووونی ئافرت..... چونکه زانستی دهروونی ئهم سهردهمه ئهم راستیهی سهلماندوووه

كە حالەتتىكى نەخۇشسىيە بۇ ئافرىم. زانىستى دەروونزانى ئەم جۆرە نەخۇشسىيە دەكات بە دوو بەشەوہ:

بەشى يەگەم پىي دەئىن حالەتى ملکہ چيوون (خضوع) (masochism) ، كە ئەمەش حالەتتىكى نەخۇشسىيە ئافرىم چىز و مردەگرىت كاتىك كە لىدان لەگەلى بەكارىت و بىتە لايەنى ملکہ چيوو.

بەشى دووم: پىي دەئىن حالەتى حەزى زالبوون (التحکمی) كە زاروہ زانىستىيەكەى (sadism)ە، كە ئەویش حالەتتىكى نەخۇشسىيە ئافرىم چىز و مردەگرىت كاتىك زالبىت يان ھەموو شتىك بە دەستى ئەو بىت و دەسەلاتى بەدەست بىت و بەكاربەئىت و زۆرى بەكاردەھىئىت و نازار بە بەرامبەر دەگەيەئىت. ئەگەر ئافرىمىك سىفەتى بەم شىوہيە بىت، كەواتە باشتىن رىگا بۇ شكاندنى ئەم دەسەلات و توندىيە، بەكارھىنانى ھەمان چەكە كە ئافرىم ھەيەتى، ئەویش چەكى مېنەيە، كەواتە نەخەوتن لەلای ئافرىم يان دووركەوتنەوہ لىي ئەم جۆرە چەكە لاواز دەكات و ناتوانىت زالبىت بەسەر ئەوانى تر.....

ئەو ئافرىمەتى كە چىز لە لىدان و مردەگرىت لىدان بۇ ئەو چارەسەرە..... لىرە چارەسەرى قورنان بەدىار كەوت كاتىك كە دەئىت: ﴿..... وَأَهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَأَضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْتَكُمْ فَلَا تَبِعُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً﴾ النساء (۳۴).
واتە: (لەناو جىدا پشتيان تىبكەن،) ئەگەر ئەوہش سوودى نەبوو) لىيان بدن (بە مەرجىك لە دەم و چاۋ نەبىت و ئاسەوار بە جىنەھىئىت) ئەگەر بەم ھۇيانە لە لادان و ياخى بوون وازيان ھىنا، ئەوہ ئىتر ستەميان لىمەكەن و

رېځگەى تر مەگرنەبەر). ۋەگو ئىعجازىكى زانستى كە زانستى دەروونزانى بە
 چەند قۇناغ و كىتېپىكدا سەلاندوۋە، قورئانى پىرۇز بە دوو وشە ئەم راستىيە
 بۇمان دەسەلىنىت. سەبارەت بە چىرۆكى كويلايەتى، كەوا ھاۋاپىيەگەم
 پرسىيارى ئى كىردووم، گوايە ئىسلام داۋاي كويلايەتى دەكات ھەرومكو
 رۇژھەلاتناسەكان ئىسلامى پى تومەتبار دەكەن، ئەمەش تۇمەتىكى زۇر دوورە
 لە راستىيەۋە، چونكە ئىسلام تاكە ئايىنە كەوا داۋاي رىزگارپوون دەكات لە
 دەردى كويلايەتى. ئەگەر دەقەكانى (قورئان) ئىسلام بەراۋد بىكەين بە
 دەقەكانى ئىنجىل، ياخود قسەكانى (بۇلس) كە لە نامەكەى بۇ خەلكى
 (ئەفسس) دەنپىرىت پىيان دەئىت دەبىت كويىلە و بەندەكان گويپرايەل بن بۇ
 سەرۋەرەكانيان. پىيان دەئىت (ئەى كويىلەكان..... گويپرايەل بن بۇ
 سەرۋەرەكانتان، بە ترس و لەرزەۋە ۋە بە دلىكى سادەۋە خىزمەتپان بىكەن).
 ھىچ كاتىك ئىنجىل داۋا ناكات كە ھەۋلىدېرىت كويلايەتى لاپەرىت. تەنھا
 ئەۋەى كە باس دەكات، ئەۋەيە كە دەبىت خۇشەۋىستى بۇيان بنوئىنن و
 ھەئسوكەۋتى باش لەگەئىان ئەنجامبەدن.
 ھەروھا لە تەۋراتىش نەك ئەۋانەى بەندە و كويىلەن، بەلكو ھەموو كەسىك
 دەكرا بە كويىلە كاتىك ئەگەر شەر لە نىۋان ئەۋان و جۈلەكەكاندا روودەدا
 (تەۋرات) پىمان رادەگەيەنىت ئەگەر ھاتوو خەلكى شارىك شەرىپان نەكرد،
 بەلكو خۇيان بەدەستەۋەدا، ئەو كاتە ھەموو دەكرىن بە كويىلە. ھەروھا ئەو
 شارەى شەر دەكات و بەرگرى لە خۇى دەكات ، دەبىت ھەموۋيان بكوۋرىن، پىر
 و گەنج و ژن و مندال.....

كەواتە كاتىك كە ئىسلام ھات كۆيلىپتەن بارىكى كۆمەلەيتە جىگىر بوو. ھەموو ئايىنەكانى پىش ئىسلام ئامۇزگارى كۆيلىپكانىيان دەكرد كە خزمەتكارى سەرورەكانىيان بن. قورئانى پىرۇز يەكەم پەرتووكى ئاسمانى بوو كە باس لە رزگاركردى كۆيلىپ و بەندەكان و ھانى خەلك دەدات كە كۆيلىپكان رزگار بكەن لە پىناو رەزامەندى خودا و پاداشتى دوارۇز.

قورئانى پىرۇز بە دەقتىكى روون كۆيلىپتەن ھەرام ناكات و داوا ناكات بە يەكجارى كۆيلىپكان رزگار بكەن چونكە ئەگەر بە يەكجارى كۆيلىپكان رزگار بكرىن بە فەرمانى قورئان، لەوكاتە سەدەھا ھەزار كەس بە بى كار و شوپنى ھەوانەھە كارەساتىكى كۆمەلەيتەن دروست دەبوو، زۆر بەھيان لەسەر رىگا و شەقامەكان دەكەوتن و دەستيان بۇ خەلك پان دەكرد و داواى يارمەتيان دەكرد. ھەموو كارىكى نابەجىشيان ئەنجام دەدا، بۇ ئەھەى بىزىوى زىانيان دابىن بكەن. لەو كاتە شتىكى تر رووى دەدا زۆر خراپتر لە كۆيلىپتەن..... كەواتە چارەسەرى قورئان زۆر زىرانە بوو. ئەھەيش بە داخستنى دەرگاى بەكۆيلىپكەردن و ھاندانى خەلك بۇ رزگاركردىنيان. سەرچاھەى سەرەكى كۆيلىپتەن لەو سەردەمە گىراومەكانى جەنگ بوون، قورئانىش فەرمانى دا كە گىراومەكان رزگار بكرىن بەرامبەر بە ھەندىك پارە، يانىش بى بەرامبەر. خوداى گەورە دەفەر موويت: ﴿...فَإِذَا مَا بَعْدُ وَإِنَّا فِئَاءٌ حَتَّى نَضَعَ آلْمُرُوثَ أَوْزَارَهَا ۖ﴾ محمد(ﷺ) واتە: (...يەكەن لەم دوو كارانە لەگەن دىلەكان بكە: يان بە پىاھەتى و منەت ؛ ياخود بە گۆرپنەھە و قىدىيە نازادىان بكەن، تا شەر كۆتايى دىت). ئەو كۆيلىپكەش كە ھەبوون دەبوايە ھەنگاۋ بە ھەنگاۋ رزگار بكرىن، وەكو رزگاركردى بەرامبەر لىخۇشبوونى ھەندىك تاوان..... تا ئەو كاتەى

كۆيلىايەتى تەواو دەبىت و نامىنىت. گابراى سەرورەر دەبوايە وەگو خىزانى
 ھەئسوكەوت لەگەل كۆيلەى ئافرەتەكان بكات، دياريشە ھەئسوكەوت لەگەل
 كردن وەگو خىزانى خۆى، لەوكاتە، وەك رېزلىنان بوو، نەك كەمكردنەوہ بوو،
 بۇ نرخ و پايمەيەى ئەو..... دەبىت ئەوہش لە بىر نەكەين كە ئىسلام چۆن
 بېرواداران دەكاتە براى يەكتەر، قورئان دەفەر موويت: ﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ
 ﴾ الحجرات(۱۰). واتە: (بېرواداران براى يەكتەر، ...). ھەر وەھا
 دەفەر موويت: ﴿ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ﴾ الاعراف(۱۸۹). واتە: (
 خوا ئەو زاتەيە كە ئىوہى لە يەك نەفس و لە يەك شت دروست كرددوہ). وە
 دەفەر موويت: ﴿ وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾ آل
 عمران:(۶۴). واتە: (ھىچ لايەكمان لاکەى ترمان) بە پىرۆز و فەرمانرەوا
 دانەننن) لە جياتى ئەو زاتە و نەيپەرستين).

پىفەمبەریشمان باشتىن نمونەى بۇ ئىمە پىشكەش كرد كاتىك كە (زىدى
 كورپى ثابت) كرد بە كورپى خۆى، كە كۆيلەيەك بوو لە كۆيلەكان، پاشان
 ژنىكى لە بنەمالەى خۆى ئى مارە كرد. كە ئەوئيش (زىنبى كچى جەحش)
 بوو.

ئەوہ ھەموو لە پىناو ئەوہبوو كە گۆرانكارى بكات لە ژيانى كۆمەلايەتى، ئەو
 توندى و دەمارگىرەى ھەيە نەھىلىت. رزگار كردنى كۆيلەكان بكاتە
 بەرنامەيەك خەلگانى تر وەكو ئەو بکەن. بەكردوہ بسەلىنىت كە ئىسلام
 خەلك لە كۆيلىايەتى رزگار دەكات.

سەبارت بە پرسیارەگەت کە دەئیی ئیسلام دەئیت پیاوەکان بالادەستن بەسەر ئافرەتانهوه، من دەئیم ئەمە راستییەکە لە هەموو شوئینیک هەر وایە، لە ولاتە ئیسلامییەکان، لە ولاتە مەسیحییەکان، هەروەها لە ولاتانەش کە هیچ خودا و ئایینیکیان نییە.

لە (مۆسکۆ) لە کۆنەوه، لە سەردەمی (لینین و ستالین و خروشوۆف) تا ئەمڕۆ. لە فەرەنسا هەر پیاو دەسەلاتی بەدەستەوویە، هەروەها لە لەندن..... لە هەموو شوئینیک لەم دونیایە هەر پیاو سەرکردە و یاسادانەر و داھینەر، هەموو پێغمەبەرانیش هەر پیاو بوون، فەیلەسوفەکان پیاو بوون، هەتا ئاواز دانەریش پیاو، هەر چەندە ئاواز دانان کاریکی خەیاڵییە پێویستی بە پیاو نییە. هەروەکو (عباس محمود عەققاد) بە گالتەوه دەئیت: هەتا پیشەیی خواردن ئینان و دروومان و جل و بەرگ دروستکردن کە پیشەیی تابەتەن بە ئافرەت، پیاوەکان تێدا سەرکەوتوو ترن..... کە ئەمەش هەندیک دیاردەن هیچ پەيوەندی بە شەریعەتی ئیسلامەوه نییە..... بەلکو دیاردەیی گشتین لە هەموو شوئینەکانی دونیا هەن، پەيوەندی بە ئیسلام و قورئانەوه نییە. ئەمانە چەند راستیەکن دووپاتی ئەوه دەکەن کە لە راستیدا پیاو بالادەستە لەسەر ئافرەت بەهۆی سروشت و توانای جەستەیی و سەزوەری پیاو کە چەند سیفەتیکی خودا بەخشن.

ئەگەر لە شوئینیک ئافرەتیک بوو بە گۆرەیی نەتەوویەک یان سەرۆکێک ئەمە شتیکی جیاکەرەوویە و سەراوژیری یاساکەبە کە قورئان ئاماژەیی بۆ کردووه.....ئیسلامیش تەنها ئەو یاسایەیی بۆمان تۆمار کردووه، پاشان

بىكەشى خەوتەم

- ئايا ئايىن بېھۇشكەرى مەشۇقە ؟!

دكتورى ھاۋرېم چاۋى خۇى جۇلاند و بە منى گوت: ئايا رات چوونە دەر بارەى ئەو كەسانەى دەئىن ئايىن بېھۇشكەرە ؟ ھەزار و ستم لىكراوان بېھوش دەكات بۇ ئەۋەى سەرەراى ھەزارى و ستملىكراۋى بېخەون و خەون بە بەھەشت و ئافرەتى چاۋ گەرەۋە بىينن. لەگەل ئەۋەشدا زەنگىنەكان ھەر لە زەنگىنبوون بەردەوام بن بەو پاساۋەى كە ئەمە مافىكە پىيان دراۋە ، خوداى گەرە خەلكى بە پلە پلە دروست كرددوۋە.....؟ ھەرۋەھا رات چۇنە سەبارەت بەو كەسانەى كە دەئىن ئايىن نىردراۋى خودا نىيە ، بەلكو دروستكراۋە لەسەر ئەم زەۋىيە، بەھۇى ھەندىك ھۆكارى كۆمەلایەتى ، بۇ ئەۋەى بىيەتە چەككە بەدەست چىنكە بەسەر چىنكى ترموۋە؟ مەبەستىش لەم قسانە زانا ماددىەكان و بىرو باۋەريانە.

من گوتم:

هیچ شتیک له و هه‌لهیه گه‌وره‌تر نییه که ده‌لین ئایین بیه‌وشکهره.....
چونکه له راستیدا ئایین هه‌مووی ئەرك و به‌رپرسیاریه‌تییه و شت به‌دوادا
هاتنه ئایین ئەوه نییه که بارت سووک بکات و له هه‌ندیك
به‌رپرسیاریتی رزگارت بکات، که‌واته ئایین دوورکه‌وتنه‌وه و هه‌لاتن نییه له
ئەرك و به‌رپرسیاریتی ، بیه‌وشکهریش نییه ، به‌لکو ئایینمان کارکردنه نه‌ک
ته‌مه‌لییه..... خودا ده‌فه‌رموویت: ﴿ وَقُلْ أَعْمَلُوا فِی سِرِّی اللّٰهِ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ
وَالْمُؤْمِنُونَ ... ﴾ التوبه (۱۰۵). واته: (به‌و خه‌لکه بلی: ئیوه هه‌رچی ده‌توانن له
کار و کرده‌وه نه‌نجامی بدن، چونکه خ‌وای گه‌وره ده‌بینیت هه‌روه‌ها
پیغه‌مبه‌روکه‌یی و ئیماندارانیش) ئی‌مه باوه‌رمان به‌ پشتبه‌ستن (توکل)
و په‌نابردن به‌ خودا هه‌یه، نه‌ک دانیشن و بلین خودا هه‌موو شتیکمان بو
ده‌کات ، چونکه خودا ده‌فه‌رموویت: ﴿ ... فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ
الْمُتَوَكِّلِينَ ﴾ آل عمران (۱۰۹). واته: (... ئە‌گه‌ر بریارندا (کاریک بکه‌یت) پشت
به‌ خوا ببه‌سته، چونکه به‌راستی خوا ئە‌وانه‌ی خ‌وشده‌ویت که‌ پشتی
پیده‌به‌ستن....). که‌واته ئایینمان پیمان ده‌لینت، ئە‌وه‌ی له‌ توانات دایه به
هه‌موو هی‌زی خ‌وت به‌کاری بی‌نه، پاشان به‌جی‌ی به‌یله‌ بو‌قه‌ده‌ری خودا.....
هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌رمان به‌و پیاوه ش‌وانه‌ی را‌گه‌یانده‌ که‌ هاته‌ لای و گو‌تی: من
خ‌وشتره‌که‌م به‌ره‌لا ده‌که‌م خودا ده‌پارێزیت ، پیغه‌مبه‌ر پی‌ی گو‌ت: ((أَعْقَلْهَا
وَتَوَكَّلْ)) واته: (گری‌ی بده، پاشان به‌ته‌ما و پارێزگاری خودا به‌جی‌به‌یله).

ھەر لەسەر ئەم بنچىنەيە، ئايىن واتاى وشيارى و ئاگا لەخۆبوون و نەخەوتن دەگەيەنەيت.... ھەروەھا ئايىن لىپرسىنەوھى نەفس و ئاگادارىبوونى وىژدانە، لە ھەموو كار و كردەوھىيەك ، لە ھەموو وشە و بىرگەردنەوھىيەك ، گەواتە ئايىن نەوھك حالى ئەو كەسەيە كە ماددەى بىھۆشكەر دەخوات بەلگو بخۆرى راستەقىنەيى ماددەى بىھۆشكەر تەنھا مرۆقى ماددىيە ، ئەوھى كە ئايىن پەت دەكاتەوھ لە پىئاو خۆ دزىنەوھ لە داواكارىيەكانى ئايىن و بەرپرسىارىتتەيەكەى ھەروەھا ئەم جۆرە پياوھ پىي وايە كە نازادە و ھىچ كەسەك مافى لىپىنچىنەوھ لەگەل ئەودا نىيە ، خۆى بەرپرسە لە خۆى و ھىچ مردن و زىندوووبوونەوھىيەك لە ئارادا نىيە..... ھەموو شتەك بە ھەوھسى خۆى دەكات ... باشە تۆ بلىي ئەم پياوھ وەكو پياوئىكى خاوەن ئايىن و باوھر بىت كە خۆى بە بەرپرسىار دەزانىت بەرامبەر ھەموو شتەك كە پەيوھندى بە ئەوھوھ ھەبىت..... كاتىك تاكە كەسەك برسى دەبىت يان لە ئازەلەك بەدات، خۆى بەرپرسىار دەزانىت، چونكە بە ئەركى خۆى ھەلئەستاوھ بەرامبەريان، وەكو ئەركىكى ئايىنى كە لە ئەستۆى ئەو دايە.

ھەروەھا ناراستىشە كاتىك كە دەلەين ئايىنەكەتان دروستكراوى ئەم زەوييە بەھۆى ھۆكارى كۆمەلەيەتتەيەوھ..... بۆ ئەوھى بىتتە چەكىك بە دەست ھەندىكەوھ دژى ھەندىكى تر و دەولەمەندى و ھەژارەيش بىتتە شتەكى جىگىر و نەگۇراو.....

كاتىك كە ئىسلام ھات . شۆرشەك بوو دژى دەولەمەندەكان و ئەوانەى سەرومت و سامان كۆدەكەنەوھ و چەوسىنەر و ستەمكارن..... زۆر بە پاشكاوى و پروونى قورئان داوا دەكات كە پارە و سامان نەكەوئتە دەست دەولەمەندەكان

و له نیوان خوځیان جوړه و کړین و فروشتنی پی بکن. به لکو دهبیت مافیک بیت بو هه موویان. خودای گه وره دهغه رموویت: ﴿... وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ ﴿التوبه (۳۴).
 واته: (... جا نه وانهی که نالتون و زیو کو دهگه نه وه و قایمی دهکن و له پیناو رپیازی خوادا و بو په زامه ندی نهو، نایبه خشن نه وه مژده ی سزایه کی پر ئیشیان بدهرئ).

به خشینیشی زهکات به پرېژه ی (۲,۵٪) دهستپېدهکات، له مه زیاتر دهتوانیت بیه خشیت، به لام نهک به زوری، به لکو به ویستی خو ی، تا دهگانه هه موو نهو پاره یه ی که هه یه تی . یان به جیهیشتنی ته نها به شی خو ی ... خودا دهغه رموویت: ﴿... وَتَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْمَفْرُوفُ كَذَلِكَ يبينُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿البقره (۲۱۹). واته: (پرسیارت لی دهکن که چی به خشن؟ پینان بلئ: هه ر جیتان لی زیاده دهتوانن بیه خشن، نا بهو شیوه یه خوی گه وره نه م به لگهو فه رمانانه تان بو روون و ناشکرا دهکات بو نه وه ی بیر بکه نه وه).

که واته به م شیوه یه نیسلام دوو شت بیکه وه کو دهکاته وه ، داواکراوی به زوری یاسایی، له گه ل داواکراوی خو ویستانه، گریدراو به ویزدانه وه..... که نه مه زور باستر و رپزلینراوتره بو مروقه کان له وه ی که نه وه ی هه یه تی لی وه رېگرن و به زوری دهست به سه ری بکن..... دهتوانی له (۹۰٪) بیه خشی به بی نه وه ی کاریگه ری لی بکات.

ئا ليرھوۋە دەتوانىن بلىين ئىسلام نەھاتوۋە تاكو بەردەوامى بە ستەمكارى ستەمكاران بدات.... بەلگو شۇرشىكە لەسەر ھەموو ستەمكاران ، شەرپ و شمشىرىكە لە سەر ئەستۆى ھەموو چەوسىنەرەن و تاوانباران و زۇرداران.

لەبارەى ئەو تومەتەى خاۋەن بىرە ماددىەكان دەخەنە روو دژ بە ئىسلام، گوايە ئىسلام ئايىنىكى دواكەوتووۋە و بىرواى بە چىنايەتى ھەيە، بە ھىنانى چەند ئايەتىك لەسەر ئەم تومەتە ۋەكو: ﴿ وَاللّٰهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِي ٱلْفِئَةِ ٱلْحَلِ (۷۱). واتە: (خوۋا لە بەخشىنى رزق و رۇزىدا بەشى ھەندىكتانى زۇرتداۋە لە ھەندىكى تردا...). ھەروھەا: ﴿ اٰمُرُ بِقِسْمٍ مِّنْ رَّحْمٰتِ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمًا بَيْنَهُمْ مَّعِيشَتُهُمْ فِي ٱلْحَيٰوةِ ٱلدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجٰتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ مِّنْ بَعْضٍ سُلْحٰبًا وَرَحْمٰتٌ مِّنْ رَبِّكَ حَيْرٌۭۤ اِمَّا يَجْمَعُوْنَ ﴿ الزخرف(۲۲). واتە: (ئايا ئەوانە رۇزىمان لە نىوانىاندا دابەش كىردووۋە لە ژىانى دىنادا و پلە و پاىەى ھەندىكىمان بەرزكردۆتەۋە بەسەر ھەندىكىاندا، بۇ ئەۋەى ھەموۋان كاروبارى يەكتەر تەۋاۋىكەن و كەلك لە تواناىى و لىھاتوۋىى يەكتەر ۋەربگىرن، جا لەگەن ئەو ھەموو بەھرە و بەخشىنانەدا رۇھمەت و مېھرىبانى پەروەردگارى تۆ لە ھەموو ئەو شتانەى كە خەلكى كۆى دەگەنەۋە چاكتەر و بە نرختەرە).

ئىمە ۋەلام دەدەينەۋە و دەلىين: ئەم ئايەتانە بەلگەن لەسەر ئەۋەى دەبىينىن كە لە (مۇسكو ، لەندەن ، پارىس و بەرلىن) ھەيە. ھەر ھەمان شت لە (قاھىرە ، دىمەشق و جەددە) دەبىينىن.

له ھەموو شتێك و لایەنیك بە یەك دەچن، كەواتە باشتربوونی بواری ئابووری
 ھەندیك كەس لە ھەندیكى تر و جیاوازی لە نیوان چینهكانى كۆمەلگا
 راستیەكى بنەرەتییه ، كۆمۆنیستىك نەیتوانیوه ئەم جیاوازیە بگۆرێت ، ھەتا
 بیری ماددى توندپەرویش بپروای بە یەكسانى نییە ، چونكە یەكسانى شتێكى
 ئەستەمە..... كەواتە ئێمە چۆن دەتوانین دوو كەس یان دوو شتى نایەكسان
 یەكسان بكەین؟! خەلك لەو پۆژەوه كە لە دایك دەبن لە پوو " زىرەكى ،
 ھیز ، جوانى ، بەھرمەندییەوه بە نایەكسانى لەدایك دەبن و ھەریەك پلە و
 ئاستىكى ھەبە. ھەروەھا دەبینین ھەموو پێرەو و لایەنە ئابوورییەكان لە
 ھەولێ ئەوھدان لە پوو پەیداگردنى ھەل و دەرفەتى كارەوه، یەكسانى بۆ
 خەلك بەرجەستە بكەن، نەك یەكسان كردنى خەلك لە ھەموو پوو یەكەوه.....
 ھەموو كەسىك وەكو یەك دەرفەتى چارەسەر یان فێربوون یان دابین كردنى
 نزمترین ئاستى بژىویان ھەبە..... ھەموو ئایینەكانیش ھەول بۆ ھەمان
 مەبەست دەدەن.... بەلام ئەگەر ھەول بەدات بۆ نەھىشتنى جیاوازی لە پلە و
 پایە ، ئەو خۆی لە خۆیدا ستەمە و پێچەوانەى یاساكانى سروشتە. چونكە
 سروشت لە بنەرەتدا لە ھەموو پوو یەكەوه جۆراوجۆر و جیاواز و كەم و
 زۆرە. لە بەروبووم، ئازەن، مرقەھەكان..... بۆ نموونە پەمۆ ھەبە گۆلى درێژە و
 ھەبە گۆلى خپ و كورتە. لە مرقەھەكان و زیندەوھەران دەبینین ھەریەكە
 پەنگىك و سیفەتىك و پلە یەكی دیاریكراوى ھەبە. ئەمە یاسای ئەم گەردوون
 و ھەبوونە یە..... ئەگەر ھەموو مرقەھەكان بە یەك شىواز و قالب
 ئافرێندرابانایە ، لەو كاتە پێویست نەدەبوو ھەریەكە لە دایكبوونی تايبەت بە
 خۆى ھەبێت . دەكرایەك ئەمۆنە ھەبوا یە لە جياتى ھەموویان. لە شتەكانى

تریش بهههمان شیوه ئەمەش ئەوه ناگەیهنیت کهوا ئەم سروشته هەزاره
 و هیچی به دەستەوه ئەماوه ، بەلکو ئەمە ئەوویە که ئەم سروشته زۆر به
 پیت و زەنگینه و زەنگینی و به پیتییه کهشی بەدیار ناگەوێت تەنها له
 جۆراوجۆری نەبیت له بەروبووم و دانەوێله و هەمەپهنگی له جۆر و
 پهنگهکانی..... له گەل ئەووش ئایین بێدەنگ نەبووه لەسەر هەبوونی
 جیاوازی له نیوان دەولەمەند و هەزارەکان، بەلکو داوا دەکات و هەول دەدات
 ئەم باره بگۆرێت ، داوا دەکات که مرۆفی هەزار بەشی خۆی هەبیت له سامانی
 دەولەمەندەکان، هەروەها دەتیت هەبوونی ئەم جۆره جیاوازییه
 تاقیکردنەوهیه که ، خودای گەوره دەفەر مووێت: ﴿..... وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ
 لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ﴾ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿الفرقان(۲۰)﴾. واتە: (...ئیمه
 هەندیک له ئیوهمان کردۆته هوی تاقیکردنەوهی هەندیکی تران، ئایا
 خۆدەگرن و خۆراگر دەبن، بێگومان پهروهردگاری تو هەمیشه و بەردهوام
 بینایه).

خودای گەوره هیز و توانا دەدات به هەندیک کەس و تەماشای دەکات ئاخۆ
 ئەم هیزه بۆچی بەکار دەهینیت، ئایا بۆ یارمەتی دانی مرۆفی لاواز و هەزاره،
 یان بۆ لێدان و کوشتنی خەلکه؟ هەروەها پیاوی دەولەمەندیش به هەمان
 شیوه، ئایا دزی دەکات و فیر له خەلک دەکات، یان چاکه دەکات و دەستی
 یارمەتییان بۆ درێژ دەکات؟! تا ببینین پیاوی هەزار چی له هەزاریه کهی
 دەکات ئیرمی به خەلک دەبات و دەدزی و چاوی له سامانی خەلکه؟! یان
 نیش دەکات و خۆی ماندوو دەکات بۆ ئەوهی به رێگایهکی چاک و دادوهرانه
 ژبانی خۆی باشر بکات؟!

ثایین داوا دهکات ئەم نالەبارییە لە نیو کۆمەلگادا نەمینیت و یەکسانی لە دەرفەت بۆ هەموویان بپەخسینیت..... لە بەرامبەریشدا مرقەکان دەترسینیت بە نازار و سزایەکی زۆر لە روژی دواییدا..... هەر وها دەلیت لە روژی دوایش ئەم جیاوازی و پلە و پایە زۆر زیاتر دەبیت ئەگەر مرقۆ نەتوانیت ئەم هاوسەنگییە لە دنیا دا دروست بکات، بۆیە دەفەر موویت:

أَنْظُرْ كَيْفَ فَضَلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَالْآخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْصِيلًا ﴿٢١﴾

الإسراء (٢١). واتە (تەماشایە بکە و سەرئێچ بەدە چۆن پێز و پلە و پایە هەندیکیانمان داوە بەسەر هەندیکێ تریاندا، بپگومان پلە و جیاوازیەکانی ئەو جیهان زۆر گەورەتر و زۆر زیاترن).

بۆ ئەوانەى که دەلێن ئیسلام لە رووی سیاسییەوه دواکەوتوو، دەلێن: ئیسلام یاسایەکی هێناوە که لە هەموو یاساکانی تر پێشکەوتوو تره، لە رووی رێکخستنی دەسەلاتەوه، تاکە کەس زۆر پێزی لێگیراوه و پێش یاسای مافەکانی مرقۆ کەوتوو، بەلکو لەو یاسایانە بەرزتره.... ئایا لەو زیاتر تاکە کەس جی دەیهوینت کاتیک ئیسلام بەرزى دەکاتەوه و دەهینیتە بەرامبەر هەموو مرقۆفایەتی. خودای گەوره دەفەر موویت:

إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ

النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا ﴿٢٢﴾ المائدة (٢٢).

واتە: (لەبەر ئەوەی کارمەساتی کوشتنی ناپه‌وای ناوا روونەدات ئێمه پێویستمان کرد لەسەر ئەوهی ئیسرائیل ئەوهی کەسێک بە ناحەق بکوژیت و لە جیاتی کوژراویک نەبیت، یان گوناوه تاوانی گەورهی ئەنجام نەدابیت لە زه‌ویدا) وه‌کو

جهردهیی و دستریژی و ... هتد)، ئەوه وهك ئەوه وایه هەر هه‌موو خه‌ئکی کوشتییت، ئەوه‌ش که‌سیک له مهرگ رزگار بکات، هه‌روهك ئەوه وایه هه‌موو خه‌ئکی له مهرگ رزگار کردبییت و ژبانی پێ به‌خشی بن، سویند بییت به‌خوا به‌راستی پی‌غه‌مبه‌رانمان به‌به‌لگه و موعجیزه‌ی ئاشکرا و دیاره‌وه هاتوووه بۆ لایان (تا پابه‌ندی حه‌ق و داد بن) که‌چی زۆریه‌یان دوا‌ی ئەوه رێنموویانه، هه‌ر زیاده‌ره‌و بوون له‌م سه‌ر زه‌ومینه‌دا له‌ سته‌م و کوشته‌نی ناحه‌ق‌دا).

ئه‌گه‌ر ده‌سه‌لاتداریک تاکیک به‌ سته‌م و به‌بی تاوان بکوژییت، هه‌روهك ئەوه وایه هه‌موو خه‌ئکه‌که‌ی کوشتییت، با چاکسازی و بیناسازی و ئاوه‌دانی و خزمه‌تگوزاریش پێشکه‌ش بکات و پێشه‌سازی و کارگه‌ دابنیت، هیج سوودیکی بۆ ئەو نییه.

که‌واته تاک له‌ ئیسلامدا پله و پایه‌ی له‌ لووتکه‌ی رێزلیاندا‌یه و رێزیکی ره‌های هه‌یه، که‌چی هیج ئایینیک یان فه‌لسه‌فه‌یه‌ک یان سیاسه‌تیکی له‌ کۆن و نوێ دا ئەم نرخه‌ی به‌ مرۆف نه‌داوه ، چونکه مرۆف له‌ سیاسه‌تدا نرخیکی سنووردار و رێزه‌یی هه‌یه.....

تاک له‌ ئیسلامدا له‌ ناو مائی خۆی ئەمینه و نه‌ینیه‌کانی ده‌پاریژییت(نه‌ سیخو‌ری و پاشه‌ملی)هه‌یه.... هه‌روه‌ها ئەمینه له‌ خۆی و خۆراکی و سامانی و سه‌ربه‌ستی خۆی. هه‌موو شتیکی هه‌تا سا‌لوکردن، جیکردنه‌وه بۆ دانیشه‌ن ، وشه‌ی چاک.... هتد. شوینی خۆی هه‌یه له‌ قورئانی پیرۆزدا. بۆ نموونه قورئان به‌ ده‌سه‌لاتدار ده‌ئیت توند و تاک‌ره‌و مه‌به‌ له‌ بپاردان ، پی‌غه‌مبه‌ریش هه‌رچه‌نده له‌ لووتکه‌ی چاکی و باشیدا‌یه، به‌لام پێی ده‌ئیت: ﴿ تَخُنُّ أَعْلَمُ بِمَا يُقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكَرَ بِالْقُرْآنِ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴾ (ق:٤٥). واته‌) ئەه‌ی

محمد مد (صلی الله علیه و سلم) ئیمه چاک ناگادارین بهوهی که دهیلین و چون دژایهتی ئەم راستییه دهکەن! خو تۆ زۆردارنیت بهسهریانهوه تا به زۆر باوهریان بهسهردا بهسپینیت... کهواته تۆ تهنهئا ئەومت لهسهره که به قورئان یاداوهیری ئەو کهسانه بکهیت که له ههرهشهکانی ئیمه دهرسن).

ههروهها پێی دهئیت: ﴿ فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ ﴾ الغاشیه (۲۱ - ۲۲). واته: (کهواته) ئەی پێغه مبههه (صلی الله علیه و سلم) ئەم شتانه بخهروهه یادیان و نامۆزگاریان بکه، به راستی تۆ ههه یادخهروههیت؛ هیچ دهسهلاتیکت نیه بهسهه دل و دهروونیاندا). ههروهها قورئانی پیرۆز داوا دهکات که عیبادهتی دهسهلاتدار نهکهین وه پیاوی گهوره به خوداوهند نهزانین: ﴿ ...وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ ... ﴾ آل عمران (۶۴). واته: (... نابیته ههندیکی له ئیمه ههندیکی تر وهکو خوداوهند بناسیت، بیجگه له خودای الله).

﴿ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ ... ﴾ الإسراء (۲۳). واته: (بهروهردگاری تۆ بریاریداوه که جگه لهو کهسی تر نهپهرستن، ههروهها بریاریداوه چاکهکاریش به لهگهڵ دایک و باوکتاندا).

ههروهها داوا دهکات که ئیمه ههلهچوو و گیل و چاولیکههه و بهدواکهوتووێ زۆرینه نهبین: ﴿ ...بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴾ العنكبوت (۶۳). واته: (... بهلکو هیشتا زۆربهیان بێ بیر و هوشن و ژیریان ناخهنهکار). وه دهئیت: ﴿ وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخَلِّفُ اللَّهُ وَعْدَهُ، وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ الروم (۶). واته: (بیگومان ئەوه بهئینی خوا خۆیهتی، خوا سههپێچی ناکات له بهئینهکهی،

بهلام زۆریه‌ی خه‌ئکی ته‌نها روا‌ئته‌ له دنیا ده‌زانن، ئه‌وانه بی ناگا و بی خه‌به‌رن له رۆژی دوایی و قیامه‌ت). وه: ﴿...وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ (الرعد(۱). واته: (...به‌لام زۆریه‌ی خه‌ئکی باوه‌ر ناهینن). وه ده‌قه‌رموویت: ﴿وَأَنْ تَطَّعَ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ (الانعام(۱۱۶). واته: (خۆ ئه‌گه‌ر فه‌رمانبه‌ردار و ملکه‌چی زۆریه‌ی خه‌ئکی سه‌ر زه‌وی بیت ئه‌وه له رێبازی خوا وێلت ده‌که‌ن، چونکه شوینی هه‌یج شتێک ناکه‌ون جگه‌ له گومان و ته‌نها گۆتره‌کاری ده‌که‌ن).

هه‌روه‌ها قورئان داوا ده‌کات که مرۆف ره‌گه‌ز په‌رسته و نه‌ژاد په‌رسته نه‌بیت: ﴿...إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ (الحجرات(۱۳). واته: (...به راستی به‌رێزترینتان لای خوای گه‌وره ئه‌و که‌سانه‌تانه که زۆتر له خواترسه و فه‌رمانبه‌رداری خواجه، بێگومان خوا زانا و ناگایه به هه‌مووان). هه‌روه‌ها ده‌ئیت: ﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ أَتَقْوَا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ...﴾ (النساء(۱). واته:) ئه‌ی خه‌ئکینه له خه‌شم و نا‌ره‌زایی ئه‌و په‌روه‌ردگاره‌تان خۆ بیاریزن که ئێوه‌ی له تاکه نه‌فسێک دروست کردوه...).

به مانای زانستی ئیسلام هه‌ر دوو ئاوێته‌ی دیالوگی له خۆ ده‌گریت ، ماددیه‌تی یه‌هوودی و رۆحانیه‌تی مه‌سیحی، دادپه‌روه‌ریه‌کی توند و وشک که ده‌ئیت: ددان به ددان ، وه چا‌و‌یش به چا‌و ، له‌گه‌ل خۆشه‌ویستی و ئی‌بو‌رده‌یی و ئه‌وپه‌رێ سستی که ده‌ئیت: هه‌ر که‌سێک زه‌له‌یه‌کی له روومه‌تی راست دا، ئه‌و کات روومه‌تی چه‌پیش بۆ دابنێ تا زه‌له‌یه‌کی لی بدات.

قورئانی پیروژ هات به پهیره پوئکی ناوهند له نیوان نهو تهوراته‌ی ده‌ستکاری کراوه و بوته کتیبیکی ماددی و دونیایی، که هیچ باب‌ه‌تیک‌ی دوا روژی تیدا نابینریت، هه‌روه‌ها نهو ئینجیله‌ی که به ته‌واوی لار بووه بو لای پو‌حانیه‌ت و ره‌بانیه‌ت. قورئان بانگه‌وازی کرد بو یاسایه‌کی به به‌زمی که دادپه‌روه‌ری و خو‌شه‌ویستی له خو ده‌گریت. تیدا هاتوو که به‌رگری کردن له خو‌ت مافی‌که بیت دراوه ، به‌لام له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا لی‌بورده‌یی و لی‌خوشبوونی پی باش‌تره له تو‌له‌سه‌ندنه‌وه ، خودای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿...وَإِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ (التغابن ۱۴). واته: (.. جا نه‌گه‌ر چاوپو‌شی له هه‌له‌یان بکه‌ن و واز له نازاردانیان به‌ینن و لی‌یان ببورن، نه‌وه چاک بزانی که خوا بی‌خوشبووه و می‌هه‌بانه). هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموویت: ﴿وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾ (الشوری ۴۳). واته: (له راستیدا نه‌وه‌ی دان به خویدا بگریت و چاوپو‌شی بکات لی‌خوشبوو بیت، به راستی نه‌وه کاریکی به‌جی و چاک و په‌سند نه‌نجام ده‌دات، به‌راستی نه‌وه لهو کارانه‌یه‌کی پی‌ویسته بگریت).

نه‌گه‌ر له سیسته‌می سه‌رمایه‌داریدا ریگا به تاکه کهس درابیت به هه‌موو ریگایه‌ک و به‌بی به‌ربه‌ست سامان کو بکاته‌وه و خه‌لک بچه‌وسینیته‌وه، هه‌روه‌ها سیسته‌می کو‌مونیستی که نه‌م سه‌ربه‌ستییه به هه‌موو شی‌وه‌یه‌ک له تاکه کهس ده‌سینیت ، لهو کاته ئیسلام چاره‌سه‌ری مامناوهند پیشکه‌ش ده‌کات و ده‌لیت: ﴿...لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ

وَسَأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿ النساء (۳۲) .واته:

(پیاوان به شیکیان ههیه لهوهی که به دهستیان هیناوه، ههروهها ئاڤره تانیش به شیکیان ههیه لهوهی که به دهستیان هیناوه، هه میسه و بهرده و امیش داوای زیاده و به خشش و به هرهی خوا بکن، چونکه به راستی خوا به هه موو شتیک زانایه). که واته تاکه کهس سه ربهسته له کارکردن و کو کردنه وه ، به لام بووی نییه هه موو قازانجه که بو خووی بیت، به لکو ده بیت هه ژاریش به شی خووی هه بیت که ده بیت له ۲,۵٪ لئی بدات. ئەم به خشینه چاکه یه ک نییه دهی کهی، به لکو ئەمه مافیکی خوداییه له قازانجه که..... بهم هاوکیشه جوانه ئیسلام توانی سه ربهستی تاکه کهس به پاریزیت و مافی هه ژاریش دابین بکات. هه ره له بهر ئەوه قورئانی پیروز روو ده کاته موسلمانان و بییان ده ئیت: ﴿ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ ... ﴾ البقره (۱۴۳). واته:

(بهو شیوهیهش ئیوه مان به گه لئیکی میانه ره و گپراوه تا بنه شایهت به سه ره خه لکییه وه.....) ... هه ره له سه ره ئەم بنچینه یه ئیسلام داد به ره وهی هه ئبزار دووه له گه ل هه موو شتیک.

ئەم ناوه ندیته نه ک ناوه ندیکی ژمیریارییه، به لکو ناوه ندیکی دیالوگییه. یان ئاویته یه که که هه موو ناکوکی و دزایه تییه کان له خووی ده گریت (راست و چهپ)، ههروهها لییان تییه ره دبیت له سه ریان زیاد ده کات ، هه ره له بهر ئەوه له ئیسلامدا راست و چهپ نییه، به لکو ته نها ریگایه کی راست و دروست هه یه، که پیی ده ئین (ریگای راست) هه رکه سیک له م ریگایه به لای راست یان چه پیدا لایدات که واته له راستی ده رچوووه.

له ئىسلامدا ھىچ دەستورلىكى سىياسى دىيارىكراو و چوارچىۋەكراو نىيە، كە خەلك پىۋە بېسەستىنەۋە ، چۈنكە خۇداى گەۋرە دەزانى كاتەكان بەردەۋام لە گۆرپانكارىدان و پىۋىستى بە گۆرپانكارى ھەيە، لە سىياسەت و حكومپرانىدا، كە دەرگا دەكاتەۋە بۇ بېرىدان لەسەر بابەتە جۆراۋجۆرەكان و دانانى دەستور كە بىكرىت لە كاتى پىۋىستىدا دەستكارى بىكرىت. بۇ ئەۋەى دەرگا بۇ موسلمانان كراۋە بىت و بتوانن دانوستان و گۆرپانكارى بىكەن بەپىي ئەۋ زانستانەى كە لەبەر دەستىان دايە، لە ھەموو سەردەمىك، نەك كۆبىنەۋە لەسەر دەستورلىكى دىيارىكراۋى نەگۆر.

لەبەرئەۋە قورئانى پىرۆز تەنھا ھەندىك دەستپىشخەرى سىياسى گىشتى بۇمان باس دەگات، ۋەك تايبەتمەندى و سىفاتى حوكمرانى ئموونەيى، نامانبەستىتەۋە بە بىردۆزىكى سىياسى دىيارىكراۋەۋە ، كە ئەمەش نەيىنەكى ديارە لە نەيىنى و موعجىزەكانى قورئانى پىرۆز، نەۋەك كەم و كورتى و نەدارى لەم پوۋەۋە.

كە ئەمەش پىشەككىيەكى قورئانە لە پىش ھەموو پىشەككىەكان ھاتوۋە ، ۋەلامى ئەۋ كەسانە دەداتەۋە كە دەلئىن ئايىن نەجولائو جىگىر و چەقبەستوۋە ... ئىسلامىش ھىچ كاتىك جىگىر و چەقبەستوۋ نەبوۋە، بەلكو ھەردەم و بەردەۋام ئايىن بۇچوون و ھزرىن و پىشخستن و گۆرپانكارى بوۋە ، بە بەلگەى چەند ئايەتلىك ، لەۋانە: ﴿ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ العنكبوت(۲۰). واتە: (ئەى محمد پىيان بلى: با بگەرپىن بە زەۋىدا، تەماشابكەن و سەرنج بدەن چۆن ئەۋ زاتە دروستكراۋانى بەدئەيىناۋە، لەۋەۋ دۋاش ھەر خوا سەر لە نوئى

بەربایان دەگاتەو، بە راستی خوا دەسه‌لاتی بەسەر هەموو شتێکدا هەیە .

هەرودها دەلیت: ﴿ فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ دَافِقٍ يُخْرَجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ﴾ الطارق (۷-۵). واتە: (کەواتە با ئادەمیزاد تەماشای بکات و سەرنج بدات کە لە چی دروستکراوە؟، دروستکراوە لە ئاویکی هەلقولاًو، لە نیوان بېرپەرەکانی پشت و ئێسکەکانی سینەدا دەر دەچێت). هەرودها دەفەر مووینت: ﴿ أَفَلَا يَنْظُرُونَ

إِلَى الْأَبْلَ كَيْفَ خُلِقَتْ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴾ الغاشية (۱۷-۲۰). واتە: (ئایا ئێوە سەرنجی وشتر نادەن چۆن دروستکراوە؟ ئایا سەرنجی ئاسمان نادەن چۆن بەرزگراوەتەو؟ ئەو سەرنجی کێوکان نادەن، چۆن داگوتراون و دامەزرێنراون، ئەو سەرنجی دەشتەکانی زەوی نادەن چۆن تەخت کراوە..؟!)

ئەمانە چەند داواکارییەکی روون و ئاشکران بۆ لیکۆلینەو و بێکردنەو، لەبارەى چۆنیەتى دروستکردنى مرۆفەکان، گیانلەبەرەن ، چیاگان ، زەوی و ئاسمان و ئەستێرەکان.... توێکاری زانستی و دەروونزانی، زیندەوهرزانی و زانستی دروست بوونی کۆرپەلە، ئەوانە هەموویان داواکارن بۆ ئەوێ بگەرێن لەسەر زەوی ، بەلگە بدۆزینەو و یاساکان بزانی کە چۆن بوونەوهرەکان دروستکراون. کە ئێستا ئەم هەموو زانستانە فێربووین بەهۆی زانستی پەرەسەندن..... دیسان ئیسلام فێرمان دەکات کە هیچ کاتێک لە هەلە کردن نەترسین، بەلکو ئەوێ خۆی ماندوو دەکات بۆ دۆزینەوێ چارەسەرێک، ئەگەر هەلەش بکات هەر یاداشت دەکریت.

ئەوھش راست نىيە كە دەلئىن ئىمە بەھۇى پابەندبوونمان بە ئايىنەوھ
 دواگەوتووین ، رۇژئاواش بەھۇى رەت كىردنەوھى ئايىنەوھ پېشكەوت ، بەلكو
 لە راستىدا ئىمە دواگەوتىن كاتىك ئايىنمان پىشتگوى خىست.... كاتىك
 موسلمانەكان لە ژىر رۇشنايى ئايەتەكان كاريان دەكىر پېشكەوتوو بوون ، لەو
 كاتە دەولەتلىك ھەبوو لە دەرياوھ بۇ كەنداو ھەروھە زاناي وەكو ئىبن
 سىنامان ھەبوو لە پزىشكى . ئىبن روشد لە فەلسەفە ، ئىبن ھەيسەم لە
 بىركارى ، ئىبن نەفىس لە تويكارى ، جابرى كورى ھەيان لە كىمىاء و....ھتد
 لەو كاتە ھەموو دونيا زانستى لاي ئىمە وەردەگرت ، ھەتا ئىستاش كۆمەلە
 ئەستىرەكان بە ھەمان ناوى ەھربى نووسراون لە كىتەبە ئەوروپىەكان.....
 ھەروھە تا ئىستا دەزگاي دلۇپاندىن لە فەرنسى ھەر بە زمانى ەھربى
 دەنووسن (أمبىق) . كەواتە ەھربەكان بە زانست پېشكەوتن نەك بە بى
 باوھرى.

لە سەدەكانى ناوھراستدا لە ئەوروپا ئەم تىكەئىيە و دووركەوتنەوھ دوست
 بوو، كاتىك كلېسا زال بوو بەسەر خەلكىدا و دادگاكانى لىكۆلئىنەوھ پەيدا بوون
 ، لەو كاتە زانگان دەستبەسەربوون، (گالىلو) خرايە بەندىخانەوھ، (برۇنۆ)
 سووتىنرا ، لەو كاتەوھ ھەموو شتىك كەوتە دەستى كلېسا و پاپاكان، لەسەر
 ئامانجە جوانەكانى ئايىنى مەسىحى لاياندا ، سەردەمى دواكەوتن دەستى
 پىكىرد.... ھەلەگە لىرەوھىە كاتىك رەخنەگرەكان دىن ئەم رووداوانە
 شىدەكەنەوھ بەسەر ئىسلامدا دەھىننەوھ، ئەمەش ھەلەيەكى گەورەيە.....
 چونكە ئىسلام وەكو ئايىنى پاپاكان نىيە، ھىچ كاتىك ئىسلام واسىتە لە
 نىوان خودا و مرقەھكان دانانىت ، لەو كاتەى ئىسلام دەسەلاتى ھەبوو ئەوكات

سهردهمی پیشکوهتن بوو ، که نهمهش نهک تهنها شتیکی گوتراوه، بهلکو
رپووداوی راستهقینهیه میژوو بومان یاس دهکات.

نایهتهکانی قورنانی پیروز داوامان نیدهکهن که زانستخواز بین ، هیچ دزایهتی
له نیوان زانست و ناییندا نییه. خودای گهوره دمهفرموویت: ﴿..... وَقُلْ رَبِّ

رَدْنِي عِلْمًا﴾ طه(۱۱۴). واته: (.. بلن خودایه زانستم زیاد بکه) ، ههروهها: ﴿.....
قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ الزمر(۹).

واته: (تهی پیغمبهه (صلی الله علیه و سلم): نایا نهو کهسانهی که دهزانن و
شارهزان، وهک نهوانهن که هیچ نازانن و شارهزایان نییه؟ به راستی تهنها
خاومن بیر و هوشهکان لهم جوړه یاداوهریانه سوود و مردهگرن و تیدهگهن) ؟!

وه: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا

هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ آل عمران(۱۸). واته: (خوای گهوره خووی شایهتی داوه
و دمریخستوو و سهلانددویهتی که بهراستی جگه لهو هیچ خویهکی تر نییه
که شایانی بهرستن بیت، ههروهها فریشتهکان و خاومن زانستهکانیش که به
رینگهیهکی راست و دروست دهیسهلینن خوا ههمیشه دادپهرومیری رههایه و
جگه لهو زاته خویهکی تر نییه و نهو خویهکی بالاددهست و دانایه)..... لهم
نایهته پیروزهدا ناوی فریشته و خاومن زانست لهگهال ناوی خودا بیکهوه
گریدراون.

یهکهم نایهت، بهلکو یهکهم وشه له قورناندا (إقرأ) بوو ، واته: بخویننه.
ههروهها له قورنان زاناکان خودای گهوره پلهو پایهیان بهرز دهکات لهبهه نهم.

زانستەى گە پىيانە: ﴿...يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ
 وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ المجادلە(۱۱). واتە: (... جا ئەگەر واتان کرد خوای
 گەورە ئەوانەى ئیمانیان هیناوه لە ئیووه و ئەوانەشتان زانست و زانیاریان
 پیدراوه چەندەها پلەو پایە بەرزیان دەکاتەو، خوایش ئاگایە بەو کار و
 کردەوانەى گە ئەنجامی دەدەن)....

وشەى (العلم) یاخود زانست لەگەڵ بڕگە ئى دروست کراوەکان (۸۵۰) جار
 لە قورئاندا هاتوو... باشە چۆن دەتوانن بۆئین لەمەولا دژایەتى لە نىوان
 ئایین و زانستدا هەیه ، یان بۆئین ئایین رینگا بە زانست نادات .

کەواتە فیربوون و تیگەیشتنى ئایین شتىكى پىويستە، مئزوى ئایینی
 ئىسلامیش هەمووی بزووتنەووە بوووە بۆ زیندوو گردنەووە و پىشخستنى
 ئایین..... قورئان زۆر دوورە لەو تۆمەتەى کە دەئیت رینگەر لە خەلك بۆ
 فیربوون ، بەئکو ئایینمان پىشکەوتن و پەرەسەندنى لای قەبوولە. بىجگە لە
 بىروباوەر و ناوەرۆكى شەریعت نەبیت. چونکە خودا هەریەگە و
 پەرەناسینیت بۆ دوو یان سى.... ئەمە شتىكى کۆتایىە..... چاکەش هەر
 چاکەیه و خراپەش هەر خراپەیه . کوشتن نابیتە کارىكى باش، هەروەها دزی
 کردنىش نابیتە کارىكى باش ، درۆ نابیتە رەوشت بۆ مرۆقە چاکەکان.

کەواتە بىجگە لە بىروباوەر و ناوەرۆكى شەریعت ، هەموو شتىک کراویە بۆ
 بىرکردنەووە و رادەبڕین و زیادکردن و پەرەسەندن بنچینە و ناوەرۆكى
 ئىسلام بە عەقل و لۆژىک وەرگیراوە ، گفتوگۆ و ناکۆكى قەبوول دەکات و
 هانمان دەدات کە عەقل و لۆژىک لە هەموو کارەکانمان بەکاربێنین.

ههروهها له زۆر شوین له قورئانی پیرۆزدا وشه‌ی (أفلا تعقلون) و (أفلا يفقهون) ده‌بینین ، ئه‌وانه‌ی خاوهرن باوه‌رن به (أولوا الألباب) ناوده‌برین، واته خاوهرن عه‌قل و هۆشه‌كان . خودای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴾ الانفال(۲۲). واته: (به راستی خرابترین زینده‌وه‌ران لای خوا ئه‌و كه‌سانه‌ن كه كه‌رن و لالان، ئه‌وانه‌ی كه ژیر نابن). وه ده‌فه‌رموویت: ﴿ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ... ﴾ الحج(۴۶). واته: (ئایا ئه‌وانه به‌سه‌ر زه‌ویدا نه‌ رویشتوون به دل و دهرووئیکی هوشیاره‌وه تا بیریک بکه‌نه‌وه یان خاوهرنی گوی و ده‌زگای بیستن نه‌بوون)؟!.....

به‌م شیوه‌یه‌ پزلیئانی عه‌قل کرۆکی ئایینه ، کراوه‌یی مرۆفیش پالپشتی ئایینه ، شورشگێڕانی‌ش رۆحه‌که‌یه‌تی ، هیچ کاتیک ئیسلام رێگر و نیگه‌تیقانه نه‌بووه. خودا ده‌فه‌رموویت: ﴿ وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَقْتُلُونَكُمْ وَلَا تَعْسَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْسَدِينَ ﴾ البقره(۱۹۰). واته: (بجه‌نگن له پیناوی رێبازی خوادا دژی ئه‌وانه‌ی كه دژتان ده‌جه‌نگن، نه‌که‌ن ده‌ستدریژی بکه‌ن، چونکه به راستی خوا ئه‌و ده‌ستدریژکه‌رانه‌ی خو‌ش ناویت). هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموویت: ﴿ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقْتُلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَانَهُمْ بَنِينَ مَرْصُورًا ﴾ الصف(۴).

واته: (به راستی خوا ئه‌و كه‌سانه‌ی خو‌شده‌ویت كه ده‌جه‌نگن له پیناوی رێبازی خوادا به‌یه‌ك ریز و به‌ك پارچه و به‌ك دل، چونکه هه‌روه‌ك كو‌شكێکی

بەرزى قايمى داڭزىراون بە قورقوشم).... كەواتە شەپ لەپىناو خودا بە نەفس
و منداڭ و سامان .. شەپ و خۇپراگرى ھەئەگەپانەو و بەرەنگارىبوونەو و
ئارامگرى و خۇپراگرى كرۇكى ئايىمانە.
باشە ئەگەر ئايىنىك حالى بەم شىۋەيە بىت، نەرمى ، عەقلى ، زانستى ،
كراوھىي ، شۇپشگىپى ، چۇن دەكرىت تۆمەتبار بكرىت بە ئايىنىكى وشك ،
چەقبەستوو و رەق لە لايەن برادەرىكەو وەكو ئەو دكتورەى لە فەرەنساو
گەپاوتەو و ، ھىچ شتىك لە ئايىنى خۇي نازانىت و پىتىكىشى لە قورئان
نەخويندوو !.

بىسەنشى شەشتەم

- ئىيان (رۇخ)

دكتورى ھاوپىم دەيزانى ئەم جارى ئارىشەكە قورسە، بۇيە گوتى: بەلگەت جىيە كە مرۇق رۇخى ھەيە و دواى مردنىش زىندوو دەبىتەوہ ؟ مرۇقىش تەنھا ئەو جەستەيە نىيە كە دەبىتە خۇل... راي ئايىنتان جىيە لەبارەى پەيوەندىکردن بە رۇخەكان يان ئامادەکردنى رۇخەكان؟! پاش كەمىك بىرگىرنەوہ گوتە: گومانى تىدا نىيە پرسىارەكەت ئەمىرۇ قورسە ، چونكە قسەکردن لەسەر رۇخ بىر بوونىكە، راستىەكان لەبارەى رۇخ زۇر كەمن ، بەلام لەگەل ئەو شىدا لاي ئىمەن نەك لاي ئىوہن..... ماوہىەك بىرم كىردەوہ پاشان گوتە: لەگەلەم بىرىكەرەوہ يەكەم نىشانەى يارمەتىدەر بۇ ئەوہى بىتە بەلگە لەسەر ھەبوونى رۇخ، ئەویش ئەوہىە كە سروشتى مرۇق دوو شتە: يەكەمىان جەستەيەكى سروشتى ديار و بىنراوہ، كە ھەموو سىفەتە ماددىەكانى تىدايە ، بەرگەى كىشان و پىوانى ھەيە، دەكەوتتە بۇشايەك و لە

کاتیکى ديارى گراودا بهردهوام له جوئه دايه و له بارىکه وه بؤ بارىكى تر گۆرانكارى به سهردا ديت، جار به جار ئهم جهسته يه حالى دهگۆرپت له کاتىک تهندرسته، پاشان نهخوشى روى تيندهکات، قهلهو دهبيت، پاشان لاواز دهبيت، ههنديک جار چالاکه و ههنديک جار تهمبهله، دهخهويت و بهتاگا ديت، تير دهبيت، پاشان برسى دهبيت، ئهم جهسته يه باشکويهكى ههيه، که نهویش شهريتيکه پره له ههست و سۆزو ئارهزوو و ترس، به بهردهوامى دهجوئين و کاردهکهنه سهر ميشكى مرؤف ئهم جهسته يه بهم سيفه تانه لهگهله ئهم شهريته ههر هه موويان تايبه تهنه نلى مادديان ههيه کهواته دهليين: جهسته و نهفسه نازه ليه کهى مرؤف، ههر دوو کيان له ماددهن ... بهلام بهرامبهر ئهمانه؛ سروشتىكى تر له ناخى مرؤفدا ههيه تهواو پيچهوانه و هاودژ و جياوازه لهگهله سروشتى يه کهم، که سروشتىکه خاوهن سيفه تگه ليه که جيگر و بى جوئه و بهردهوامه، نه شوين و نه کاتى ههيه نهویش نهقله. به پيوهره جيگره کانييه وه، به بريار و گوتنه کانى ههروهها ويژدانه به حوکه کانى. ههروهها ئه وهسته جوانه يه که هه موو جوانييه که .. وه ئه و (من) ه يه که هه موو سيفه تهنه کانى عهقل و ويژدان و ههستى جوان و رهوشتى چاکه.

کهواته ئه و (من) ه زاتىكى قوول و سهربهسته، به ريگاي ئهم زاته و شته و کهسه لهم هه موو جيهانه ليرهيه و بهردهواميش ليرهيه ههستىكى جيگره و بهره وه موو لايه که، گۆرانكارى به سهردا نايهت، قهلهو و لاواز نابيت، نهخوش ناگهويت، پهيوهندى به کاته وه نييه، ئيستا و رابردوو. دوا رۆزى تيدا نييه بهلکو ئه و (من) يکى هه ميشه يى و بهردهوامه ناروات،

ھەرۈەكو چۆن رابردوو دەروات، بەئكو بەھۆى ھەستەو بەردەوام دەمىنەت بەبى كۆتايى.

ئىرەو ھەبوونىكى تر ھەيە نەك بە سىفاتە ماددىەكان ، گۆرانكارى بەسەردا نايەت ناكەوئتە شوين و كاتەو ، كيش و پىوان قەبوول ناكات.... بە پىچەوانەو دەبىنن ھەبوونىكى جىگىرە و ھەموو ئەوانەى گۆرانكارى بەسەرياندا دىت پىى بەراورد دەكەين ، ھەموو شتىكى بى سنوورە كە دەتوانين شتە سنوردارەكان بناسين لە جىھانى ماددەدا.

باشترين شت كە ئەم ھەبوونە پى بناسين دەلئىن ئەمە رۆحە ، سروشتى رۆحى ھەيە ، ئىرەو بۇمان ھەيە بپرسين ئايا كاميان لەم دوو سروشتە ھەقىقەتى مرؤف دەردەخەن؟ ئايا بەراستى مرؤف جەستەيە، يان روخە ؟ بۇ ئەوئى وەلامەكەى بزائين. دەبىت لىكۆلئىنەو بەكەين تا بۇمان ئاشكرا بىت ئاخۆ كامەيان زالە بەسەر ئەوئى تردا ، ياخود كاميان ئەوئى تر بەرپۆە دەبات؟. زانا ماددىيەكان دەلئىن مرؤف جەستەيە و ، جەستە زالە بەسەر ئەو ھەموو ئەو شتانەى كە باستكرد وەكو عەقل ، لۆژىك ، ھەستى جوانى ، ھەستى رەوشتى ، وىزدان ، ئەو پىكەتەى كە پىى دەلئىن (زات) ، يان (من). ھەمووى پاشكۆى جەستەيە ، شتىكى سەرەتايىيە، بە جەستە كار دەكات و خزمەتى ئەو دەكات و ھەموو ئارەزوو ھەوئەستەكانى جىبەجى دەكات..... ئەمە قسەى ماددىيەكانە، كە بىگومان ھەلەيە، چونكە لە راستىدا جەستە پاشكۆيە، داوا لىكراو نەك داواكەرە ، جەستە ناتوانىت برسى نەبىت و رىگر بىت لە خواردن و خواردنەو ، كاتىك نىمە رۆزوو دەگرين ئايا لەو كاتە ھەست و ئارەزوويە ھانمان دەدات خواردن بخوين يان جەستەيە !؟

كاتىك بەيانى لە خەو ھەلدەستىن جەستە ھەر لە خۆيەو دەستدەكات بە كارکردن ، ھەرچى عەقل بىرپارى لەسەر داوھ جەستە يەك بە يەك جىبەجى دەكات ، ئايا كاميان شوينكەوتووى ئەوى ترە . عەقل بەدواى جەستە دەكەوئىت يان جەستە بەدواى عەقل دەكەوئىت ؟!

مرؤفئىك گيانى بەخت دەكات و كۆمەئىك تەقەمەنى لە پىشتى خۆى دەبەستىت بەرەو دوژمن دەروات، بۆ ئەوھى خۆى بتەقەئىتەوھ ، لەو كاتە رۆلى جەستە چىيە ؟ ج سوودىكى بى دەبەخشى كاتىك دەتەقەئىتەوھ ؟ كاميان بىرپاردەرە جەستە يان رۆح ؟ ... ھەر رۆحە بىرپار دەدات كە جەستە لەناو بچىت ، ھىچ رىبازىكى فەلسەفى ناتوانىت بۆمان روون بكاتەوھ لە پىناو ج سوودىكى ماددى جەستە لەناو بچىت ؟ يان بتوانىت بەرگرى لە خۆى بكات بۆ ئەوھى ئەم كارە روونەدات ؟ ھىچ ھىزىكى بەدەستەوھ نىيە تا بەرمنگارى بىتەوھ . تەنھا ئەوھ نەبىت كە لەناو دەچىت... لىرە بەدىار دەكەوئىت كام لەم دوو ھەبوونە گەورەترە.... كام لەم دوو سروشتانە ھەقىقەتى مرؤف دەردەخەن.

لەم سەردەمەدا چەندىن بەلگەمان ھەيە كە جەستە ھەبوونىكى سەرمتايىھ.... ئەم رووداوانەى دەبنە ھوى بىرىنى يان لەناوچوونى ئەندامىكى جەستە ، ھەروھەا گۆرپىنى ئەندامەكان، ھەبوونى دئىكى ئەلىكترونى يان گورچىلەى پلاستىكى ، يان بانكى خوئىن ، بانكى چاوەكان ، كۆگاكانى ئەندامانى لەشى مرؤف ، ئەمانە و زياترىش ھەموويان بەلگەن بەدەستمانەوھ . با نەبىتە جىنگاى پىكەنىن ئەگەر بلىين لە سالى ۲۰۰۰ لەوانەيە زاوا بچىتە لاى بووك، دەبىنىت ددانەكانى دادەنىت و قىزى دروستكراو دادەنىت ، چاوى

پلاستیکی لىگەل دوو پىيى دروستكراو دادەنىت تەنھا لاشەيەك دەمىنىتەوہ
وہكو لاشەى ئۆتۆمبىلپاك كاتپك ھەموو شتپكى لىدەكرىتەوت تەنھا
شاسىيەكەى دەمىنىتەوہ.

تا ئەم رادەيە دەتوانىت ئەندامەكانى جەستە لىبكرىنەوہ بەيى ئەوہى
كەسايەتى مرؤف بگۆردرىت. چونكە دەست ، پى ، قز ، چاۋ ، ئەندامەكانى تر ،
مرؤفى راستەقىنە نىن..... ئەوانە نامىنن يان دەگۆردرىن يان لە بىرى ئەوان
شتى دروستكراو دادەنن.....

مرؤف برىتى نىيە لەو ئەندامانە ، چونكە مرؤف رۆحە لە ئەندامەكانى سوار
دەبىت و بەرپۆە دەبات... وەكو ئەنجومەنى بەرپۆەبەرايەتى دەمارەكان و
خانەكانى مېشكە ، كە خۇيان مېشك نىن ، نموونەى مېشك وەكو خانەكانى
جەستەيە ، ھەندىك داواكارى بۆى دەچىت و ئەنجامى دەدات ، بەلام لە راستىدا
تەنھا وەكو دەستەوانەيەكە لەبەرى دەكات. ئەم دەستە شاراوہيە ناۋى رۆحە .
كەواتە رۆح لە جىھانى ماددىدا كارەكان ئەنجامدەدات..... لەم ھەموو
نموونانە بۆمان روون دەبىتەوہ كە مرؤف دوو سروشتى ھەيە ، سروشتىك
بنچىنە و بەرپۆەبەرە كە ئەويش رۆحە ، سروشتى دووم سەرھتايى و
لەناوچوۋە كە ئەويش جەستەيە.

ئەوہى كە بە مردن روودەدات راستىيەكەى ئەوہيە ، سروشتى لەناوچوۋ بەرەو
نەمان دەچىت ، سروشتى ھەرە زىندوو بەرەو نەمرى دەچىت ، جەستە
دەبىتە خۆل ، رۆحىش بەرەو جىھانى زىندوو ھەتا ھەتايى دەچىت.

بۆ ئەوانەى حەزىان لە فەلسەفەيە بەلگەيەكى تر دەھىننەوہ لەسەر
ھەبوونى رۆح ، كە ئەويش ئەو تايەتمەندىيە كە جولانى پى دەناسىتەوہ....

ئىمە دىزانىن كە ناتوانىت ھەست بە جولە بىكرىت تەنھا لە دەرەوى جولە نەبىت.

ناكرىت ھەست بە جولە بىكەى لەو كاتەى كە لەگەل تەنەكەدا لە ھەمان بازنە دەخولئىتەو ، بەلكو دەبىت لە شوئىنك لەسەر شتىك راوھستىت تا ھەست بە جولەى تەنەكە بىكەى لەبەر ئەو لەو كاتەى لەگەل تەنەكە دەخولئىتەو ، تۆش جولەوى، ناتوانىت بىر پار بەدى تەنەكە جولەو ىان راوھستاو ، چونكە ھەردووكتان وەكو يەك تەن وان كە ھەمان جولەيان ھەيە . لە كاتى وەستان لە شوئىنكى جىگىر دەتوانى ھەست بە جولەى تەنەكان بىكەى.

بە ھەمان شىوھ مروّف ناتوانىت جولەى شەمەندەفەرئىك بزانىت ئەگەر لەناو شەمەندەفەر كە دابىت ، تەنھا لە كاتى دەستپىكردى جولە نەبىت ، ىان كاتىك سەرت لە پەنجەرە دەھىنئىتە دەرەو ، ىان لە كاتى وەستان لەسەر شوستەكە..... ئىمە ناتوانىن ھەست بە جولەى رۆژ بىكەىن ئەگەر لەسەر رۆژ بىن ، ھەر وھا ناتوانىن ھەست بە جولەى زەوى بىكەىن تەنھا ئەگەر لە بوشايدا ىان لەسەر مانگەو ھەست پى دىكرىت.... تۆ ناتوانىت ھەست بە جولەيەك بىكەى تەنھا لە دەرەوى جولەكەو نەبىت.....

لەبەر ئەو ئىمە ھەست بە رۆشىتنى كاتمان نەدەكرى ئەگەر ئەم رۆحەمان نەبوايە ، كە لە دەرەوى كاتدايە ، ىان لەبەر دەرگای ھەتا ھەتايى (خلود) راوھستاوئىن..... ئىمە ئەگەر ھەستمان لەگەل مىلى چىركەكان جولابايە؛ ھەستمان بە رۆشىتنى چىركەكان نەدەكرى ، ھەر وھا زانىارىمان نەدەرۆشىت ھەر وەكو چۆن چىركەكان دەرۆن..... ئەمە ئەنجامىكى سەرسورھىنەرە بۆ گەياندى ئەو واتايەى كە دەبىت بەشك لە ئىمە ھەبىت لە دەرەوى كات

بیت ، یاخود ھەر زیندوو بیت ، که به ھۆی ئەوھو ھەست بە کات دەگەین ، ھەست پێدەکات بەبێ ئەوھى تێوھ گلابیت . لەبەرئەوھ گەورە نابیت ، پیر نابیت و ناروات. ئەو رۆژەى جەستە دەبیت بە خۆل ، ئەو ھەر بە زیندوووی دەمیت و ژيانى تايبەتى خۆى دەباتە سەر لە دەرەوھى کات، که ئەویش رۆحە .

ئیمە ھەموومان دەتوانین لە ناخى خۆمان ھەست بە ھەبوونی رۆح بکەین، لە سەر شپۆھى ئامادەبوون یان بەردەوام یان شپۆھ و شپۆزى کەسەکان، زۆر جیاواز لە ھەبوونی ماددى گۆراو و وەرگێراوی جولۆ لەگەڵ کات.

ئەم ھالەتە دەرروونیەى کاتیک ھەست پێدەگەین لە کاتى وشيارى یان بە ئاگابوونی لە ناخوھ. ئەوھى پێى دەئیم ئامادەبوون (حضور) ... کلیلیکە دەرگای ناخمان دەکاتوھ بۆ ئەوھى ھەست بە ھەبوونی رۆح بکەین. ئەو پرسیارە ئالۆزەى کە پێى دەئین رۆح.....

بەلگەئەبەگى تر لە سەر سروشتى رۆحى ئیمە ، ئەویش ھەستکردنى خودى مرۆقە بە ھەبوونی سەربەستى ، چونکە ئەگەر ئیمە جەستەئەبەگى ماددى بوونیایە لەناو جیھانىکى ماددى و یاساکانى زۆرەملی بەسەرماندا بچەسپایە ، لەو کاتە ھەستى سەربەستى خودى مرۆقە ھیچ مانایەکى نەدەبوو ، ئیمە رۆحمان ھەبە لە سەرەوھى کات و مردن و یاسا زۆرە ملی ماددیەکان دایە.

ئەى لەبارەى مردنەوھ چى دەزانى ؟

ھیچ کەسێک لە مردن نەگەر اوھتەوھ تا بزانی چى بەسەرى ھاتووھ ، ھەر وھەا رۆژى دوايش نەھاتووھ بۆ ئەوھى بەلگەئەبەگى بینراو و بەرچاو پێشکەش

بكهين. ئەوھى ھەيە لەبارەى مردن تەنھا راستىيەكى ئايىنيە و عەقل و زانست پشتگىرى دەكەن..... باشە بۆجى عەقل و زانست پشتگىرى دەكەن؟

چونكە بەلگەكان و دياردەكانى ئەم ھەبوونە ھەموويان ئامازە بۆ گەرپانەوھىەك دەكەن بۆ خالە سەرەتايەكەى ، گەرپانەوھ بۆ ھەمان دۆخى جارن، سەبارەت بە ھەموو شتەك.... لە دواى رۆژ، شەو دىت ، پاشان تەواو دەبىت، دووبارە رۆژ دەگەرپتەوھ.... رۆژ ئاوا دەبىت پاشان ھەلدىتەوھ و.... بەھار و ھاوين و پايىز و زستان بە بەردەوامى لەناو دەچن و نوى دەبنەوھ.... مەرۇف بە ناگايە پاشان شەو دىت و بۆ ماوھىەك دەخەوئت. پاشان ھەلدىتەوھ لە رۆژىكى نوئدا..... ئەم دياردانە ئەوھ دەگەيەنىت كە لەپاش مردن زىندوو بوون و بە ئاگابوونىك ھەيە. چونكە ھەموو شت دەگەرپتەوھ ، خوداى گەرەش لە قورئاندا ناوى خۇى ناوھ بە (دەستپىكەر، گەرپنەوھر)، ھەرودھا دەفەر مووئت: ﴿...كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ﴾ (الاعراف: ۲۹).

واتە: (چونكە ھەر چۆن دروستى كردوون لە سەرەتاوھ، لە ئايىندەشدا ھەر بۆ لای ئەو دەگەرپنەوھ).

باشە ھەموو شتەك لەم گەردوونە ، لە گەردىلە كەكەشان (كۆمەلە ئەستىرەكان) ، ھەتا شارستانىەتەكان ھەر ھەموويان سوران و گەرپانەوھيان ھەيە ، مېژووش گەرپانەوھى ھەيە.

دووھم بەلگە لەسەر زىندوو بوونەوھ ئەو ياسا توند و تۆل و جوانىيە كە ھەموو شتەك گەردىلە ، كۆمەلە ئەستىرە گەرەكان ئەلىكترۆنە نەبىنراوھكان، ئەم ياسايە بەسەر ھەمووياندا زالە و زۆر بە رېكوپىكى بەرپوھيان دەبات و ملكەچن بۆى... ئەلىكترۆن ناتوانىت لە شوئىنكەوھ بۆ شوئىنكى تر بچووئىت

ئەگەر شىزىكى پى نەدرىت بەگۈيرەى جوولەكەى وەكو ئەو كەسەيە كە لە شەمەندەفەپرىك سوار دەبىت، ناتوانىت بۇ هيچ شوپنىك بىروات ئەگەر پايىتى پىتەبىت.. باشە ئەى بۇ ئەم سىستەمە وردە جى دەلىتى!؟

پىاو كوژىك يان ستەمكارىك خۇى بىزر دەكات، چونكە كارىكى خرابى ئەنجامداو، ئىمە بە عەقل دەلىتىن دەبىت ئەم پىاو سزا بدرىت ، ناكرىت سزا نەدرىت. دەبىت جىهانىكى تر هەبىت تىايدا بە سزاي خۇى بگات ، چونكە دادپەروەرى وا دەلىت.....

ئىمە وا راھاتووین، دەبىت دادپەروەرى جىبەجى بىكرىت ، حەزمان لە دادپەروەرىيە ، بە دواى دادپەروەرىدا دەگەرپىن ، هەولەدەدىن دادپەروەرى بچەسىت.... بەلام لەگەل ئەوھشدا دادپەروەرى لە دونىادا نىيە.

ھەروەكو چۇن خاوەن ھۇش و بىرەكان دەلىن تىنووبوون بەلگەيە لەسەر ھەبوونى ئاو ، بە ھەمان شىو ھەولەدان بۇ چەسپاندىنى دادپەروەرى بەلگەيە لەسەر ھەبوونى دادپەروەرى.... ئەگەر لەم دونىايەش بوونى نەبىت ، دەبىت كاتىك ھەبىت دادپەروەرى بەرقرار بىت و لىپىچىنەو ھەگەل زۇرداران و ستەمكاران بىكرىت.... ئەمانە ھەموویان نىشانەن ئامازە بۇ ئەو دەكەن كە دەبىت زىندوو بوونەو ھەبىت ، جىهانىكى تر لىپىچىنەو ھەبىت. مرۇقى بىروادار قورئان بە راست دەزانىت بەبى ئەو ھەبىت پەنا بۇ ئەم جۇرە پىرسىيارانە ببات. چونكە ئەو بە دل بىرواى ھىناو ھەبىت و خۇى لەم بەزمەيە پىزگار كىردوو.

ئەوئەندە ماو ھەبىت بىكرىت و بىلىن رۇح چىە!؟ خوداى گەورە دەفەر مووئە:

﴿ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴾

الإسراء(۸۷). واته: (پرسیارت لئیده کهمن له باره ی رُوح (که چیه و چۆنه؟) بَلَى: رُوح بهشیکه له فهرمانی پهروهردگارم و به دمست ئهوه (من نازانم چیه و چۆنه) و هیجتان پینه به خشراوه له عیلم و زانست تهنها شتیکی کهم نهییت).

کهواته رُوح پرسیاریکی قورسه، نهینییه که کس هیچ له بارهیهوه نازانیت . مایه ی سهرنج و تیپامانه ههر کاتیک له قورئاندا ناوی رُوح هاتبیت ، وشه ی (من امر ربي) و (من امرنا) و (من کل امر) هاتوو، بۆ نموونه:

﴿ رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ ﴾ غافر(۱۵). واته: (ئهو پهرومردگاره پله و پایه ی زور بلنده، خاوهنی تهختی فهرمانهروایی تایبهتی خۆیهتی، ئهو زاته وهی و نیگا به فهرمانی خوی دهنیرییت بۆ ههر کام له بهندهکانی که بیهویت، بۆ ئهوهی خهکی بترسینییت له رۆزی بیهکگه یشتنهوه).

﴿ يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ﴾ النحل(۲). واته: (پهروهردگار خوی فریشتهکان به رحمهت و زیانهوه دهنیرییت بۆ ههر کهسیک بیهویت له بهندهکانی (که پیغه مبهرهکانن)).

﴿ نَزَّلَ الْمَلَكُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمِي ﴾ القدر(۴). واته: (لهو شهوهدا که جوهرهئیلیشیان له گه ئدایه، داده بهزن له سهر رووخسهت و مؤلتهی پهرومردگاریان، به جوهرهها فرمان و کار).

﴿ وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ... ﴾ الشوری (۵۲). واته : (نهی محمهد (صلی الله علیه و سلم) نا بهو شیوهیهی وتمان ئیمه قورئانمان بو رهوانه کردیت له لایهن خوئمانهوه..).

بهم شیوهیه وشه ی رُوح له گهل زور شت به کارهاتووه... نایا ده کریت فه رمانی خودا رُوح بیئت؟ نایا ده کریت وشه ی خودا رُوح بیئت؟ باشه خودای گه وره به عیسا پیغه مبه ریش نه گوتووه رُوح ؟ ﴿ اِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يٰمَرْيَمُ اِنَّ اللّٰهَ يَبۡشُرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنۡهُ اَسْمُہُ الْمَسِيحِ عِيسٰی ابْنِ مَرْيَمَ وَجِہَا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ

﴿ آل عمران (۵) .. واته : (کاتیک فریشته یهک به مہریه می وت: نهی مہریه م به راستی خوا مژد مت دمداتی: به وشه یه کی خو ی (که فرمانی - کن فیکون - ہ، رُولہ یه کت پی بیہ خشیت) که ناوی مہسیحہ، عیسا ی کوری مہریه مہ، که پیاو ماقوول و پایه به رزه له م دنیا دا، له قیامه تیشدا له دسته ی نزیکانه) . وه دمفه رموویت: ﴿ ... اَللّٰهُ وَكَلِمَتُهُ اَلْقَوْلُ اِلٰی مَرْيَمَ وَرُوْحٌ مِّنۡهُ ... ﴾ النساء (۱۷۱). واته: (له دایک بوونه که ی به فرمانی خوا بووه که له مہریه م دا (به رجه سته بوو) عیسا رُوح و گیانیکی (تاییه تیہ) له لایهن خوا وه به خشا وه).

.... وشه فرمان رُوح نایا نه مانه چهن د وشه یه کن هه مان مانایان هه یه ؟ نه مانه ته نها نیشانهن... کهس ناتوانییت مانا که یان بزانییت ته نها خودای زانا نه بیئت.

له باره ی پرسیاره که ت سه باره ت به ناماده کردنی رُوحه کان یان په یوه نندیکردن به رُوحه کانه وه، لای ئیمه نه مه کاریکه گومانی پیده به یین... گومانی تی دایه

كاتىك دەلئىن دياردەكانى ژوورىكى تارىك ھۆكارەگەى ئامادىبوونى پۇجى
فلان كەسە.

فەيلەسۇفنىكى گەورەى وەگو (ھنرى سودر) دەلئىت: " ئەم دياردانە
سەرچاوەگەى عەقلى ناوہوہىە بۇ ئەو كەسەى كە بەم كارە ھەلدەستىت
(الوسيط) يان ھىزەكانى پۇجە بۇ ئەم كەسە..... ھىچ پۇجىك لە پاستىدا
ئامادە ناپىت".

ھزرقانە ھندىيەكان دەلئىن: " ئەوہى خۇى پىشانى ئامادەكارى پۇجەكان
(الوسيط) دەدات لە كاتى ئامادەگردنى پۇجەكان. ھەندىك پۇجى ژۇر زەوین
، ھەندىك شت دەزانن لەبارەى مردووەكانەوہ ، ئەم زانىيارانە بەكاردىنن بۇ
گائتە كردن و پىكەنن بە عەقلى ئەو كەسانەى كە باومپران پىى ھەيە.

ھەندىك لە سۇفەكانىش دەلئىن: ئەوہى لەم زانستانە ئامادە دەبن پۇجەكان
نن، بەلكو ھاوپىيەكانن لە جنۇكەكان ، ئەوانەى كە لەگەل مردووەكان زىاون
لە دونيا ، بەپىى ئەم ھاوپىيەتییە ھەندىك لە نھىنيەكانى مردوومكان دەزانن.
جنۇكەش تەمەنيان درىژرە لە پاش مردنى ھاوپىكەى ھەر زىندووە ئەم
جنۇكەيە لە دانىشتنەكان ئامادە دەبىت و نھىنيەكانى ھاوپى مردوومكەى
ئاشكرا دەكات وەكو دەنگ و سىفەت و كردارەكانى بۇ ئەوہى گائتە بە
ئامادىبووان بكات ھەرەكو چۇن ھەردەم جنۇكە گائتە بە مرۇقەكان دەكات.
ھەرۇمھا دەلئىن: كاتىك زەنگى دەرگا ئى دەدرىت ھەر خزمەتكارە دەرگا
دەكاتەوہ نەوہك خاوەن مائەكە، بەلكو جىھانى خۇيان بەجى ناهىلن.....

ئەۋەى گە ئامادە دەبىت و ئامادەبوان ھەئدەخەئەتەئىتەئىتە جىنۇگە و رۇخە ژىر زەۋىيەكانن. رۇخى مەۋقەكان ھەر لە جىھانى رۇخەكان دەمىننەۋە و ناكىت ئامادە بىن.

لە ھەندىك ئەۋ ئامادەكارىانەى بۇ رۇخەكان كە ئىمە ئامادەى بوۋىن ھەندىك زانىارىمان بە دەستكەۋتوۋە لەسەر ئەم بابەتە و دەئىنن: ھىچ بەلگەيەك نىيە كە بسەئىننەئەئەم دىاردانەى لە ژوورىكى تارىكدە بەدەردەكەون ھۆكارەكەى ئامادەبوۋى رۇخەكانە. بەلگە دەئىنن راي سۇفىيە مۇسلمانەكان زىاتەر نىزىكە بۇ قەبوۋلكردن ، لەگەئ ئەۋەشدا ھىشتا ئەم بابەتە لە ژىر لىكۆئىنەۋەدەيە . ھەرۋەھا زۇر بە داخەۋە لەم بابەتەدا شتى پىروپوۋچ و بى مانا زىاتەر لە راستىيەكان ، ھىچ كاتىك راستى نەگوتراۋە..... گومانىش تىدا نىيە تۇ پىدەكەنى چۈنكە ئەم ناۋانە جىنۇگە ، رۇخە ژىر زەۋىيەكان ، ھاۋرى ، بەلەى تۆۋە شتى نامۇن..... تۇش ھەقى خۆتە بىرۋا نەھىنى. چۈنكە ئەگەر تۇ بىروات بە رۇخى خۆت نەبىت چۈن دەكرى بىرۋا بە جىنۇگەى مەن بەئىنى..... ئەگەر تۇ بىروات بە خۇدا نەبىت چۈن بىروات بە جىنۇگەكانى ئەۋ دەبىت ، لەگەئ ئەۋەشدا ئەگەر تۇ لە بىش (۱۰۰) سال لەمەۋ بەر لە دايك بوۋىتايە و ، كەسك بەھاتايە لات و بىتى بگوتىايە تىشكىك دەركەۋتوۋە، ئاسن كۆن دەكات يان وئىنە لە ھەۋادا بلاۋدەبىنەۋە ، زەرىاكان كەمەر لە چىركەيەك دەبىر ، مەۋقە چوۋە سەر مانگ ، بە دئىيەيەۋە تۇ پىدەكەنىنە دەھات و دەنگت بەرز دەبوۋە دەنگوت ئەم بىياۋە لە نەخۇشخانەى شىتەكان دەرجوۋە و لە خۇيەۋە وپىنە دەكات . بەلام ئىستا ئەم رۇوداۋانە بوۋنەتە راستىيەكى حاشاھەئەئەگر ، لەبەر چاۋ و لەسەر گۆيمان.

بىسەشى نۆيەم

- ويژدان (الضمير)

هاورپىيەكەم گوتى: ئىيۈە زۆر بە پىرۆزى باسى ويژدان دەكەن ، ھەرۈەكو شتىكى پىرۆز و بالادەست ، لەگەل ئەۋەش ويژدان دروستكراۋىكى كۆمەلەيەتتە ، پارەيەكە لە ماددەى سفر دروستكراۋە و بۆيە كراۋە و قالب دراۋە لە تەنوورى ھەئسوكەوتە كۆمەلەيەتتەكان ، ويژدان لای ئىيمە گۆرانتكارى بەسەردا دىت و شىۋاز و مەرجەكانى بەپىي بەرژەمەندى كاتى دەگۆرپىت. ئەگەر نرخىكى باشى ھەبوو دەئىين باشە، خراپ بوو دەئىين خراپە، ھەتا ئەگەر نرخەى ئەو داۋىن پاكىيە بىت كە ۋەكو چاۋتان دەپپارىزن؟.

زۆر بە ھىۋاشى ۋەلاممداۋە و گوتەم: بەئى.... ئەمە راى ھەلسەفەى ماددىيە، بەپىي ئەۋەى كە گويمان لىبوۋە.. ويژدان دەسلەلاتە ، ئاگادارت دەكاتەۋە و

پېڅرگېت ئى دەكات، بە ھەندېك ھۆكارى كۆمەلەيەتى پەيدا بوو ، تەنھا كۆمەلېك زانىارى بە دەست ھاتوو ، لە كەسېكەوہ بۆ كەسېكى تر، لەسەر دەمېكەوہ بۆ سەردەمېكى تر ، لە نەتەوہيەكەوہ بۆ نەتەوہيەكى تر دەگۆرېت.... ئەمە قسەى نېوہى زانا ماددىيەكانە..... بەلام راستى شتېكى ترە بېجگە لەمە ، لە راستىدا وىژدان رووناكېيەكى خوداييە لە بنەرەتدا لە مرؤفدا دروستكراوہ ، نېشانە و بەلگەيەكە مرؤف لەگەلېدا لە دايك بووہ.... رېنېنېشاندەرى راستىيەكانە ، لەگەل ھەموو رەھەندە بەدەستھاتووہ كۆمەلەيەتېيەكان. وىژدان خاوينكەرەوہى ھەموو پېوەرە كۆمەلەيەتى و مرؤفایەتېيەكانە..... زۆر بەلگە ھەن پىشتگىرى ئەم راستىە دەكەن و پراو بۆچوونتان پەتدەكەنەوہ.

تەماشای جېھانى گيانەوہران بکە ھېچ كۆمەلگايەكېان نېيە، بە واتای كۆمەلگای مرؤفەكان — دەبېنېن پىشېلە پېسايى دەكات پاشان پېسايەكەى بە خۆل دادەپۆشېت ، لە چ كۆمەلگايەك ئەم پىشېلەيە فېرى ئەم كار و پەوشتە بووہ؟! چۆن دەتوانېت جىاوازى بكات لە نېوان پېسايى و خاوينى؟! ھەر وھا كاتېك پىشېلە ماسىيەك دەدزېت ، مرؤف دەيگىرېت و لېى دەدات لەو كاتە سەر و چاوى نزم دەكات زۆر بە ئاشكرايى دەبېنېن ھەست بە تاوان دەكات.... دەبېنېن لەگەل مندالان يارى دەكات لە مائەوہ، كاتېك شتېك دەشكېنېت ، غار دەدات خۆى لە شوېنېك دەشارېتەوہ و دەزانېت ھەلەيەكى كر دووہ..... ئەمانە ھەموويان نېشانە و ئاماژەن لەسەر ھەبوونى وىژدان، چونكە لە جېھانى پىشېلەكان ھېچ ھۆكار و پالئەرىك نېيە بۆ دروستبوونى ئەم ھەستانە..... بەلكو ھېچ كۆمەلگايەكى پىشېلەيى لە بنەرەتدا نېيە.

ھەرۋەھا خۇشەۋىستى نىر و مىّ لە كۆترەكان بۆ يەكتىرى ومفادارى ئەسپ
 بۆ خاۋەنەكەى و مانەۋەى لەگە ئيدا تا مردن..... گەۋرەبى و دادپەرۋەرى شىر
 كاتىك نايەۋىت لە پشتهۋە ھىپش بكاۋە سەر نىچىرەكەى..... شەرمى حوشتر
 لەگەل مېينەكەى جووت نابىت ئەگەر بزانىت كەسىك ھەيە چاۋدىرى دەكات.
 ھەرۋەھا ئەو پروداۋە پاستەقىنەى كە لە يارى سىرك روويدا لە قاھىرە كاتىك
 شىرك لە پشتهۋە پەلامارى خاۋەنەكەيدا كە ناۋى (محمد الحلو) بوو، زۆر
 يە سەختى برىندارى كرد ، پاشان كە چۆن فەرمانبەرانى سىرك دەگىرنەۋە
 ئەم شىرە لە خواردن مانى گرت و خۆى زىندانى كرد و نەدەھاتە دەرەۋە.....
 دواى بردىان بۆ باخچەى گيانلەبەران و مېينەيەكى شىر بردىانە لاي بۆ
 ئەۋەى لەم خەمە رزگارى بىت ، بەلام دەرى كرد نەيھىشت لە لاي
 بمىنئەۋە..... بەردەۋام بوو لە پەتكرنەۋەى خواردن ، تا گەيشتە ئەو
 رادىيە بە ددان ئەو دەستەى خۆى دادراندىن كە خاۋەنەكەى پى كوشتوۋە .
 بوۋە ھۆى خوينبەربوونىكى زۆر لە دوايدا گيانى لە دەستدا..... گيانەۋەرىك
 زۆر پەشىمان دەبىتەۋە بۆ ئەۋەى لە تاۋانەكەى رزگارى بىت خۆى
 دەكوژىت..... لە چ كۆمەلگايەكى جىھانى ئازەلى كوشندەدا ئەم شىرە فىرى
 ئەم پەموشتە بوۋە؟! ئايا لەم جۆرە كۆمەلگا ئازەلىانە ياسايەك ھەيە كە بلىت
 ئەو ئازەلەى مروّف دەكوژىت دەبىت خۆى بكوژىت؟!..... ئىمە لىرەدا لە
 بەرامبەر خۇرەۋشت و چاكە و وىژدانىكىن كە لە كۆمەلگاي مروّفايەتىدا
 بوونى نىيە. ئەمە بەلگەن لەسەر سەرنەكەۋتنى بىرى ماددى بۆ پېناسە و
 ناسىنى وىژدان..... كەۋاتە تەنھا ئايىن پېناسە و ناسىنى وىژدان دەكات ، كە
 دەلىت وىژدان رووناكىيەكى خودايىيە لە ناخى مروّفدا ، ھەرۋەھا ھەموو

رەھەندە كۆمەلایەتییە بەدەستھاتووەكان ئەم ویزدانە رۆشەن دەكەن و ئەم رووناکییە بەدەر دەكەوێت..... ھەر ئەمەبوو كە لە نیوان شیر و خاوەنەگەیدا روویدا ، پیکەووە ژیان و خوشەووستی و برادەرایەتی ئەم ھەستە نازەلییە لایرد و ئەم رووناکییە بەدەرکەوت..... لەبەرئەووە شیرمکە دلگران و پەشیمان بوو ، ئەمە ھۆکاریك بوو بۆ ئەووی وەكو مرقەھەکان خۆی بکوژیئ..... لەبەر ئەمەش پێخەمبەرمان دەفەرمووێت: ((الحلال بین والحرام بین)) واتە: (شتی حەلال دیارە و شتی حەرامیش دیارە....) وە دەفەرمووێت: ((إستمیت قلیک وإن أفتاک الناس)) واتە: (بگەرێووە بۆ دل و دەروونت رایان وەریگرە، ھەرچەندە خەلکیش یارمەتی دەر و ری پێشاندەر بن).

بەم شێوہیە ئێمە پێوێستمان بە کولێژی شەریعە نییە بۆ ئەووی ھەلە و راستییەکان ، ھەق و ناھەق ، حەلال و حەرام بۆمان دیار بکات.چونکە خودای گەورە لە ناو دل و دەروونی ھەموومان کولێژیکی شەریعە داناو ، پێوہریکە بە ھیچ شێوہیەك ھەلە ناکات ، بەھۆی ئەم پێوہرە ئەو شتانە ی کە لێمان داواکراو دەکەین و ھەموو شتە ماددییەکان و ئارەزووہەکان لێک جیا دەکەینەووە ھەر بەم پێوہرەشە شتەکان بە دل و چا و دەبینین. شتەکان دەزانین و لێکیا جیادەکەینەووە . بەبێ ئەووی پەنا بۆ زانیارییە کۆمەلایەتیەکان بەبەین، کە ئەویش روونکی خودایە بەناوی ویزدان . خودای گەورە دەفەرمووێت: ﴿ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اِنْ تَقُوْا اللّٰهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقٰنًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ﴿۲۹﴾ الانفال (۲۹).

واتە: (ئەي ئەو كەسانەي باوەرتان ھېناوہ: ئەگەر تەقوای خوا بكنەن و پارىزكارى بكنەن، ئەوہ خوا بەرچاۋ رۇشنىيەكى تەواۋتان بۇ قەراھەم دەھىنئەت، ھەروەھا ھەلە و گوناھەكانىشتان دادەپۇشئەت و لئەتان خۇش دەھىت، چونكە خوا خاۋەنى فەزەل و رىزى گەورە و بى سەنورە).

كەواتە وپزەدان راستىيەكى جىگىرە ، ھەروەھا رەۋشە بنەپتە بەرزەكانىش جىگىرەن ، ھەر بۇيە كوشتنى بىاۋىكى بى تاۋان ھىچ كاتىك نابدتە كارىكى چاك و رەوا . ھەروەھا دزى ، درۇ ، ئازاردانى خەلك ، كارى خراب ، زمان پىسى ، توندوتىزى ، دوورۋوى ، ناپاكى ئەمانە ھەمويان بەدەرەۋشتىن ... ھەر بە بەدەرەۋشتى دەھىنئەۋە تا رۇزى كۇتايى.

ھەر بەم شىۋە خۇشەۋىستى ، بەزەبى ، راستگۇبى ، نەرم و نىانى ، لىخۇشبوون ، چاكە ، ھەر ھەموويان بەخۇشش و رەۋشە بەرزىن... بە ھىچ شىۋەبەك نابدتە تاۋان، تەنھا ئەو كاتە نەبئەت كاتىك ئاسمانەكان نەھىنن ، شىتايەتى بەرقرار بئەت ، عمقل نەھىنئەت !!؟

بىكەشنى دەپتەم

- ئايا نەركەكانى ھەجەت پەرسىتىپتە ؟

ھاۋرپىيەكەم پەنجەكانى ھەردوو دەستى لىك دەسوۋراندن و زەردەخەنەيەكى ناشرىنى بە دەم وچاۋىيەۋە ديار بوو، تا ددانەكانى لەگەل دياربوون و چاۋەكانى دەبرىسكانەۋە و گوتى: ئايا تۆ تىپىنى ئەۋەت نەكردوۋە كە نەركەكانى ھەج لاي ئىۋە بت پەرسىتىپتەكى زەقە ؟ خانوۋە پەشەكە، كە ئىۋە پىي دەلەين (كەعبە)، دەستى خۆتانى لىدەدەن و ئە دەۋرىدا دەسوۋرپىنەۋە..... بەرد بارانكردنى شەيتان..... راکردن لە نىۋان سەفا و مەرۋادا..... ماچكردنى بەردى پەش..... ھەوت جار دەسوۋرپىنەۋە ، ھەوت جار بەرد ھاۋپىشتن..... ھەوت جار دەسوۋرپىنەۋە ، ئەۋانەى ھەموۋيان پاشماۋەى قەسە پىۋوۋچە كۆنەكانن، لەبارەى كارىگەرى جادۋۋى ژمارە ھەوت..... جل و بەرگى ئىحرام..... لىم بىۋرە ئەگەر بەم قسانە ئازارى تۆم دابىت ، بەلام زانست شەرم نازانىت ، من ناچارم بە پوۋنى و ئاشكرابى

ئەم جۆرە پرسیارانەت لى بگەم..... پاشان دىتم جگەرەكەى ھەتتى و لە
ژىر چاويلكەگانىيەو ھاودىرىم دەكات، ئاخۇ چۆن وەلامى دەدمەوہ.....
زۆر بە ھىمنى گوتە:

ئايا تۆش تىبىنت نەكردوۋە ياساكانى ماددە ، ئەوانەى كە خویندوۋەتەوہ ، بە
ھەمان شىۋە دەلتىن ئەوہى بچووكە لە دەورى گەرەكەدا دەسوورپتەوہ.
ئەلىكترون لە گەردىلە بە دەورى ناوكدا دەسوورپتەوہ ؟ مانگ بە دەورى
خۆردا ، زەوى بە دەورى رۇژدا ، رۇژ بە دەورى كەكەشان (مجرة) دا، ئەم
كەكەشان(ئەم كۆمەلە ئەستىرە)بە بە دەورى كۆمەلەيەكى گەرەتدا ،
تا دەگەينە مەزنى رھا ؟ كە ئەویش خودايە ،..... ئايا ئىمە نائىين
(الله أكبر) واتە گەرەتر لە ھەموو شتىك.....؟

ئىستا خۆت بە دەوریدا دەسوورپى لەناو كۆمەلەى خۆت بەبى حەزى خۆت ،
ھىچ شتىك چىگىر نىە ، لەم گەرەوونە ، تەنھا خودا نەبىت ، كە ھەموو شتىك
دەسوورپتەوہ ؟!

ئەمە ياساى گەرە و بچووكە كە تۆ لە فىزىا خویندوۋەتەوہ..... بەلام ئىمە
بە حەز و ويستى خۆمان بە دەورى كەعبەدا دەسوورپتەوہ. كە ئەویش
يەكەم مالى خودايە لەسەر گۆى زەوى، كە دەبىت خودا تىايدا
بپەرسىت..... لەو كاتەوہ تا ئىستا بووتە نىشانەى مالى خودا.

ئايا ئىۋە لە (كرملن) بە دەورى پىاويكى مردووى پارىزاودا ناسوورپتەوہ و
بە گەرە دەزانن و دەلتىن ئەو سوودىكى زۆرى بۆ مرۇفايەتى ھەبوو ؟!...
ئەگەر ئىۋە گلکۆى شكسپىرتان زانىبوايە پىشېركىتان دەكرد بۆ سەردانى ئەو،
نەك سەردانى (محەمەد) پىغەمبەر (دروودى خواى لە سەر بىت)؟

ئايا ئىيۈە گول لەسەر مۇنۇمىنتىكى دروستكراودا دانانىن و دەلىن ئەمە
مۇنۇمىنتى سەربازى بىزىبوو ؟! باشە ئىيۈە بۇچى گالئەمان پى دەمەن كاتىك
كە بەرد دەھاوئىزىن و دەلىن ئەمە دروشمى شەيتانە؟!

ئايا تۇ بە بەردەوام لە غارداندا نىت لە رۇژى لەدايك بوونت تا رۇژى مردنت ،
پاشان كورپ دىت سەر لە نويى ھەمان قۇناغ و دروشم ئەنجام دەدات... كە
سەفا يان بۇشايى يان بەتال، كە نىشانەيە بۇ نەبوون (عدم)، بۇ مەرۈە ،
واتە ئەو كانىيە ئاۋەي كە نىشانەي ژيان و ھەبوونە ؟!.. لە نەبوونەو ھە
ھەبوون ، پاشان لە ھەبوونەو بۇ نەبوون ، ئايا ئەمە ئەو جوولە پەتە نىيە
كە ھەموو زىندەوورانى لەسەرن ؟!.

ئايا بە راي تۇ، ئەركەكانى ھەج نىشانەيەكى قولى كورت كراۋە نىيە بۇ ئەم
ھەموو نەيتىانە ؟..... ئەو ژمارە ھەوتەي كە گالئەت پىدېت باشە
پايەكانى ئامپىرى موسىقا ھەوت سول نىيە، لە دواى سولى ھەوتەم نابىت بە
ھەشت، بەلكو دەگەرپتەو ھەوت سولى تر ، ھەتا دوايى؟! رەنگەكانى
تىشكى رووناكى ھەوتن..... ئەلىكترۇنەكان بە دەورى ناوكدا دەسوورپن بە
ھەوت بازنىي كۆرپەلە تەواو نابىت لەناو سكى دايكى تا مانگى
ھەوتەم ، ئەگەر لە پىش ئەم كاتە لە دايك بىيىت دەمرىت..... رۇژەكانى
ھەفتە لاي ئىمە و لاي ھەموو كەسىك ھەوت رۇژن، بەيى ئەۋەي مرۇقەكانى
دابنىش و لەسەرى رىك بکەون...؟! ئايا ئەمە ئامازە بۇ ھىچ شتىك ناكات،
يان ئەم زانستانە ھەموويان قسەي بى مانا و جادوون؟!

ئايا تۇ بت پەرست دەبى كاتىك ھەندىك لە ھەلەكانى خۇشەويستەكەت
قەبوول دەمەي ؟ بۇچى گلەيىمان لى دەمەي كاتىك ئىمە بەردە رەشەكە ماچ

دەكەين ، ئەو بەردەي گە پېغەمبەرمان محەمەد (دروودى خوداى لەسەر بىت)
 ھەلى گرتووھ و ماچىشى كردووھ؟ . ھىچ بت پەرسىتىھك ئېرھدا نىيە ،
 چونكە ئىمە كاتىك بەردە رەشەكە ماچ دەكەين يان ئەرگەكانى حەج
 جىبەجى دەكەين ، عىبادەتھمان بۇ بەردە رەشەكە نىيە، بەلكو بۇ ئەو ھەموو
 مانا و نىشانە قوولانەيە كە لەگەل بېرھاتنەكان لە خۆى دەگرىت.

ئەرگەكانى حەج چەند بۆنەيەكن ، بۇ جوولاندىن و زىندووكردنەھى سۆز و
 بەھىزكردىنى لايەنى خودا پەرسىتى لە دل و دەروونەكاندا....

لەبارەى ئەو جل و بەرگەى لە حەج لەبەر دەكەين و بەو مەرجەى دروومانى
 تىدا نەبىت ، ئەمە نىشانەيە بۇ دەرچوون و گرنگى نەدان بە جوانى دونيا ،
 لەگەل نامادەبىوونى تەواو لەبەردەم خوداى دروستكەر..... ھەرودكو چۆن بە
 پارچە پەروويەك دىننە دونيا ، بە پارچە پەروويەكيش دەروين و بە
 پارچەيەك دەچىنە ناو گۆر..... ئايا ئىوھ مەرج دروست ناكەن كاتىك دەچن
 بۇ لاي پاشايەك يان سەركردەيەك كە جلوبەرگى جوان و گرانبەھا لەبەر
 بكەن؟ ، لە بەرامبەردا ئىمە دەئىين: ھىچ شتىك لەوھ رىكتەر و جوانتر نىيە
 كاتىك دەچىتە لاي پەروەدگارى گەورە. ھەموو جوانى دونيا لەلايەك دابنىى.

چونكە خوداى پەروەدگار لە ھەموو پاشايەك گەورەترە ، وە ھىچ لەوھ
 گونجاو تر نىيە كە بەيى جلوبەرگ و لەخۆبايى بوونىكى تەواو لەبەردەم
 گەورەيى ئەودا. چونكە ئەم جلوبەرگە سادەيە ، ھەموو كەسىك لەبەر دەكات ،
 ھەزار و دەوئەمەند و پياوھ گەورەكان و بى دەسەلتەكان ، ئەمە ماناى ئەوھ
 دەدات كە ھەموويان براى يەكترن، ھەرچەندە لە رووى سەرھوت و سامان و
 پلە و پايە لە يەكتر جىاوازىش بن.

لای ئیمه حج کۆبوونهوهیهکی گهورهیه، ههروهها کۆنگرهیهکی سالانهیه. ههروهها نوێژی ههینی، که ئهویش کۆنگرهیهکی ههفتانهی بچووکه، ئهمانه ههموویان کرداری جوان و پرمانای جوانن، بۆ ئهوه کهسهی که بیر دهکاتهوه.... ئهه کارانه زۆر دوورن له بت پهرسییهوه....

ئهگهر تۆش لهگهڵ ملیۆنهها کهس له عهرهفات رابوستی، ئهوانهی که دهئین (الله أكبر) و قورئان دهخوینن و دهپارینهوه و به ههزارهها زمان و دهئین (لبيك اللهم لبيك) ههروهها له پیتاوخۆشهویستی خودا دهگریین، ئهتۆش دهگریای و لهگهڵیان دهتوایتهوه و ههست به بوونی خۆت نهدهکرد، بهئکو ههستت به توهانهوه دهکرد و دهپارانهوهیتهوه له خودا گهورهیهی که ههموو شتیکی بهدهسته.

بەشى ياز دەھەم

- بۇچى ناکرىت قورنان لە نووسىنى (محەمەد) بىت ؟

ھاۋرپىھەم گوتى: من نامەۋىت ھەستت برىندار بىكەم، چونكە من دەزانەم قورنان لای تۆ چەند گەورە و پىرۆزە و شانازى پىۋە دەكەى ، ھەرۋەھا من لەگەل تۆم كە قورنان كىتېبىكى زۆر گەورمىھ..... بەلام بۇچى ناکرىت لە نووسىن و دانانى (محەمەد) بىت ؟ ، پىاۋىك بەم گەورمىھ شتىكى نامۆ نابىت ئەگەر كىتېبىك دابىت لە گەورمىھ قورناندا بىت، بەلكو زۆر شىاوترىش دەبىت لەۋەى كە بلىپىن خوداى گەورە لە ئاسمانەۋە ھىناۋىتە خوارەۋە؟ كاتىك ئىمە نەماندىتېت خودا شتىك لە ئاسمانەۋە ھىناۋىتە خوارەۋە ، چۆن دەتوانىن لەم سەردەمە بىروا بۇ كەسىك دروست بىكەىن ، كە فرىشتەيەك ھەيە بەناۋى (جىرىل)دوۋە لە ئاسمانەۋە دىتە خوارى، سروس بۇ ھەندىك بەندە دىنيت !!؟

به هیمنی گوتم: به لکو ئیمه له سهردهمیکن زۆر به ئاسانی و به تهواوی باوهر بکهین که فریشته هه و نابینرین ، ههروهها دمکری راستیهکان بگهیهنرینه مرۆف به هۆی سروشهوه..... چونکه ئهمرۆ باسی ئهوه دهگریت شت بینراوه له ئاسمان دهفریت و دیته سهر زهوی . ئهستیرهی دوور ، تیشکی نه بینراو که دهتوانیت شت بکوژیت ، شهپۆله بی تهلهکان ، که دهتوانن ئامانجهکان دیاری بکهن و لهناو بهن ، وینه دهگۆریت بۆ لهره لهر له ههوادا، پاشان شتیک پیشوازی دهکات و وهردهگریت ، کامیرا ههیه وینهی سیبه رهکان یان شتی نه بینراو (اشباح) دهگریت ، چاوهکان دهتوانن له تاریکیدا ببینن ، پیاو له سهر مانگه ، که شتییهک چوو سهر مه ریخ..... ئهوانه ئیستا هه موو شتی نامۆ نین..... کهواته نامۆ نابیت کاتیک گویمان لیبیت بلین خودا فریشتهیهکی به نهینی بۆ که سیک ناردوو ؟ به هۆی ئهم فریشتهوه سروشی بۆ پیغه مبه ران ناردوو ،.. ئیستا لهم سهردهمه هه بوونی جبریل و هاتنه خوارهوی بووه به راستیهکی پله دوو..... به لکو ئهمرۆ زۆر شتی له ئهو نامۆتر ده بیستین.

کاتیک ئیمه ده لیبین قورئان له نووسینی محهمهد (دروودی خودای له سهر بیّت) نییه ، چونکه قورئان به شیواز و مانا و وشه و بیتهکان له گه ل ئهو زانستانه ی له خو ده گریت . نهینی و جوانی و په وانییژی و زمانهوانی و شته وردهکانی نا کریت له توانای مرۆفدا بیّت بتوانیت ئهم شتانه بهم شیوازه ریکبخت و بنووسیت ، له گه ل ئه وه شدا محهمهد (دروودی خودای له سهر بیّت) نه خویندهوار بوو ، خویندن و نووسینی نه بوو ، له هیچ قوتابخانه یه ک فیئر نه بووه ، له گه ل هیچ شارستانیه تیک تیکه ل نه بووه ، له دورگه ی عه ره بی

دهرنه چووہ . کہواته گومان بردن یان پرسیارگردن لهم پروداوه شتیکی
 ئهسته مه..... خودای گهوره تهحه ددای ئه و کهسانه دهکات که دهلین محهمه د
 (دروودی خودای لهسه ر بیت) ئه مه ی نووسیوه، که شتیکی وهکو ئه و بهینن
 یان به شیک وهکو ئه و بنووسن..... خودای گهوره دهسه ر موویت: ﴿وَإِنْ

كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ ۚ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّن

دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿البقره (۲۳). واته: (جا ئه گهر ئیوه له دوو دلیدان
 و گومانتان لهم (قورئانه پیرۆزه) ههیه که دامانبه زاندوووه بۆ بهنده ی خوومان
 محهمه د (صلی الله علیه و سلم) ئه گهر بۆتان ده کریت ئیوه ش ههول بدهن
 سوورپه تیکی وهک ئه و بهینن، هاوپه یمان و هاوکاره کانیشان جگه له خوا بانگ
 بکهن ئه گهر ئیوه راست ده کهن) ، ئه م تهحه ددایه تا ئیستاش به رده وامه ،
 به لام کهس نه یه توانیوه شتیکی بهینیت..... کهسانیک هه ندیک وشه و پرسته ی
 دروستکراوی ساده یان دروست کرد و گوئیان ئه مه وهکو قورئانه . به لام
 نه یان توانی هه مان سوپرمت به هه مان ئیعجاز و په وان بیزی بهینن.

ئه گهر به راشکاوی و دادپهروه ریانه ته ماشای قورئان بکهین ، بۆمان
 دهرده کهوویت که به هیه شتیوه که ناکریت محهمه د (دروودی خودای
 لهسه ر بیت) دانهری بیت له بهر ئه م هۆیانه:

په گه م: چونکه ئه گهر قورئان له داهینانی محهمه د بوایه ، هه موو نه خووشی و
 به سه رهات و نازارهکانی لهم قورئانه دا دهنووسییه وه، ده بینین له یهک سالد
 خیزانه که ی خدیجه له گه ل ئه بو تالیبی مامی له ده سته دات ، هیه که سیک
 نامینیت یارمه تی بدات لهم زیانه..... لێرهدا هه رچه نده خه م و په زارهکانی

ئەو ھەندە زۆربوون، بەلام لە قورئاندا تەنھا بە وشەيەگیش باسيان ئيۆه نەگراو، ھەر وھا ئييراھيمي كورپى دەمرئيت و بۆي دەگرئيت ، لەو بارەيەو ھەيچ شتئك لە قورئاندا نەھاتوو..... بەم شئويە قورئان دوورە لە خۆيەتئيهكان و بابەتەكانى محەمەد (دروودى خوداى لەسەر بئيت) بەلگو بە پيچەوانەو ھەتەكانى دژى كردهو و بىر كردهو ھەكانى محەمەد دەھاتنە خوارو ھ ، ھەندئك جار ئايەتەكان گلەبيان لە كردهو ھەكانى دەگرد ، بۆ نموونە ھەئسوكەوتى لەگەل (عبداللەھى كورپى (أم مكتوم) ، كە پياويكى كوئىر بوو. خوداى گەورە دەفەر موويت: ﴿عَسَىٰ وَنُوَّكَ أَنْ جَاءَ الْأَخْيَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يُرِيكَ﴾ عيس (۲-۱). واتە: (پرووى گرژ كورد و پرووى ھەرگيرپا (مەبەست پيغەمبەرە كاتئك عبداللەھى كورپى أم مكتوم كە نابينا بوو ھات بۆ خزمەتى، ئەويش ھەندئك لە سەرانى قورەيشى كۆ كردهو ھەتە بە ئومئدى ھيدايتان، عبداللەھى وتى: ئەي پيغەمبەرى خوا، خوا چى فير كردهوويت منيش فير كە، پيغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) پيى ناخۆش بوو كە قسەكانى پيى دەبئيت، لەبەرئەو ھەرووى گرژ كورد و پرووى ھەرگيرپا. بۆيە سەرەتاي ئەم سوورەتە دابەزى كە گلەبيە لە پيغەمبەر (صلى الله عليه وسلم). لەبەرئەو ھەتە نابيناكە ھات بۆ لای. جا تۆ چوزانئيت بەلگو ئەو ھاتبئيت تا دل و دەروونى خاوين بكاتەو). ھەندئك جارئيش ئايەتەكان دەھاتنە خوارو ھە و كردهو ھەكانى پيغەمبەريان رەت دەگردەو. خوداى گەورە دەفەر موويت: ﴿مَا كَانَتْ لِيَّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُخْرَجَ فِي الْآرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ لولا كئتب من اللہ سبق لمسكم فيما أخذتم عذاب عظيم﴾ الانفال (۶۷-۶۸). واتە:

(بۇ ھېچ پېغەمبەرىڭ نەبووۋە كە دىلى ھەبىت، ھەتا كاتىك چاك پايەدار و جىگىر دەبىت لە زەويدا، (مەگەر) كەلويەل و شتومەكى دنياتان دەويت؟! لە كاتىكدا خوا (سەرفرازىي) ئەو جىھانى دەويت و قىيامەتى مەبەستە و خوا بالادەست و دانايە، خۇ ئەگەر بېرىرىڭ لەلایەن خواوہ پېش نەكەوتايە لەسەر ئەو شتانەى كە وەرتان گرت ئەوہ سزايەكى زۆر گەورەتان تووش دەبوو).

ھەندىك جارىش قورئان بە محەمەد دەفەرموويت كە بە ھاوہلەكان، پرسیار كەران شتى ناوا رايگەيەنيت، ئەگەر قورئان لە نووسراوى ئەو بوايە ئەم شتانەى نەدەگوت. قورئان دەفەرموويت: ﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدَعَاٍ مِنَ الرُّسُلِ وَمَا

أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا يَكْفُرَانِ أُنْعِمْ إِلَّا مَا يُرْحَىٰ إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٩﴾

الاحقاف(٩). واتە(ئەى پېغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) پېيان بلى: كە من يەگەم پېغەمبەر و تازە پەيدا بوو نيم، ناشزانم جيم بەسەر ديت، چيش بەسەر ئيوە ديت؟ من تەنھا شويني ئەو وەحى و نيگايە دەكەوم كە پيم دەگات و من تەنھا بيدار كەرەمەيەكى ناشكرام)... ھېچ پېغەمبەرىڭ نەبووہ ھەر لە خۇيەوہ بە خەلك بليت من نازانم چى بەسەر من و ئيوەدا ديت . من ناتوانم خۇشى بۇ خۆم بەينم ، ناخۇشى لە خۆم دوور بېخەمەوہ. ھەرودھا ناتوانم خۇشى بۇ ئيوە بەرجەستە بکەم و ناخۇشى لە ئيوە دوور بېخەمەوہ . چونكە ئەمە كارىكە دەبووہ ھۆى دوور كەوتنەوہى خەلك، ھەر ئەمەش بەراستى روويدا . جوولەكەكان ئەم قسەيان كرده بەلگە و ھاتن و گوتيان ئەم پېغەمبەرە ھېچ سوودى نيبە، چونكە ناتوانيت شتيك بۇ خۇى و ئيمە بكات ، پياويكە پيوستمان پيى نيبە ، باشە ئەگەر قورئان لە داھينانى محەمەد بيت؛

دمکرا ئەم جوۆره قسانه له قورئاندا بنووسرئیت؟! قسهیهک که ببیته هوی
دوورکه و وتنهوهی خه لک؟!.

دووهم: ئەگەر ئیمه سهیری دهسته واژهکانی قورئان بکهین ، دهبینین که شتی
نوین له هه موو پرویه که وه ، له مانا و پیکهاته و پریزه نندی و ئاویته بوون ، له
ئهدهبی عه ره بی پێش قورئان نووسینی به م شیوازه نه بووه ، ههروه ها دوای
قورئانیش نه نووسراوه ، تا گه یشته ئه و رادهیه که بلاین دهتوانین زمانی
عه ره بی دابهش بکهین بۆ سۆ بهش: هۆنراوه ، په خشان ، قورئان. چونکه
ئیمه له بهرامبه ر نووسراویکی به شیوهیهکی تایبهت چی نراوه، نه به هۆنراوه
دهچیت، نه به په خشان، چونکه موسیقا و ئاوازی هۆنراوه بهنده به وهزن و
قافیه وه ، به لام وهزن و قافیهی قورئان ئاواز و موسیقا که ناوهکیه ، ئاواز و
موسیقایهکی تایبهته. بۆ نموونه کاتیک که دهلینین: ﴿ وَالصَّحَى وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى
..... ﴾ الضحی (۲۰). دهبینین هیچ دابهشکردن و قافیهیهک له م دهسته واژهی
والضحی (دا نییه ، به لکو دهسته واژهیهکی سادهیه و موسیقایهکی ناوهکی
دهبارینیت...

گوئی له م ئایهته پیروژانه بگره: ﴿ قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَأَشْتَعَلَ الرَّأْسُ
شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا ﴾ مريم (۴). وه: ﴿ طه مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ
الْقُرْآنَ لِتَشْفَى إِلَّا نَذْكُرَ لِمَنْ يَخْشَى تَزِيلًا مِمَّنْ خَلَقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَوَاتِ الْعُلَى الرَّحْمَنُ
عَلَى الْعَرْشِ أَسْتَوَى ﴾ طه (۱ - ۵).

هەرومها ئەگەر ئایەتەکان ترساندن و ئاگادارکردنەوهی تێدا بێت دەستەواژەکان لەگەڵ بێکھاتەکەیی دەگۆرێت بۆ پارچە شاخێکی رەق و توند ، موسیقاکی دەبێتە دەنگ و زەنگێکی لە مس دروستکراو کە گوێی مرۆف دەلەرزێنێ ، خودا دەفەر مووێت: ﴿ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ تَنْزِعُ النَّاسَ مِنْ أَعْمَارِهِمْ لِيَلْفِتُوا مَا أُنزِلُوا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ ﴾ القمر (١٩-٢٠) . وشەیی وەکو (صرصر) واتە، هەواپەکی زۆر سارد ، (منقعر) واتە، پەلکەیی کەوتوو لە دار، هەر وشەپەکی لەمانە وەکو پارچە بەردیکی هاوئێرتوو..... کاتێک ئایەتێک دێت رووداویکی گەورە دەگیرێتەوه ، وەکو رووداوی توفانی نووح ، لەو کاتە دەستەواژەکان زۆر کورت دەبن و دەلێن نیشانەکانی (مورش) ن لە تەلەگرافدا ، ئایەتەکە هەمووی دەبێتە تەلەگرافیکی کورت و لەناکاو، بەلام کاریگەریەکی زۆری دەبێت:

﴿ وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَنَسِمَاءَ أَقْلَبِي وَغِيضَ الْمَاءِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى

الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴾ هود(٤٤).. واتە: (پاشان فەرماندرا بە زەوی: ئاوەکەت با رۆبجێت بەناختدا، ئەو ئاسمان: تۆش با بەس بێت و باران مەبارێتە، ئیتر ئاوەکە رۆچوو، فەرمانیش بە پێکی و تەواوی ئەنجامدرا، کەشتیەکەش لەسەر کۆی جودی وەستاو لەنگەری گرت و وترا: دەک دووری لە بەزەیی خوا و تیاچوون بۆ بەرەیی ستمکاران)... ئەم ڕەنگا و ڕەنگیە لە دانانی وشەکان بۆ دروستکردنی دەستەواژەکان ، گونجانی ئاوازی موسیقای وشەکان لەگەڵ ماناکان و هەستەکان ئاستیکی زۆر بەرزیان هەیه لە قورئاندا ،

به شیوازیکی ئاوا داپژراوه که هیچ دانان و داپژراویک ماندوو بوونی تیدا بهدی ناکریت.

سییه: ئەگەر ئیমে بەردەوام بین لە شیکردنەوهی وشەکان و لیکۆلینەوه لەسەر ئایەتەکانی قورئان ، زیاتر بۆمان روون دەبیتەوه که چەند وردەکاری زۆر و توند و ریکوپیکی گونجای لە نیوان ئایەتەکان و وشەکان و پیتەکاندا هەیە .

هەر پیتیک لە شوینی خۆبەتی ، پێش و پاشی لە نیوانیاندا ناکریت..... ناتوانین وشەیک لە جیاتی وشەیک تر، یان پیتیک لە جیاتی پیتیک تر دابنێین. هەر وشەیک لە نیوان ملیونەها وشەدا هەلبژێردراوه بە هاوسەنگیەکی زۆر وردەوه.... دواى دەبینین ئەم فرە وردەکارییە لە نووسراوه ئاساییەکاندا بەدی ناکریت. بۆ نمونە ئەگەر لیکۆلینەوه لەسەر وشەى (لواقح) بکەین، که لە سورەتى الحجر هاتوو: ﴿ وَأَرْسَلْنَا الرِّيحَ لَوَّاحٍ ... ﴾ الحجر (۲۲). دەبینین لە کۆندا دەیانگوت لواقح مانایەکی وەرگیراوی (مجازی) هەیە . واتە یا، یاخود هەواکان، هەزەرەکان دەجووڵێنن، باران دەباریت و خاک و زەوی بە پیت دەکەن.

ئیستا زاناکان دەلێن بایەکان هەورە بارگە موحەبەکان دەجووڵێنیت و لەگەڵ هەورە بارگە سالبەکان یەکدەگرن هەور و تریشقه و پووناکی و باران دروست دەبیت..... هەر وەها زاناکان دەلێن بایەکان تۆوی نیر و می له گوئیکەوه بۆ گوئیکی تر دەگوازنەوه..... لەم دوايەدا دیسان بۆیان دەرکەوتوووە که باران ناباریت تا دلۆپە ئاوەکان لەگەڵ گەردیلەکانی تۆز لە هەوادا یەکنەگرن، پاشان دلۆپە باران دروست دەبیت و باران دەباریت..... کەواتە وشەى (لواقح) ئەم

ھەموو مانايانە لە خۆ دەگریت . مانای وەرگراو . مانای راستەقینەى ، مانای زانستى ، لەلایەكى ترهوه وشەيەكى جوان و دلگير و خاوەن مۆسقاىەكى زۆرجوانە.....لێرەوه بۆمان دەردەكەوێت وردى و چۆنیەتى ھەلبژاردنى وشەكان و رێكخستیان.

لە نایەتێكى تردا ئەم وردەكارىەمان بۆ دەردەكەوێت، خودای گەورە دەفەرمووێت: ﴿ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ ... ﴾ البقره(۱۸۸)...لێرەدا وشەى (تدلوا) واتە فرێدان بۆ خوارەوه ، ھەرچەندە لە نایەتەكەدا باسى حاكم دەكات . كە دەبێت پارە بنیریت بۆ سەرەوه، چونكە خۆى حاكمە لە سەرەوهیە ئەك لە خوارەوه . بەلام قورئانى پیرۆز ئەم مانایەمان بۆ راستدەكاتەوه ، چونكە ئەو دەستەى پارە بە بەرتیل وەردەگریت لە خوارەوهیە با دەستى حاكمیش بێت..... لەبەر ئەوه وشەى (تدلوا) بەكارھاتوو بۆ ئەوهى مانایەك بەدات بە دەستەوه كە تیايدا پيسكەيى و كەم بايەخى مرۆفى بەرتیلخۆر بەرجەستە بكات.

ھەرۆھا لە نایەتى جیھاد لە سورەتى التوبە ھاتوو: ﴿ يَتَأْتِكُمُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مَالِكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ أَنْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَنْ أَقْلَتُمْ إِلَى الْأَرْضِ ... ﴾ التوبه(۲۸).. ووشەى (أنأقلتم) بەكارھاتوو لە جیاتی (تئاقلتم) كە بە جۆرێك پیتەكان تێكخراون و پێكەوه لكاون ھەتا راستەقینەى مرۆفە ترسنوكەكان دەبریت ، ئەوانەى لە ترسى شەر خۆیان دەشارنەوه و خۆیان بە زەویەوه دەنوسین ، كەواتە گونجانێكى تەواو ھەبە لەنیوان وشە و ئەو مانایەى كە دەیەوێت پیمان رابگەيەنیت.

ھەررودھا لەبارەى گوشتنى منداڵ لە ترسى ھەژارى لە قورئاندا بە دوو شیواز
 ھاتوو ، ئەم دوو شیوازە ھەر لە خۆیەو ھەتوو بە لکو مەبەستىكى ناديار
 و شاراوھى ھەيە ، لە سورەتى الأنفال دمفەر موويت: ﴿... وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ
 مِمَّنْ إِمْلَاقِي تَحَنُّنٌ نَّرْزُقُكُمْ وَإِنَّا هُمْ ...﴾ الانعام (۱۵۱). وە لە سورەتى الأسرائ
 دمفەر موويت: ﴿... وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقِي تَحَنُّنٌ نَّرْزُقُهُمْ وَإِنَّا كَرِيمٌ إِنَّ قَتْلَهُمْ
 كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا﴾ الإسرائ (۳۱).. لە ئايەتى يەكەم برسیتی ھەيە و خۆيان
 ھەژارن بە بەلگەى (من إملاق) ھەررودھا بە پيشخستنى وشەى (نرزقكم)
 واتە منداڵەكانتان نەكوژن لەبەر برسیتی خۆتان ئيمە خوراكى ئيوە و ئهوان
 دەدەين . لە ئايەتى دووھم برسیتی نيە، بە لکو لە ترسى برسیتی لە دوا رۆژ،
 بە بەلگەى وشەى (خشية إملاق) ھەررودھا پيشخستنى وشەى (نرزقهم)،
 واتە منداڵەكانتان نەكوژن لە ترسى برسیتی ئيمە خوراكى ئهوان و ئيوەش
 دەدەين . كەواتە ئەگەر ھەژار بن منداڵيان دەكوژن لەبەر خۆيان تا برسى
 نەبن ، لەبەر ئەووە خودا ناويان پيش دەخات دەلئيت (نرزقكم و إياهم) بەلام
 ئەگەر لە ترسى برسیتی بوو لە دوا رۆژ ، خوداى گەرە پييان دەلئيت (نرزقهم
 وإياكم) . كەواتە ئەم پيش و پاشييە لە وشەكان مەبەستى پيى
 ھەبوو. كابرأى نووسەر ناتوانيت ئەم حالەتە رەچاوبكات !
 بە ھەمان شيوە دەبينين وشەى (السارق) لە پيشيشى وشەى (السارقة) دا
 ھاتوو ، بەلام دەبينين لە حالەتى زينا ناوى (الزانية) لە پيش ناوى
 (الزاني) ھاتوو كە ئەمەش ھۆكارەكەى روون و ئاشكرايە... پياو ھەردەم
 ئامادەترە بۆ دزى لە ئافرەت لەبەر ئەووە ناوى لە پيش ناوى ئافرەت ھاتوو، بە

پیچیده وانه‌وه له حاله‌تی زینا ناوی ئافره‌ت له‌پیش ناوی بیاو هاتوووه ، چونکه ئافره‌ت هۆکاره‌ بو زینا ، لاقی روت ده‌کات ، له‌به‌ر ئاوێنه‌ داده‌نیشتیت. جل و به‌رگی سه‌رنج‌راکیش له‌به‌ر ده‌کات ، که‌واته ئافره‌ته ته‌ل بو بیاو داده‌نییت:

﴿الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَجْهِ مِمَّا مَاتَهُ جَلْدًا...﴾ النور (۲). وه: ﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَسَبَا كَفْلًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

المائدة (۲۸).. ده‌بینین له قورئانی پیروژدا وشه‌ی (السمع) واته گوی، یان بیستن ، له پیش (البصر)ه، واته دیتن یان بینین له (۱۶) ئایه‌تی قورئاندا:

﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ

وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْعِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ النحل (۷۸)

﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَرًا وَأَفْئِدَةً﴾

الاحقاف (۲۶).

﴿أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونا نُنَّا لَكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ مريم (۲۸).

﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عِنْدَ

مَسْئُولًا﴾ الإسراء (۳۶)

﴿فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا

يَذَرُوكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ الشورى (۱۱).

گومانی تیدا نییه که‌وا کرداری بیستن ئاگادارتر و ته‌واوتره له کرداری بینین، چونکه ئییه گویمان له جنۆکه ده‌بییت، به‌لام نابینین ، پیغه‌مبه‌ران گویان له

خودا بووه قسه‌یان له‌گه‌ندا گردوووه ، به‌لام نه‌یان‌بینیوه . پی‌غه‌مبه‌رمان محهمهد (دروودی خودای له‌سه‌ر بی‌ت) قورئانی به‌ بیستن وه‌ریگرتوووه . ئافرعت ده‌توانی‌ت له‌ناو قهرمه‌بالغیکی زور ده‌نگی منداله‌که‌ی بناستیته‌وه، به‌بی ئه‌وه‌ی دم و چاوی بیینی‌ت . کرداری بیستن له‌ کاتی نووستن هه‌ر له‌گه‌ن مرؤفه‌کاندایه و به‌ ئاگایه‌ به‌بی ئه‌وه‌ی چاوه‌کانی بیینن، ئه‌و که‌سه‌شی توپکاری گویی کردبی‌ت بو‌ی دهرکه‌وتوووه که‌ زور گه‌وره‌تر و وردتره له‌ چاو.....

هه‌روه‌ها له‌ ئایه‌ته‌کان زور جار وشه‌ی (المال) له‌ پيش (الولد) به‌کاردی‌ت. خودای گه‌وره ده‌فه‌رمووی‌ت: ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ آتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ الشعراء (۸۹-۸۸). وه‌ ﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ التغابن (۱۵) . وه هه‌روه‌ها: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ آل عمران (۱۱۶). وه: ﴿أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِ مِن مَّالٍ قَبِيلٍ﴾ المؤمنون (۵۵).

﴿فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَنَزَّهَقَ أَنفُسَهُمْ وَهُمْ لَا يُكَفِّرُونَ﴾ التوبه (۵۵). وه: ﴿أَعْلَمُوا أَنَّمَا الْعِلْمُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَهُوَ زِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ.....﴾ الحديد (۲۰).

خه‌مونه‌ی له‌م بابته‌ گه‌لێک زوره . نه‌ینی‌ه‌که‌ش له‌وه‌دایه‌ زوره‌ی خه‌لکی سه‌روه‌ت و سامانیان پی‌باشتر و له‌ پی‌شته‌ره له‌ مندال.

گورهیی قورئان دیسان له وردهکاری و جوانی و نه‌دیاره‌کانی شیکردنه‌وه (الإعراب) به‌دیارده‌گه‌وئیت، با ته‌ماشای ئەم ئایه‌ته پیرۆزه بکه‌ین: ﴿وَإِن طَافَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ افْتَلَوْا فَاصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغْت إِحْدَاهُمَا عَلَى الْآخَرَىٰ فَقَاتِلُوا أَلَّتِي تَبَغَىٰ حَتَّىٰ تَفِىءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ فَإِن فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ الحجرات(۹). جارێکیان وشه‌ی (طائفتان) که (مثنی) یه واته دوو، وه‌کو وشه‌ی کو ره‌چاو‌کراوه و وشه‌ی (إقتلوا) له‌گه‌ن به‌کارهاتوووه، جارێکی تر ره‌چاوی مثنی واته دوو بو‌ کراوه وشه‌ی (بینهما) له‌گه‌ن به‌کارهاتوووه..... ئەم نه‌ینیه‌ش ئه‌وه‌یه کاتیک دوو کو‌مه‌ئه به‌یه‌ک ده‌گه‌ن و شه‌ر ده‌گه‌ن ده‌بنه زور ده‌سته‌و تاقم، به‌لام له کاتی ئاشتبوونه‌وه ده‌بنه کو‌مه‌ئه و هه‌ریه‌که‌یان که‌سیک یاخود نو‌ینه‌ریک ده‌نیریت بو‌ ئاشتبوونه‌وه له‌گه‌ل یه‌کتری.

هه‌تا بپته‌کانی (جر) و (وصل) و (عطف) هاتنیان له قورئانی پیرۆزدا هۆکارگه‌ئیکی قوولی هه‌یه، به‌حسابیکی مه‌تینی ورد، بو‌ نموونه وشه‌ی (یسألونک) له زور شوین له قورئاندا هاتوووه:

﴿....وَسَأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ البقره(۲۱۹).

﴿وَسَأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ الإسراء(۸۵).

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجُّ﴾ البقره(۸۹).

﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴾ القدر (۱). و: ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴾ الحجـــــر (۹). و: ﴿ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ ؕ أَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ ؕ أَمْ نَحْنُ الْمَخْلُقُونَ ﴾ الواقعة (۵۹-۵۸). زور نایه‌تی تری لهم بابه‌ته..... که‌واته پ‌ان‌اوی (نحن) ، هه‌موو سیفاته‌کانی خودا کو ده‌کاته‌وه. که داهینان ده‌کن له کاری دروستکردندا.

به‌لام کاتیک خودای گه‌وره گف‌توگو له‌گه‌ن پیغه‌مبه‌ران ده‌کات ، وه‌کو له‌گه‌ن موسا، به پ‌ان‌اوی تاک باسی ده‌کات: ﴿ إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴾ طه (۱۴). خودا ده‌ئیت (انا) واته: من، چونکه لی‌ره ته‌نها خودایه قسه ده‌کات ، بو نه‌وهی ناگادارمان بکاته‌وه له یه‌کتابه‌رستی و عیبادت ، که ته‌نها بو نه‌وه.

تایبه‌ت به سه‌بر و نارامگرتن به هه‌مان شیوه ده‌بینین له دوو نایه‌تی جیا‌وازدا هه‌ریه‌ک بو مه‌به‌ستی‌ک به‌کاره‌اتووه. خودا دمفه‌رموویت: ﴿ يٰبَنِيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَامْرُءًا بِالْمَعْرُوفِ وَإِنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلٰى مَا أَصَابَكَ ۖ إِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴾ لقمان (۱۷). نایه‌تی دووه ده‌ئیت: ﴿ وَكَمَنْ صَبَرَ وَعَفَرَ ۖ إِنَّ ذٰلِكَ لَعِزُّ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴾ الشوری (۴۳).

له نایه‌تی یه‌که‌م (من عزم الأمور) له نایه‌تی دووه (لمن عزم الأمور). نه‌ینیه‌که له پیتی (لام) دایه، که ده‌ئیت نارامگرتنه‌که دوو نه‌وه‌نده بیت ، چونکه نارامگرتن له نایه‌تی یه‌که‌مدا له‌سه‌ر قه‌زا و قه‌ده‌ری خودایه که مرؤف هیج چاره‌یه‌کی به‌ده‌سته‌وه نییه ، به‌لام نارامگرتن له نایه‌تی دووه‌مدا له‌سه‌ر

خرابی و دوژمنکاری دوژمنه‌گانه دژی مرؤف، که ده‌بیت زیاتر نارام‌بگریت،
ئهمه سه‌ختره له‌سه‌ر مرؤف.

ديسان تیبینیمان هه‌یه له‌سه‌ر پیتی (لام) له دوو ئایه‌تی تر ده‌باره‌ی هاتنی
باران له‌گه‌ل شینبوونی به‌روبووم: ﴿أَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ لَوْ نَشَاءُ
جَعَلْنَاهُ أَمْحًا فَلَوْلَا نَشْكُرُونَ﴾ الواقعة (٦٩-٧٠). هه‌روه‌ها له ئایه‌تی دووهم: ﴿لَوْ
نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حِطًا مَا نَبْذَلْتُمْ تَفْكُهُونَ﴾ الواقعة (٦٥)... له ئایه‌تی یه‌که‌م (جعلناه
أحاجا) واته سوێرمان کرد. له ئایه‌تی دووهم (لَجَعَلْنَاهُ حِطًا مَا) واته:
وشککیان ده‌که‌ین. له‌م ئایه‌ته‌دا پیتی (لام) چووته‌سه‌ر (جعلناه) بو
سوێند و سووریون، چونکه له‌وانه‌یه که‌سانیک هه‌ین بتوانن به‌روبووم له‌ناو
بیه‌ن و وشک بکه‌ن. به‌لام که‌س ناتوانیت هه‌ور و باران دروست بکات،
بارانیکی سوێر به‌ینته‌ خواره‌وه. له‌به‌ر ئه‌وه پێویستی به (لام) نییه بو
سووریون.

هه‌مان ورده‌کاری له ئایه‌ته‌کان ده‌بینین کاتیک خودا باسی ئیبراهیم پێغه‌مبه‌ر
ده‌کات و ده‌فه‌رموویت: ﴿وَالَّذِي يُمِينُ لِي تُمْ يَحْيِي﴾ الشعراء (٨١). وه
ده‌فه‌رموویت: ﴿وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِين﴾ الشعراء (٧٩). .. ده‌بینین کاتیک
باسی خواردن ده‌کات راناوی (هو) له پێش ده‌هینیت ، چونکه له‌وانه‌یه
هه‌مووان بلێن ئیمه‌ خواردن و خواردنه‌وه‌مان پێداوه ، له به‌رامبه‌ردا کاتیک
باسی مردن و زیندوو بوونه‌وه ده‌کات راناوی (هو) له‌گه‌ل به‌کارناهی‌نیت ،
چونکه ته‌نها خودا توانای مراندن و زیندووکردنه‌وه‌ی هه‌یه. پێویست ناکات
ته‌وکید له‌گه‌ل به‌کاربه‌ینیت. خودای گه‌وره کاتیک قسه له‌گه‌ل موسلمانان

هه موویانه وهیه . ئەوانەى له بهههشتن یان لەناو ئاگرن هیچیان بهسهه
خوداوه نییه. ئەم خالەیه گهوا شهیتان دهبوانیته خهك بهسهردا ببات و
دلیان تاریك بکات، چونکه خودای گهوره زوری لهو کهسه ناکات که بئ باوهپری
بۆ خۆی ههئدهبزیڕیته لهبهرنهوه شهیتان دهلی: ﴿ قَالَ فِعْرَنُكَ لَاغْوِيَنَّهُمْ
أَجْمَعِينَ ﴾ (به گهورهیی لهخشتهیان دهبهه). وه شهیتان دهلیته: ﴿ قَالَ

فِيمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ثُمَّ لَآتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ
أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا يَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴾ الاعراف(۱۶-۱۷).. سویند دهخوات له
هه چوار لاوه بۆیان دیم، له پێشهوه ، له پاشهوه ، له لای راستهوه ، له لای
چهپهوه ، بهلام باسی لای سهری و خوارئ ناکات ، له لای سهرهوه
پهروهردگاری لییه ، له خوارهوش مانای ملکهج بوون و بهندیتهی
دهگیه نیته ، چونکه ئەو کهسهی شوینی بهندیتهی دهگریته و پهیههندی
لهگهئ خودای ئاسمانهگان دروست دهکات شهیتان ناتوانیته بیته نیوانیانهوه.

پاشان شهیتان دهلیته باشترین ریگا بۆ گومراکردنی مروقهگان ، لادانیانه له
ریگای راست ، ریگای چاکه ، ریگای نوێز ، چونکه ئەوهی نوێز نهکات . یان
سهرخۆشه یان فیلباز و خراپهکاره ، پیویسته ناکات شهیتان خۆی لهگهلیان
ماندوو بکات ، نهفسی خراپی خۆیان بهسه بۆ گومراکردنی ئەهوان.....
ئهمانه مروقی تیکدهرن ، شهیتانیش دزیکی ژیره، ههز ناکات کاتی خۆی
بکوژیته به سوورانهوه به دهوری مالتیکی وێراند.

نموونهیهکی تر لهسهه وردهکاریهکانی قورئانی پیروز لهوهدا به دیار دهکهوئیت
کاتیك دهبنین له نایهتهکاندا وشه (مغفرة) واته لیخوشبوون له پێشهوهی

وشهى (العذاب) هوه هاتووه، واته، نازاردان ، ههروهها وشهى (الرحمة) واته،
 بهزهى، ههردم له پيشهوهى وشهى (الغضب) ه هاتووه، واته توورپهى له
 قورئانى پيرؤزدا . له سورتهى الفاتحة خوداى گهوره ﴿ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴾ له
 پيشهوهى ﴿ تِلْكَ يَوْمَ الَّذِينَ ﴾ ديت..... به ههمان شتوه له نايهتهكاندا
 دهئيت: ﴿ وَاللَّهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَعْفُرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَكَانَ
 اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴾ الفتح(۱۴)..... ليخوشبوون له پيش نازاردان ديت له ههموو
 نايهتهكان، تنها له دوو شوين نهبيت ، يهكهميان: كاتيك باسى برينى دهستى
 دزيكه دهكات، دهئيت: ﴿ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُعَذِّبُ
 مَنْ يَشَاءُ وَيَعْفُرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ المائدة(۴۰).. چونكه
 دهسترين سزايهكى دونيايه له دونيادا، له رؤزى دواييدا ليخوشبوونى
 بهسهدا ديت. دووهميان: قسه و بريارى عيسا پيغهمبهره بؤ نهو كهسانهى كه
 له دونيادا عيبادهتى نهويان كرووه ، له رؤزى دواييدا به خوداى گهوره
 دهئيت: ﴿ إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِن تَعْفُرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴾ المائدة
 (۱۸). واته: (نهگهر سزايان ددهدى نهوان بهندهى تون ، وه نهگهر لبيان خوش
 دهبى ههه نهتؤى گهوره و خاوهن بريارو شتهكان دهزانى)..... واته عيسا
 پيغهمبهر ، چونكه تاوانهكههيان زور گهوره بووه ، نهيتوانيوه وهك نهدهبيتك
 بهرامبهر به خودا له پيشدا داواى ليخوشبوونيان بؤ بكات.

خوداى گهوره كاتيك باسى رؤزى دوايى دهكات ، ههموو نهو رووداوانهى كه
 لهم رؤزهدا روودهدهن به شتوهى رابردوو باس دهكات، هههچهنده رؤزى دوايى

نهاتووو ، كهواته خودای گهوره باسی دوا روژمان بو دهكات، بهلام به شيواز و فرمانی رابردوو. دهفهرموویت:

﴿ وَرَكَابَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَيُفِخُ فِي الْبُحُورِ فَيَجْمَعُهُمْ جَمْعًا ﴾ الكهف(۹۹).

﴿ وَأَنْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴾ الحاقه(۱۶)..

﴿ وَرِزَّتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ ﴾ الشعراء(۹۱).

﴿ وَعَرِضُوا عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًا لَقَدْ حِثَّمْنَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ

مَوْعِدًا ﴾ الكهف(۴۸). ... نهینیه که لیره دایه که هرچی رووداوه گانن به

رابردوو و داهاتوو وه، هر هه موویان له زانستی خودا روویانداوه ، خودا پیمان ده زانیت چونکه خودا له سه ره وهی کات و شوینه گانه. هر له بهر

ئه وه شه هه ندیک جار ده بینین خودای گهوره باسی دوو کاتی جیا ده کات ،

له بهر چاو ده ئین نه مه دوو شتی دزی یه کترن وه کو ئه م ئایه ته: ﴿ أَنْ أَمُرُ اللَّهُ

فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ النحل(۱). .. لیره دا خودای گهوره

باسی شتیک ده کات که به راستی روویداوه له رابردوو، بهلام قسه مان له گه ل

ده کات و ده ئیت په له مه که ن هه روه کو بلئی داهاتوووه رووینه داوه.....

راستییه گه ش ئه وه یه که ئه م رووداوه له زانستی خودادا روویداوه . بهلام له

زانستی مروقه گاندا رووینه داوه، بویه لیره دا هیج دزایه تییه کی نیه، به لکو

ورده کاری و موحه می و پر ماناییه، نهینی و راستییه بو هه ندیک مانای

قوول.

ئەمانە ھەندىك نموونەن لەسەر رەوانبىژى و وردەكارىيە زمانەوانىيەگان بۆ
دروستکردنى دەستەواژەگانى قورئانى پىرۆز ، ھەروەھا نموونەن لەسەر
ھەئبژاردنى وشەگان و بەكارھىناني پىتەگان كە ھىچ كەمى و زىادە يان پىش
و پاشى تىايدا نىە ، بەلكو بە نامار و ھاوسەنگىەكى زۆر ورد دانراوہ ، ھەر
لەبەر ئەم ھۆيەشە ئەم وردەكارىيە لە ھىچ كەتیب و نووسراوئىكدا بوونى نىيە
. تەنھا لە قورئاندا نەبىت.

لەبارەى زانستى قورئان و سەير و سەمەرە گەردوونىيەگانەوہ كە ھەموويان
نەينى و شتى شاراوہبوون ، لەم سەردەمە دۆزراونەتەوہ ، كە مەمەد ھىچى
لە بارەيانەوہ نەدەزانى ، ئەمە بابەتئىكى ترە زۆر درئزە، پىويستى بە
دانىشتنىكى تر ھەيە.

بەشى دوانزە ھەم

- ناکریت قورنان دروستکراو بیت

بە ھاوړپیه کەم گوت: لەوانه یه قسه ی ئەمپړۆمان لەبارە ی ھەندیک ئاماژە و سەرئەچە زانستیه کانی قورئانەو ە زیاتر لە دانیشتنی رابردوو مان ھەستە زانستیه کەت بچووئینیت. نەك زانستە ئاسمانییه نوپیه کان ، زانستە گەردیلە یه کان ، زانستە زیندەومریه کان و زانستی توپکاری ، ھیچیان بوونیان نەبوو . کاتیك ئایەتەکانی قورئان دابەزین لە بارە ی گەردوونەو ە. پێش ھەزار و چوار سەد سال ، کە باسی ئاسمانەکان و زەوی و ئەستێرەکان ، دروستبوونی کۆریەلە و پیکھاتە ی مرۆف کە بگونجیت لەگەل زانستەکانی ئەم سەردەمە . ئەم بابەتانه بە دریزی لە قورئاندا باس نەکراون، چونکە ئەم قورئانە بە پلە ی یەکەم کتیبیکە لەبارە ی بیروباوەر و پەپڕەو و شەریعەت قسە دەکات.

ئەگەر قورئان بە درىژى باسى بابەتە زانستەكانى كردبايە عەرەبەكانى
 دوورگە تىنەدەگەيشتن و دژايەتى لە نيوان ئەوان و قورئاندا دروست دەبوو.
 لەبەرئەو قورئان بە نيشانە و نامازە و ناراستەوخۆ باسى ئەم بابەتانەى
 كردوو، تا زانستەكانى ئەم سەردەمە هاتن و روونکردنەوميان داوہ بۆ ئەم
 نيشانە و نامازانە. ھەر لەبەر ئەو شە سال بە سال ، ئەو بە ئەوە معجزات و
 بەلگەكان لەسەر راستى و پەوايى ئەم قورئانە پەيدا دەبن، كەوا كتيبيكە لە
 لاى خوداوە دابەزىو، خوداى گەورە دەفەر موويت: ﴿ سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي
 الْأَفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَهُم أَنَّهُ الْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ
 شَهِيدٌ ﴾ فصلت (۵۲). واتە: (ئىمە لە ئايىندەدا بەلگە و نيشانەى
 سەرسۆرپەنەريان نيشان دەدەين لە ئاسۆكانى بوونەومەردا و لە خودى
 خۆيشاندا، ئەمەش بۆ ئەوەى تا چاك بۆيان پوون بىت و دۇنيا بن كە ئەو
 زاتە حەق و راست و پەوايە، ئايا شايبەتى پەروەردگارت بەس نيبە كە بىگومان
 ئاگا و زانايە بە ھەموو شتەك؟!)..... چونكە ئەوانە پەروا ناهينن تەنھا بە قسە
 و دانپناني خوداى گەورە ، لەبەرئەو زۆر گرنگ بوو بە ھەندىك بەلگەى
 بينراو بەسەليني كە ئەم قورئانە راستە..... بەم شيوەى خوداى گەورە لە
 قورئاندا باس دەكات. بە بەردەوام رۆژ بە رۆژ قورئانى پيرۆز ئەم پوودا و
 بەلگە سەرسۆرپەنەرانە بۆمان ديار دەكات..... تايبەت بە گۆي زەوى
 نايەتەكان بە پوون و ئاشكرابى وشەى (التكوير) واتە: بە بازنەگراو،
 بەكاردەھينيت ، كە چۆن شەو و رۆژ بەدواى يەكدا دین لە نيوەى گۆي زەوى
 ﴿... يُكْوِرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكْوِرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۗ

كُلُّ بَجْرِيٍّ لِأَجْلِ مُسَمَّى آلَاهُ الْعَزِيزُ الْعَفَّارُ ﴿ الزمر (5). واته: (...شهو
 بهسەر رۆژدا دههینیت، بههه مان شیوهی که وانیهی رۆژیش بهسەر شهودا
 دههینیت، رۆژ و مانگیشی رام کردوو و پای هیناون، ههریهک له وانیه له
 چهرخ و خولدان تا کاتیکی دیاریکراو، ناگاداربن: ههر ئه و خواجه زۆر به
 دهسهلات و لیخوشبووه)..... پاشان ئایهتییکی تر دیت باسی هیلکهیی زهوی
 دهکات: ﴿ وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا ﴾ النازعات (۳۰).. واته: (دواتر زهوی به
 شیوهیهکی هیلکهیی بهدییهناوه)..... ههروهها وشه (دحاها)، تهنها
 وشهیهکه که له فهرهنگی عهرمیدا هاتوو که مانای درێژکردنهوه و
 خپرکردنهوه له خو دهگریت..... زهوی ههروهکو دیار و بهرچاوه
 درێژکراوهیه ، بهلام له راستیدا زهوی خپ و لیوارهکانی به یهگههیشتون ،
 زۆر نزیکه له شیوهی هیلکهیی له بهیهک گهیشتهوهی لیوارهکانی.
 ئایهتییکی تر له قورئان دهخوینین که زۆر به روونی ئاماژه بو ئهوه دهکات که
 چیایهکان له بوئاییدا جووله دهکهن ، کهواته بهم پێیه زهوی به
 چیایهکانیهوه ههردووکیان وهک یهک پارچه جووله دهکهن :
 ﴿ وَرَى الْجِبَالِ مَحْسَبًا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرٌّ مَرَّ السَّحَابِ صُنِعَ اللَّهُ الَّذِي أَنْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ
 خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴾ النمل (۸۸). واته: (تۆ کیوهکان دهبینیت وا دهمانیت که
 وهستان و بی جوولهن، له کاتیکیدا که ئهوانیش وهکو ههور له جوولهدان،
 ئههمیه دهستکردی ئه و خواجهی که ههموو شتیکی به و بهری پیکوپیکی
 دروستکردوو، بهراستی ئه و زاته زۆر ناگایه به و کاروکردهوانه که ئهنجامی
 دهدن).

کهواته ئەو جیاپانەى پیمانواپە جیگیرن و ناجوولتین ، لە راستیدا لە بۆشاییدا هاتوچۆیان هەیه..... کاتیک جیاکان بە هەورەگان دەچوینت، تیبینەکی تری تیداپە لەسەر لاوازی پیکهاتەى ماددە ، جیاکان کە لە گەردیلەگان پیکهاتوون ، هەورەگانیش لە دلۆپەگان پیکهاتوون.

نامازەپەکی تر لەسەر هیلکەپە گۆی زەوی ، ئەویش شەو و رۆژن، کە هەردووکیان پیکهوە پەیدا دەبن، بەبێ ئەوەى یەکیکیان پێش ئەوى تریان بەکووت هەریەگەیان نیوەى گۆی زەوی داگیر دەکەن لە هەمان کاتدا: ﴿ لَا

السَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الْبَلُّ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴾

یس(٤٠). واتە: (نە خۆر بۆى هەیه بە مانگ بگات، نە شەویش پێش رۆژ دەکەوێت، بەلکو هەریەگەیان لە خولگەى تاپبەتى خۆیاندا مەلە دەکەن و بە ئاسانى دەسورپنەوه)... بۆیە ئەگەر گۆی زەوی درێژکراوێى بێت ، لەوکاتە هەریەگەیان لەدوای تەواو بوونی ئەوى تر دادەهات. نەك هەبوونی هەردووکیان لە یەك کاتدا.

ئەم حالەتە ، واتە هەبوونی شەو و رۆژ لە یەك کاتدا بەردەوام دەبێت تا رۆژی دواپەى: ﴿.....حَتَّىٰ إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ

قَدِرُوا وَعَلَيْهَا أَتَتْهَا أُمْرًا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَ

بِالْأَمْسِ كَذَلِكَ نَفْصَلُ الْأَيَّاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴾ یونس(٢٤). واتە: (....هەتا کاتیک وای لى دیت زەوى، بە جوانى نەخس و نیگارى خۆى دەردەخات و خۆى دەپرازینیتهوه، خەلکەگەى واگومان دەبەن بەراستى هەمیشە دەسنەلاتدارى تەواون بەسەریدا، ئەوه فەرمانى ئیمەیان بوو دەردەچیت لەشەودا یان لە

رۆژدا، ئەوسا وەك كشتوكالى دروینە كراوی لێدەكەین، هەر وەكو دوینی
 نەبووبیت، ئا بەو شیوەیە ئایەتەکانی خۆمان پوون دەكەینەو بەو كەسانێك
 بیریكەنەو (و تیفكرن)..... لێردا كە دەئیت: (لیلأ أو نهاراً) واتە: بە شەو
 یان بە رۆژ، بەلگەیه بەو ئەوەی كەوا نیوەی گۆی زەوی تاریكاییە و رۆژ لێی ون
 دەبیت ، نیوەكەى تری پووناكە و رۆژی لێیە . بەهۆی ئەوەی كە گۆی زەوی
 خڕ و هیلکەییە. چونكە ئەگەر گۆی زەوی درێژكراوویی بوایە دەبوایه تەنھا
 یەك پووی هەبوایه. تاریكى یان پووناكى ، لەو كاتە دروست نەدەبوو بلیین:
 ﴿ ولا الليل سابق النهار ﴾ واتە: (شەویش بە پیش رۆژ ناکەویت).

هەر وەها خودای گەورە لە قورئاندا بە زۆر شیواز باس لە شوینی رۆژەلاتن و
 ئاوابوون دەكات و دەفەرموویت: ﴿ فلا أقیم ربِّ المشرق والمغرب إنا لقدرون ﴾
 المعارج(٤٠). واتە: (جا سویند بە پەروەردگاری خۆرەلانیەکان و خۆرئاواکان،
 بە راستی ئیمە هەمیشە بەدەسەلاتین لەسەر)... كەواتە رۆژ زۆر شوینی
 هەلاتن و ئاوابوونی هەیه . هەر وەها دەفەرموویت: ﴿ ربُّ المشرقین وربُّ المغربین ﴾
 الرحمن(١٧). واتە: (خوای خاوەنی هەردوو رۆژەلات و هەردوو رۆژئاوایه)...
 كەواتە ئەگەر زەوی درێژكراوویی بوایە. لەو كاتە دەبوایه تەنھا یەك
 رۆژەلات و یەك رۆژ ئاوابوونی هەبوایه.

لە رۆژی قیامەت مەروفا بە شەیتانەكەى دەئیت: ﴿ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا قَالَ بَدَّلْتَ بَيْنِي
 وَبَيْنَكَ بَعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَيَسَّ الْقَرْيُنُ ﴾ الزخرف(٢٨).. واتە: (تا ئەو كاتەى
 خەلەتاو كە دیتە لامان ئەو بە شەیتانەكەى دەئیت: خۆزگە نێوانى من و تو
 بە قەدمر رۆژەلات و رۆژئاوا لە یەك دوور بوایە، ئای كە هاوڕێیەكى نا

لهبارو خراب بوویت)..... واته دوو رۆژهلات دروست نابیت ئه گهر زهوی خرپ و هیلکهیی نه بیت. لهوکاته دوورترین دووری، یان ماوه دروست ده بیت کاتیک زهوی خرپ و هیلکهیی بیت.

پاشان قورئان باسی ئاسمانهکان و ئهوانهیی له ئاسماندا ههیه دهکات، وهکو رپهرو و ریگا باس دهکات و دهفهرموویت: ﴿رَأْسَاءِ ذَاتِ الْجُبُكِ﴾ الذاریات(۷).. واته: (سویند به ئاسمانی خاوهن ریگه و ریگ و پیک و پاراوه). ههروهها دهفهرموویت: ﴿رَأْسَاءِ ذَاتِ الرَّجِّ﴾ الطارق(۱۱). واته: (سویند به ئاسمانیک که خاوهنی گپرانه و میه)..... ئه وهش ئه وه دهگهیه نیت که وا هه موو شتیک هه رچهند بهرز بیت بۆ زهوی دهگه ریته وه... هه لئم بهرز ده بیت وه پاشان ده بیت به باران و دیته خواره وه. ته نه کان هه رچهند بهرز بینه وه به هوی کیتی زهوییه وه به رهرو زهوی رادمکیشرینه وه، ههروهها شه پۆله کانی بی تهل به رهرو زهوی دهسکینه وه له چینی ئایوئۆسفریدا..... تیشکی گهرمی ژیر سوور به هه مان رپهروی خۆیدا دهسکینه وه به شهو زهوی گهرم دهکات.

ههروهها ئاسمانیش چۆن ئه و ته نانه دهگه پرنیت وه بۆ زهوی، کاتیک له زهوییه وه بۆی فریهددریت. به هه مان کردار، هه ر ته نیک له جیهانی دهره وهی زهوی بۆ فریهددریت هه لده مژیت و په رش و بلاو دهکاته وه و زهوی ده پاریزیت له تیشکه بکوژه کانی گهردوون، وه ک تیشکی ژیره وه نه وشه یی بکوژ. ئاسمانه کان به م شیویه وه کو سه قفیکی پاریزه ره بۆ زهوی ، خودای گه وره ده فهرموویت: ﴿وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ﴾ الأنبياء (۲۲). واته: (ئیمه ئاسمانمان کردوه به سه قفیکی پاریزراو، که چی ئه وانه روو

وهردهگيرن له هه موو نيشانه و به لگه کانی ناسمان). هه رووها دهفه رموویت:
﴿ وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴾ الذاریات (۴۷). واته: ئیمه ئاسمانمان به
دهستی قودرتهی خویمان دروستکرد، بهردهوامیش گه وره دهکین و فراوانی
دهکین). ئەم راستیهش ئیستا به ناوی (هه لکیشانی گهردوون) ناودهبریت.

له کۆندا وا زانرابوو که کیش یان پیوهری گهردیله (مثقال ذرة) بچووکتین
شت و بچووکتین پیوهره، گهردیله بهوه پیناسه کرابوو که تاکه یهگی
بنچینهیه و دابهش نابیت.

بهلام کاتیک که قورئان دابهزی باسی ههندیك تهن دهکات که بچووکتین له
گهردیله، یان گهردیله دابهش دهبیت بۆ چهند وردیلهیهک. بهمهش قورئان
یهکه م بهرتووکه باسی شتیک بکات بچووکتین له گهردیله: ﴿...الْغَيْبِ لَا يَعْرُبُ
عَنْهُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا

فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴾ سبأ (۲). واته: (...چونکه ئەو زاته زانیه به نهینی و
شاراوکان، ئەندازهی کیشی گهردیلهیهک له ئاسمانهکان و زهویدا له خوا وون
نابیت، هه رووها لهویش بچووکتین یان گه ورهتر نییه که له کتیبی تایبهتی پروون
و ئاشکرادا له - لوح المحفوظ - دا توهمار نهکرا بیت). ئەمانه هه موویان راستی
دۆزرا و من له سههر راستیه سه رنجراکی شه کانی خریبی و هیلکهیی زهوی و
سروشتی ئاسمانهکان و گهردیلهکان.

له سهردهمی دابهزینی قورئاندا ئەم راستیه زانستیان هه تا له سههر خه یالی
مرۆفی ژیر و شیئی ئەو کاتدا نه دههات. زانستی قورئان له باره ی چۆنیهتی
دروستبوونی مرۆف و شیوازی باسکردنی دلۆپه ناوی تووی مرۆف که له توانای

دایه هه لگرتنی سیفه ته کان و جوړی کۆرپه له دیاری بکات: ﴿وَإِنَّهُ خَلَقَ
الرَّوْجَيْنِ الْأُذُنَيْنِ مِنَ نُطْقٍ إِذَا تَمَنَّى﴾ النجم (45-46). واته: (هەر ئەو زاتەش
دوو جوړی دروستکردوو هه که نیر و مییه، له نوتفهیه که) له خالیکی زور
بچووک، نهویش نهگەر ویستی خوی لهسەر بیئت) کاتیک له جیی خۆیدا
داده نریت)..... ئەمه راستییه کی زینده وهرزانییه ، نه زانراووو تهنها له
سهردهمه نه بیئت..... نیستا نیمه ده لئین سهری دلۆپه تۆوه که یه توانای
هه لگرتنی هۆکاری دیارکردنی جوړی توخمه که یه، واته (sex
determination factor). ههروهها چۆنیهتی دروستکردنی پهنجهی
گهورهی دهستی مرؤف بهو نهخشه ئالۆزهی که خودای گهوره له بواری
پشتر استکردنه وهی زیندوو بوونه وهی مرؤف و جهسته که ی له رۆزی دوا پیدا
بسه کارده نیئت: ﴿أَيَسْبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يَجْعَ عَظْمَهُ، بَلْ قَدِيرٌ عَلَّ أَنْ سُورَى بِنَانِهِ﴾
القیامه (4-3). واته: (ئایا ئینسان وا دهزانیئت هه رگیز ئیسکه کانی کۆناکه یه وه؟،
به لئ، له وه زیاتریش ده که یین و توانامان هه یه که نهخشه ورده کانی سهر
پهنجه کانی بهدی بهیئینه وه)..... لیره دا ئی عجازیک هه یه له پهنجهی گهورهی
مرؤف، نهویش نهویمه که هیج یه کیکیان به ئهوی تر ناحیئت.....
له قورنانی پیرۆزدا لاوازترین و بی هیزترین خانوو، خانووی
جالجالۆکه یه..... خودای گهوره نالیئت تۆری جالجالۆکه به لکو ده لئیت خانووی
جالجالۆکه ، چونکه تۆری جالجالۆکه ههروهک دۆزراوته وه به هیزترین تۆره ،
هیزی جوار ئه وهندهی ته لئ ئاسنه که هه مان باریکی هه بیئت، که واته
لاوازیه که له خانوو که یه نهک له تۆره که . چونکه ماله که ناخۆشترین خانوو

و ئاۋەدانىيە بۇ ئەو كەسەي كە دەچىتە ناۋى، بەلكو تەلىكە بۇ گرتنى ئەو شتانەي بەرەو ئەو دەچن و دەبىتە كوشتارگە بۇيان. جالجالۆكەي مئىنە پاش ئەنجامدانى كردارى جووتبوون نىرىنەكەي دەخوات ، ھەرودھا مندانئەكانىش يەكتر دەخۇن، كەواتە خانوۋى جالجالۆكە باشترىن نموونەيە لەسەر مالىكى وئىران و بى چارەنووس ، حالى ئەو كابرايەش وا دەبىت كاتىك پەنا بۇ غەيرى خودا دەبات . ھەر بۇيە پەوانبىژى ئايەتەكە لىرەدايە: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ أَخَذُوا

مِن دُونِ اللَّهِ أُولِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ

الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ العنكبوت(۴۱). واتە:

(نموونەي ئەوانەي جگە لە خۋاي گەورە، كەسانىكى تر دەكەنە پىشتىۋانى خۇيان، ۋەك نموونەي جالجالۆكەيەك وايە كە مالىكى بۇ خۇي ساز كردبىت، بە راستى لاوازترىنى ھەموو مائەكان؛ مالى جالجالۆكەيە ئەگەر سەرنجتان بىدايە و تىبگەيشتنايە)..... ھەر لە كۆتايى ئەم ئايەتەشدا ھاتوۋە: ﴿لَوْ

كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾، كە ئەۋىش ئامازمىيە بۇ ئەۋەي كە زانىنى ئەم راستىيە

نەزانراۋە، تەنھا لەم دوايىيەدا نەبىت ، ئەم نەيتيانە لە بارەي گيانەۋەرانەۋە نەدۇزراۋنەتەۋە تەنھا لەم دوايىيەدا نەبىت.

دىسان دەبىنين لە سورەتى الكهف خوداي گەورە دەفەر موۋىت: ﴿وَلِيَتُوا فِي

كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تَسْعًا ﴿٢٥﴾ الكهف(۲۵).... لەم سەردەمەدا ئىمە

زانيمان كە (۳۰۹) پۇژى سالى قەمەرى دەكاتە (۳۰۰) پۇژى سالى شەمسى بە رۇژ و خولەك و چركە.

له سورتهی مریم خودای گه‌وره باسی مریمی دایکی عیسا (د.خ) دهکات و پیی ده‌لئیت کاتیک وادهی له دایکبوونی هات ، بپرواته ژیر سیبهری دارخورماوه ، له‌وئ ههن‌دیک خورما بخوات. خودای گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿ فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَىٰ جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا مَّنْسِيًّا فَوَدَّعْتُهَا مِنْ حَيْثُ آلا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحَاكٍ سَرِيًّا ﴾ مریم (۲۳-۲۴)..... نووتیرین لیکۆلینه‌وهی زانستی له‌باره‌ی خورماوه پیمان ده‌لئیت: مادده‌یه‌ک هه‌یه له خورمادا یارمه‌تی کرداری له‌دایکبوون ده‌دات، چونکه مادده‌که مندال‌دانه‌که ده‌نیت‌ه‌وه یه‌ک.... هه‌روه‌ها رینگره له خوین به‌ربوون، مادده‌که پیی ده‌لئین (oxgtocin)، که مادده‌یه‌کی نه‌رمه ، وه‌ک زانراوه که مادده‌گیاییه‌کان یارمه‌تیدهرن بو ئاسانکردنی کرداری له دایکبوون و خاوینکردنه‌وهی قوولۆن. که‌واته به‌کاره‌ینانی خورما له‌م کاته‌دا ورده‌کارییه‌کی زانستی روونی تیدایه. ئەم نموونه زانستیانه هه‌موویان به‌لگه‌ن له‌سه‌ر راستی و دروستی و راستگۆیی قورئانی پیروژ ، له‌به‌رئه‌وه خودای گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿ لَا يَأْنِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴾ فصلت (۴۲). واته: (هه‌یج ناحه‌فی و نادروستی و ناته‌واوییه‌ک رووی تیناکات له هه‌یج کاتیکدا و له هه‌یج لایه‌که‌وه په‌وانه‌کراو و نیردراوی زاتیکه که خاوه‌نی حیکمه‌ت و داناییه و شایانی سوپاس و ستایشه).... هه‌روه‌ها ده‌فهرموویت: ﴿ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرْعَانَ وَوَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ آخِثًا مَّا كَثِيرًا ﴾ النساء (۸۲). واته: (ئه‌وه بو ئه‌وانه سه‌رنجی قورئان ناده‌ن و لیکۆ ناده‌نه‌وه و لئی وردنابنه‌وه؟ خو ئه‌گه‌ر

له لايهن كهسيكى ترهوه بوايه جگه له خوا بيگومان جياوازي و دزايه تيهكي زوريان تيدا ددؤزيه وه).

جياوازي له نيوان ثايه تيهكان و دزايه تي له نيوانيان ههروهها دزايه تي له نيوان راستيه جيجيرهكان، كه رۆژ به رۆژ ددؤزرينه وه. چونكه ئهم جوړه جياوازي و دزايه تيه له نووسراوهكان به دي دهكرت . هه ر له بهر ئهمهش كابراي نووسه ر ديت هه ر جاره دهستكاري نووسراوهكي دهكات و چاپيكي نوئ بلاو دهكات ه وه... هه ر بهم شيويه دهبينين بيردؤز له دواي بيردؤز ديت، نه وه ي پيش خوي به درؤ دهخاته وه

كه چي ئهم كه م و كورتiane له قورئاندا بووني نيه ، به لكو هه مووي موعجيزه يه ، چونكه باسي رابردويهك دهكات نه نووسراوه. ههروهها باسي داهاتويهك دهكات كه هيشتا نه دؤزراوه ته وه.

بوچوونهكاني قورئاني پيرؤز له باره ي داهاتوو هه موويان راست دمرچوون .

له باره ي سه ركه وتني رومه كان پاش شكسته ينانيان ده ليت: ﴿عَلَيْتِ الرُّومُ فِي

أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَلَيْهِمْ سَيِّئَاتُ فِي يَضْعُ مِينَكَ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ

قَبْلُ وَمِنْ بَعْدِ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٤٢﴾ الروم (٤٢). واته: (رومه كان

تياكشكيران، له نزيكترين و نزمترين ولاتياندا، به لام له ناييندهدا رومه كان

دواي شكستيان سه رده كه وته وه، له چه ند ساليكدا ، هه موو كار و فرمانيك

ته نها به دهست خوايه، له وه و پيش و له وه و دوايش، جا ئه و رۆژه نيمانداران

خوشحال و شاد دهبن).... وشه ي (بضع) له زمانى عه ره بيدا بو ماويهك

لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿٢٧﴾ إبراهيم(۲۷). واته: (پەروردگار بەراستی من ھەندئى لە وەچە خىزانم لە دۆلىكى وشكى بى گشتوكالدا جىنشىن كردوو؛ لە پال مائە پىرۆزەكەتدا، لە پال (بيت الحرام)دا، پەروردگار، بۆيە لىرە نىشتەجىم كردن تا بە چاكي نوپۆ و خواپەرستى نەنجام بەن، جا داواكارم دئى ھەندىك لەو خەلكە كەمەندكىش بكەيت بۆ لايان و لە رزق و رۆزى جۆراوجۆر بەھرمەنديان بكەيت، بۆ ئەوھى سوپاسگوزارى بكەن)..... دوعاى بۆ ئەم دۆلە وشكە كرد. پاشان دەبينىن تا ئەم سەردەمەش شۆنەكە ئارامە و خەلكەكە لە ژيانىكى پىر خوشى و ئارامىدا دەژىن. سالانە سوودىكى زۆر لە كاروانى حاجىھەكان وەردەگرن.

پاشان خوداى گەورە پىيان دەفەرموويت: ﴿...وَأَنَّ خِفَتَمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ شَاءَ رَبُّ اللَّهِ عَلَيْهِمْ حَكِيمٌ﴾
 التوبە(۲۸). واته: (خۆ ئەگەر دەترسن لە ھەژارى و نەدارى و بى بازارى ئەوھ بزانن كە لە نايىندەدا خواى گەورە لە فەزل و بەخشندەيى خوى دەولەمەندتان دەكات ھەر كاتىك بىيەوئيت، بە راستى خوا زانا و دانايە...)
 ھەر ئەوھش روويدا ، دەبينىن ئىستا بىرە نەوتەكان لە بىابانىكى وشكدا ھەتمولاون و رۆژ بە رۆژ نرخى ئەم نەوتە بەرز دەبىتەوھ..... لەگەڵ ئەوھشدا ئەم بىابانە زۆر كانزايى گران بەھا لەخۆ دەگرت وەكو يۆرانيوم و ھى تر. تا كۆتايى زەمان سوودى ئى وەردەگرن.

دىسان قورئانى پىرۆز باسى جىھانى جنۆكە و فرىشتەكان دەكات، كە تا ئىستا ئەم نەپتىيە بۆ كەس ئاشكرا نەكراوھ، تەنھا كەسانىكى كەم نەبىت ، ئەوانەى

خاومنى بەھرە و تايبەتمەندى خودايىن. ئەگەر بۇيان ئاشكرا بېيت تەنھا بەپپى ئامازە و نەيتىھەكانى قورئان دەبېت.

ھەرۋەھا قورئان باسى سىياسەت و رەۋشەت و بەرپۋەبەردن و شەرپ و ئاشتى، ئابوۋرى و كۆمەلگا ، خىزان و چۈنئىھەتى پىكەۋە ژىئانى ژن و پىاۋ دەگات، ھەرۋەھا ياسايان بۇ دادەنئىت . كە ياسايەكن زۆر لە پىش ياساكانى مافى مرۆفەۋە دانراون. بە شىۋازىكى تايبەت و تاكرەۋانە ، دەستەۋاژەى جوان و جىگىر لە پوۋى رەۋانئىژى و زمانەۋانئىدا.

پرسىيار لە ئىبن عەرەبى كرا لەبارەى ئىعجازى قورئانەۋە، بە يەك وشە ۋەلامى داۋە و گۆتى: راستىيەكى رەھا(مطلق) يە، وشەكانى قورئان راستن ، راستىيەكى رەھا(مطلق)، لە بەرامبەردا نووسەر بە ھەموو ھەۋل و تەقەللى خۆى ناگاتە ئاستىكى بەرز، بەلكو پىژھىي و رادەبى دەبېت..... دەگاتە ئاستى راستگۆبى بە بىننى ئەۋ(خۆى). مەۋداى بىننىش ھەردەم لەسەردەمىكەۋە بۇ سەردەمىكى تر چۋارچىۋە كراۋە و گۆراۋە. ھەر يەككە لە ئىمە لايەنئىكى راستى دەزانىن، ئەۋى تر نازانىن. بەلايەكەۋە تىپروانىنى ھەيە لايەنەكانى تر لە دەست دەدات..... كەۋاتە راستىيەكان ھەرچەندە بەدەستەۋە بېت راستى پىژھەبىن..... تەنھا خاۋەنى زانستى تەۋاۋ و بىننى گىشتىگىر ھەر خوداى گەۋرەيە و تاك و تەنئايە..... ھەر خۆى خاۋەنى راستى و رەھايىيە، بۆيە بە قورئان دەلئىن وشەى خودا ، چۈنكە قسەكانى ھەموۋى راستن لە ھەموو پروۋىيەكەۋە .

پرسىيار لە پىغەمبەر مەھمەد (دروۋدى خودا لەسەر بېت) كرا لەبارەى قورئانەۋە كە جىبىيە ، ئەۋ گۆتى: (لەناۋ قورئاندا باسى خەلئكانى پىش ئىۋەى

تیدایه ، پیدایستی و ناوبژیوانی ئیویه ، چاک و سوودبه خشه بۆ ئهوانه‌ی له
 دوای ئیوه‌دا دین ، ئه‌و راست و لیک که‌روهیه، نه‌ک گالته‌جارییه ، ئه‌و
 بیرکه‌روه‌ی راسته و په‌وایه . ئه‌و به‌ستراوی توندی خودایه . ئه‌و رپنگای
 راسته ، هه‌ر که‌سیک ئه‌م قورئانه پشتگۆی بخت له‌ناوده‌چیت، هه‌روه‌ها ئه‌و
 که‌سه‌ی به‌دوای راستیه‌کاندا بگه‌رپیت بیجگه له قورئان ، گومرا ده‌بیت. ته‌نها
 قورئانه زمان پی لاسار نابیت ، دل پی تاریک نابیت ، هه‌رچه‌نده شیوازی
 وه‌لامی زۆره ، به‌لام هیچیان بی سه‌نگ نییه، هه‌روه‌ها قورئانه زاناکان لێی
 تیر نابن و شته سه‌رسوپرمانه‌کانی ته‌واو نابن).

له‌باره‌ی ته‌قینه‌وه‌ی روژ و کۆتایی هاتنی ژیان له‌سه‌ر ئه‌م زه‌وییه و هاتنی
 روژی دوایی؛ خودای گه‌وره له سورته‌ی الرحمن ده‌فه‌رموویت: ﴿فَإِذَا أَشَقَبَ
 أَلْسَمَاءَ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدَّهَانِ فَيَأْتِيءُ الْآءَ رَيْكَمَا تَكْرَبَانِ﴾ الرحمن (۳۷-۲۸).. واته:
 (کاتیک دیت ئاسمان له‌ت ده‌بیت و وه‌کو گۆلێکی سوور دیته به‌رچاوی، یاخود
 وه‌ک روونی هه‌رچاوی لێ دیت، جا ئیتر ئه‌ی گرووی ئاده‌میزاد و په‌ری به‌کام له
 ناز و نیعمه‌ته‌کانی په‌وره‌ردگار بپروا ناکه‌ن، کامه‌ی په‌سه‌ند ناکه‌ن (...). ئه‌م
 سه‌رده‌مه گه‌ردوون ناسه‌کان ، واته پاش (۱۴۰۰) سال له هاتنه‌ خواره‌وه‌ی
 قورئان ، پیمان ده‌لێن که ئه‌م ئاسمانه به‌ ئه‌ستیره‌کانی ره‌نگا و ره‌نگی جوان
 پازاومه‌وه.

کاتیک ته‌قینه‌وه‌ رووده‌دات به هه‌ندیک ئه‌ستیره ده‌وتریت (Rossetta) واته
 گۆل ، ئایا له ج سه‌رچاوه‌یه‌که‌وه ئه‌م راستیه پێش (۱۴۰۰) سال به پێغه‌مبه‌ر
 که‌یینه‌راوه !؟

بۇ زانىنى ئەم راسىتىانە لەبارەى تەقینەوہى ئاسمانەکان بگەرپنەوہ بۇ
ئەنتەرنىت مالىپەرى Nasa بەشى (Astronomical Picture of the)
day) بە ناونىشانى: (cats exe) . تا بزانن ئەمە قسەى زاناکانە ،
هەرودھا ئەوہش قسەى قورئانە..... لەبەر ئەم ھەموو بەلگانە ئىمە ناتوانىن
بلىين ئەم كىتپە لە نووسراوى مروققەگانە.

بهشی سیانزه هه م

- گومانگان

هاورپیه کهم گوتی: تۆ ده لئی له قورئاندا شتی بیچه وانه و دژی به کتر نییه ،
باشه وه لامت جیبیه بو ئه م نایه ته: ﴿ وَقُلِ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَمَن شَاءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن
شَاءَ ﴾ الكهف (۲۹). واته: (بییان بلی: حه ق هه ر ئه وه یه که له لایه ن
په ر وه ر دگار تانه وه بو تان ره وانه گرا وه ، جا ئه وه ی دمی ه ویت با با وه ر به ینیت و
ئه وه ی دمی ه ویت با کافر بیت....) له گه ل ئه م نایه ته: ﴿ وَمَا نَشَاءُونَ إِلَّا أَن
يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴾ الإنسان (۳۰). واته: (دنیاش بن: ئی وه
هیچتان پیناکریت و هیج کاریکتان پی ئه نجام نادریت مه گه ر خوا ویستی
له سه ر بیت، بیگومان ئه و خوا یه زانا و دانیه دمزانیته کی شایسته ی
هیدایه ته، دانا شه له هیدایه تدانی به نده چا که کاندایا) ... هه روه ها له قورئاندا

هاتووہ: ﴿ وَجَعَلُوا أَمَلَيْكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِندَ الرَّحْمَنِ إِنَّتُمْ آسَهُدُوا خَلْقَهُمْ سَتَكُنِبَ شُهَدَاتُهُمْ وَيُسْتَلُونَ ﴾ الزخرف (۱۹). واتہ: (تہو خوانہ ناسانہ فریستہ کان کہ بہندی خوی میہربانن، بہ کچی خویان دہدایہ قہ لہم! نایا تہوان نامادہی دروستکردنیان بوون؟! لہ ناییندہدا تہم بوختانہیان لہسہر دہنووسریت و پرساریان لَ دہکریت). ہہروہا دہفہرموویت: ﴿ وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْتَلُونَ ﴾ الزخرف (۴۴).. واتہ: (بہ راستی تہم قورٹانہ یادخہرہویہ بؤ خوت و بؤ قہومہکہت، لہ ناییندہشدا پرساریتان لیدہکریت لہبارہی)....

دہبین لہ شوینیکی تر دہفہرموویت: ﴿ ... وَلَا يُسْأَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ ﴾ القصص (۷۸). واتہ: (تاوانباران پرساریان لیناکریت دہبارہی گوناہہکانیان)..... کہ لہ روژی دوا پیدا بہ سہر و چاویان دہناسرینتہوہ ، لہوکاتہ: ﴿ يَعْرِفُ الْمَجْرِمُونَ بِسْمِهِمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَصِي وَالْأَقْدَامِ ﴾ الرحمن (۴۱).. واتہ: (نینجا تاوانکار و گوناہباران بہ رووخساریاندا دہناسرینتہوہ، تہوسا دہستگیر دہکریت لہ ناوجہوانیان و قاجیان و گلؤلیان دہکەن و فری دہدرینتہ دؤزخہوہ...).... ہہر قورٹانیش دہلئت: ﴿ وَلَا يُؤْتِقُ وَاَقْدَمَ أَحَدٌ ﴾ الفجر: (۲۶). واتہ: (کہشیش وەگو تہو زاتہ (بیباوہران) نابہستیتہوہ و بہندیان ناکات). واتہ ہہر یەکیک بہسہ بؤ سزادانی خوی . لہ شوینیکی تر دہفہرموویت: ﴿ اقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴾ الإسراء (۱۴).. واتہ: (دہی نامہی کردہوہکانت بخوینتہرہوہ و تہماشای بکہ، تہمرو ہہر خوت بریار بدہ و حساب

بُو خَوْت بَكه) ... له شوينىكى تر دهئيت: ﴿ تَرَفِي سَلْسَلَةٍ دَرَعَهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا
 فَاسْأَلُكَ ۞ الحاقه (۲۲).. واته: (پاشان به زنجيرىكى حهفتا گهزى بيبوستنه وه).
 منيش گوتم: ئەمانه هيچيان پيچهوانه و دژبه يهكتر نين . با ههردووكمان
 پيگه وه دهر بارهيان بيربكهينه وه ، كاتيك دهئيت نه وهى حهزى لئيه با بر وا
 بهئيت، نه وهى حهزى لئيه با بر وا نه هئيت. ئەمه زور بهروونى نامازميه
 بو سهربهستى بهنده و مروف ، ئەم سهربهستيه به زورى وهرمانه گرتوو له
 خوداى گهوره. بهلكو خوداى گهوره به ويستى خوئى به مروقى به خشيوه.
 بهلام كاتيك له نايهتى دووهم دهئيت ئيوه هيچتان پيناكريت تهنه به حهز و
 ويستى خودا نه بيت. ئەمه نامازميه بو نه وهى كه سهربهستى مروف له
 جوارچيوه حهز و ئارهزووى خودا دهرناچيت نهك دژيهتى ، واته سهربهستى
 بهندهكان له وانهيه به پيچهوانه ي رهزامه ندى خودا بيت تاوان هه لئيريت و
 گوناھ بكات، بهلام له حهز و ويستى نه و دهرناچيت ، ههردهم له حهزى
 نه ودايه. با له رهزامه ندى نه و دهرچيت كه ئەمهش خالتيكى ورد و گرنهگه.
 كه واته ملكه چيوونى مروقهكان هه ره همان سهربهستبوونه، چونكه خوداى
 گهوره به پيى نياز و دلى بهندهكان شتيان بو هه لئيريت. ئەمهش ماناى
 وايه خوداى گهوره نه و شتهى بو مروقهكان پيى باشه كه مروقهكان بو خوئيان
 پيى باشه و به حهز و دلى خوئيانه ، بويه مروقهكان ملكه چن بو نه و شتهى
 كه هه لئيريت. كه واته هيچ زوره ملئ و ملكه چيوون و دژايتيهك بوونى
 نيهه ملكه چيوون هه مان سهربهستبوونه، كه ئەمهش بابته تيكى زور ورده
 له تيگه يشتنى سهربهست و بهربهستى مروف ، نه وهى كه تو پيى دهئى
 دژايتى ، له راستيدا روونكر دنه وهيه بو ئەم نهئيهيه.

ئەو ئايەتەنەى باسى سزادان و ئېيىچىنەو دەكەن ، ھەر ئايەتتەك باسى كۆمەلە كەسەك دەكات ، واتە ھەندەك پىرسىيارىان ئى دەكرىت و شايەتتىيان ئى وەردەگىرىت، ھەندەككى تر گوناھ و تاوانىان ئەوھەندە زۆرە ھەموو شوئىتىكىان تاوانى پىوھ ديارە ، ئەوانە بە ئىوچەوان و پىيەكانەوھ دەبەستىرئەوھ و سزا دەدرىن ، ھەندەككىان دان بە تاوانى خۇيان ناھىتىن و سزاكان رەت دەكەنەوھ، ئەوانە ئەندامانى لاشەيان شايەتتىيان لەسەر دەدەن: ﴿الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكْمَلُنَّ أَيْدِيهِمْ وَنَشْهَدُ أَرْجُلَهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ يس(۶۵). واتە: (ئەمىرۇ مۇر دەنىين بەدەمىاندا و قەسىان بۇ ناكىرىت، بەلكو دەستىان قەسىمان بۇ دەكات، قاقچىشيان شايەتتى دەدات بەو كار و كردەوانە كە ئەنجامىان دەدا).

ھەندەككىشيان خۇيان دەبنە چاودىرى خۇيان ، پەشىمان دەبنەوھ و ئازارى خۇيان دەدەن ، پەشىمانى لەسەر خۇيان توند دەكەن ، ئەوانە كەسىان ئېيىچىنەوھ و پىرسىيارىان ئى ناكىرىت و شايەتتىيان لەسەر نادىرىت. لە بەرامبەردا، كەسانىكى تاوانبارى گەورە ھەن. لە رۇزى دواپىدا لە بەرامبەر خۇداى گەورە دەوھەست و سوئند دەخۇن و درۇ دەكەن: ﴿يَوْمَ نَبْعَثُكُمْ فِي كُلِّ مَدِينَةٍ رَسُولًا لِّدَعْوَانَا لِيُذَكِّرَ الَّذِينَ لَمْ يَرْجِعُوا إِلَى اللَّهِ فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْتُمْ وَلَا تَدْعُوا إِلَىٰ آلِهَتِهِمْ فَذِكْرُنَا غَيْرُ مَا يَدْعُونَ﴾ المائدة(۱۰۸).

واتە: (لەو رۇزەدا كە خوا ھەموويان زىندوو دەكاتەوھ، دەست دەكەنەوھ بە سوئند خواردن ھەرەك بۇ ئىوھ سوئندىيان دەخوارد، لە كاتىكدا وا دەزانن كە رىزگارىان دەبىت و شتىكىان دەست دەكەوئىت!! ناگاداربن كە بە راستى ھەر ئەوان درۇزىن)..... ئەوانەن كە لە رۇزى دواپىدا لەسەر سەر و چاويان

پادەككىشەن و بە زنجىر دەبەستىنەنەو. ئەبو حامىدى غەزالى دەلىت: ئەم زنجىرە
برىتىيە لە زنجىرەى ھۆكارەكان.

- باشە پات جىيە لەبارەى زانستى خودا، كاتىك دەلىت: ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ
السَّاعَةِ وَيُنزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا
تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ لقمان (۲۴). ھەرۈھە لە
قورئاندا ھاتووہ كە خوداى گەورە ئەم زانستە تايبەتمەند كراوہ بە خوۋى ،
واتە كەس ھىچى لىنازانىت بىجگە لە ئەو: ﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا
إِلَّا هُوَ.....﴾ الانعام (۵۹). .. باشە ئەگەر وابىت تۆ جى دەلىتى كاتىك پزىشكىك
دەتوانىت بزانىت چى لەناو منداندا ھەيە و ، دەتوانىت بزانىت ئايا نىرە
يان مېيە ؟ تۆ جى دەلىتى بۇ ئەو زانايانە كە توانىيان بە ھەندىك كىردارى
كىمىيى بارانى دروستكراو بىبارىن ؟

- دەلىم: قورئان باسى ھىنانە خواروھى باران ناكات، بەلكو باسى
ھىنانە خواروھى (الغىث) دەكات ، واتە بارانىكى زۆر. كە پىزەيەكى زۆر
دەبارىت . دەتوانىت چارەنووسى مىللەتىك بگۆرپىت لە وشكى و نەبوونى بۇ
زۆرئاوى و پىر بەروبوومى..... بارانىش بەم پىزەيە ناكىرت بە
تافىكردنەوھەيك بەھىنىتە خوارى.

زانستى خودا بۇ ئەو كۆرپەلەيە لە سكى دايكىدايە زانستىكى گشتىيە لە
ھەموو پوويەكەوہ. نەك تەنھا زانستى دياركردنى جۆرى كۆرپەلە ، ئايا نىرە
يان مېيە. بەلكو دەزانىت لە كوئ بووہ ، چۆن دەبىت ، لە دونىادا چى دەكات ،
پۇژى لە دايكبوونى، پۇژى مردنى ، ئەم كارانە پزىشك ناتوانىت بزانىت.

- باشە كورسى خودا چىيە و چۆنە ؟ كە ئىوۋە دەلئىن بە قەدەر ئاسمانەكان
و زەھوييە، ھەشت لە فرىشتەكان ھەللى دەگرن ؟!

- عەقلى تۆ دەزانىت لەبارەى ئاسمانەكان و زەوى ، كە تۆ مرقىكى
بەرامبەر بە ئەوان ھىچ بوونىكت نىيە ، باشە بۆچى كورسى خودا بە
قەدەريان نەبىت ، كە زەوى و رۆژ و ئەستىرەكان و پىرەوۋە ئاسمانىيەكان
ھەموويان بە ھىزى خودا لە بۆشايىدا دانراون.؟ كەواتە بۆچى لە ھەلگرتنى
عەرشى خودا سەرت سورىدەمىنىت؟

- باشە كورسى و عەرش چىن ؟!

- تۆ پىم بلى ئەلىكترۆن چىيە؟ من پىت دەلپىم كورسى چىيە ؟ پىم بلى
كارىبا چىيە ، پىم بلى ھىزى كىشكردن چىيە ؟ پىم بلى كات چىيە ؟... تۆ
ھەقىقەتى ئەم شتانه نازانى، تا پرسىارى كورسى و عەرشىم لى بىكەى ؟.....
ئەم جىھانە پرە لە نەينى ، ئەمەش دوو نەينىن لەم نەينىانە.

- باشە چى دەلئىى لەبارەى ئەو مىروولەيەى كە لە قورئاندا باسى لىوۋە
كراوۋە و لەگەن مىرووۋەكانى تىرە قىسە ھاتوۋە و ئاگادار كردوونەتەوۋە لە
ھاتنى سلىمان پىغەمبەر(دروودى خواى لەسەر بىت) و لەشكرەكەى ؟ ﴿حَقَّ

إِذَا أَرَأَى عَلَىٰ وَاوِ الْأَمَلِ قَالَتْ نَمَلَةٌ يَتَأْتِيهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَنَازِكَكُمْ لَا يَحِطُّ بِكُمْ

سَلِيمٌ وَجُنُودُهُمْ وَهِيَ لَا يَشْعُرُونَ ﴿النمل(۱۸)﴾... ئەگەر تۆ شتىكى كەمت
خوئىدىباوۋە لەبارەى زانستى گىيانەوۋەرانەوۋە ، ئەم جۆرە پرسىارانەت
نەدەكرد..... زانستى زىندەوۋەركان لىكۆلىنەوۋەى زۆرى كردوۋە لەبارەى
زمانى مىروولە و زمانى ھەنگەوۋە. كەواتە زمانى مىروولە لە ئىستادا بوۋە بە

راستییهك، كه گومانی تیدا نییه..... باشه دهكرا میروولهكان یان ههنگهكان
 ئەم ههموو كاره ئالۆزانه ریکبخهن و له نیوان خۆیاندا دابهشی بکهن بهبی
 لیکتیگهیشتن، بۆ ئەم ژماره زۆره كه بیکهوه دهژین ؟ كهواته جیگای
 سهرسورمان نییه ئەگەر میروولهیهك سلیمان پیغه مبهری ناسیبیت، باشه
 ئیمهش خودامان نه ناسیوه ؟

- خودا چۆن شتهكان دهسپێتهوه پاش نووسینیان له تهخته پارێزراوهكهدا
 (اللوح المحفوظ) ، کاتیک دمهفرموویت: ﴿يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُنَبِّئُ عِنْدَهُ أُمُّ
 الْكُتُبِ﴾ الرعد(۳۹) . ئایا خودای ئیوه ههله دهکات ، وهکو ئیمه کاتیک
 له ژماردن ههله دهکهین، پاشان به خۆمان شت رهش دهکهین و شتیکی تر
 دهنوسین..... یان با بلێین ئایا خودای ئیوه به خۆیدا دهجیتتهوه، ههروهک
 ئیمه به خۆماندا دهچینهوه !؟

- خودا شته خراپهكان رهش دهکاتهوه بههۆی هاندانی چاکه له ناخماندا ،
 خودا له قورئاندا دمهفرموویت: ﴿...إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرِي
 لِلذَّكْرَيْنِ﴾ هود(۱۱۴) . واته: (... بهراستی کردهوه چاکهكان کرداره خراپهكان
 لادهیهن و گوناوهكان دهشۆنهوه، ئەوه ئامۆژگاری و بیرخهروهیه بۆ ئەوانه
 یادی خوا دهکهن).

دهربارهی پیاو چاکهكان دمهفرموویت: ﴿...وَأَرْحَمِنَا إِلَيْهِمْ فَعَلَّ الْخَيْرَاتِ
 وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيسَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَنِيدِينَ﴾ الانبياء(۷۳) . واته:
 (نیگامان بۆ کردن به نهجماندانی کار و کردهوه چاکهكان و راگرتنی نوێز و

زهکات دان، ئەوان هەر ئیمه‌یان دەپه‌رست و هەر به‌ندایه‌تی ئیمه‌یان ده‌کرد)..... به‌م شیوه‌یه‌ خۆدا خراپه‌کان ده‌سپێته‌وه به‌بێ ئه‌وه‌ی به‌راستی به‌سپێته‌وه ، ئه‌مه‌یه‌ نه‌ینی ئه‌و دوو ئایه‌ته‌ که ئاماژه‌ت بۆ کردبوو.

- رات چۆنه له‌باره‌ی ئه‌م ئایه‌ته‌: ﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْإِنْسَ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾
الذاریات(56). واته‌: (بێگومان من په‌ری و ئاده‌میزادم دروست نه‌کردووه‌ ته‌نها بۆ ئه‌وه‌ نه‌بێت که من بیه‌رستن و فه‌رمانیه‌ردارم بن) ... ئایا خۆدا پێویستی به‌ عیباده‌تی ئیمه‌ هه‌یه‌ !؟

- نه‌خێر ، به‌لکو ئیمه‌ پێویستمان به‌ عیباده‌تی ئه‌و هه‌یه‌.
کاتی‌ک ئافره‌تی‌ک خۆشه‌وه‌ی. ئایا ئه‌م خۆشه‌ویستییه‌ ئه‌رکی‌که‌ و لێت داواکراوه ، یان ته‌نها چی‌ژ له‌م جوانییه‌ وه‌رده‌گری و پێی دلخۆش ده‌بیت ؟ خۆداش هه‌روایه ، جوانی ئه‌و، سه‌ره‌وه‌ی هه‌موو جوانییه‌که‌ ، کاتی‌ک ده‌یناسی و هه‌ست به‌ جوانی و توانایی ئه‌و ده‌که‌ی ، په‌نا بۆ عیباده‌تکردنی ده‌به‌ی ، به‌م عیباده‌ته‌ش خۆشی و ئارامی ده‌چی‌زی و هه‌ست به‌ چالاکی و دلخۆشی ده‌که‌ی.

عیباده‌ت لای ئیمه‌ ته‌نها په‌یوه‌سته‌ به‌ ناسین و زانسته‌وه‌..... خۆدا ناپه‌رستری‌ت ته‌نها به‌ زانین و ناسین نه‌بێت، ناسینی خۆداش لووتکه‌ی هه‌موو زانسته‌گانه‌، هه‌روه‌ها کۆتایی گه‌رانیکی زۆر دوور و درێژه‌ به‌دوای زانسته‌گاندا ، ئه‌م زانینه‌ له‌کاتی له‌ دایکبوونه‌وه‌ ده‌ستپێده‌کات . په‌که‌م شت که منداڵ دوای ئه‌ دایکبوونی ده‌زانیت ، هه‌ردوو مه‌مکی دایکییه‌ ، په‌که‌م چی‌ژه ، ئینجا دایکی ده‌ناسیت. پاشان باوکی ، پاشان خیزانی و کۆمه‌لگا و ده‌ورووبه‌ری ، له‌ دوایدا هه‌ول ده‌دات ئه‌م ده‌ورووبه‌ره‌ بۆ سوودی خۆی به‌کاربه‌ینی‌ت، که ئه‌ویش

دەبىتتە مەمكىكى تىرى گەورە ، بەھۆى ئەوۋە دەتوانىت دەۋلەمەندى و سەرمايەدارى و پلە و پاىە بۇ خۇى بەدەست بەينىت. زىپ و ئەلماس لە زەوى، مروارى لە دەريا دەربەينىت . بەروبووم و سەوزە و ميوە، كە ئەمەش چىزىكى ترە لە ئەنجامى گەران بەدوای زانستدا. پاشان لە قۇناغى گەران بەدوای زانست لە دەوروبەريدا . بەرەو ئاسمانەكان ھەولئەدات و دەچىتە سەر مانگ ، مانگە دەستكردەكان بەرەو ھەسارەى مەريخ و جىھانىكى ناديار ، بۇ ئەوۋەى چىزىكى تر ۋەربگرىت ، ئەۋىش چىز ۋەرگرتنە لەم گەردوونە ، دواى ئەمانە بەخۇيدا دەچىتەۋە و پىرسىار لە خۇى دەكات، من كىم تا ئەۋەندە شت بزانم...؟.... پاشان گەرانىكى نوئ دەستپىدەكاتەۋە لە زانستخوازى، گەرانىك بەدوای خودى مرۇفدا ، بۇ ئەۋەى تواناكانى بزانت و بەسەريدا زالىبت. لە بەررەۋەندى خۇى و خەلكانى تردا بەكارى بەينىت ، كە ئەمەش چىزىكى ترە. پاشان دەگاتە لووتكەى زانستخوازىكە كاتىك خۇى دەناسىت و بەدوای ناسىنى خوداى خۇيدا دەگەرىت. لەدوای تەۋاۋبوونى لە ناسىنى خودا، ئەم زنجىرە زانستخوازىيە تەۋاۋ دەبىت. بەمەش دەگاتە كۇتا ئاست لە ھەستكردن بە خۇشى. چونكە شاد دەبىت بە ناسىنى و جوانى خودا، ئەو جوانىيە سەرۋوى ھەموو جوانىيەكە ، ئەمەيە گەرانى يەندە بەدوای عىبادەت و پەرسىندا..... رىگايەكە ھەمووى گول و خۇشىيە ئەگەر رىگاي ژيان تورس و بە ماندوۋبوون بىت، لەبەرئەۋمىيە چونكە گولچىن دەبىت پەنجەكان توۋشى خويئەربوون بكات بەھۆى ھەبوونى دىرگەۋە، ھەرۋەھا ئەۋەشى بە تەماى خۇشى بى كۇتايى بىت ، دەبىت خۇى بۇ ماندوو بكات. بەلام كاتىك مرۇف دەگاتە قۇناغى ناسىنى خودا و پەردەكان لەسەر چاۋى لادەچىت؛ ھەست بە

چيژيكي بى كۆتا دەكات ، چيژيكيكە ئەگەر پاشاكان بزانن چۆنە يەكسەر
شمشیر ھەلدەگرن شەر لە پیناويدا دەكەن..... ئەویش چيژى پەرستى
راستەقینەپە..... ئەم چيژە بەشى مرقىسى بەندەپە. خودای گەورە
پيويستى بەم پەرستە نىپە ، بەلكو پيويستى بە گيتى نىپە بە گشتى
ئیمە بۆ ئەو خودا ناپەرستىن، چونكە داوامان ليكراوہ ، بەلكو بۆ ئەو
دەپەرستىن، چونكە ئەو دەناسىن و ھەست بە جوانى و گەورمى ئەو
دەكەين..... ئیمە بەم پەرستە سەنگمان كەم و سووك نابىت، بەلكو
سەربەست و سەربەرز دەبين، لە ھەموو بەندايەتییەكانى دونيا..... رزگار
دەبين، لە ھەز و ئارەزووھەكان و تەماعكارىيەكان و خۆشويستى سەرۆمت و
سامان. رزگار دەبين..... ئیمە لە خودا دەترسىن و لە كەسى تر ناترسىن،
گوپراپەئى بۆ كەس ناكەين بىجگە لە خودا..... لە خودا دەترسىن بەو پەرى
زىرەكايەتى..... پەرستى ئەو سەربەستىيە..... خۆ بەكەم زانىن بەرامبەر
بە خودا پىزدارى و گەورەپە..... ناسىنى ئەو دئىياپە..... ئەمە لە راستىدا
پەرستە..... ھەر ئیمە سوودمەندىن و خۆشى دەچيژىن..... خودا ھەمىشە
بى نىازە و پيويستى بە ھىچ شتىك نىپە..... خودای گەورە ئیمەى دروست
کرد بۆ ئەو پىمان بەخشى، نەك ليما وەر بگري..... دروستكاروين بۆ
ئەو چاكە لەگەلئان بكات و بەخشاوھەكان پىمان بدات. خۆى گوپ گەرە و
دەبينى، گوپ و بينىنمان پى دەبەخشى ، ھەر خۆى زانا و بەناگايە ، عەقلى
بە ئیمە بەخشىوہ بۆ ئەو ھەندىك لە زانستى خۆى پىمان بدات ،
ئەندامەكانى ھەستکردن پىمان بەخشاوون بۆ ئەو شارەزايى خۆيمان پى
بەخشىت، بۆ ئەو بىيە پياوى خودا. لە ژىر سىبەرى ئەو پىيار بەدين و

کاری گهوره نه‌نجام بده‌ین ، عیسا پی‌غهمبەر به‌نده‌ی خودا بوو ، به‌لام خودای گه‌وره توانای زیندوو‌کردنه‌وه‌ی مردوو‌ه‌کانی پی‌ به‌خشی، له قورپ بائنده‌ی دروستکرد و پی‌ ده‌گوت زیندوو ببه ، یه‌کسه‌ر زیندوو ده‌بوو ، چاره‌سه‌ری نه‌خۆشی و گوره‌یی ده‌کرد به‌ ری‌پیدانی خودا.

گه‌واته به‌ندایه‌تی بو خودا پی‌چه‌وانه‌ی تی‌گه‌یشتنی ئی‌مه‌یه بو چه‌مکی به‌ندایه‌تی ، به‌ندایه‌تی به‌ تی‌گه‌یشتنی ئی‌مه ئه‌وه‌یه که سه‌روه‌ر ده‌بیت هه‌موو خیر و توانا‌گانی مرو‌قی‌کی به‌نده بو خۆی بیات. به‌لام به‌ندایه‌تی بو خودا پی‌چه‌وانه‌ی ئه‌مه‌یه ، سه‌روه‌ر که خودایه‌ شت به‌ به‌نده ده‌به‌خشی که سنووری بو نییه له ناز و نی‌عمه‌ته‌کان ، هیزیکی زۆر له سی‌فه‌ته‌کانی خۆی پی‌

ده‌به‌خشی له‌و کاته خودا ده‌فه‌رموو‌یت: ﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْإِنْسَ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

﴿ الذاریات(۵۶). مانا شاراو‌ه‌که‌ی ئه‌م ئایه‌ته پیرۆزه ئه‌وه‌یه که خودای گه‌وره ده‌یه‌وو‌یت خۆشه‌ویستی و چاکه و ناز و نی‌عمه‌تیان پی‌ ببه‌خشی، به‌هۆی په‌رستنی ئه‌وان بو من ، سه‌ربه‌رزی و ئاسوودهمیان ده‌که‌م ، جلو‌به‌رگی ری‌زرداری و جین‌شینی خودا ده‌که‌مه به‌ریان .

خودای سه‌روه‌ر پی‌ویستی به‌ په‌رستنی ئی‌مه نییه بو ئه‌و، ئی‌مه پی‌ویستمان به‌م په‌رستن و پایه به‌رزیه هه‌یه ، ئه‌و هه‌موو چاکه و به‌خ‌ش‌شه، که کۆتایی نایه‌ت.

خودای گه‌وره زۆر سه‌خی و به‌خ‌ش‌نده‌یه، ری‌گامان پی‌نده‌دات له هه‌موو کات و ساتیک له ده‌رگای ئه‌و بده‌ین و به‌بی‌ دیاری کردنی کات بچینه‌ خزمه‌تی ئه‌و ، داوای ئی‌ بکه‌ین و لپی بپاری‌ینه‌وه تا کۆتایی توانامان ته‌نها به‌وه‌ی که پارچه په‌روویه‌ک دادم‌نی‌ی و ده‌ئیی (الله اکبر)، له هه‌مان کاتدا له به‌رده‌م ئه‌ر ئاماده

دەبى ، ئەو شتەى لىي داوا دەگەى كە حەزەت لىيەتە..... نايە ئەو پادشاىە
كەپە و لە كوئىە ھەركاتەك حەزەمان لىبوو بەبى مۇلەت وەرگرتەن بچەن بۇ
لاى، ؟!

ھەر لەبەر ئەمە بەندەى خودا (مەمەد مەولەى ئەلشەراوى)، خودا لىيە پازى
بەت لە پارچە ھۇنراوہەكدا ئەم بابەتە دەخاتە روو و دەئەت: گەورەى بۇ
مەن بەسە كاتەك مەن بەندەم..... خودا بەبى مۇلەت وەرگرتەن پەشوازىم لى
دەكات. ئەو بەو ھەموو گەورەىيە مەن دەتوانم بچەم بەردەم ئەو ، بەو
كات و ساتەى مەن حەزەم لىيەتە.

لە شوئەنەكى تە دەئەت: پەم بەن چە دروستكراوئەك ھەپە لە رۇزئەكدا پەنچ جەر
پەشانى دروستكەرەكەى دەدات (مەبەستەى ھەر پەنچ نوئە). ئەمە ھەندەك
نەموونەى شاروہەى ئەم ئاپەتە پەروژەپە كە بوو بە سەرجاوہى گومانەت
﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ ، ئەگەر بە وردى ئەپروانەنى تەدا
بەكە تەنھا تووشى سەرسورمان و مەندەھوشى دەبەت .

بىھەشى چواردەھەم

- ھەلۋىيىتى ئايىن لەبارەي پەرەسەندىن (التطور)

ھاۋرپىيەكەم گوتى: ئەمىرۇ يارت زۆر سەخت دەپت . لەسەر تە بسەئىنى كە
دروستكىرنى مەۋقەگان بە چەند قۇئاغىكىدا تىپەپىۋە..... چۈنكە كاتىك
ئىۋە دەئىن خوداى دروستكەر پارچە قورپكى ھىنا و كرا بە ھەۋىر و بە
دەستى خۇى پەيكەرى ئادەمى لى دروستكرد و پاشان فۇى تىكرد، بوو بە
مەۋقەكى زىندوو، ئەم قەسەيە تەۋاو پىچەۋانەى زانستى پەرەسەندىنە. كاتىك
دەئىت: دروستبوونى ئادەم بە چەند قۇئاغىكى پەرەسەندىن تىپەپىۋە لە
جىھانى گىانلەبەرانى پىش خۇى، پەيۋەندى ئەو لەگەل خىزانەكەى لە
جىھانى گىانلەبەران بە ھىچ شىۋەيەك نەپچراۋە، بەلكو ئەو لەگەل
مەيموونەگان ئامۇزى يەكترن ، لە نەۋەيى ھەۋتەمدا بە يەك دەگەن ،

بهیه کچوونی ته‌اویش له نیوان پارچه و پیکهاته‌ی لاشه‌ی‌اندا هه‌یه ، نه‌مه‌ش
 ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که هه‌موویان ده‌گه‌رینه‌وه بۆ یه‌ك خیزان؟!
 من گوتم با خۆم ئاماده بکه‌م، ئیستا من له شه‌رپکی زانستی چه‌وردام. گوتم:
 لیم گه‌رئ با زانیاریه‌کانت راستبکه‌مه‌وه، یه‌که‌م جار پیت ده‌لیم خودای گه‌وره
 ئاده‌م به‌م شیوازه ساده‌یه که تۆ باسی ده‌که‌ی دروستی نه‌کردوه ، نه‌ك ئه‌وه
 پارچه قورپکه هوی تیکه و ده‌بی‌ت به ئاده‌م..... به‌لکو قورئانی پیرۆز
 چیرۆکی تری جیاوازی هه‌یه ، چیرۆکیکه باسی دروستبوونی ئاده‌م ده‌کات
 که به چه‌ند قوناغیک تیپه‌ریوه ، به کاتیکی نادیار که هه‌ر خودا ده‌زانیت
 چه‌ند بووه ، قورئان نالی‌ت مرۆف راسته‌وخۆ له قورپ دروستکراوه ، به‌لکو
 ده‌لی‌ت له نه‌وه و بنچینه‌یه‌ک که له قوره‌وه هاتوه: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ
 سُئَلَةٍ مِنْ طِينٍ﴾ المؤمنون(۱۲). واته: (سویند به خوا به راستی ئیمه
 ئاده‌میزادمان له ناویته‌یه‌کی پیکهاتوو له قورپ به‌دییه‌یناوه). هه‌روه‌ها مرۆف له
 سه‌ره‌تادا هه‌یج هه‌بوونیکی نه‌بووه: ﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ
 شَيْئًا مَّذْكُورًا﴾ الإنسان(۱). واته: (به راستی ماوه‌یه‌کی زۆر له رۆزگار به‌سه‌ر
 ئاده‌میزادا هات که شتیکی وانبوو ناو بیریت). پاشان دروستبوونی مرۆف به
 چه‌ند قوناغیکدا رویشتوه: ﴿مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا﴾ نوح(۱۳)-
 (۱۴). واته: (ئه‌وه جیتانه ئیوه قه‌دری خوا نازان، بۆ ریزی بۆ دانانین و لیبی
 ناترسن، خۆ ئیوه پیشت نه‌بوون، هه‌ر خوا خوی به چه‌ند قوناغادا ئیوه‌ی
 تیپه‌راند، و دروستی کردن). هه‌روه‌ها ده‌لی‌ت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ

قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْۤا اِلَّاۤ اِبْلِیْسَ لَمْ یَكُنْ مِنَ السَّٰجِدِیْنَ ﴿۱۱﴾

الاعراف(۱۱). واته: (سوئند به خوا به راستی نئمه (باوه گهوره) نئوه مان دروست کرد و نه خش و نیگاری پوالت و پوخساری نئوه مان کیشا، پاشان وتمان به فریشته کان: نادهی سوژده بهرن بو نادم جا هه موو فریشته کان سوژدهیان برد جگه له ئیبلیس له سوژده بهران نه بوو). ههروهه دهئیت: ﴿ اِذْ

قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ خَلَقْتُ بَشَرًا مِّنْ طِیْنٍ فَاِذَا سَوَّیْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِیْهِ مِنْ رُّوْحِیْ فَقَعُوْۤا لَهٗۙ

سَجِدِیْنَ ﴿۷۱-۷۲﴾. واته: (کیشهی فریشته کان کاتیک بوو که پهروهردگارت پیی وتن: من دهمه ویت به شه ریک، له قور دروست بکه م، جا کاتیک دروستم کرد و لهو گیان و روجهی که من خاوه نی نهوم، فووم پیداکرد و گیان و ژیانم پییه خشی نئوهی فریشته هه مووتان سوژدهی (ریز و تهقدیری به فرمانی من) بو بهرن)... نه مهش نهوه دهگه یه نیت که چند قوناغیک ههیه، به دروستکردن دستپنده کات پاشان وینه کیشان، پاشان ریکخستن، پاشان فو تیکردن.

وشه ی (ثم) واته پاشان، به کاتی خودای گهوره له وانهیه به ملیونه ها سال بیت: ﴿...وَ اِنَّ یَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ کَا لِفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّوْنَ ﴿الحج(۴۷)﴾. واته: (... به راستی روژیک له لای نهو پهروهردگارت وهکو ههزار سال وایه لهوهی که دهیژمیرن).

پاشان تیبینی قوناغه کانی دروستکردنی مرؤف بکه. نهوهی که له سورتهی (السجدة) هاتووه، دهفه رموویت: ﴿ الَّذِیْۤ اَحْسَنَ کُلَّ شَیْءٍ خَلَقَهٗۙ وَّیَدًا خَلَقَ

الْإِنْسَانَ مِنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلْهُ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِّنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُّوحِيهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿السجده(۹-۷)﴾.

واته: (ئەو خوايه زاتيکه هه موو شتيکی به چاکی و ریکوپیکی به ديهیناوه، له سه ره تاوه ئاده میزادی له قور دروست کردوو، پاشان زنجیره ی نه وه کانی له ئاویکی ساده و بی نرخ به ديهیناوه، پاشان ئاده میزادی به ریک و پیکی ریکخست، له رۆح و گیانیك که خۆی خاوه نیه تی فووی پیدا کرد، ئینجا ده زگای بیستن و بینین و لیکدانه وهی پیبه خشیون، که متان سوپاسگوزارن) که واته ئاده م زنجیره یه کی درێژ بووه به چه ند قوناغیکدا تپه رپوه، نه ک به سه ره تپه کی ره ها، خودای گه وره ده فه رموویت: ﴿وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا﴾

نوح(۱۷).. واته: (هه ر خوا خۆی ئیوهی له خاکی زه وی به ديهیناوه و پیی گه یاندوون... که واته لی ره کرداری چاندن هه یه به هه موو قوناغ ز کات و ساتی چاندندا تپه رپوه..... به لام نهینی راسته قینه له وه دایه که ئایا ئەم قوناغانه به ته وای چون بووه؟ قوناغه کان چون تپه رپون؟ ئایا هه ر داریکی ژیان له یه ک باوکه وه هاتوو؟ هه موویان له قوره وه هاتوون به هۆی ئەو ئاویته کیمیاویانه ی که له خۆ ده گریت، هه ر هه مووشیان کۆتاییان به مردن دیت و ده گه رپنه وه بۆ بنه رمتی راسته قینه ی خۆیان..... ئەمه راستیه..... به لام مه به ستمان له په یقی باوک شتیکه زیاتره له بنه رته قورپه که وه یه .

پرسىيارەكە ئېرەدا ئەۋەيە ئايا لە قور تەنھا يەك ناوك و خانەى سەرەتايى
دروست بوو، پاشان بوو زۆر خانە و ئەو ھەموو جۆر و بەشى لە جىھانى
رووئەك و گىانەوور بە مرۇقەوۋە ئى دروست بوو ؟

يان سەرەتاي جۆراو جۆريان ھەبوو..... سەرەتايەك پەرەى سەندوۋە بۇ
گژوگيا . سەرەتايەكى تر پەرەى سەندوۋە بۇ لىقئەك لە لقەكانى گىانەوور ، بۇ
نموونە وەكو ئىسففەنج. ھەروەھا سەرەتايەكى تر لىقئەكى ترى ئى دروست بوو
وەكو ماسىيەكان ، سەرەتايەكى تر خشۇكەكان ، سەرەتايەك بوو ھۆى
پەيدابوونى باندە، يەكئىكى تر بوو پەيدابوونى مەمكدارەكان و، يەكئىكى تر
مرۇقى ئى پەيدابوو ؟! بەم شىۋەيەش مرۇقە جيا دەپئەتەو لەوانى تر. كەواتە
ھەر جۆرئەك بىنەرەتئەكى تايبەت بە خۆى دەپئەت.

بە يەكچوونى لقەكان و جۆرەكان و توخمەكان كە لە ئەنجامى توپكارى
زانستى دەرچوۋە، ئەم بۇچوونە رەت ناكاتەوۋە كە دەئەت ھەر جۆرئەك لەم
جۆرانە سەرەتايەكى تايبەت بەخۆى ھەيە. بەئكو ئەم بە يەكچوونە
توپكارىيە ئەو دەگەپەئەت كە ھەموويان يەك دروستكەريان ھەيە .
ھەموويان لە يەك خامە و يەك شىۋاز و يەك دارپژراۋ پەيدابوون..... ئەمە
دەرئەنجامئەكى چاۋەرۋان كراۋە، بەلام پەيدابوونيان لە يەك باوك
دەرئەنجامئەكى چاۋەرۋانكراۋ نىيە. بەھۆى لەيەكچوونى توپكارى..... چونكە
ئىمە دەبىننن ئامپەركانى گواستەوۋە ھەموويان وەكو يەكەن، چەشنى
گالىسكەكان ، شەمەندەفەر ، ئامپىرى والترام، وە دىزل. ھەموويان لەسەر يەك
بىنەماى ئەندازيارى دانراۋن لە پىكھاتوۋەكان ، ئەمەش بەلگەيە كە ئەمانە
ھەموويان دروستكراۋى عەقلى مرۇقەن..... بەلام ئەمە رىگەر نىيە لەوۋ كە

ھەر جۆرىك لى باوكىكى سەربەخۇۋە ھاتوۋە ، لى بىرۈكەيەكى ئەندازى سەربەخۇ.

ھەرۋەھا ناكىت ئىمە لى خۇمانەۋە بىلەن ئەۋ گالىسكە لى بە دەست پالەدەرىت پەرە دەسەنىت بەھۋى ھەندىك ياسا نادىار بۇ گالىسكەيەكى بە ئەسپ راكىشراۋ ، پاشان بۇ گالىسكەيەكى فۇرد . پاشان بۇ شەمەندەقەر ، پاشان بۇ ئۆتۈمبىلەك كە بە گاز كاردەكات.

بەلام لى راستىدا ۋا نىيە.... چۈنكە ھەر قۇناغىك لىم قۇناغانە بە چوۋلە ۋ پىشكەۋتىكى ھىزرى بە عەقلى داھىنەردا رۇشىتوۋە . ھەرۋەھا بازدانىك روويداۋە لى عەقلى ئەندازىدا ، ھىچ جۆرىك لى جۆرىكى تر دەرەنەچوۋە.... ھەرچەندە رىزبەندى كاتىان لەۋانەيە پىشگىرى بىت بۇ بىرۈكە لى دەرچوۋى جۆرىك لى جۆرىكى تر.... بەلام ئەۋە روويداۋە پىچەۋانە لى ئەم بىرۈكەيە. چۈنكە ھەر جۆرىك بە چوۋلەيەكى داھىناندا بە عەقلى داھىنەردا رۇشىتوۋە، سەرەتايەكى سەربەخۇۋى ھەبوۋە.... ئەمە ھەلەكانى زانا (داروین) ن ۋ كەموكورتىەكانى كە تىكەۋتوۋە كاتىك بىردۈزەكە لى دانا. با ھەموومان پىكەۋە قەسەكانى داروین بەھىنەۋە بىرمان كە لى كىتەبى (أصل الأنواع) ، واتە (بىنەما لى جۆرەكان) باسكراۋە ، يەكەم شت كە داروین دۇزىيەۋە لى كاتى گەشتەكە لى بە پاپۇرى (بىجل) داپىزاۋىكى تويكارى بو ، كە ھەموو جۆرە گىانەۋەرەكان لەسەر دانا بو..... بۇ نەمۇنە پەيكەرى ئىسك لى زۇرىيە لى گىانەۋەرە بىرەدارەكان ۋەكو يەكە. ئىسكى دەستى مەيموون ھەمان ئىسكى يالى بالئەدە ۋ شەمشەمەكۆپرەيە ، ھەر ئىسكىك لى بەرامبەرىدا ئىسكى ھەمان شىۋە لەگەل كەمىك جىۋازى بۇ ئەۋە لى گەل سىروشتى كارەكە لى

بگونجیت..... ئیسكەكانى بالئىدە بارىك و بچووك و بۆشايىدارە و بە پەر داپۇشراوہ..... مىلى زەرافە درىژە كە حەوت فەقەرەى تىدايە ، دەستى مرۇق پىنج پەنجەى ھەيە . دەبىنن پەنجەى مەيموون و كەرويشك و بۇق و كىسەن ھەمان ژمارمىان ھەيە..... ماوہى ئاوسبوون و سىپىرى لە نەھەنگ و مەيموون و مرۇق (۹) مانگە. وە ماوہى پىدانى شىر لە ھەموويان وەكو يەكە كە ئەويش دوو سالە..... بىرپەكانى كلكى مەيموون وەكو ھى مرۇق وايە ، بەلام لاي مرۇق نىك و بەيەك گەيشتوون كە پىى دلەين (عىصص) ، ھەروھما ماسوولكەكانى كلك لاي مرۇق بە شىوازىك رىكخراون كە دەكەونە بنى ھەوزەكەوہ . ھەروھما دەبىنن دلئى نەسپ و گوئدرىژ و كەرويشك و كوتر و مرۇق لە چوار ھۆبە پىك ھاتوون. بەھەمان شىوہ دابەشبوونى خوئىنبەر و خوئىنھىنەرەكان ، ھەمان پىكھاتە لە كۆئەندامى ھەرس دەبىنن لە بورى كىرپىراگە ، گەدە ، دوانزدەگرئى ، رىخۆلە بارىكە ، رىخۆلەى ئەستور ، شىكەرەوہ پىك دىت ، پاشان كۆئەندامى زاوزى بە ھەمان شىواز و تايەتمەندى ، ھىلكەدان ، كۆنەكانى گون ، كۆنەكانى ھىلكەدان..... كۆئەندامى مىزەرپو، گۆرچىلە ، ھالب ، مىزئەندان..... كۆئەندامى ھەناسە ، بۆرى ھەوا ، سىيەكان. ماسى و گيانەومرە ووشكە ئاوييەكان سىيەكانىان وەكو يەكە.

كەواتە شىكى سىروشتى بووہ كاتىك داروين بۆچوونى ئەوہ ھەبووہ كە ھەموو گيانەومرەكان دەگەرپىنەوہ بۆ يەك خىزان، بەلام دەوروبەر لىكىان جيا دەكاتەوہ ، كە ھەر بەشىك يان جۆرىك لەم گيانەومرەئانە لەگەل دەوروبەر راھاتوون گونجانىك لە نىوانياندا روويداوہ..... نەھەنگ لە دەرياي

بەستەلەك پېستىكى چەورى ئەستورى ھەيە..... ورچەگان بە فەرو
داپوشراون .

مرۇقى دارستانەگانى ھىلى كەمەرى زەوى رەش پىستن، ئەم پىستە بووئەتە
سىبەرىك بۇ ئەم مرۇقانە كە لە گەرمى رۇژ دەيانپارىزىت.
شەمشەمە كوئىرەگانى ناو ئەشكەوت چاومگانىان دادمخات . چونكە لە تارىكىدا
سوودى ئى نابىنىت تا واى لىھات كۆرە بوو ، لە بەرامبەردا شەمشەكوئىرەگانى
بىابان چاويان كۆرە نىيە، بەلكو دونيا پىدەبىنن..... گيانەومەرە ئاويەگان
بەشىۋەيەك گونجاون و پەريان بۇ دروستبوو بۇ ئەۋەى مەلەۋانى پىي
بەن..... گيانەومەرە بالئەدەگان وا گونجاون كە باليان بۇ دروست بوو بۇ
ئەۋەى لە كاتى فرىندا بەكارى بەيىنىت..... گيانەومەرە خشۆكەگان
بەشىۋەيەك گونجاون و دەست و پىيان بۇ دروست بوو بۇ ئەۋەى بۇ رۇيشتن
بەكارى بەيىنن.

باشە ژيانى كۆرپەلە چىرۆكىكمان پى نابەخشىت. دەبىنن لە قۇناغىكدا
لەكاتى گەشە كردندا بە كەپوو ھەناسە بدات . پاشان كەپوو لەناو دەچىت و
دوو سى بۇ دروست دەبن، لە قۇناغىكى تردا دەبىنن كلكى بۇ دروست دەبىت
پاشان نامىنىت. لە قۇناغىكى تر مۇ لەسەر لاشەى دروست دەبىت، پاشان
مۆۋەكە نامىنىت.

ھەروھما چىنەگانى بەردىن باسى چىرۆكىكى چەند زنجىرەيىمان بۇ ناكات كە
جۆرەگانى گيانەومەرە دىارى دەكات و پاشان لەناو دەچىت و جۆرىكى تر بەدىار
دەكەۋىت ، لە گيانەومەرەگانى بچووك و سادە و يەكخانەيى ، بۇ فرە خانەيى ،
بۇ گيانەومەرە نەرم و پەموومگان. بۇ ئەۋانەى پىستىان لەسەرە پاشان بۇ

ماسيه كان ، بۇ گيانه وەرە وشكە ئاوييه كان ، بۇ خشۆكه كان ، بۇ بالئندە ، بۇ مەمكداره كان..... له كۆتاييدا بۇ مرؤف.

زانا داروين زۆر سهركه وتوو بوو كاتيك بيشه كييه كي بهم شيويه دانا، له بهيه كچووني تويكاري له نيوان گيانه وهران ، ههروهها سهركه وتوو بوو كاتيك كه گوتي گيانه وهره كان پهره ده سينن ، به لام هه له ي كرد كاتيك هه وئي دا پهره سندن و گه شه سه نندمان بۇ روون بكاته وه . ههروهها هه له ي كرد كاتيك قوناغه كانى ئەم گه شه و پهره سندنه داينيت له گه ل وردده كارويه كانى هه ر قوناغيك. شيكر دنه وه ي داروين بۇ گه شه سه نندن ئەوه ي خستيه روو كه به چه ند كرداريكي ماددى به خورايبدا ده روا ت ، كه ئەه ويش ده بينين گيانه وهره كان به دداني تير و په نجه ي دريژر يه كتر ده كوژن ، له شه رپيكي خويئاويي ترسناكدا ، كه بئ هيزه كان دممرن و له ناو ده چن ته نها خاوه ن هيز و تواناكان ده مينن، شه رپكه له سروشتدا ده بيته هوي مانه وه ي تاكي چاكتر و به هيز ، كه هاني ديدات پاريزگاري له نه وه كانى خوي بكات. ريگاگاني ژيانيش به روويدا والا ده كرين .

ئه گه ر ئەم بيردۆزه ئەوه مان بۇ روون بكاته وه كه مانه وه ته نها بۇ به هيزه كانه ، له به رامبه ردا ناتوانيت بسه لينيت كه مانه وه بۇ ئەه وانويه كه جوانترن ، كه واته بالي نه خشينراو له بالئنده هيچ ده سه لاتيكي ماددى يان ژيانه وه به سه ر بالي سپيدا نييه ، ههروهها له فريندا له وي چاكتر و خيراتر نييه ، ئەه گه ر بلين تاكي نير هه رده م بالي نه خشينراوي يئ باشتره ، له كاتي جووتبووندا . نيره بۆمان هه يه پرسيار بكه ين و بلين بۆجي؟!...بۆجي ئەم نه خشيه هيچ توانا و تايبه تيهك نايه خشيت ؟

چونکه ئەگەر بلیین جوانی دەور و سەنگی ھەبە لە ئامارەکاندا ، لێرە بێردۆزی ماددی لە بنەرەتدا ھەڵدەوێت و ھەوێت و بوونی نامۆییت .

بەم شێوەیە بێردۆزەکە ھەر و بە ھەڵواسراوی ماوتەو و ناتوانییت بۆمان پوونبکاتەو بۆچی لە توخم و جۆری ئەسپەکان گویدرێژ پەیدا بوو ؟! بۆچی لە جیھانیکی درەندە شتیکی زۆر جوان و ناسک دروست بوو، وەکو ئاسک ؟! لەگەڵ ئەمەشدا لە ھەموویان لاوازترە و گومانی ئی ناکرێت .

چۆن دەتوانین بەلەکانی ھوودھوود و پەرەکانی تاووس و پەپوولە پەنگا و پەنگەکان و سەرنج راکیشەکان شیکەینەو ؟. ئیمە لێرەدا لە بەرامبەر دەستی وینەکیش و ھونەر مەندیکی داھینەر داین..... نەك لە بەرامبەر شەپکی خۆیناوی و توند داین، لە نیوان خاوەن ددان و پەنجە تیزەکان داین .

ھەلەبە ھەلەبە دووم کە بێردۆزی پەرەسەندن تیکەوتوو ، ئەو ھەبە کە ھەندیک کەس بێرۆکە یەکیان دانا بەناوی گۆرانکاری لەناکاو (الطفرة) ، کە ئەویش بیری بوو لە ھەندیک سیفاتی نوئی لەناکاو لە ھەو و توخمیکدا پوودەدات، بەھۆی ھەندیک گۆرانکاری ھەژمار بوو نەکراو، لە کاتی بەیەگە پشتنی خانە ی مینە لەگەڵ خانە یەکی نیری نە لە کرومۆسۆمەکان، بۆ دیارکردنی سیفەتەکانی بۆ ماویدی . ھەندیک جار ئەم سیفەتە نوینیانە زیانبەخشن ، وەکو دروستبوونی ناریکی لە ئەندامەکان یان نەھاتنیان . ھەندیک جاریش ئەم گۆرانکاریە لە ناکاوانە سوودبەخشن، بۆ گیانەوەرەکە، بەتایبەت کاتیکی لە دەورووبەریکی نویدا دەژی، وەکو دروستبوونی پەنجە ی قاز، بۆ ئەو گیانەوەرە ی دەچیتە ناو ناو . بەم شێوەیە دەبیتە سیفەتیکی نوئی.... چونکە پەنجە ی قاز نا، سانکاری دەکات بۆ مەلەوانی کردن ، پاشان دەورووبەر ئەم سیفەتە کاریگەرتر دەکات و

دەگۈزىتەۋە بۇ نەۋەكانى داھاتوو ، سىفەتە كۆنەكە لەناو دەچىت، لەبەر نەگۈنجانى لەگەل ئەم دەوروبەرە نوئيە ، بەم شىۋە پەرەسەندىن و گۇرپانكارى روودەدات بەھۋى گورپىنى پىنى ئاسايى بۇ پىنى پەردەدار.....

ھەلەى ئەم بىرۆكەيەش ئەۋەيە كە بەند بوۋە لەسەر بىنەرەتى گۇرپانكارىيە لە ناكاوكان و ھەلەكانى بەخۇپايى ، لىرەدا ھەرچى كىردارى تىروانىن و داھىنانە بوونى نىيە . ھەرۋەھا ناتوانرېت ئەم گۇرپانكارىيانە چارەسەر بىكرېن ، چونكە ئىمە دەبىنىن دەوروبەرمان لەسەر داھىنانىكى ورد و توندوتۇل دامەزراۋە لە ھەموو شىتىكدا..... ھەموو پىشكەيىكە ھىلكەكانى دەخاتە گۇماۋىكەۋە. پاشان كە ھىلكەكە دەپىتېت و نەۋەيەكى نوئى دروست دەپىت، ھەرىكەيان دوو كىسەى ھەۋايى ھەلەدەگرېت بۇ ئەۋەى سەر ئاۋ بىكەۋىت ، باشە ئەم پىشكەيە چۇن فىرى ياسا(ئەرخەمىدس) كراۋە بۇ چۇنئەتى بەسەر ئاۋ كەۋتن ؟

دارەكانى بىبابان تۇۋىك دروست دەكەن كە بائى پىۋەيە بە سەدەھا كىلومەتر لەگەل ھەۋا دەپرات و رووبەرىكى بەرفراۋان داگىر دەكات. ئەم دارە بىبابانىانە لە كوئى فىرى ياساى ئاۋسبوونى ھەۋايى بوون ؟ بۇ ئەۋەى ئەم تۇۋە بائىدارە دروست بىكەن لەگەل ھەۋا جوۋلە بىكات بۇ دۇزىنەۋەى شوپىنىكى گونجاۋ بۇ دووبارە شىنبوونەۋە !

ھەرۋەھا ھەبوونى ھەندىك گۇرگىيە ترسناك كە بۇ خۇى تەل دروست دەكات، فرتوفىل بەكاردەھىنىت بۇ ئەۋەى مىشۋولە بىگرېت و ھەرسى بىكات و بىخوات ، بە چ ەقتىك تۋانى ئەم تەل و فىلانە دروست بىكات ؟

ئىمە لىردا بەرامبەر عەقلىكى گىشتىن، كە بىر دەكاتەوۈ و داھىيان دەكات بۇ زىندەوموزانى خۇى ، ھەندىك ھۆكارى لە خىشتەبردن پىشانىان دەدات..... كەواتە ناكىت ئىمە بلىين پەرەسەندىن و گۆرانكارى رۇودەدات بەبى عەقلىكى داھىنەر: ﴿ قَالَ رَبِّنا الَّذى اَعْطى كُلَّ شىءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدى ﴾ طە (۵۰). واتە: (موسا وتى: پەرورەدگارمان ئەو زاتەيە كە ھەموو شىتىكى بە تايبەتى و رىكوبىتى دروست كىرۇو، پاشان پىنمووى كىرۇو، تا بە چاكى دەورى خۇى بىبىنىت).

ھەئەى سىيەم لە بىر دۆزى داروین ئەوئە كە ئىستا زاناکان دۆزۇيانەتەوۈ بەناوى شەرىتى كىرۇمۇسۇمەكان، يان ھىلكارى بۇماوئەى..... ئىستا زانىمان كە ھەر جۆرە گىانەومىكى ھىلكارى كىرۇمۇسۇمى تايبەتى خۇى ھەيە ، كە مەھالە جۆرىك لە جۆرىكى تر بچىت، چونكە ھەر جۆرىك لە ھىلكارى كىرۇمۇسۇمى لە ئەوى تر جىباوازە.

دەرئەنجامى ئەمانە ھەموویان دەتوانىن بلىين بىر دۆزى داروین سەرنەكەوت. بەلكو شكىستى خوارد..... ئەگەر بەيەكچوونى توىكارى لە نىوان گىانەومىركان راستى بىت و ھەموو زاناکان كۆك بن لەسەر ئەمە ، ھەرۇھا ئەگەر پەرەسەندىن ئەوئەش راستى بىت. بەلام قۇناغەكانى ئەم پەرەسەندىنە و چۇنىەتەيان تا ئىستا ھەر جىگای پىرسىارە. ئایا لە سەرھەتاكان ئەم جۇرانە لەيەكتر جىباوون يان ھەندىك لە لەھەكان دەگەرپىنەوۈ بۇ يەك رەچەئەك ؟

پەرەسەندىن بە وشە لە قورئاندا ھاتوۈ. ھەرۇھا قۇناغەكانى دروستبوون و شىوۈ و رىكخىستىن و قۇ تىكردىنى رۇچ ھەموویان ھاتوون ، بەلام تا ئىستا لىكۆلىنەوۈى زانىستى لەسەر بىر دۆزىكى تەواو و جىگىر رانەوۈستاوۈ، بۇ

پروونکردنه وهی ئەم قۆناغانە..... بۆ تموونە ئەگەر بگەرێنێنەوه بۆ سورەتی

السجدة: ﴿وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِن طِينٍ مُّجَجَلٍ نُّسَلُهُ، مِن سُلَالَةٍ مِّن مَّاءٍ مَّهِينٍ نُّرَّ
سَوْنُهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا

تَشْكُرُونَ﴾ ، لێرەدا مانای نایەت زۆر پوونە ، سەرەتاکانی دروستبوونی
مرۆف ، ئەوهی کە ئادەم لێی دروست بوو ، بئەرەتەکە ی دەگەرێتەوه بۆ
ئاویکی خەست لەو کاتە هیج گۆی و چاوی دلیکی نەبوو .

ئەمانە پاش فۆ تیکردنی رۆح پەیدا بوون، کە ئەویش قۆناغی کۆتاییە لە
دروستکردنی ئادەم. کەواتە سەرەتاییە کە هەر وەک ژیا نیکی گیانە وەرانیە
دواکەوتوو بوو.

﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا﴾ . تەفسیری ئەم نایەتە
زۆر جیاواز نییە لەگەڵ بۆچوونی ئەو زانستانە ی کە باسی دروستبوونی مرۆف
دەکەن ، بەلام هەمان نایەت لەوانە یە مەبەستی قۆناغەکانی دروستبوونی
کۆریەتە بیت لەناو سکی دایکی ، چۆن دروستدەبیت بە سەرەتاییە کە هیج
بیستن و بینینی نەبوو بیت، پاشان فۆ تیکردنی رۆح دیت لە مانگی چوارەم و
دروستکراویکی تر دروست دەبیت..... کەواتە نایەتەکانی دروستبوون بە
یە کچوونیک لە نیوانیاندا هەیە ، قورئانیش زیاتر لە یە ک بۆچوونی هەیە لە
پرووی تەفسیرەوه..... ئەمەش لە راستیدا هیشتا هەر نادیار و جیگای
پرسیارە ، کەس ناتوانیت بلتیت من راستیم دۆزیه و متەوه..... پرسیاریش
کراویدە بۆ لیکوینەوه لەسەری . ئەوهی کە تا ئیستا بە ریگای زانست
دۆزراو متەوه هەموویان گریمان..... لەوانە یە نزیکترین و راستترین پرا

له باره‌ی دروستبوونی مروّف و چۆنیه‌تی مروّفه‌وه که له قورئان هاتوووه: ﴿
 الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ ﴾ الانمطار (۸-۷) .. له‌وانه‌یه
 ریکه‌خستن و دروستکردنیک بیّت له په‌چه‌له‌کدا زۆر نزیك بیّت له ئەندازه‌ی
 بۆماوه‌یی، که‌واته‌ پووداو‌ه‌که‌ په‌ره‌سه‌ندن نییه ، هه‌روه‌گو‌ داروین باس ده‌کات،
 به‌ئگو‌ په‌ره‌سه‌ندنیکه‌ رووده‌دات به‌هۆی فرمانیکى خودایی، به‌ دانانی
 زینده‌وه‌ریکی زیندوو دروستکراو له قور ، ئاماده‌کراوه‌ بۆ ئه‌وه‌ی پێشوازی له
 فۆتیکردنی رۆح بکات. واته‌ ببیّت به‌ نه‌فس و ئاده‌می ئی دروست بکریّت.
 ئایا ده‌گریّت نه‌فس وینه‌یه‌کی هه‌بیّت به‌ قالیبیکى پزیشکی دانابیّت ، چه‌ند
 لاشه‌یه‌کی جۆراو‌جۆری هه‌بیّت و میژوو و په‌ره‌سه‌ندنى هه‌بیّت؟! یان
 چۆنیه‌تی شیوازه‌که‌ی له زانستی خودا دایه‌ له ئەزه‌له‌وه‌؟!..... هه‌رخودا
 ده‌زانیّت..... بابه‌ته‌که‌ هه‌مووی نادیار و تاریکه‌..... له‌وانه‌یه‌ باشت‌ترین
 تیگه‌یشتن بۆ کرداری په‌ره‌سه‌ندن ، ئەمه‌ بیّت که‌ بلێین په‌ره‌سه‌ندنه‌که‌ بووه
 به‌ فرمانیکى خودایی و زاتیکی داهینه‌ری شاره‌زا، نه‌ک په‌ره‌سه‌ندنیکى
 خۆره‌سی هه‌روه‌گو‌ چۆن داروین باس ده‌کات له‌گه‌ڵ هه‌وادارانى ئه‌و ئەم
 قۆناغانه‌ به‌جینه‌هێشتوووه‌ بۆ کرداری له‌ناکاوه‌..... به‌ئگو‌ دروستکردنیکى
 خوازراو‌ دارپێژراو‌ بووه‌، به‌هۆی خودایه‌کی دروستکه‌ر و چه‌کیمانه‌ ، که‌
 ئەندازه‌یه‌کی بۆماوه‌یه‌ به‌ ده‌ست ئەندازیاریکی زۆر گه‌وره‌وه‌ ، ته‌ هیج
 شتیک وه‌گو‌ ئه‌و نییه‌..... که‌واته‌ ئه‌وه‌ی له‌ قورئاندا هاتوووه‌ راست‌ترین
 وینه‌یه‌ بۆ چۆنیه‌تی رووداو‌ه‌که‌..... دلنیا‌بوون و برپاری کۆتایی له‌م بابه‌ته‌
 نه‌سته‌مه‌..... بۆیه‌ قورئان خۆی پێشکه‌ش ده‌کات به‌بێ ئه‌وه‌ی جیگره‌وه‌ی
 هه‌بیّت.

بسه شسی پاز دههههه

- وشهئ هیج خودایهک نییه تنها (الله) نه بیئت

هاورپیه کهم گوتی نایا تو له گه تم هاورا نیت، که ئیوه زور زیاده پرهوی ده کهن له به کارهینانی وشهئ (هیج خودایهک نییه تنها (الله) نه بیئت)؟، ههروهها پیتان وایه که ئهه وشهیه کلیلی هه موو ده رگایه کهه..... بهه وشهیه مائاواایی له مردوو ده کهن..... بئشوازی له له دایکبوونی مندال ده کهن.... له سهه هه موو مؤرئیک داده نئین..... له سهه زنجیره کان و پارهی به کارهاتوو نه خشه سازی ده کهن ههروهها له سهه دیواره کان داده نئین..... ههه که سئیک له ئیوه ئهه وشهیه به زمان بئیت له ئاگر رزگاری ده بیئت..... ئه گهه سهه هه زار جار بئیت ده چئته به هه شته وه..... ههروهه کو شتیکی سیجراوی یان پاریزهه له جنووکه و ده رکردنیان له لاشهئ مرؤف یان به ستیان.....؟!... پاشان ئهه پیتانهئ له سهه رهتای سوره ته کانی قورئاندا

هاتوون كه ئىوه ماناي نازانن..... باشه من ئىستا بلىم (لا إله إلا الله) ،
رزگارم دهبيت، نهگهر وايه كه واته من وا دهئيم و تو دهكهم به شايهت له گه
ناماده بووان..... ئايا بهو شيوه به ته واوى رزگارم دهبيت ؟!

- بهلكو تو هيچت نهگوتووه...! چونكه (لا إله إلا الله) دهبيت كارى پى
بكهى ، نهك تهنها زمانت پى بجوولئىنى. لا إله إلا الله كار كردن و رپر هوى زيانه
، نهك تهنها چهند پيتيكة..... با كه ميك بير له مانا كهى بكهينه وه..... كاتيك
ئيمه دهئىين، لا إله إلا الله، واته هيچ په رستراويك نيبه تهنها الله نهبيت ، له
نيوان (لا) و (إلا) نهرى و نهرى لهم دهسته واژه يه دا بيرو با وه پر به ديار
دهكه ويت ، (لا) نى نافيه واته نهرىنى، رمت كردنه وهى خودا وهنديه له
هموو شتيك..... له هموو شتيكى حهز ليكراو لهم دونيا يه دا ، له سامان و
پايه به رزى و دهسه لاتدارى. نار هزو وه كان، ئاسووده يى و ئافرهتى جوان.....
به مانه هموو يان دهئىين: نه خير..... تو ناپه رستم ، چونكه تو خودا
نيت..... ديسان به ناخى خو مان دهئىين نه خير بو ئه و شتانهى حهزت
لييه تى ، چونكه مروف خو په رسته، حهز و ويست و پراو بو چوونى خو
دهپه رستى. زيرى و ناوبانگى و پى به خشرا وه كانى خو دهپه رستى ، وا ههست
دهكات هموو شتيك به دهستى ئه وه. بهر پوه بردنى خه لك . كومه لگا..... خو
دهكات خودا به پى ئه وهى بزانيت بهم نهفس و ناخه دهئىين نه خير.....
نه خير تو ناپه رستين..... تو خودا نيت. به سهروك و حاكم و بهر پوه بهر
دهئىين نه خير..... چونكه تو خودا نيت.

وشهى (إله) واته بكهر ، بكه ريش هه (الله) يه، واته شته كانى تر وهكو
سهروك ، وهزير ، بهر پوه بهر ، سامان و سهروهى نهفس به هموو

پیدراوهکانی ئەمانە ھەموویان ھۆکار و ئامرازن..... پێیان دەلێن نەخێر
چونکە ئێوە خودا نین.

(إِلاَّ) دەرھینانی ھەموو شتیکە لەو بکەرییە، تەنھا (الله) نەبێت. تەنھا
(الله) یە توانای بکەری و خودایی ھەبێت..... کەواتە لە نیوان ئەم نەخێر و
بەئییە (لا) و (إِلاَّ) کە لە دەستەواژەکاندا ھاتوو، بیروباوەر بەرجەستە
دەبێت. واتە ئەوەی خەریکی کۆکردنەوی سامانە، بەدوای سەرورەری و
دەسەلاتدا دەگەرێت، بەدوای گەورە پیاو و خۆشی و ئارەزووھکانی خۆیدا
دەگەرێت، حەزی لە رای خۆیە و پشگیری لێ دەکات..... ئەم جورە کەسانە
نالێن نەخێر بۆ ئەم پەرستراوانە. خۆی کەرنۆشیان بۆ دەبات بەبێ ئەوەی
ھەستی بچ بکات، کاتیئە دەلێت (لا إله إلاَّ الله) درۆ دەکات، تەنھا بە زمان
دەلێت، بە کردار ناسەلێنێت، دەست و پێھکانی ئەنجامی نادات.....

واتای (لا إله إلاَّ الله) ئەوە دەگەینێت کە ھیچ چاودێرێک، ژمیریارێک نییە
تەنھا (الله) نەبێت، خۆی بە تەنیا شایەنی لێ ترسان و پارانەو و
چاودێرییە..... ھەر کەسێک لە دەرد و نەخۆشی بترسێت لە میکروبیەکان
بترسێت، لە داری پۆلیس بترسێت لە کاربەدەستانی دەسەلات بترسێت. ئەو
کەسە بەم شتانە نەگوتوو نەخێر، بەم ھەموو خوداوەندانە. بەلکو لە
راستیدا کەرنۆشیان بۆ دەبات، ھەموویان دەکاتە ھاوێل بۆ خودای تاک و تەنیا
، کەواتە درۆزنە لە گوتنی وشە (لا إله إلاَّ الله) .

چونکە وشە (لا إله إلاَّ الله) رێرەو و دەستورە، پەیرەوی ژیانە، مەبەست
کارپیکردنە، ئەوەی کاری پێ بکات دەبێتە روشنایی و رێنیشاندەر بۆی، دەرگا

نەگراوەکانی بۆ دەکاتەوه..... دەبێتە زگارکەر لە دنیا و دوارۆژ ، مرۆڤ بەرهو بەهەشت دەبات .

بە زمان گوتن بەیخ ئەوهی بە دل و دەست و پێ کاری پێ بکریت سوودی نییه ، چونکه وشەى (لا إله إلا الله)، واتای لەمە زیاتر لە خۆ دەگریت. د. زکی نجیب محمود دەلیت شهادەتى (لا إله إلا الله) دان نانه بە سێ شتی راستەقینە..... دان نانه بەوهی که شاهد بوونی ههیه ، مەشهوودەکانیش بوونیان ههیه..... ئەو ئامادەبووانەى شەهادەت لە پێش چاویان ئەنجام دەدریت بوونیان ههیه. واتە ئەم وشەیه دان دەنیت بە ههبوونی خودا. وه خودی خوێ ، ههروهها ئامادەبووان ئەوانه ههموویان ههبوونی راستەقینەیان ههیه.

بەم شێوهیه ئیسلام فەلسەفەى میسالیەت ڕەت دەکاتەوه ، ههروهها فەلسەفەى ماددیش لە ههمان کات ڕەت دەکاتەوه، راست یان چەپ ڕەت دەکاتەوه، بەلگه مامناوەندی هەلەبژێریت..... فەلسەفەى میسالیەت ڕەت دەکاتەوه؛ چونکه ئەم فەلسەفەیه بوونی ئەوانی تر ڕەت دەکاتەوه ، ههروهها بوونی ههبوونی جیهانی بابەتی راستەقینە وهك راستیهکی سهربهخۆ له جیهانی عهقل..... بەلگه ههموو شتیک به رای فەلسەفەى میسالی ههبوونی تهنها له خهوندایه لهناو میشک..... یان لهناو بیری عهقلی.... رادیۆ، شەقام ، کۆمه‌لگا ، رۆژنامه ، شەر ،..... ئەوانه ههموویان ڕووداون له جیهانی نه‌بیراو له جیهانی خهون و عهقلدا..... ئەم جیهانه بێراوه هیچ هه‌بوونی راستەقینەى نییه . ئەم بۆچوونه ئیسلام ڕەت دەکاتەوه، چونکه ئەمە دان پێداننیکى راستەقینەیه بۆ ئەوهی که خودا ، خودی مرۆڤ ، خەلکانی تر و هه‌موویانی دروستکردووه.

ھەرۈھھا ئىسلام فىلسەفەھى ماددىش رەت دەكاتەوھ ، چۈنكە فىلسەفەھى ماددى باوھېرى تەنھا بە ھەبوونى ئەم جىھانە ماددىە بىنراوھ ھەيە ، بېرواى بە ھىچ شتىكى تىرى نىيە و بەپىئى ئەم فىلسەفەھىە بىجگە لەم دونىايە..... جىھانى نەبىنراو و خودا بوونىان نىيە ، لە بەرامبەردا ئىسلام فىلسەفەھىەك پىشكەش دەكات، كە فىلسەفەھىەكى مامناوھندى و واقىعەبىنانەھىە ، بىرىكى راستەقىنەھىى. كە دان دەنەيت بە جىھانىكى ماددى و بابەتiane. ھەرۈھھا لەگەل ئەوھشدا باوھېرى ھەيە بە جىھانىكى نەبىنراوى خوداىش..... ناوئەھىەكى كۆكراوھى دىئالىكتى پىشكەش دەكات بىرىكە دەكەوئە نىوان بىرى راست و بىرى چەپ ، لە فىلسەفەھىەكى كۆكراوھدا كە تا ئىستا بەرھنگارى ھەموو بىرۆكە فىلسەفەھىەكان دەبىتەوھ ، لە پىش ھەموو ئەم بىر دۆزانە كەوتووه كە لەسەر گومان بنىات نراون نەك لەسەر دئىيائى. كەواتە شايەتى (لا إله إلا الله) پەپرەوى ژيانە و بۆچوونى فىلسەفىانەھىە.

لەبەر ئەوھ تۆ درۆزنى، چۈنكە تۆ پىاوئىكى ماددى ، دەروازەھىەكى فىلسەفى ماددىت ھەلئەبژاردووه ، كاتىك بە زمان شايەتى دەدى، دوو درۆ ئەنجامدەدى، يەكەمىان ئەوھىە تۆ پىچەوانەى ناخى خۆت بېرىار دەدى، واتە پىچەوانەى فىلسەفەھى خۆت. دووھىان، ئەوھىە تۆ كار بەم شايەتتەيە ناكەھىت لە ژيانى رۆزانەتدا.

لەبارەى پىرسىارەكەت بۆ ماناى پىتەكانى (أ. ل. م . كھىعص . حم . الم) . رىگام پى بە پىرسىارت لى بىكەم لەبىارەى (س ، ص) لوگارىتمەكان ، ياساى ھاوكىشەى توانا = ك + س۲ . ئەوانە ھەموويان بۆ كەسئىك كە ھىچ لەبارەى بىر كارىيەوھ نەزانئەت نابنە شتى نادىار و تارىك ؟ لى

بەرامبەردا بۆ زانا و شارەزاكان ماناي زۆر و ترسناك دەگەيەنن.....
هەروەها ئەم پیتانەش كاتىك ماناكانيان بۆمان روون دەبنەوہ..... پاشان
هاورپيەگەم بە گالتەوہ گوتى: كەواتە تۆ مانايان دەزانی؟ من گوتەم ئەمە
بابەتيكى زۆر گرنگە، پيويستی بە قسەى زۆر ھەيە و زۆر ھەلدەگرى ، كە
سەرت دەسـوورپيئيت.

بسهشی سازدههم

- پیتەکانی (کهیعی)

به هاوری بیباومرکهه گوت:

گومانی تیندا نییه ئەه پیتانهی که لهسههرهتای سورهتهکانی قورئاندا هاتوون
یهکهه جار که چاوت پین کهوت تووشی دلهراوکی بوویت..... (آلم . حم . طسم
. کهیعیص . ق . ص). باشه یهکهه جار که ئەه پیتانهت خویندهوه چیت بو
دروست بووه ؟

- ههردوو لیوهکانی خوئی له سهه رهک دانا و ههم ههمیکی ئی دهرچوو، بهیئ
ئوهوی مهبهستی بیئت. گوتی ئەوه.....

- گوتم ئەمه چی ؟

- گوتی ئەمه قسهیهکه پیغهمبهر گالتهتان پین دهکات !

- گوتەم باشە با ئەم قسانە تاقى بىكەينەوۋە ئەوۋى كە تۆ دەلئىت ، قسەى بى مانا و پىر و پوۋچىن ، پىغەمبەر بەم قسانە گالتەتان پى دەكات...؟

بۇ ئەمورنە با سورەتتىكى بىچوۋك وەرىگرىن وەك سورەتى (ق) ... تاقى بىكەينەوۋە... دەبىنن پىتى (ق) (۵۷) جار لە سورەتكەدا ھاتوۋە..... سورەتى دواى ئەو، كە سورەتى (الشورى) يە، دوو ئەوۋەندەى سورەتى (ق) ە. كە ئەوۋىش (۵۷) پىتى (ق) ى تىدا ھاتوۋە. ئايا ئەمە شتىكى ھەر لە خۇيەومىيە ئەگەر (۵۷ + ۵۷ = ۱۱۴) كە دەكاتە ژمارەى سورەتكەنى قورئان..... ئايا دەزانى سورەتى (ق) بە چى دەستپىدەكات و بە چى كۆتايى دىت؟ بە ﴿قَالَ وَاللُّهُنَّ الْمَجِيدِ﴾ (ق۱). دەستپىدەكات، ھەر وەھا بە: ﴿...فَذَكَرَ بِاللُّهُنَّ الْمَجِيدِ﴾ (ق۴۵)، كۆتايى دىت.... ھەر دەلئى ئەوانە ئامازەن بۇ ئەوۋى كە (ق) واتە قورئان..... واتە كۆى قافەكان دەكاتە (۱۱۴) كە دەكاتە ژمارەى سورەتكەنى قورئان.

- ھاورپىكەم گوتى: ئەمانە شتانىكن ھەر لە خۇيەوۋە دروست بوۋە.
- بە ھىۋاشى گوتەم بەردەوام دەبىت . سورەتكەنى قورئان دەخەينە ژىر عەقلى ئەلىكترونى و پىرسىارى لى دەكەين بۇ ئەوۋى پىتەكانى (ق) لە ھەموو قورئاندا! بۇمان پخاتەروو ؟.

- ھاورپىيەكەم بە دەروونىكى شلەژاۋەوۋە، بە ئاگا ھات و گوتى: ئەم شتە كراۋە ؟!

- زۆر بە ھىۋاشى گوتەم: بەلى كراۋە.

- گوتى پاشان ئەنجامى چۆن بوو ؟.

- عەقلى ئەلىكترونى پىمان دەئىت رېژەى ھەرە زۆرى پىتى (ق) لە
سورەتى (ق) داىە، ئەگەر بەراوردى بکەىن لەگەڻ ھەموو سورەتەکانى تىرى
قورئان..... ئاىا ئەمە ھەر لە خۇىەو(ھەرەمەكى) رووداوه ؟!

- گوتى: سەىرە !

سورەتى (الرعد) بە پىتەکانى أ . ل . م . ر دەستپىدەکات . عەقلى
ئەلىكترونى پىمان رادەگەىەنىت کە پىتەگان بەم شىوہ لە سورەتەکەدا
ھاتوون .

أ (٦٢٥) جار ھاتووه .

ل (٤٧٩) جار ھاتووه .

م (٢٦٠) جار ھاتووه .

ر (١٣٧) جار ھاتووه .

بە ھەمان رىزىبەندى سەرەتای سورەتەکە .

أ . پاشان ل . پاشان م . پاشان ر . بە رېژمىەكى دابەزىنراو... پاشان عەقلى
ئەلىكترونى بۆمان ديار دەخات کە ھاتنى ئەم پىتانە لە ھەموو قورئاندا.....
شە سەىرەمکە لەوہداىە کە بەرزترىن رېژەى ھاتنى ئەم پىتانە لە سورەتى
(الرعد) داىە ، وە ئەم سورەتە لە ھاتنى ئەم پىتانە زۆرتەرە لە ھەموو
سورەتەکانى قورئان .

بە ھەمان شىوہ، پىتى أ.ل.م لە سورەتى البقرة:

أ (٤٥٩٢) جار ھاتووه .

ل (٣٢٠٤) جار ھاتووه .

م (٢١٩٥) جار ھاتووه .

به ههمان ریزبهنندی ا.ل.م دابه زینراوه.

باشان سهقلی ئه لیکترۆنی بیمان ده ئیت ئهم سح پیتانه له ههموو پیتهکانی تر زیاتر له سورهمتی (البقره) دا هاتوون.

ههمان چیرۆک له ا.ل.م. له سورهمتی (آل عمران) :

أ (۲۵۸۷) جار هاتووه.

ل (۱۸۸۵) جار هاتووه.

م (۱۳۹۵) جار هاتووه.

به ههمان ریزبهنندی دابه زینراو له ههموو پیتهکانی تر زیاتر هاتووه له م سورهمته دا.

ههروهها له سورهمتی (العنکبوت) ا.ل.م :

أ (۷۸۴) جار هاتووه.

ل (۵۵۴) جار هاتووه.

م (۳۴۴) جار هاتووه.

به ههمان ریزبهنندی دابه زینراو له ههموو پیتهکانی تر زیاتر هاتووه له م سورهمته دا.

ههروهها ا.ل.م له سورهمتی (الروح) :

أ. (۵۴۷) جار هاتووه.

ل. (۳۹۶) جار هاتووه.

م. (۳۱۸) جار هاتووه.

به ههمان ریزبهنندی دابه زینراو له ههموو پیتهکانی تر زیاتر هاتووه له م سورهمته.

له هه موو ئه و سورته تانهى به پیتی أ.ل.م ده ستپیده گات ده بینین له سورته
 مه ککه ییه گان ژماره ی ئه م پیتانه ریژمیان زیاتره له و سورته تانه ی تری مه ککی.
 وه سورته مه ده نییه گان که ئه و پیتانه ی تیدا هاتوو ژماره ی ئه و پیتانه
 ریژمیان زیاتره له سورته گانی تری مه ده نی.
 به هه مان شیوه أ.ل.م.ص له سورته ی الأعراف عه قلی ئه لیکترۆنی پیمان ده ئیت
 ریژه گانی ئه م پیتانه به رزتره له هه موو پیته گانی تری سورته ی (الأعراف).
 هه روها به رزتره له سورته مه ککه ییه گانی ناو قورئان.
 له سورته ی (طه) ده بینین پیتی (ط) و پیتی (ه) ریژه ی هاتنیان له م
 سورته دا به رزتره له هه موو سورته گانی مه ککی.
 هه روها پیته گانی (که یعص) له سورته ی مریم ریژمیان له هه موو
 سورته گانی مه ککی به رزتره.
 هه روها هه موو ئه و سورته تانه ی به پیتی (حم) ده ستپیده گهن . ئه گهر
 هه موویان کۆیکه ی نه وه ده بینین پیتی (ح) و پیتی (م) له هه موو پیته گانی
 تر زیاترن له سورته گانی مه ککی.
 به هه مان شیوه ئه و دوو سورته ی به پیتی (ص) ده ستپیده گهن ، سورته ی
 (ص) و (الأعراف) (أ.ل.م.ص). که هه ردووکیان به دوای یه کتردا دابه زیوون ،
 ئه گهر پیکه وه کۆ بکه یته وه ژمارمیان زیاتر ده بیته له هه موو سورته گانی تر.
 هه روها ئه و سورته تانه ی به پیتی (أ.ل.ر) ده ستپیده گهن. که سورته ی ابراهیم
 و یونس و هود و یوسف و الحجر. چوار سورته له م سورته تانه به دوای یه کدا
 هاتوونه ته خواری به پیی میژووی سروس. ئه گهر هه موویان پیکه وه کۆ

نزيك بېت) . ليرهدا باسی چ پيوهرنك دمكات نيمه بهرامبهر پيوهرنكین،
 ههتا پارچه مو و پیتهكان ههژمارى بو دمكرت. وابدانم ئهو بيروكهى كه
 دهليت پيغهمبهر قورئانى نووسيوه و له پيشدا بريارى داوه. سورھتى (الرعد
) به (ا ، ل ، م) دهستپيكات وه به زورترين ريزه ئهم پيتانهى تيدا
 بهينيتوه كه هيشتا نهينووسيوه ... وابدانم ئهم بيروكهيه ئستا جيگاي
 راستى و قهبوول نيهه ئهو كهسه له كوئيه كه ئهم ههموو ريزانهى بو
 دهرهيناوه، كه ئهويش كارنكى گرنگه تهنه عهقلىكى ئهليكترونى نهبيت ،
 ئهگه پيغهمبهر خوئى ئهم كاره بكات دهبيت چهند سائيك كار بكات بو ئهوى
 ئهم پيتانه بزميرت له يهك سورهدا، كو دهكاتوه، كهم دهكاتوه، بهپي
 زانستى سهردهمى خوئى، كه ئهويش له زانستى سهردهمى خوئى هيچ نازانيت،
 ههرخوئى چون دهبيت كار بكات و زميريارنك بو پيتهكان بهكاربهينيت
 نيمه ليره بهرامبهر شتيكين كه نهستهمه روويدت. ئهگه بزانيه كهوا قورئان
 بهش بهش دابهزيوو له ماوهى (۲۳) سالدا ، كهواته نيمه دهتوانين بزانيه
 دانانى ئامارنكى ريزمى پيش وهخته بو ئهم پيتانه ئهميش مهحاليكى تره
 ئهمه كارنكه تهنه خوداى زانا دهزانيت، ئهو خودايه كه ههمور شتيك
 دهزانيت پيش پهيدا بوونى شتهكه، كه شتهكان زور به وردى و ديقهت.
 خيرتر له ههموو عهقلىكى ئهليكترونى ئهو (الله) يه ههموو وردهكارى
 لهبارهى شتهكانهوه دهزانيت ئهم پيتانهى له سهرهتاي سورتهكاندا
 هاتوون، نيشانه و ئامازهن بو زانستى ئهو خودايه، لهناو قورئاندا پهرش و
 بلاوكرهوتوه، بو ئهوى نيمهى مروف به دريزايى كات بيدوزينهوه:

﴿سَرُّيْهِمْ ءَايَاتِنَا فِي الْاَفَاقِ وَفِي اَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّ اَوْلَمْ يَكْفِ

بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ فصلت(۵۳). واتە:(ئىمە لە ئايىندەدا بەلگە و نیشانەى سەرسورپهتەريان نیشان دەدەين لە ناسۆکانى بوونەوهردا و لە خودى خۆيشياندا، ئەمەش بۆ ئەوهى تا چاك بۆيان روون بىت و دئيان كه ئەو زاتە حەق و راست و پەوايە، نایا شایەتى پەروەردگارت بەس نیه كه بىگومان ناگا و زانایە بە هەموو شتێك)... من نائىم ئەمانە تەواوى نەینیهكانى پیتەكانن ... بەلگو تەنها سەرەتایەكە، كەس ناتوانىت بریار بدات كە بەرەو چ ئاستێك دەمانبەن. ئەم پیتانە بەم ئامازە وردانە بەلگەن لەسەر ئەوهى كە ئەم قورئانە لە نووسراوى كەس نییه. چونكە دەمانخاتە بەرامبەر هەندىك ياساى ورد و ئامازەى قوول بۆ هەر پیتێك. كەس ناتوانىت بلت و لەخۆیهوه قسە بكات.

هاورپێهەم، تۆ تىبىنى ناگەى ئىمە شتێكمان لەبەر دەستە ناكړت وەگو هەموو قسەیهك باسى بكەين. هاورپێهەم وەلامى نەداوه، بەلام هەر وا بە بى دەنگ مايهوه و پەرهكانى كتیبێكهى هەلدهدايهوه ، هەلى دەدايهوه بەبى ئەوهى يەك وشە لە دەمى بىتە دەرەوه.

بیسەشی ھەتدە ھەم

- ھۆججەت -

ھاوڕێیەکم گوتی: من نازانم چۆن دەکریت خودایەکی دلوڤان که ئیوھ وەسفی دەکەن بە نەرم و نیان و خۆشەویست و بەخشنە و ئیخوشتوو..... چۆن ئەم خودایە بە پیغەمبەریکی نزیکی خۆی بلتت کەوا (ئیراھیم) ھ گوری خۆی سەرپریت؟! ئایا تۆ لەگەڵم ھاوڕانیت که ئەم مەسەلەییە زۆر سەختە باوەری پێ بکرت؟

- چیرۆکەکه لە سیاغی واتاکەیدا ئەوھ ناگەیتت که خودای گەورە بەراستی داوای سەرپرینی کورەکەیی ئی کردبیت. بەبەلگەیی ئەوھیی که بەراستی سەرپرینەگە روینەدا، بەلگو مەبەستی راستەقینەیی ئەوھ بوو که ئیراھیم ئەو خۆشەویستیە لە پادە بەدەری که بۆ کورەکەیی ھەیی بوو، بکوژیت..... زیادە خۆشەویستی خۆی بۆ کورەکەیی. چونکە ناگرتت لەناو دلی

پېغەمبەرىڭدا بېجگە لە خدا ، كەسكى تر بېجگە لە خدا جىڭاي ھەبىت ...
نە دونيا نە كور، نە دولەتمەندى و ھەبوونى، نە سەرورى.... ئەم شتانه
نابىت لە ناو دلى پېغەمبەردا جىڭايان ھەبىت. ئىمە دەزانين كاتىك كە
خوداي گەورە ئىسماعىلى بە ئىبراھىم بەخشى، لە تەمەنى پىرىدا بوو.....
لەبەرئەوھ لەناو دلىدا بوو و زور خوشى دەويست لىردا تاقىکردنەوھى
خودا بۇ پېغەمبەرەكەى ھات وەك پىويستىيەك ئەوھى كە لە
روداوەكەدا پرويدا ئەم بۇچوونە دەسلەينى ، ھەربۆيە دەبينين كاتىك
ئىبراھىم پېغەمبەر چەقوويەكەى دەرھىنا و دەستى بە سەر بىرىنى كورە
خۆشەويستەكەى كرد، خوداي گەورە رىڭاي پىنەدا و بوى گۆرپىيەوھ بە
بەرانىك.

- باشە پات چۆنە لەبارەى موعجىزاتى ئىبراھىم كە چووھ ناو ئاگر بەبى
ئەوھى بسووتىت..... ھەرۇھا ئەوھى موسا پېغەمبەرى كردى لەدواى ئەودا.
كاتىك دارمەكەى لەناو دەستىدا، بۇ بە مارتىكى گەورە، ھەرۇھا ھەر بەم دارە
دەرياي كرد بە دوو پارچە، دەستى خۇى دەخاتە ژىر بالى ، دواى دەردەھىننىت
كە سىپى بوو..... باشە ئەم كارانە بۇ تۆ وەك بەھلەوانىيەك ديار نىيە كاتىك
لە سىرك ئەنجامدەدرىت؟.....

چۆن دەكرىت خودا بەم كارانە گەورەى - توانايى خۇى بۆمان دەريخات؟! كە
ئەم كارانە لە راستىدا ھەندىك كارى ناپرەوان بە عەقل قبوون ناكرىت؟!
ھەندىك ئەمۇنەن لەسەر لاسار بوون لەسەر رىپرەوى ياسا سروشتييەكان
باشە تۆ بىروات وانىيە كە گەورەترين بەلگە لەسەر گەورەى خودا تەنھا ياسا

و عەقل و پىكىپىكى ياساكانى ئەم گەردوونەن، گە زۆر بە جوانى رىك خراون
بەبى ئەوھى بەرىكەك بىكەون؟!

- تۆ لىرە بە ھەلە لە موعجىزە تىگەشتى، بۆچوونت لەبارەى موعجىزەوھ
ھەلەيە موعجىزە بە بۆچوونى تۆ كارىكى بەھلەوانى و زىرەكانەيە،
دەرچوزنە لە ياسا، ياخود شتىكە كە عەقل قەبوولى ناكات، بەلام راستى،
پىچەوانەى ئەم بۆچوونەيە.

لېم گەرى با نمونەيەك بەينمەوھ بۆ ئەوھى بابەتەكە بۆ ھۆشت نزيك
بىكەمەوھ.... باشە ئەگەر رىتپىبىدەن (۳۰۰۰) سال بۆ دواوھ بگەپتەيەوھ، پاشان
بىچىتە لاي فىرەونى مىسر، و ترانزىستەرىكى بچووكىشت بەقەدەر
شقارتەيەك بە دەستەوھەيە، ھەر لەخۆيەوھ گۆرانى دەللىت و موسىقا
لېدەدات.... ئايا لەو حالەتە فىرەون و ھاوپىكانى چۆن ھەلسوكەوت
دەكەن؟!.... لەو كاتە بىگومان ھاوار دەكەن ئەمە (موعجىزەيە، سىجرە،
دەرچوونە لە ياساكان)، بەلام ئىستا ئىمە ئەم شتەمان بەدەستەوھەيە و دەزانىن
نە موعجىزە لە گۆرى ھەيە، نە سىجرە، نە دەرچوونە لە ياساكان، بەلكو
ئەوھى لەناو ترانزىستۆرەكە روودەدات، كارىكە بەبىيى ياسا و زانستى
ئەلىكترونى كار دەكات، ھەروھەا زۆر لاي عەقل جىگىرە. شتەكە سەرسوپماتر
دەبوو ئەگەر بىچىتە لاي پاشاي بابلىەكان و تەلەفزيونت بە دەستەوھە بىت
وینەى رۆمەكانت بۆ بگوازىتەوھ و پاشاي ئاشوور ئاسوودەتر دەبوو ئەگەر
بچوويتايە لاي و بازنىەكت بە دەستەوھە بىت و بسوورنىتەوھە و قسەى بۆ
بكات !

... ههروهه سهرسورپمانی تۆش لهبارهی موسا پیغهمبهر کاتیك ده‌ریای کرد به دوو پارچه، داره‌که‌ی گۆرا بۆ مار، زیندوو بوونه‌وه‌ی مردوو هکان له‌سهر دهستی عیسا پیغهمبهر، چوونه ناو ئاگری ئیبراهیم پیغهمبهر به‌بۆ ئه‌وه‌ی بسووتیت..... تۆ وات ده‌زانی که ئه‌مه شتیکه جیگای قه‌بوون نییه و ده‌رچوونه له‌سهر یاساکان. زیره‌کایه‌تی و به‌هله‌وانیه‌ته له‌گه‌ل ئه‌مه‌شدا هه‌ره‌هموویان پووینداوه به‌پێی بریاری خودا و ئیراده‌ی ئه‌و، چونکه یاسای ئه‌و، له‌ سه‌رووی هه‌موو ئه‌و یاسایانه‌یه که تۆ ده‌زانی و ب‌روات پیت هه‌یه که‌واته هه‌موویان نیزامن و قه‌بوون کراون، به‌لام له‌ سه‌ره‌وه‌ی تیگه‌یشتنی ئیمه‌ن، خودای گه‌وره به‌م موعجیزانه پێر‌ه‌و و یاساکان تیکنادات، به‌لکو پێر‌ه‌ویکی تر که باش‌تره پیشانمان ده‌دات و ده‌مانکاته شایه‌ت له‌سه‌ر ئه‌م پێر‌ه‌وه. یاسایه‌کی به‌رزتر، عه‌ق‌لیکی گه‌وره‌تر له‌ تیگه‌یشتنی ئیمه‌، هه‌ز و ئاره‌زوویه‌کی له‌ هه‌موو هه‌ز و ئاره‌زووه‌کان به‌هێزتر. به‌هائیه‌کان (تیرمه‌کی ئایین، بیروباوه‌ریان ئاوێته‌یه، له‌ هه‌موو ئایینه‌کان وه‌رگه‌راوه) که‌وتنه هه‌مان هه‌له‌ی تۆ کاتیك موعجیزه‌کانی پیغه‌مبه‌رانت ر‌ه‌ت کرده‌وه. باوه‌ریان وابوو که قه‌بوولکردنی موعجیزه‌ که‌م کردنه‌وه‌ی عه‌قله، پاشگۆی خستنه‌تی، له‌به‌ر ئه‌مه هه‌ولیاندا مانا و واتا‌کانی قورئانی پ‌ر‌ۆز بگۆرن. واتا دیار و راسته‌قینه‌کان بشیونین. گو‌تیان موسا پیغه‌مبه‌ر به‌ داری خۆی ده‌ریای پارچه نه‌کرد به‌لکو، مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه که موسا به‌ شه‌ریعه‌تی خۆی چاک و خرابی لیکجیاکرده‌وه. واته‌ داریان به‌ شه‌ریعه‌ت ته‌فسیر کرد. به‌هه‌مان شیوه گو‌تیان دروستبوونی ده‌ستیکی س‌پی نیشانه‌یه بۆ ده‌ستی چاکه‌ کردن. زیندوو کردنه‌وه‌ی عیسا بۆ مردوو هکان، زیندوو بوونه‌وه‌ نه‌بووه بۆ لاشه‌کان،

كاتيڭ چاوى نابىنايانى چاڭ دەگردنەوہ. واتە گردنەوہ بوو بۇ عەقلىيان نەك ساگردنەوہى چاوى كوئىر(نابىنا)

بەم شىۋەيە قورئان لە واتا راستەقىنەكانى دوورخرايەوہ بۇ ھەندىڭ شىگردنەوہ و تەفسىرى وەرگىراو و ھىمايى. ھەر كاتىڭ ماناى نايەتەكە لەگەڭ عەقلىيان گونچاۋ نەبوايە پەناليان بۇ ئەم كارانەيان دەبرد.... ئەمەش پروويدا، چونكە تيگەشتىنيان بۇ موعجىزە تەواۋ نەبوو، گوتيان شتىكە عەقل قەبوول ناكات. دەرچوونە لە ياساكان. لەناوبردى پىرپەوہكانە، ئەوہ ھەمان ئەو ھەئەيە كە تۇ تىكەوتوۋى.

لە راستىدا ئىمە لە سەردەمىڭدا دەژىن موعجىزە تىايدا كارىكى نامۇ و دوور لە قەبوول نىيە بىنيمان كە چۇن زانست ئىمەى برد بۇ سەر مانگ، نەگەر زانستى عەقلى مرۇق ئەم ھەموو تواناييەى ھەبىت، گومانى تىدا نىيە زانستى تايبەتى خوداى گەورە دەسەلاتى زياترى ھەيە. دەتوانىت شتى زۇر گەورەترمان بى بىخىشيت، گوى لەم نايەتە پىرۇزە جوانە بگەر: ﴿يَمَعَّرَ الْجَنِّ وَالْإِنْسَ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَنِ﴾ الرحمن(۳۳)... واتە: (ئەى گروى پەرى و نادەمىزاد ئەگەر دەتوانن بە بەشەكانى ناسمانەكان و زەويدا دەرچن، ئەو كارە ئەنجام بەدن، دلىناش بن كە ئەوكارە بە ھوى دەزگای ماددى و تواناى مەعنەوييەوہ نەبىت ئەنجام نادرىت). ئەو سەرورەييەى (السلطان) كە لەناۋ نايەتەكە مەبەستىەتى زانستى مرۇقەكانە كە لەوى گەورەتر زانستى خوداييە.

بەشى ھەژدە ھەم

- ماناي نايين (الدين)

ھاوړپښه کم گوتی: گوښگره ... نه گهر به ههشت بوونی هه پیت هه روډکو نیوه
بېرو اتان پښی هه یه، من په کمه که سم که بچه ناو نهو به هه شته وه، چونکه
من که سښکی زور بېرو ادارم. له زور بهی بانگخوازه کان و خاوهن ریشه کان و
ته سبب حداره کانی نیوه پر باوه پردارترم؟

- تو باوه پردارتری.... مه به ستت چیه؟

- مه به ستتم نه وه یه، من که س نازار نادم. که س ناکوژم، به رتیل وه رنا گرم و
له که سیش نادم، چه سودی به که س نایم، رقم له که س نییه. بیلان و نیازی
خراب بو هیچ دروستکراویک له ناو ناخمدا نییه. نیازم ته نها نه نجامدانی
کرده وهی چاکه. نامانجم سوود به خشینى گشتییه، ده خه وم و هه نده ستتم

ويزدانم ئارام و جيگيره، دروشى زيانم چاڭخوازييه بهيى توانام باشه
ئەممە واتاي ئايين نىيە ئىۋە ھەردەم دەلئىن ئايين ھەئسوكەوتە؟!

- ئەممە شتىكە ناۋىكى ترى ھەيە، ناۋى زياننامەى چاڭ و خاۋىنە. كىردەۋى
پاكە ئەمانە پىداۋىستىەكانى ئايين، ئەك خودى ئايينە، تۆ ئايين و
پىداۋىستىەكانى ئايين ناۋىتە دەكەى.. ئايين تەنھا يەك ماناي ھەيە. ئەۋىش
ناسىنى خوداي گەۋرەيە. خوداي خۆت بە تەۋاۋى بناسى. پاشان لە نيوان تۆ و
ئەو خودايەدا ھەئسوكەوت و كىردەۋە ھەبىت. خوداي خۆت بە گەۋرە، پاك،
نزىك، ۋەلامدەر بزانى، خودا ھەموو شتىك دەبىستى و دەبىنى، لىى
دەپارپىيەۋە. كىرئۆشى بۆ دەبەى، لىى دەترسى، ترسانى بەندە لە خودا... ئەم
ھەئسوكەوتە تايبەتتەيە لە نيوان تۆ و خودا پىى دەۋوتىت ئايين... بەلام
ھەئسوكەوت و كىردەۋى چاڭ لەگەل براكانت، ئەممە لە پىداۋىستىەكانى ئايين
و ئايىنپەرۋەرىيە ئەمەش لە راستىدا ھەئسوكەوتە لەگەل خودا.

- پىغەمبەرمان (دروودى خودا لەسەر بىت) دەفەرموۋىت: ((إِنْ الصَّدَقَةَ تَقَعُ
فِي يَدِ اللَّهِ قَبْلَ أَنْ تَقَعُ فِي يَدِ السَّائِلِ)) واتە: (بەخشىن يەكەم چار دەچىتە
دەستى خوداي پەرۋەردگار، پىش ئەۋەى بىكەۋىتە دەستى پىسارگەر، يان
ھەزار).

ھەرگەسىك خوداي خۆى خۆش بوىت، دەبىت بەندەكانى ئەۋى خۆش بوىت و
چاكەى لەگەلدا پاكە بەلام كاتىك تۆ چاكە تەنھا لەگەل خەلك دەكەى،
بىجگە لە خەلك كەس نەناسى، بىجگە لە ئەۋان كەسى تر نەبىنى، تەنھا دونيا
دەبىنى و بىرواى پى دەكەى، لەۋكاتە تۆ بەتەۋاۋى بى باۋەرى. با كىردەۋەمكانت
چاڭ و باشىش بىن لەگەل خەلكەكان... ئەم ھەئسوكەوتەت. زىان پاكىيەت

بەلگەيە لەسەر زىرەكايەتى تۆ لە سياسەت و پەوشت و سروشەتت. بەلگەيە لەسەر خودى چاكت، نەك بەلگەيە لەسەر ئايىندارى تۆ. بەو شىۋەيە تۆ دەتەۋىت خەلك بۇ خۆت رابكىشىت، بۇ ئەۋەدى لە ژيانت سەركەوتوو بيت.... ژيان پاكيت و كردهۋە چاكەكانت تەنھا نامرازىكن بۆ بەدەستەينانى دونيا.... كە ئەمەش لە سيفەتەكانى زۆربەى بى باۋەرەكانى ۋەكو تۆن.

- باۋەر بگە من ھەردەم ھەست دەكەم كەوا ھىزىك ھەيە؟

- ھىزىك.....!؟

- بەلى..... ھىزىكى وون بوو لە پىشت ئەم گەردوونەۋە.....من باۋەرپى تەواوم ھەيە كەوا ھىزىك ھەيە.....

- بۇچوونت چۆنە بۇ ئەم ھىزە؟.... ئايا وا ھەست دەكەى كە بوونەۋەرپىكە دەبىستى و دەبىنى، شت دەناسىت و پەيمان بە دروستكراۋەكانى دەدات كە بەخىويان بكات و رېنماييان بكات و بەرەو رېى راست ئاراستەيان بكات، كىتېب لە ئاسمان دەھىنئىتە خوارەۋە، پېغەمبەران دەنيرىت. بە دەم ھاوار و پارانەۋەيانەۋە دىت؟!

- بەراستى من بپروام بەم قسەيە نىيە و لەناو خەيالدا ئەم بىرۆكەيە بوونى نىيە، زياتر لەۋە دەبىنم شتىكى زۆر سادەيە و شاينى ئەم ھىزە گەۋرەيە نىيە؟!

- كەۋاتە ئەم ھىزە، ھىزىكى مۇگناتىسى كۆپرە، ئەم گەردوونە بەرپۆۋە دەبات بەشىۋەيەكى نارىكۆپىك. ھىچ نىزامىكى بۇ نىيە..... ئەمە سيفەتتىكە لەگەن ئەۋ ھىزە گەۋرەيە دەگونجىت كە تۆ بپروات پىى ھەيە.....؟

- لەۋانەيە.....

- ناشيرينترين سيفته دهخيه پال خوداي خوت.... بينيني بۇ تۇ داناوه تۇ دەئىي ئهو كوئره.... تيگيشتن و شارەزايى به تۇ بهخشيوم. تۇ دەئىي ئهو هيزيكي پەهايە، هيچ شارەزايەكى نييه..... بهخودا تۇ بى باومپيكي تەواوى، هەرچەندە بەدرئزايى تەمەنت چاكەكار و كردهوى چاگيش ئەنجامبەدەيت.... چارەنووسى كردهوه چاكەكانت هيچ سەنگيكيان نييه له رۇژى دواييدا، بەئكو دەبئتە نۆز و لەگەل هەوا بلۆ دەبئتەوه.

- باشە ئەم كارە ستەمكارى نييه؟!

- نەخىر، ئەوه دادپەرورەرى راستەقىنەيه. چونكە تۇ وات دەزانى ئەم كارە چاكانە له زيرەكايەتى تۆيه، هيچ پئنيشاندهرى به دواوه نەبووه، ئهو خودايەى كە چاكەى پيشانى تۇ داوه ستەمى لى دەكەى. به چاكەى ئەوت نەزانيوه..... ئەويه جياوازى نيوان كارە باشەكانى باومپردار و كارە باشەكانى بى باومپ.... ئەگەر هەردووكيان ژيانى پاك و كردهوى چاكيان هەبئت... بۇ نمونە هەريەگەيان نەخۇشخانەيك دروست بكات، پياوى بى باومپ دەئيت: من ئەم نەخۇشخانە گەرەيهەم بۇ خەلك دروستكردووه... پياوى باومپردار دەئيت: خوداي گەرە يارمەتيدەر بوو بۇ من، تا ئەم نەخۇشخانەيه بۇ خەلك دروست بكمە، من تەنھا ئەلقەى پەيوەنديدارم.. ليرە جياوازيەكى زۆر هەيه..... يەكيكيان ئەنجامدانى ئەم كردهوه چاكە دەگەرپئنيتهوه بۇ خاوهنە راستەقىنەكەى چاكەكە، خوى تەنھا وەك ئەلقەى بەيەگگەياندىنى دەزانيت، سەرەپاي ئەوہش سوپاسى خودا دەكات و دەئيت : خودايە سوپاست دەكەم كە منت كرده هۆكار بۇ تەواوبوونى ئەم كارە چاكە..... يەكيكى تريان هەموو كردهوه چاكەكە بۇ خوى دەگەرپئنيتهوه و دەئيت: من، من هەموو

شتيگم.....جياوازيهكى زور ههيه له نيوان خو به گهوره دانان و خو به كهه
دانان....له نيوان گهوره حال و كهه حال. له نيوان سته مكارى و نهرم و
نيانيدا.... له بهر ئهوه ئيوه به ئايىنى بت په رستى خو تان برواى خو تان بهم
هيزه مۇگناتيسى كويزه ههيه، بويه نويز ناكهه و كرنوش يو خودا
نابهن.....

- ئيوه بوچى نويز دهكهه و بو كى دهكهه؟ من هيج حيكهه تيك له
نويزه كاتاندا نابينم..... باشه بوچى ئەم هه موو شيوازه جوړاوجوړه
جوولانه ومتان ههيه؟ ئايا نه دهكرا تهنه به ملكهچى راپوهستن؟.

- حيكهه له نويز كرده كه ئه وهيه له خو بيا بوون و گهوره يى ناراسته قينه ي
مرؤف بشكينييت، له و كاته ي كه كرنوش ده به ي و نيوچه و انت ده گهيه نيته سه ر
زهوى، وه به زمان و دلى خو ت ده ئى: (سبحان ربي الأعلى)..... له و كاته
خو ت ده ناسى و ده زانى كه تو شوينه كه ت له خواره وهيه، وه شويني خودا له
سه ر وهيه، هه روه ها ده سه لى نى كه تو خو ئى و له سه ر خو ئى، خوداش زاتى كى
گهوره و به رزه له سه رووى سهوت ئاسمانه گانه وهيه ... سه بارهت به
پرسياره كه ت كه ده ئى بوچى ئەم هه موو جووله جوړاوجوړانه له نويزدا
ههيه ئايا نه دهكرا راپوهستان به ملكهچييه وه بهس بيت، واته مهلكهچى دل و
دهروونى..... من ليروه پرسيارت ئى دهكهه باشه بوچى خوداى گه رره ئەم
جهسته يه له بنه رهدا دروست كردوه..... بوچى خو شه ويستى به زمان
بهس نييه..... دهته و يت له باومش بگرى و ماچى بكه ي؟!

بوچى مه ردايه تى به زمان بهس نييه دهچيت به دهست و سامانت ئەم
مه ردايه تيه ده سه لى نى؟..... خوداى گهوره ئەم جهسته يه ت بو دروست دهكات

بۇ ئەۋمىيە ئايا ترس و شەرمەزارى و پارانەۋەكەت جەستەشت دەگرىتەۋە،
دەجى كىرۋۇش دەبەي؟ ئەگەر ترس و شەرمەزارىيەكەت درۇ بىت لە زمانت
تىناپەرىت؟!

- ئايا بروات وايە كە دەجىتە بەھەشت؟

- ھەموومان دەچىنە سەر ئاگر.....

پاشان خوداى گەۋرە مرۇقە لە خودا ترسەگان پرگار دەكات، ئەۋجا من نازانەم
تۇ مرۇقىكى خودا ترسى يان نا؟.... ئەم شتە تەنھا خوداى شارەزا لە دلەگان
دەزانىت.... من ھەموو كارەكەم.. بەداخەۋە مەرەكەبى سەر كاغەزە.....
لەۋانەيە كىردەۋەم چاك و راست بىت، بەلام نىازم راست نەبىت..... ۋە
لەۋانەيە نىازم راست بىت، بەلام كىردەۋەم چاك و راست نەبىت، يان نىازم پاك
بىت بەلام نىخلاسم نەبىت..... كاتىك تاكىك كىردەۋەيەكى چاك ئەنجامدەدات
بۇچوونيان وايە كە ئەم كارە بۇ خودا دەكات، بەلام لە راستىدا بۇ
ناۋوبانگىدەرگىردن، يان بۇ دونيا، يان بۇ ئەۋەي خەلك بلىت پىاۋىكى چاكە.....
زۇر كەس لە ئىمە لە ناخەۋە ھەلخەلەتاۋە، شەيتان سەرى لى دەشپوئىت و وا
ھەست دەكات خۇى راستە و پىشتراستىيەكى نادروستى بۇ دەپەخسىت بەبى
ئەۋەي بزانىت..... ھىوادارىن خوداى گەۋرە بمانپارىزىت.

- ئايا مرۇق دەتوانىت دلسۆز بىت؟!

- ئەم حالەتە ھەر لە خۇيەۋە بۇى دروست نابىت..... بەلكو تەنھا خودا
دلەگان دلسۆز دەكات..... ھەر لەبەرئەمەيە زۇرىەي ئايەتەگانى قورئانى پىرۇز
باسى (موخلەسەگان) دەكات نەك (موخلىسەگان)، بەلام لەگەن ئەۋەشدا
خوداى گەۋرە بەلئىن دەدات ئەۋ كەسانە بىخاتە سەر رىگاي راست، ئەۋانەي كە

دەگەر پێنەو و لە تاوانکردن پەشیمان دەبنەو، واتە ھەرکەسێک بگەرێتەو بۆ
لای ئەو.... کەواتە لەسەر تە بگەرێتەو، ئەوی تر بە دەستی خۆدایە.....

بەشەشى نوز دەھەم

– نېمە ئاسوودەيى دونيامان بىردەۋە، ئىۋەش خەيالىپلاۋىيەكان

ھاۋرېيەكەم ۋا ھەستى دەگرد كە سەرکەوتوو، لە خۇشياا گوتى:
- ھەرچەند جياۋازى لە نىۋانمان ھەبېت و كاتىكى زۇر خەرىكى گىتوگۇ و
قسە بىن؛ گومانى تىدا نىيە ئىمە سەرکەوتوو تر بوۋىن لە ئىۋە لەم
شەرقەسەيەدا، ئاسوودەيى دونيامان بەدەست ھىئاۋە، ئىۋەش ھەندى
خەيالىپلاۋىتان لە مېشكدا دروست بوو . باشە لەۋكاتە قسەگردن چ سوودىكى
ھەيە ئەگەر ئىمە لەم دونيايەدا بەشى شىرمان دەست كەوتبېت؟!..... ئىمە
شەۋنخونى، سەرخۇشى، ئافرەتى جوان، سامانىكى زۇر، تىركردنى
ئارەزوۋەكان. شتە خۇشەكان بەبى ئەۋەى بىر لە ھەرامى بکەينەۋە و بېتە
رېگر لەم خۇشيانە، ھەموو ئەۋانەمان بەدەست ھىئا..... بۇ ئىۋەش رۇزۋو،

نوڤر، تەسبىح ھەلگرتن، ترسان لە لىپىچىنەو لە رۆزى دوايى..... باشە
كامەمان قازانجى كرد؟!

- ئەمە راست دەبىت ئەگەر ئەوئى بەدەستتانهو ھىناو ھىناو ھىناو ئاسوودەيى
راستەقىنە بىت..... ئەگەر ئىمە كەمىك بە ووردى بىر بگەينەو، دەبىنن
ئەو شتانەي كە تۆ باست كرد، شەونخوونى، سەرخۆشى، ئافرەتى جوان،
سامانىكى زۆر. ئارەزوو و شتە خۆشەگان كە ھىچ ھەرامىيەك رىگىرى ئى
نەكات..... لە راستىدا دەبىنن ئاسوودەيى نىيە، بەئگو دەردەسەرى و
ناخۆشىيە.....

- دەردەسەرى و ناخۆشى..... چۆن؟!

- چونكە لە راستىدا ئەم كارانە بەندايەتییە بۆ ھەندىك ئارەزوو كە تىر نابن
تا بىرسى بىيىت، ئەگەر زۆرى ئى بگەي و بە بەردەوام ئەم كارانە ئەنجامبەدى.
ئى تىردەبى و دوورەكەوئتەو و ساردىيەكت بۆ دروست دەبىت، تووشى
گىلى و سادەيى و تەمبەئىت دەكات..... ئايا ھىچ كاتىك باوھشى ئافرەت
بووتە شوئى گونجاو بۆ ئاسوودەيى...؟... دلەگان بە بەردەوام لە
گورائكارىدان، ھەز و خۆشەويستى ھىچ كاتىك جىگىر نىن لەسەر حالەتتىك.
ئافرەتى جوانىش ھەردەم دەيەوئت مەدحى بگەي... زۆر چىرۆكى دلدارىمان
خوئندوووتەو، كە كۆتايىكەي ھەر نائومىدى بوو. كاتىك بە يەكتەر پازى
دەبن و شو بە يەكتەر دەگەن، نا ئومىدىيەكە زياتر دەبىت، ئەو شتەي كە بە
خەيال بۆ خۆي دروستى دەكرد بەكردەو بە دەست ناهىئىت، ھەردوولا ئەو
جوانى و تەواويەي لە يەكترىدا بەديار دەكرد، دواي بەيەكگەيشتن لە دەستى
دەدن. دواي لە يەكتەر تىربوون و لاوازبوونى شەھومت، ھەريەككىيان چەند

كەمۇ كۆپى لە ئەوى تردا دەدۇزىتەو، ھەرەك چۆن بە مىكروسكۆب گەورە كرابىت..... ئايا پىت وانىيە كە زۆربوونى سامان و دەولەمەندبوون، بەندايەتتە..؟ كابرأى دەولەمەند دەپتە بەندە لە خزمەت سامانەكەى، كۆى دەكاتەو و زۆرى دەكات و چاودىرى لى دەكات. لە كۆتايىدا دەپتە بەندەى راستەقىنە، نەك خزمەتكار بۆ سامانەكەى..... دەسلەتدارى و پلە و پاىە، تەنھا تووشى ستم و خۇگەرەكرن و لەخۇباىى بوونت، حالى دەسلەتدار ھەردەم وەك حالى ئەو كەسە واپە كە لە پىشى شىر سوار دەپت، رۆژىك دىت شىرەكە لە پىشى ئەو سوار دەپت. ھەرەھا رۆژىك دىت شىرەكە ئەو دەخوات..... ئايا تۆ پىت واپە سەرخۇشى و خواردنەو. ماددە ھۆشبەرەكان بى شەرمى و كارى سىكىسى، دوور لە چاودىرى، دوور لە حەرام ئاسودەيە؟ كرنى ئەم كارانە تەنھا ھەلاتنە لە عەقل و وىژدان و تىنووپەتى رۆح. ھەلاتنە لە بەرپرسىارىەتى و نقوومبوونە لە شەھومەت و تىركرنى ئارەزووەكان... ئايا ئەم كارانە سەربەرزىيە بۆ مرؤف، پان سەرشورى و نزمبوونەوھى مرؤفە بۆ رىزى مەيموون و ئازەلەكان، جووتبوونى وشترەكان..!؟

خودى قورئان زۆر راست دەكات كاتىك لەبارەى بى باورەكانەو دەپت: ﴿... وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَنَّوْنَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْآلَمَمُ وَالنَّارُ مَشْوَى لَهُمْ ﴾ محمد(۱۲). واتە: (...ئەوانەش بىپروا بوون لەم دنيايەدا رادەبورىن و دەخۆن وەك ئازەل، لە ئايندەشدا دۆزەخ جى و شوپىنiane).. كەواتە لىرە قورئان رەتى ئەو ناكاتەو كە ئەوان چىز وەرناگرن. بەلام وەك چىزى ئازەل واپە، وەكو لەوېرى وشترەكان واپە..... ئايا ئەمەيە ئاسودەيى.....؟

ژيان له گهڼ شهبهوت تهنه ژيانى نيربازى و نارپهحتى و تيرنه بوون و
نقومبوونه له نارمزووو خنکينه ره گاندا. هيچ پهيوه ندى به ناسوودمبييه وه
نييه.... چونکه ناسوودمبييه تهنه حاله تیکه، به ناشتى و هيمنى دهر وونى و
رزگار بوونى رۇح له هه موو به نديا يه تيه گان دهسته بهر ده بئيت. پيناسه ي
ناسوودمبييه نه و ميه که مرؤف ناشته وايى له نيوان خوئى و دهر وونى، خوئى و
خه لگاني تر، خوئى و خودا. دروست بکات..... ئەم چاکسازييه ناشتى و
ناسايشى دهر وونى تهنه به کرده وه بهر قرار ده بئيت..... ئەويش به ئەوهى که
مرؤف هه موو هيژ و سامان و تهن دروستى خوئى بخاته ژير خزمه تکردنى
خه لگاني تر..... به نياز و به کرده وه له گهڼ کارى چاک و خيرخوازيدا بژيت.
پهيوه ندى نيوان مرؤف و خودا به نويز و پارانه وه دروست بکات، له وکاته دا
خوداى گه و ره نارامى و يارمه تى و رۇشنايى بؤ مرؤف زياد ده کات..... ئەم
ناسوودمبييه نايينه..... (لابس الخرقه) کابرايه کى سؤفى بوو ده ئيت: ئيمه له
خوشبويه کى زور گه و رهدا ده زين. ئەگه ر پاشا و ده سه لاتداران بزنان چ
خوشبويه که به شمشير شه رمان له گه لدا. ده کهن..... ئەوانه ي هه ست به م
خوشبويه ده کهن خوشى هه بوونى پهيوه ندى له گهڼ خودا، چاکسازى له گهڼ
نه فس.... ئەوان ده زانن که قسه ي ئەم سؤفويه زور راسته.

- باشه تۆ چهند سائیک وه کو ئيمه نه بووى، وه کو ئيمه سه رخوش ده بووى،
وه کو ئيمه رات ده بوارد، ناسووده ده بووى به و ناسوودمبييه نازله يه که ئيمه پئ
ى ناسووده ده بين، بئ باوه ر بووى. باسى بئ باوه ريت کردو وه له ناو کتبيى
خوت به ناوى (الله والانسان)، به لکو له بئ باوه ريدا پيش بئ باوه ره گان
که و ت بووى ، جا باشه چ شتيک به و شيو ميه توى گوړى، له و شته بؤ دزه که ي!؟

- خودای گهوره شت دهگۆرپیت بهلام خوئی ناگۆرپیت.

- دهمانم تۆ دهلیئی ئەممە بە پشتیوانی خودا بوو، بەلام تۆ رۆلت چیبوو. تۆ چیت کردوو؟

- تەماشای دەورو بەرم کرد، دیتە مردن، پاشان خۆل شایەنی پیکەنینه هیچ نییە و گالته جارپیە. پاشان ئەم جیهانەم دیت لە دەورو بەرم زۆر بە ووردی و ریکو پیکى دروست کراوە، هیچ جینگای سووکایەتی پیکردن نییە..... باشە ئەگەر ژیانم بێ مانا بێت هەر وەکو چۆن پیاو بە ماناکان بۆی دەچن، کۆتایبەگە هیچ نییە..... باشە من بۆچی دەگریتم و پێ دەکەنم. پەشیمان دەبم. بۆچی زۆر حەزم لە هەقە و بۆی دەسووتیم، بۆچی حەزم لە دادپەوهرییە. بۆ ئەم رەوشتانە خوین و ژیانم دەکەمە قوربانى؟! ...دیتە ئەستێرەکان لە ئاسماندا بە یاسایەك دەسوورینەووە..... دیتە گیانەووەرە کۆمەلایەتیەکان قەسە دەکەن..... گزۆگیا دەبیستیت و دەبینیت و هەست دەکات..... دیتە نازەنەکان رەوشتیان هەیه..... دیتە میشتکی مرۆف زۆر سەر سۆرھینەرە لە دە هەزار ملیون دەمار پیک دیت، هەموویان لە یەك کاتدا و زۆر بە تەواوی پیکەووە کار دەکەن. هەرکاتیک یەکیکیان لە کار بکەوینت یەگسەر مرۆف تووشی شەلەل و کویری و لالی و ورنەکردن دەکات، کە ئەمەش رۆنادات تەنھا هەندیک جار نەبیت..... باشە چ شتیک هەیه ئەم نامیرە بە سەلامەتی بپارێزیت. کى ئەم هەموو تەواوی و ریکو پیکییە پى بەخشیو؟!.... جوانیم دیت لەسەر پەنگە دارەکان، لەسەر کلکی تاووس و لەسەر بالەکانی پەپوولە. گویم لە دەنگی موسیقای بلبلەکان و گۆرانى بانئەدەکان بوو. بۆ هەر شوینیک چاوم بسوورینم وینەى وینەکیشتیک دەبینم،

نەخشەى نەخشەسازنىڭ، داھىيانى دەستىكى داھىنەر دەبىنم. ئەم سىرۇشتەم
 دىت زۆر توند و رىڭكو پىڭ و تەواو بەبى خەوشى دروست كراوہ... ئەستەمە
 ئەمە لەناكاو و ھەر لە خۆيەوہ و بە رىڭكەوت پەيدا بىت... بەئكو ھەموو
 شتىڭ خەرىكە ھاوار بكات... دروستكەرىڭ منى دروستكردوہ، داھىنەرىڭ
 منى داھىناوہ. من قورئانم خويند، دەنگىڭ و موسىقاىڭ ھاتە ناو گويم كە
 لە ھىچ زمانىڭدا نىيە، عەقل و ناخى من ھىنايە جوڭش، قسە و ووشەكانى
 قورئان لە ھەموو شتىڭا كۆتايىن، لە سىياسەت، لە رەوشت، لە ياسا و
 شەرىعەت. لە گەردوون و ژيان و نەفس و كۆمەلگا... ھەرچەندە كاتىكى زۆرى
 تىپەريوہ لەسەر دابەزىنى، زياتر لە ھەزار و چوارسەد سال دەبىت... لەگەن
 ئەوہشدا گونجانىكى تەواوى ھەيە لەگەن ھەموو زانستە نوپىەكان. ھەرچەندە
 لەسەر دەستى پياويكى نەخويندەوار، كە نانوسىت و ناخوينتەوہ... لەلايەن
 گەلىكى دواكەوتوو، زۆر دوور لە پىشكەوتنى شارستانى..... ژيانى ئەم پياوہم
 خويند و زانىم چى كردوہ..... پاشان گوتم: ئەو پىغەمبەرە..... ناكرىت
 پىغەمبەر نەبىت..... ھەرۋەھا ناكرىت ئەم گەردوونە جوانە بەبى دروستكەر
 بىت، ئەم دروستكەرە ھەر خوداى گەورەيە، ئەو خودايەى قورئان باسى
 سىفەت و كارەكانى ئەو دەكات.

- ھاورپىيەگەم زۆر بە ووردى گوڭرى قسەكانم بوو، زۆر بە گرنگى وەرى دەگرت.... نىنجا گەرا و كونىكى دۆزىيەوہ پرسى و گوتى :
- باشە ئەگەر ئەم قسانەى تۆ دەكەى بەو شىوہيە نەبوو. ھەموو ئامارەكانت بە نادروست دەرچوون، لە پاش ئەوہى كە تەمەنىكى درىژ تۆ مردى و گەراپتەوہ و بوويتەوہ بە خۇل، لە پاشان ھىچ شتىڭ نەبوو؟.

- لەو كاتە من هیچ شتێك ئەدەست نادم، چونكە من ژيانى خۆم تێپەراندم.
ئاسوودە بووم، شتم پێشكەش كرد، تا من لە ژيان دابووم دڵخۆشبووم.....
بەلام ئیوه زيانمەند دەبن و زۆر شت لە دەست دەدەن. ئەگەر من راستبەم و
نامارەكانم تەواو بن و بۆچوونەكانم وەكو خۆی دەرچوون..... هەر راستبەم و
دەبن، لەوكاتە بۆ تۆی هاوڕێم دەبیتە شتێكى لەناكاو..... لەوكاتە من تەماشای
ناوئەوى چاوەكانى ئەوم كرد بەردەوام بووم لە قەسە كردن، لەوكاتە
دەریاچەپەكى پەر لە ترس لە چاوەكانى دیاربوو، پێلۆهەكانى چاوى بەرز و نزم
دەبوون و ساتێكى پەر لە ترس پێوه دیاربوو..... پاش كاتیكى كەم هاوڕێپەكەم
هاتەوه سەرخۆ. هاوسەنگى خۆى وەرگرت.... بەلام بۆ من ئەم ساتە كەمە
بەس بوو، كە بزائەم ئەم كابرایە، سەرەپرای لاسارى و لووتبەرزى و توندى،
لەسەر لیواری گومان و بۆشاییە و، هیچى بەدەستەوه نییە خۆى پێوه بگرت.
- هاوڕێكەم خۆى كۆكردەوه و هەوڵى دا بە دلتیایى و دلتیایى كەم
ساختە پێم
بلیت: ئەوى لە پێشوازی من و تۆ داى تەنھا خۆتە.....

- تۆ دلتیایى؟!جاریكى تر گومان و ترس لەسەر چاوەكانى دروست بوو،
هەوڵى دا پالەپەستۆ بخاتە سەر پیتەكان تاكو وشەكەى فێرى ئى نەكات و
گوتى: بەئى.

- گوتەم درۆ دەكەى.... چونكە ئەمە كارێكە بە هیچ شێوهێك ناتوانى لێى
دلتیایى بێت. كاتیك ئەو شەو من خەریكى گەرانەوه بووم بە تەنیا، دواى
گفتۆگۆیەكەمان كە زۆر درێژ بوو. من زانیم كە بڕینیكەم لە ناخى ئەودا
دروست كردوو. و چالێكەم لە ژێر فەلسەفە لاوازەكەیدا كۆلیوه، ئەم چالە بە
درێژایى رۆژەكان گەوره و فراوان دەبیت. سروشتى فەلسەفە لاواز و

له ناوچوووهكهی ناتوانیت ئەم چالە پڕ بکاتەوه..... من له ناخی خۆمدا گوتەم:
 - لهگەڵ ئەمەش دوای خێرم بۆ دەکرد..... لهوانەیه ئەم ترسە پزگاری
 بکات.... چونکە هەر کەسێک هەموو رینگا راستەکان لەسەر خۆی داخات،
 بههۆی گەللەرەقییهوه، هیچ شتێک ناتوانیت ببیتە پزگارکەری تەنها ترس
 نەبیت. من دەمزانی من ناتوانم بیهێنمە سەر رینگای راست، چونکە خودای
 گەوره به پێغه مبه رهكهی دهفه رموویت: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ
 يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ القصص (۵۶). واتە: (به راستی ئەو
 پێغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) تۆ ناتوانیت ئیمان و باوهر ببه خشیت بهو
 کەسهی خۆشت دەویت، به لکو خوا هەر کەسێکی بویت دهیخاته سەر رینگهی
 راست و ئیمانی پێده به خشیت، خوايش ئاگاداره به وانەهی که رێبازی
 هیدایه تیان گرتۆته بهر..). به لām لهگەڵ ئەوهشدا هیوای راسته پێم بۆ
 دهخواست و دوای خێرم بۆ دەکرد، چونکە هیچ تاوانێک له تاوانی بی
 باوهری گهوره تر و بی چاره نوستر نییه.

بۆدابهزاندنی چۆرهما کتیب: سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

پەراي دانلود کتایه‌های مختلف مراجعه: (منتدی اقرا الثقافی)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للکتب (کوردی . عربی . فارسی)

گفتوگويہڪ لہ گہل ھاوری بی باوہرہگہم

- خودا لہ کہس نہبووہ وہ کہسیش لہ ئەو نابیت .
- ئەگہر خودا دروستکہری کردہوہگانمان بیت بۆچی سزمان دەدات ؟
- بۆچی خودا ئادہمیزادی دروست کرد ؟
- ئایا تاوانی ئەو کہسہ چییہ کہ قورئانی پینہگہیشتبیت ؟
- بہہہشت و ناگر
- باسی ئیسلام دہربارہی ئافرہت .
- ئایا ئایین بیہوشکہرہ (ئەفیون)، ہ، بۆ مروؤف ؟
- گیان (روح)
- ویزدان (الضمیر) .
- ئایا ئەرکہکانی حہج بت پەرستییہ ؟
- بۆچی قورئان لہ نووسینی (محمد) نییہ ؟
- بہہیج شیوہیہک ناگریت قورئان دروستکراو بیت .
- گومانہکان
- ھەلوئستی ئایین لہ بارہی پەرہسەندن (التطور) .
- وشەى (ہیج خودایہک نییہ تەنہا اللہ نہبیت) .
- پیتہکانی : کھیعص .
- موہجیزہ
- مانای ئایین
- ئیمہ ئاسوودہی دونیامان بردہوہ ئیوہش خەیاڵاویہکان .